

**KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE
MÜCADELE MEKANİZMASI
İZLEME MODELİ**

CEİD YAYINLARI: 1

KADINAYÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE MEKANİZMASI: İZLEME MODELİ

Hollanda Büyükelçiliği

“Bu yayın Hollanda Büyükelçiliği’nin yardımlarıyla hazırlanmıştır. Yayının içeriğine ait sorumluluk bütünüyle (CEİD) Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneğine ait olup buradaki görüşler hiçbir biçimde Hollanda Büyükelçiliği’nin görüşlerini yansıtır olarak değerlendirilemez.”

Kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir.

ISBN 978-605-64847-0-4

Adres:

Üsküp Caddesi (Çevre Sk.)

Farabi Apt. No: 1/7

Çankaya - 06680 - Ankara

Tel : 0.312 428 18 20

Faks: 0.312 42818 22

www.ceid.info.tr

2. Basım:

Mayıs 2014

Kapak / İç Tasarım / Baskı:

Karşı Reklam Org. Ltd. Şti

Düzeltili:

Cem Soydemir

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE MEKANİZMASI İZLEME MODELİ

KİTABI HAZIRLAYANLAR

Ayça Kurtođlu
Gökçe Bayrakçeken
Gülşen Ülker

DANIŞMANLAR

Duygu Güngör, Elif Uysal Erkol, Filiz Kardam,
Serpil Sancar, Tülinay Kambur, Yıldız Ecevit,
Zeliha Ünal

PROJE ÇALIŞMA GRUBU

Ayça Kurtođlu, Gökçe Bayrakçeken, Göksu Günay, Gülşen Ülker,
Yıldız Tokman (CEİD-Ankara),
Ayşegül Kanat, Münire Dağ (Adana Kadın Dayanışma ve Sığınma Derneği - Adana),
Sevinç Ünal, Tülinay Kambur (Kadın Dayanışma Vakfı - Ankara),
Neval Gündođan, Necla Sulu (Nilüfer Belediye Kadın Danışma Merkezi - Bursa),
Deniz Kaman Eker, Şenay Tavuz (İzmir Kadın Dayanışma Derneği - İzmir)

Teşekkürler:

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, KSGM, Hollanda Büyükelçiliği,

Danışma toplantılarımıza katılan kurum ve kişiler:

Adana ŞÖNİM, Ankara ŞÖNİM, Bursa ŞÖNİM, İzmir ŞÖNİM Çalışanları ve Yöneticileri,
Denge Mali Müşavirlik, Elit Palas Otel

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli.....	9
SUMMARY	
A MONITORING MODEL OF THE MECHANISM FOR COMBATTING VIOLENCE AGAINST WOMEN.....	13
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	17
SUNUŞ.....	19
1.1. TERMİNOLOJİ VE YÖNTEM.....	24
1.1.1. İzleme-Değerlendirme Nedir?.....	24
1.1.2. Mevcut Durum Analizi.....	26
1.1.3. Normlar ve Standartlar.....	26
1.1.4. Göstergeler.....	28
1.2. PROJENİN UYGULANMASI, YÖNTEM VE ALAN ÇALIŞMASI..	31
1.3. GENEL DEĞERLENDİRME.....	36
2. BÖLÜM: TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE: DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE YASAL-POLİTİK ÇERÇEVE VE GELİŞMELER.....	45
2.1. ULUSLARARASI GELİŞMELER VE YASAL-POLİTİK ÇERÇEVE.....	49
2.1.1. Birleşmiş Milletler.....	49
2.1.1.1. BM Kadının Statüsü Komisyonu.....	50
2.1.1.2. BM Dünya Kadın Konferansları.....	53
2.1.1.3. CEDAW Komitesi Genel Tavsiyeleri.....	57

2.1.1.4. BM Viyana İnsan Hakları Konferansı ve Sonrası.....	59
2.1.1.5. Pekin Eylem Platformu, Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırması ve İzleme.....	62
2.1.1.6. Şiddete Hassas Gruplar.....	64
2.1.2. Avrupa Konseyi.....	68
2.1.2.1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.....	74
2.1.2.2. İstanbul Sözleşmesi.....	75
2.1.3. Avrupa Birliği.....	78
2.1.4. Genel Değerlendirme.....	81
2.2. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE: KURUMLAR, YASAL DÜZENLEMELER VE UYGULAMALAR.....	84
2.2.1. İlk Adımlar: Kampanyalar, Eylemler ve Örgütler.....	84
2.2.2. Kurumsallaşma ve Yasal Düzenlemeler.....	86
2.2.3. “2000'ler”: Yasalar Değişiyor.....	87
2.2.4. Genel Değerlendirme.....	93
3. BÖLÜM: KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE İZLEME MODELİ: NÖRMLAR, STANDARTLAR VE GÖSTERGELER.....	95
3.1. NÖRMLAR.....	98
3.1.1. Eşitlik.....	98
3.1.2. Şiddetsizlik.....	102
3.1.3. İnsan Onuruna Saygı.....	106
3.2. ŞÖNİM HİZMET STANDARTLARI VE GÖSTERGELER.....	108
3.2.1. Psiko-Sosyal Destekler.....	110
3.2.1.1. Barınma ile İlgili Yönlendirmeler.....	120

3.2.1.2. Ayni ve Nakdi Yardım/ Geçici Maddi Destek Yönlendirmeleri.....	123
3.2.1.3. İş ve Meslek Edindirmeye İlişkin Yönlendirmeler.....	125
3.2.1.4. Bilinç Yükseltme ve Güçlenme Çalışmaları.....	127
3.2.1.5. Takip/İzleme.....	128
3.2.1.6. Refakat.....	130
3.2.1.7. Şiddet Uygulayana Yönelik Çalışmalar.....	132
3.2.2. Sağlık Yönlendirmelerine İlişkin Hizmetler.....	135
3.2.3. Hukuk Danışmanlığı ve Adli Kurum Yönlendirmelerine İlişkin Hizmetler.....	137
3.2.4. Eğitim-Öğretime İlişkin Destekler ve Hizmetler.....	140
3.2.5. Araştırma, Geliştirme ve Koordinasyon Faaliyetleri.....	147
3.2.6. Çocuklara Yönelik Hizmetler.....	152
3.2.7. Çağrı Merkezi.....	159
3.2.8. Kurumsal İşleyiş ve Personele İlişkin Destekler.....	162
3.2.9. Ulaşılabilirlik-Erişilebilirlik-Güvenlik.....	167
3.2.9.1. Erişilebilirlik.....	169
3.2.9.2. Emniyet ve Güvenlik.....	171
SONSÖZ.....	176
Kaynakça.....	179

ÖNSÖZ

Türkiye'de Kadın Hareketi'nin yıllardır süregelen büyük çabalarıyla yapılan yasal düzenlemelerin gerçek hayata yansımalarının bir türlü istenen düzeye ulaşamamasının en önemli nedeni; cinsiyet eşitliği konusunda kamu politikalarının bilinen kararsızlığı ve eksikliği yanında, söz konusu düzenlemelerin yarattığı etkinin yeterince değerlendirilmemesi, yaygınlığı, devamlılığı ve faydasının izlenmemesi veya izlenmemesi ve uygulamaların önerilerle geliştirilebilmesi için yapılan çalışmaların yetersiz olmasıdır.

Cinsiyet eşitliğinin yaşama geçirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması için etkin bir izleme yapılması, izleme faaliyetinin bağımsız bir mekanizma eliyle gerçekleştirilmesi, özerk, kamu kurumlarını harekete geçirmeyi amaçlayan, uzmanlık becerisine ve ulusal/uluslararası uzmanlar ağına sahip, açık-şeffaf bir izleme mekanizması oluşturulması gereklidir.

Bu bağlamda, Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD), kadın örgütleri tarafından zaman zaman gerçekleştirilmeye çalışılan izleme çalışmalarından farklı olarak, devamlılığı olan, ülke düzeyinde bilgiyi tartışılabilir hale getirecek genel göstergeler üzerinden hareket edebilen, ortaklıkları ve farklılıkları içeren, tüm kadın örgütleri ile işbirliği içinde ve onların birlikte çalışmasına olanak sağlayacak bir yapıyı hedeflemiştir.

Amacımız, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile:

- sürekli, sistematik, bağımsız bir izleme geleneği başlatmak, duyarlılığı sağlamak için cinsiyet eşitliği alanında gerçekleştirilen her türlü faaliyetin etkin sistematik ve sürekli izlenmesi için kadın örgütlerini destekleyerek, bilgi, teknik donanım ve iletişim olanakları yaratmaya çalışmak,
- kadın örgütleri ve politika üretkenler arasında işbirliği ve iletişimin geliştirilmesi yoluyla, Türkiye'de toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklere duyarlı bir katılımcı demokrasi anlayışının gelişmesi ve kurulmasına katkıda bulunmak,
- kamu politikalarını, yasal düzenlemeleri ve uygulamaları toplumsal cinsiyet perspektifi ile oluşturulan göstergeler ışığında izlemek ve değerlendirmektir.

2010 yılında hak temelli örgütlerle “arama toplantıları” yaparak başlattığımız yapılanma çalışmalarını, kadın örgütleriyle yaptığımız bilgi ve deneyim paylaşımı toplantılarıyla sürdürdük ve çalışmalarımız Nisan 2011’de dernek kuruluşuyla yasal bir statü kazandı.

CEİD, izlemeye ilişkin yöntemi belirlemenin önemli olduğu ve izlemenin bağımsız olması gerektiği görüşünden yola çıkarak, esas olarak özerk, kamuyla destekli, uzmanlık becerisine sahip, açık-şeffaf bir mekanizma oluşturma ihtiyacına duyulan inanç çerçevesinde örgütlendi.

İzlemede öncelikli alan olarak seçtiğimiz “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Alanı”, derneğimizin ilk çalışma alanı oldu. Ağustos 2013’te başlatılan “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması: Geliştirici İzleme Projesi” de CEİD’in ilk projesi olarak Mart 2014’te katılımcı bir süreç sonunda tamamlandı.

CEİD, kısaca bahsettiğimiz amaçları doğrultusunda cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunma yolunda ilerlerken, kadın örgütleriyle birlikte kendi izleme kapasitesini geliştirmeyi ve bağımsız, cinsiyet eşitliği perspektifini önceleyen kurumsal bir izleme yapısı oluşturmayı da hedefliyor.

Daha uzun bir yolumuz var...

Bu yolda bize destek olan, hedefimizi paylaşan, bizimle birlikte çabalayan arkadaşlarımıza sonsuz teşekkürler ...

(CEİD) CİNSİYET EŞİTLİĞİ İZLEME DERNEĞİ

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli:

Kadın hareketinin yüz yılı aşkın süredir verdiği mücadeleye ve devletin uluslararası taahhütlerinden doğan sorumluluklarına rağmen, özellikle ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyine oranla Türkiye'de toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler dikkat çekicidir. Ancak, Birleşmiş Milletlerin ilgili mevzuatınca da kabul edildiği gibi kadınlarla erkekler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin bir yansıması ve kadınları ikincil konuma iten önemli bir sosyal mekanizma olarak kadına yönelik şiddet, Türkiye'deki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en çarpıcı yönüdür. Kadınlar kamusal ve özel alanda sistematik olarak şiddet görmektedir. Her yıl yüzlerce kadın en yakınları tarafından öldürülmektedir.

Yerel yasal mevzuatın pek çok alanda uluslararası mevzuata uygun hale gelmesi ile toplumsal cinsiyet temelinde eşitsizliklerin derinliği, toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi için, kamu politikalarının ve bunlara dayalı uygulamanın sivil toplum örgütleri tarafından ve özellikle kadın örgütlerince hak-temelli bir anlayışla izleme-değerlendirmeye konu edilmesi gereğini gündeme getirdi. Kadın hareketi, ancak kanun önünde ve fiili hayatta cinsiyet eşitliğine etki eden yapısal değişiklikleri ve bunların uygulamaya yansımalarını takip ederek elde edilen kazanımların korunabileceğinin farkındadır.

Yukarıda bahsedilen genel eğilim çerçevesinde, toplumsal cinsiyet eşitliği için hak temelli izleme-değerlendirme çalışmaları yapmak amacıyla kurduğumuz Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nin (CEİD) ilk uygulamalı çalışması olan "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması: Geliştirici İzleme Projesi", kadın hareketinin öncelikli mücadele alanlarından biri olan kadına yönelik şiddet alanı ile ilişkili olarak tasarlandı. Bir erkek egemenliği sorunu olarak kadına yönelik şiddet veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddet 1980'lerden beri kadın hareketinin gündemindedir. 1990'lardan itibaren devlet de, uluslararası taahhütleri ve bunların kendisine verdiği toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi, şiddet gören ve görme riski olanların korunması ve şiddet uygulayanın cezalandırılması yükümlülüğü çerçevesinde şiddeti bir toplumsal problem alanı olarak tanımlayarak bu konuda birçok adım attı ve hala atmaktadır. Bu adımların en önemlisi Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanundur. Bu kanun kadına yönelik şiddetle mücadele için bir mekanizmanın kurulmasını öngörmektedir ve mekanizmanın merkezinde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM diğer adıyla Koza) bulunmaktadır.

Hollanda Elçiliği tarafından desteklenen “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması: Geliştirici İzleme Projesi” başlıklı projenin bir çıktısı olan bu kitap, kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının merkezi parçası olan ŞÖNİM'e yönelik bir hak-temelli izleme modeli oluşturulması amacıyla hazırlandı. Bu çalışmanın ortaya çıkması, her biri toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine aktif olarak katılan kadınların katkılarıyla mümkün oldu. Bunların ilk halkasında, CEİD ve CEİD üyesi çekirdek proje ekibi bulunmaktadır. İkinci halkayı proje ortağı olan örgütler ve bu örgütlerin üyelerinden oluşan geniş proje ekibi oluşturmaktadır. Proje ortağı örgütler, Adana Kadın Dayanışma ve Sığınmaevi Derneği, Kadın Dayanışma Vakfı (Ankara), Nilüfer Belediyesi Kadın Dayanışma Merkezi (Bursa) ve İzmir Kadın Dayanışma Derneği'dir. Üçüncü halka, projenin yürütülmesi sürecinde yapılan toplantı ve atölye çalışmalarına katılan, başta Sığınaklar ve Kadın Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı bileşenleri ile izleme yapan kadın, LGBT ve insan hakları örgütleri temsilcilerinden oluşmaktadır. Dördüncü halka, proje boyunca çalışmaya danışmanlık yapan akademisyen ve gözden geçirerek katkı sunan toplumsal cinsiyet ve izleme uzmanlarından oluşmaktadır. Son halkada ise geliştirdiğimiz göstergelerin doğrulanması amacıyla uygulanması aşamasına gönüllü destek sunan ve bir kısmı erkeklerden oluşan, Adana, Ankara, Bursa ve İzmir ŞÖNİM çalışanları ile bunların gönüllü destek sunmasını mümkün kılan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü yetkilileri bulunmaktadır.

Bu kitap üç bölümden oluşmaktadır. Terminoloji ve Yöntem başlıklı birinci bölümde, ilk olarak hak-temelli izleme ve değerlendirmenin diğer izleme çalışmalarından farkı ortaya konulmaktadır. Bağımsız kadın örgütlerince yürütülen bir hak temelli izleme-değerlendirme çalışması, ilgili alanın normlarını ve standartlarını ortaya koyarak işe başlar. Bu, hem ilgili insan hakları alanının veya o alanda izlenecek olan şeyin mevcut durumunun ortaya konulmasına, hem de izleme sonunda yapılacak değerlendirmenin gerçekleşmesine olanak sağlar. İzleme-değerlendirmenin ölçüm araçları uygulanabilir, tekrarlanabilir göstergelerdir. Bu çerçeveye uygun olarak, birinci bölümde, mevcut durum analizi, norm, standart ve gösterge terimlerinin hak temelli izleme çerçevesinde tanımları yapılmaktadır.

Bu çalışmanın ayırt edici bir başka özelliği izlediği yöntemdir. Proje başlığında geçen “geliştirici” sözcüğüne uygun olarak, bütün proje süreci etkileşimsel olarak yürütüldü. Çalışmada ilk olarak yerel, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele alanını destekleyen uluslararası gelişmelerin ve mevzuatın belirlenmesi ile kadına yönelik şiddetle mücadelenin yerel tarihi ve

mevzuatına ilişkin mevcut durum ortaya konuldu ve bu izlek üzerinden normların, standartların ve göstergelerin hazırlanması süreci izlendi. Literatüre dayalı olarak yürütülen tüm bu çalışma geniş proje ekibine iletilerek önerilerine sunuldu ve alınan geribildirimlerle gözden geçirildi. Böylece modelin sınanmasına yönelik ilk taslak oluşturuldu ve alanda proje ortağı örgütlerin temsilcileri tarafından yürütülen bir pilot uygulama ile sınıandı. Yürütülen pilot çalışmanın ardından geniş proje grubu ile yürütülen uzun soluklu tartışmaların ardından izleme araçlarını oluşturan normlar, standartlar ve göstergeler revize edildi. Kazanılan bu deneyimin çalışmaya yansıtılması da böylece sağlanmış oldu. Çalışma, çeşitli aşamalarında yapılan danışma toplantıları ile 3. ve 4. halkada çalışmaya katkıda bulunan örgütlerin temsilcilerinin ve akademisyenlerin önerilerine açıldı. Çalışmanın yaygınlaştırılması amacıyla bir kapanış toplantısı yapıldı. Bu etkileşimsel süreçte projeye katkıda bulunan bütün aktörlerin bilgi ve deneyimlerinin birleştirilmesine olanak sağlayan feminist yöntemler uygulandı. Birinci Bölümde ikinci olarak, yöntem ve proje süreci ile aşamaları detaylı olarak sunulmaktadır.

İkinci Bölümde “Toplumsal Cinsiyete Dayalı ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele” başlığı altında ilk olarak uluslararası gelişmeler sunulmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin üyesi olduğu ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında taahhütlerde bulunup kadının insan hakları çerçevesinde yükümlülük üstlendiği kuruluşlar sırasıyla Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'ndeki ilgili mevzuat ile bunların arka planı sunulmaktadır. Daha sonra ise Türkiye'deki gelişmeler kadın hareketinin 1980 sonrasında kadına yönelik şiddetin görünür kılmasıyla başlayan aktivizmi ve kamu politikalarına yaptığı müdahaleler ile ilgili yerel mevzuatın tarihi ve içeriği sunulmaktadır. Bu bölüm aynı zamanda çalışmanın kadına yönelik şiddet ve cinsiyete dayalı şiddetle mücadele alanının dayandığı normların temel dayanaklarını sunmaktadır.

Üçüncü Bölümde, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzleme Modeli başlığı altında ilk olarak normlar sunulmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadele alanında kabul görmüş çok sayıda norm bulunmaktadır. Ancak normları hiyerarşi içine koymak anlamına gelmeksizin, “eşitlik”, “şiddetsizlik” ve “insan onuruna saygı” normlarını, feminist hareketin alandaki deneyimleri içerecek şekilde tanımlanmış haliyle ve diğer normlarla ilişkilendirerek esas aldık. “Eşitlik”, “şiddetsizlik” ve “insan onuruna saygı”, normlarının ardından toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele alanında

verilen destek ve sunulan hizmetlerin standartları sunulmaktadır. Bunlar “psiko-sosyal destek”, “sağlık yönlendirmeleri”, “hukuk danışmanlığı”, “eğitim öğretim”, “araştırma, geliştirme ve koordinasyon”, “çocuklara yönelik hizmetler”, “çağrı merkezi”, “kurumsal işleyiş ve personel” ve “ulaşılabilirlik-erişilebilirlik” başlıkları altında ele alınmaktadır. Başlıklar, İstanbul Sözleşmesine dayanarak 2012 yılında çıkartılan Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun, ŞÖNİM taslak yönetmelik, ilgili diğer mevzuat ile feminist hareketin alandaki katkıları dikkate alınarak hazırlandı.

Burada sunduğumuz çalışma, kadına yönelik şiddetle veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele alanında hak-temelli izlemenin önemini vurgulayan, ilgili normları, standartları ve yöntemi bütünlüklü bir yaklaşımla açıkça ortaya koyan Türkiye'de yapılmış ilk çalışmadır. Bu çalışmanın kadın örgütlerince benimsenip, uygulanmasını ve geliştirilmesini umut ediyoruz.

SUMMARY

A MONITORING MODEL OF THE MECHANISM FOR COMBATTING VIOLENCE AGAINST WOMEN

Despite more than one century long history of the struggle to achieve gender equality on the part of women's movement, and the state's obligations emerging out of its international commitments, gender-based inequalities in Turkey are unduly prominent when compared especially to Turkey's level of economic development. However, violence against women, recognised in relevant documents of the UN as a reflection of unequal power relations between women and men and a significant social mechanism for forcing women to subordinate position in society, is the most salient aspect of gender equality in Turkey. Women are systematically being subjected to violence in both public and private spheres. Hundreds of women are killed by the most intimate one every year.

Despite the local legislation being in accordance with that of the international, women's movement, due to the depth and extent of gender-based inequalities, concluded recently that public policies and their implementations must be a subject of a close-up rights-based monitoring and evaluation by civil society organisations, especially women's organisations for the achievement of greater gender equality. For safeguarding gender equality achieved, women's movement is aware of the necessity of tracking down the structural changes and their reflections in the implementation of public policies having impacts on *de facto* and *de jure* gender equality.

Within the context of the above-mentioned trend, the Association for Monitoring Gender Equality (CEİD), established to conduct rights-based monitoring in 2011, designed its first project entitled "Mechanism for Combatting Violence against Women: Constructive Monitoring Project" in the field of combatting violence against women, a priority field of the vast majority of women's organisations in Turkey. Violence against women or gender-based violence as an issue of male dominance has been in the agenda of women's movement in Turkey since 1980s. As part and parcel of its international commitments and obligations derived from those commitments to prevent gender-based violence, to protect survivors of gender-based violence and to eliminate violence against women, the state also identified violence against women as an area of social problem, and has been taking

many steps forward in this regard since the 1990s. The newest of such steps is the Law on the Protection of the Family and Prevention of the Violence against Women. The Law in question proposes a mechanism to combat violence against women, and there is the Centre for Prevention and Monitoring of Violence (ŞÖNİM a.k.a. Koza) at the hub of the mechanism.

The present book is an outcome of the project entitled “Mechanism for Combatting Violence against Women: Constructive Monitoring Project”, financed by the Embassy of Kingdom of the Netherlands, and designed with the aim of developing a model for rights-based monitoring of the central component of the mechanism, namely ŞÖNİM. This book is also an outcome of the work done by a circle of women having active contributions to the development of gender equality in Turkey. In the first ring of the circle, there is the core project team made up of members of CEİD. The second ring making up the bigger project team consists of partner organisations and their members. The partner organisations are as follows: the Association for Women's Solidarity and Shelter in Adana [Adana Kadın Dayanışma ve Sığınmaevi Derneği], the Foundation for Women's Solidarity [Kadın Dayanışma Vakfı (Ankara)], Women's Solidarity Centre of the Nilüfer Municipality [Nilüfer Belediyesi Kadın Dayanışma Merkezi (Bursa)] and the Association for Women's Solidarity in İzmir [İzmir Kadın Dayanışma Derneği]. The third ring in the circle is made up of women who took part in meetings and workshops held in the course of the implementation of the project and who are representatives of women's organisations in the Council of Shelters and Women's Counselling/Solidarity Centres (Sığınaklar ve Kadın Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı) as well as representatives of women's organisations involved in monitoring, LGBT and human rights organisations. The Fourth ring is composed of women academicians who volunteered to undertake advisory responsibilities, and gender and/or monitoring experts who volunteered to undertake either the duty of reviewing the work done or monitoring the project. In the final ring of the circle, there are both male and female staff of ŞÖNİMs in Adana, Ankara, Bursa and İzmir who were volunteered to contribute to the implementation of the project at the stage when the indicators developed were tested in order to verify, and authorities in the General Directorate of Women's Status of the Ministry of the Family and Social Policies.

This book is made up of three parts. In Part 1, entitled Terminology and Methodology, the differences of a rights-based monitoring and evaluation from other kinds of monitoring are first set out. A rights-based monitoring and evaluation work conducted by autonomous women's organisations starts out with the designation of norms and standards of the relevant field that facilitates both to set out the baseline of the field and/or the entity in that field being monitored and to write down the evaluation done after monitoring. The means of measurement of a monitoring and evaluation are applicable and repeatable indicators. In accordance with this framework, the definitions of baseline analysis, norms, standards and indicators are presented.

A distinct feature of this study is its methodology. In accordance with the word “constructive” in the title of the project, this entire project has been conducted in an interactive fashion. First of all, international developments and legislation reinforcing local struggle against gender-based violence were designated, and a history of the local struggle against gender-based violence as well as the local legislation were set out. The designation of norms and standards and the preparation of indicators followed from the initial preparation. These two processes were initially conducted by drawing on the literature, and then presented to the bigger project team. Upon receiving their comments, they were revised. In this vein, a draft monitoring model was formed and ready for testing. The model was tested by the project partners in their respective localities. After conducting the pilot study, norms, standards and indicators making up the means of monitoring were revised through debating and experience sharing by the bigger project team. By means of these, experiences gained in the field were inscribed into the study. The study was open to the suggestions of women in the third and fourth rings of the circle of contributors through consultation meetings and workshops at various stages of the project. In these interactional processes, feminist methods which facilitate the merger of knowledge and experiences of all the actors contributing to the project were employed. In the second half of Part 1, the methodology and the course of the project consists of several phases are presented in detail.

In Part 2, entitled “Combatting Gender-based Violence and Violence against Women”, first international developments are covered. In this connection, there is a presentation of the relevant legislation and its background in the United Nations, the Council of Europe and the European Union to which

Turkey is a member, and has commitments regarding women's human rights and violence against women and obligations thereof. A history of women's movement, activism intervening in public policies and relevant local legislations since 1980s are also covered in Part 2. This part serves also the presentation of the norms which are the main pillars of combatting gender-based violence and violence against women.

Part 3 is entitled "Combatting Violence against Women: Monitoring Model" and deals first with norms. There are a number of norms recognised in the field of combatting violence against women and gender-based violence. Without implying that these norms can be put into a hierarchy, the norms "equality", "non-violence" and "respect to human dignity" are nevertheless defined in a way in which they embed experiences of feminist movement in the field of combating violence against women as well as are defined in relation to other norms. Afterwards, standards of supports and services provided in the field of combatting gender-based violence are presented. Broad categories of them are as follows: "Psycho-social support", "health", "legal counselling", "education-training", "research, development and coordination", "support services for children", "call centres", "institutional operation and staff", and "accessibility". These titles are prepared by drawing on the Istanbul Convention, the draft By-law on ŞÖNİMs, other relevant legislation and contributions of feminist movement to the field of violence against women.

The present study is the first ever study in Turkey in that it signifies the importance of rights-based monitoring and evaluation in the field of gender-based violence and violence against women, and that it sets out the relevant norms, standards and methodology through an integrated approach and in a straight forward fashion. We are hoping that it will be adopted, applied and further developed by women's organisations.

1. Bölüm

Giriş

SUNUŞ

İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Periyodik Türkiye Raporu'nda (1993: 27), bir insan hakkı ihlali olarak kadına yönelik şiddetin Türkiye'de gerçek boyutlarının bilinmediği, CEDAW Komitesine rapor edilmişti. Aynı raporda kadına yönelik şiddetin ilk olarak 1980'lerde kadın hareketinin gündemine, daha sonra da devletin gündemine, girdiği belirtilip, kadına yönelik şiddetle mücadelede ilk adım olarak "Karakoldaki Dostumuz" Projesiyle polislerden başlayarak, bütün ilgili kamu personeline kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık çalışması yapılacağı ifade edilmişti. 1990'lı yılların başından bu yana devletin cinsiyete dayalı şiddeti önleme, şiddet göreni koruma ve şiddeti ortadan kaldırma sorumluluklarını yerine getirmesi bağlamında birçok adım atılmıştır ve hâlâ atılmaktadır.

Bunlardan en yenisi, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanundur. Bu kanun, kadına yönelik şiddetle mücadelede ilgili kamu kurumlarını mücadeleye dâhil eden bir mekanizma öngörmektedir. Mekanizmanın merkezinde ise ŞÖNİM/Koza adıyla anılan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi vardır. Burada sunulan "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması: Geliştirici İzleme Projesi", pilot uygulaması devam eden bu yeni kurumun hak temelli izlenmesine dair model oluşturmaya yönelik bir çalışmadır.

"Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması: Geliştirici İzleme Projesi" aynı zamanda Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nin (CEİD) uygulamaya dönük ilk çalışmasıdır. Yıllardır verilen mücadelelere ve yasal zeminde elde edilmiş birçok kadın hakkına rağmen, cinsiyete dayalı eşitsizlikler bakımından, benzer ekonomik gelişmişlik düzeyindeki ülkelerin gerisinde kalan Türkiye'de fiili cinsiyet eşitliğinin sağlanması için yasaların uygulanması ve kamu politikalarının daha yakından izlenmesi ihtiyacı, kadın hareketi kapsamında pek çok örgüt ve çevre tarafından bir süredir çok daha sık dile getirilmektedir. Kadın örgütleri tarafından dile getirilen ve bu çalışmanın da temelini oluşturan fikir, takip etmenin en az talep etmek kadar acil bir ihtiyaç olduğudur.

Özellikle bu amaç için kurulmuş olan CEİD'in ilk uygulama olarak ŞÖNİM'in izlenmesini seçmesi tesadüfi değildir. Öncelikle, kadınların yaşam hakkını ellerinden alan kadın cinayetlerinin, "panik butonu" ve "uzaklaştırma"

kararlarına rağmen önlenememesi nedeniyle, bu alanda yapılacak her türlü çalışmanın, kadınların en temel insan hakkı olan yaşam ve şiddetten uzak yaşam hakkına katkıda bulunmanın acil bir ihtiyaç olduğuna ve pilot uygulama aşamasındaki ŞÖNİM'in işleyişinin gözden geçirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Ayrıca, CEİD üyelerin olarak, kadın örgütlerinin bir araya geldiği (Sığınaklar Kurultayı gibi) çeşitli toplantılarda, ŞÖNİM uygulamasına yönelik bir çalışma yapmaya teşvik edildik ve bu, CEİD'in kadın hareketi kapsamında her şeyden önce bu alanda sorumluluk alarak çalışmalar yapması gerektiği fikrinin olgunlaşmasını sağladı. Son olarak, kadın örgütlerinin büyük bir bölümünün, kadın danışma merkezleri aracılığıyla ve/veya savunuculuk çerçevesinde, kadına yönelik şiddetle mücadele alanıyla içli dışlı olması da, CEİD'in birlikte güçlenme ilkesi çerçevesinde bu konuya öncelik vermesi ve bu çalışma için yola çıkmamız konusunda teşvik edici oldu.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi yönünde anlamlı bir toplumsal değişim yaratabilmek için, katılımcı demokrasi süzgecinden geçmiş bir değerler dizgesine ihtiyacımız var. Bu değerler dizgesi, kadın hareketi içinde geliştirilmiş bağımsız izleme-değerlendirme çalışmaları yoluyla kamu politikasında yansıma bulabilir. Dolayısıyla, bu çalışmanın gerekçesi, kadına yönelik ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle etkili bir mücadeleyi yürütebilmek için geliştirilmiş olan politikaların ve uygulamaların izleme-değerlendirmesinin yapılması gerektiği düşüncesidir.

İzleme-değerlendirme iki açıdan önemlidir. Öncelikle, izleme ve değerlendirme çalışması, izlemeye konu olan alana ilişkin ayrıntılı bir bilgi toplama faaliyetidir. İkinci olarak da, izlemeyi gerçekleştirecek hak temelli örgütlerin bakış açılarını ve deneyimlerini alana yansıtmasına aracılık etmektedir. İzleme-değerlendirme çalışması sayesinde edinilen bilgi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için alınacak önlemlerin gerçekçi ve etkili olmasında rol oynar.

Alanda etkin ve hızlı bir çalışma üretebilmek için ihtiyaç duyulan deneyim, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında faaliyet gösteren sivil toplumda bulunmaktadır. 1998 yılından bu yana her yıl yapılmakta olan Sığınaklar Kurultayı'nda, alanda faaliyet gösteren belediyeler, sivil toplum örgütleri ve kurumlar bir araya gelerek sığınaklar ve kadın danışma/dayanışma merkezleri konusundaki bilgi ve deneyimlerini paylaşmaktadırlar. Bu ve benzeri çalışmalarla oluşan birikimin; acil önlemler alınması, hassas ve dikkatli hareket edilmesi gereken bir alanda hizmet vermekte olan kurumsal bir yapıya (ŞÖNİM) yansıtılması önemlidir.

Kadın hareketi tarafından gerçekleştirilecek bağımsız izleme çalışması, alana ilişkin normları ve standartları ortaya koyar ve bu yolla olması gerekeni tanımlar, mevcut durumu görmemize ve olması gerekene referansla değerlendirmemize yarar. Böylece, kadın hareketinin deneyiminden doğan birikim ve bakış açısı ŞÖNİM'lerin uygulamalarına yansımış olacaktır. İçinde bulunduğumuz dönemde ŞÖNİM üzerine yürütülen her çalışma, kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli katkılarda bulunacaktır.

Kadın örgütleri, bizatihi devletin bu tür bir deneyim aktarımını talep etmesini beklemeksizin, en temel mücadele alanı olan kadına yönelik şiddetle mücadele ile ilgili uygulamalar hakkında çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Uygulamalara, yasalara ve kurumlara yönelik sistematik, tekrarlanabilir ve karşılaştırılabilir bir izleme-değerlendirme devletlerin kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda yerine getirmesi gereken ve taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle üstlendiği sorumlulukları arasındadır. Bu, aynı zamanda, devletlerin şiddetle mücadele konusundaki kararlılığını, samimiyetini, siyasi iradesini, uluslararası sözleşmelerle kabul ettiği sorumluluklarını politikaya dönüştürme düzeyinin de göstergesidir.

Bu çalışmada devletin kadına yönelik şiddetle mücadele yaklaşımı değerlendirilmekte ve bu amaçla oluşturulan mekanizmada merkezi kurum olarak belirlenmiş olan ŞÖNİM'in ürettiği hizmetlerin nasıl izlenebileceği sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu kapsamda, kadına yönelik şiddetle mücadelenin nasıl yürütüleceğine ilişkin normların ve standartların ortaya koyulmasına, kullanılabilir göstergelerle bir izleme yöntemi geliştirilmesine çalışılmıştır. Her ne kadar, bu proje kapsamında yürüttüğümüz çalışma, ŞÖNİM uygulamaları hakkında olsa da, hazırladığımız normlar ve standartlar ile göstergeler, kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki uluslararası ve yerel mevzuat ile kadın hareketi deneyimine dayandığı için, şiddet görene yönelik hizmet ve destek üreten kamu ve sivil toplum çalışmalarını kapsayacak niteliktedir. Hazırladığımız standartlar ve normlar bir bütün olarak kullanılabilir gibi, ilgili hizmet ve destekler için parça parça da kullanılabilir.

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD) tarafından Ağustos 2013'te başlatılan "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması: Geliştirici İzleme Projesi", yedi aşamalı bir süreçten geçerek tamamlanmıştır. Her bir aşama, bir önceki aşamanın sonuçları üzerine kurgulanmıştır. Çalışmanın aşamaları aşağıdaki gibidir:

1. *Arka planın çıkarılması*: Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortadan kaldırılması ile ilgili olarak önce uluslararası alandaki ve daha sonra Türkiye'deki gelişmeler ve hukuki çerçevenin ortaya koyulması,

2. *Normların belirlenmesi*: ŞÖNİM benzeri örgütlenmelerin yapısına ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuatın küresel, bölgesel, bağlayıcı ya da tavsiye niteliğinde, geniş perspektifli ya da bir konuya vurgu yapan nitelikteki kararlarından doğan temel ve kabul görmüş değerlere referansla tanımlanan normların belirlenmesi,

3. *Hizmet standartlarının belirlenmesi*: Şiddet gören ya da görme riski olan kadınlar ve beraberindeki çocuklara verilecek olan hizmetlerin içeriği, hizmet verenlerin niteliği, hizmet verilen kurumsal yapıların işleyişi konularını içeren mevcut mevzuat ve feminist hareketin deneyimiyle ortaya çıkmış ve kabul görmüş olan, ana çerçevesi "normlar"a dayanan hizmet standartlarının belirlenmesi,

4. *Gösterge setlerinin hazırlanması*: ŞÖNİM'de yürütülen hizmetlerin söz konusu normlar ve standartlara uygun olup olmadığını anlamamızı sağlayacak gösterge setlerinin oluşturulması,

5. *Uygulama*: ŞÖNİM'lerin faaliyet gösterdiği illerden dördünde (Bursa, Adana, Ankara, İzmir) söz konusu göstergeler aracılığıyla uygulama yapılması,

6. *Uygulama modelinin geliştirilmesi*: Bu uygulamadan elde edilen sonuçlara dayanarak göstergelerin işlerliğinin gözden geçirilmesi, izlemenin raporlanmasına dair sistemin geliştirilmesi, genel olarak izlemeye ilişkin bir yöntem belirlenmesi ve bir uygulama modeli önerilmesi,

7. *Yaygınlaştırma*: Bu çalışmanın tümünden elde edilen deneyimin kadın örgütleri ve ilgili kurumlarla paylaşılması.

Çalışma sürecinde, birlikte öğrenme ve güçlenme ilkesine sadık kalarak projenin tüm paydaşlarının deneyim ve görüşlerine yer verecek katılımcı bir çalışma yürütmeye öncelik verdik. Bu kapsamda, yasal çerçeve ve gelişmelere, normlar ve standartlara ilişkin masa başı çalışmasından, göstergelerin hazırlanmasına, uygulamadan raporlamaya kadar her aşamada, alanında deneyimli kişilerin danışmanlığına başvurduk.

"Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması: Geliştirici İzleme Projesi"nin ürünü olan bu çalışmada, ilk önce izleme terminolojisini ve çalışmanın yöntemini sunuyoruz. Daha sonra, Arka Plan başlıklı bölümde, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında oluşmuş olan normlar bağlamında uluslararası alandaki ve

Türkiye'deki gelişmelere bakıyoruz. Normlar ve standartları ise ayrı bir bölüm olarak ele alıyoruz. Son olarak da, alanda oluşmuş normlar çerçevesinde ŞÖNİM'in izlenmesi için geliştirdiğimiz göstergeleri ortaya koyuyoruz.

Umuyoruz ki, bu çalışma, ilke edindiği katılımcılık temelinde gelişerek, bu alanda yürütülecek diğer çalışmalarla eklenir ve toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele nihai hedefine ulaşmamıza katkı sağlar.

1.1.TERMINOLOJİ VE YÖNTEM

İzleme, gerek kamu kurumlarının, gerekse kadın örgütlerinin fazlasıyla bildikleri bir uygulamadır. Buna rağmen, bu proje kapsamında yapılan çalışmaya benzer bir çalışmanın cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet alanında daha önce Türkiye'de yapılmamış olması nedeniyle, "hak temelli izleme", "mevcut durum analizi" "norm", "standart" ve "gösterge" gibi kavramların ne anlama geldiğini ve bu çalışmada ne şekilde kullanıldığını ortaya koymak uygun olacaktır.

Tek başlarına kullanıldığında açıklama gerektirmeyen bu terimlerin anlaşılması ve ortaklaştırılması, proje boyunca tüm ekibimiz için başlı başına bir birlikte öğrenme süreci; bu çalışmayı uygularken benimsediğimiz ve feminist perspektiften doğru uyguladığımız katılımcı yöntem oldu. Kullandığımız yöntem uygun olarak projenin başlığında "geliştirici izleme" ifadesini kullanmayı tercih ettik. Aynı gerekçeyle, bu bölümde ilk önce izleme, norm ve standardın ne olduğu sorularına ilişkin cevaplarımızı sunmayı tercih ettik.

1.1.1. İzleme-Değerlendirme Nedir?

Sözlük anlamı "bir olayın gelişimini gözden geçirmek" olan izleme, bir şeyin gözlenmesi ve ilerlemesinin veya niteliğinin bir zaman dilimi içinde nasıl değiştiğinin sistematik olarak yoklaması yapmak anlamına gelir. Bu yönüyle, izleme, bir bilgi/veri toplama faaliyetidir. Ancak izlemeyi diğer bilgi/veri toplama faaliyetlerinden ayıran özellik, izlemenin ayrılmaz bir başka parçası olan değerlendirmedir, çünkü izlememenin amacı, belirlenen zaman dilimindeki değişikliklerin veya ilerlemenin, planlandığı gibi veya amacına uygun olarak gerçekleşip gerçekleşmediğinin gözden geçirilmesi, yani değerlendirilmesidir.

Her konu ve alanda izleme yapılabilir, ancak hak temelli bir alanın veya konunun izlenmesi, örneğin üretim faaliyetinin izleme-değerlendirmesine göre farklılıklar içerir. Kadın hareketi ve kadın hakları perspektifinden farklılık şöyle özetlenebilir: Kadın hareketi hem kanun önünde ve fiili hayatta cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönündeki taleplerini dile getirmekte, hem de cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönündeki yapısal değişiklikleri ve bunların uygulamaya yansımalarını takip etmektedir. Kadın hareketi, mücadele ederek elde ettiği kazanımların ancak bu yolla korunabileceğini ve uygulamaya yansıtacağını farkındadır. Bu bağlamda, izleme-değerlendirme, kadın hareketinin takipçisi olduğu değişikliklerin ve bu değişikliklerin uygulamaya geçiriliş biçimlerinin cinsiyet eşitliği fikri temelinde ve etrafında gelişmiş olan kriterler üzerinden bilgi

toplayarak değerlendirmesine dayanır. Bu yönüyle, izleme-değerlendirme, kadın hakları savunuculuğunun önemli bir parçasıdır.

İzleme değerlendirme, bir denetleme veya teftiş aracı değildir. İzleme yapılan alanda var olan durumu ortaya koyar ve olması gerekene referansla değerlendirir. Bir izleme-değerlendirme çalışmasından asgari olarak beklenenler şunlardır:

- İzlemesi yapılan konunun analiz edilmesi yoluyla mevcut yapının işlerliğinin ve etkinliğinin anlaşılması,
- Faaliyetlerin uygun şekilde, uygun araçlarla, uygun kişilerce ve uygun zamanda ve planlandığı gibi yapılmasının sağlanması,
- Geliştirme ya da yeniden yapılandırma yönünde somut bilgiye dayalı, ikna kabiliyeti yüksek savunuculuk yapılmasına aracılık etmesi.

İzleme değerlendirme çalışmasının yürütülmesinde en önemli aşama, izlemenin bir denetleme aracı olmadığı, izlenecek alanda faaliyet gösterenlerin denetlenmediğinin, aksine izlemenin bir işbirliği süreci olduğunun, hem izleme değerlendirme çalışmasını yürütenler, hem de izleme değerlendirmeye konu olanlar tarafından net olarak anlaşılmasına dayanır. İzlemeye konu olan hizmet birimlerinin de, izlemeyi gerçekleştirecek olan bağımsız uzmanların da, aynı amaç için çalıştıklarını görmeleri, bu konuda anlaşmaya varmaları ve iş birliği yapmaları önemlidir.

Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki uygulamaların izlenmesi, alana ilişkin ihtiyaçların görünür olması amacına ve uygulamaların bu ihtiyaçlar çerçevesinde planlanması amacına hizmet ederken, aynı zamanda şiddetle mücadelede ortaya konulan uygulamanın etkilerini anlamaya, eksikliklerini tamamlamaya, yanlışlarını yıkıcı etkiler yaratmadan tespit edip dönüştürmeye yarar. Bu ise hem izlemeye konu olan hem de izlemeyi gerçekleştiren tarafların ortak hedefi olan şiddetle etkin mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliği nihai hedefine ulaşmada güçlü adımlar atılmasını sağlar.

Bu nedenle ilk olarak, izleme çalışmalarının yürütüleceği kurumda ya da alanda çalışan personele ve yetkili birime yönelik bir tanıtım yapılması, bu tanıtımda söz konusu ortaklığın net olarak vurgulanması, uygulamada kullanılacak tüm araçlara ve sürece ilişkin bilgi verilmesi gerekir. Böylece, izleme-değerlendirme aracının bu ortak hedef doğrultusunda etkin bir şekilde kullanılması için işbirliği kanallarının kurulması mümkün olabilir.

Cinsiyet eşitliği/ayrımıcılığı dâhil olmak üzere, insan haklarını ilgilendiren her türlü kamu politika ve uygulamasının ilgili bağımsız sivil toplum örgütlerince izlenmesi, artık uluslararası standartların bir parçasıdır. Bu ise politika uygulama süreçlerine alandaki örgütlerin deneyimlerinin dâhil edilmesi anlamına gelir. Kadın hakları ve kadın hareketi bağlamında, bağımsız izleme-değerlendirme, aynı zamanda hak temelli kadın örgütlerinin bakış açılarının ve deneyimlerinin alana yansıtılmasına aracılık eden bir süreçtir.

Ayrıca, alandan izleme aracılığıyla ile toplanan somut bilgiler ve bunlara ilişkin değerlendirme, kamu politikalarını yapanlara yön gösterir. Aynı zamanda, kadın hareketinin ve kadın örgütlerinin savunuculuk faaliyetlerine de rehberlik eder, çünkü izleme-değerlendirme, kadın hareketinin taleplerini somut bilgiye dayandırarak güçlendirir ve alandaki mevcut durum ile değişim ve gelişmelerin normlara uygunluğunu değerlendirerek perspektif katar.

1.1.2. Mevcut Durum Analizi

İzleme-değerlendirme çalışmasının ilk aşamasını izlemeye konu olan alana ilişkin mevcut durumun ortaya koyulması oluşturur. Hak temelli bir izleme çalışmasında mevcut durum analizi, söz konusu alanda yaşanan gelişmelerin; bu gelişmeler sonucunda şekillenen ulusal ve uluslararası mevzuata dayalı bilginin; izlemenin yapılacağı dönemde alanla doğrudan ilişkili hukuksal çerçevenin; uygulamaya ve işleyişe ilişkin genel çerçevenin bilgisini verir. Bu çalışmada mevcut durum analizi, Türkiye'de ve Dünya'da toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin gelişmeler ve hukuksal çerçeve temelinde yapılmıştır ve takip eden bölümde ayrıntılı biçimde ortaya koyulmuştur. Bu analitik çerçeve;

- alana ilişkin normatif çerçeveyi,
- uygulamada olması gereken ya da olmasa da bu yönde geliştirilmesi beklenen asgari standartları,
- mevcut uygulamayı ve işleyişi,
- bu uygulama ve işleyişin normlar ve standartlara ne derece uyduğunu ortaya koyacak göstergelerin geliştirilmesini mümkün kılar.

1.1.3. Normlar ve Standartlar

Hak temelli izleme-değerlendirme çalışmalarını herhangi bir alanın, projenin ya da uygulamanın izlenmesi için yürütülen çalışmalardan ayıran en temel nitelik, bu tür izleme-değerlendirme çalışmalarının söz konusu hak alanına ilişkin

normlara ve standartlara dayalı bir çerçeve içinde hareket ediyor olmasıdır. Herhangi bir faaliyetin izlenebilmesi için o faaliyetin hangi hedef doğrultusunda tasarlandığını bilmek gerekir. Hak temelli bir alanda gerçekleşen hukuksal ya da uygulamaya dayalı faaliyetler, o alana ilişkin normlar ve standartlar çerçevesinde izlenir.

Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadelede normlar ve standartlar, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak ele alacağımız bir dizi uluslararası gelişme sonucunda oluşmuştur. Uluslararası alandaki kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında dönüm noktası olan olaylar zinciri ve bu olaylar zinciri bağlamında uluslararası kuruluşlar bünyesinde geliştirilen anlaşmalar, bildirgeler, yönergeler, eylem planları, kararlar, raporlar ve benzeri dokümanlar, normların ve standartların kaynaklarını oluşturur. Uluslararası düzeyde kabul görmüş olan bu normlar ve standartlar, uluslararası anlaşmalara taraf olsun veya olmasın bir devletin içinde gerçekleşen kadına yönelik şiddetle ilişkili hak ihlalleri ve uygulamaların izlenip değerlendirilmesi için kullanılabilir.

Normlar, izlemeye konu olan alana ilişkin, hak temelli mücadele içinde üretilen, üzerinde uzlaşmış ve geniş kesimlerce kabul görmüş temel değerlerdir. Bu anlamda çoğu kez uluslararası hukuka yansıyan ve hukuksal metinlerde (anlaşmalar, sözleşmeler, tavsiyeler, mahkeme kararları vb.) yer bulan değerlerdir.

Kadın hareketinin uzun soluklu mücadelesinin kazanımlarının yansımaları olan bu hukuksal çerçeve ve bununla ilişkili olarak geliştirilen normlar, küresel, bölgesel, bağlayıcı ya da tavsiye niteliğinde, geniş perspektifli ya da bir konuya vurgu yapan nitelikte olabilir.

Standartlar ise izlemeye konu olan alandaki normlara dayalı olarak belirlenirler ve uygulamanın kapsamını, biçimini ve işlevini belirleyen genel kabullerdir. Standartlar, hak temelli izlemeye konu olan alandaki uygulamalara işaret ederler. Bu anlamda, sürece ilişkin çerçeveyi çizmemize yardımcı olurlar. Bir uygulamanın hangi ilkeler çerçevesinde kurulacağı, örgütleneceği ve örüleceği normlar aracılığıyla anlaşılırken, nasıl yürütülmesi gerektiğine ilişkin çerçeve de standartlar aracılığı ile anlaşılır. Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadele için izlenecek yolun ne olacağı ve nasıl planlanacağına ilişkin genel kabuller bu şekilde anlaşılır.

Hak temelli bir alanda adil ve toplumsal adaletin sağlanmasına hizmet eden bir izleme-değerlendirme çalışması yürütmek, alanda kabul görmüş genel

kabullere işaret eden normların ve standartların çizdiği bir çerçeve içinde hareket etmekle mümkündür. Özellikle ŞÖNİM gibi, devletin hak temelli bir hizmet sunduğu birimlerin izlenmesi sürecinde ortaya çıkacak yaklaşım farklılıklarını ortaklaştırmak için kullanılan araçlar, normlar ve standartlardır.

Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin yasa ve uygulamaların izlenmesi, bu alanda ulusal ve uluslararası normlara ve standartlara uygun bir faaliyet planlamasının yapılıp yapılmadığını görmemizi, bu yolla da söz konusu norm ve standartların gerekliliklerini dile getirmemizi sağlar. Burada amaç, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi için uluslararası normların ve standartların uygulamaya yansımaya aracılık edilmesidir. Bu anlamda, normlar ve standartlar çerçevesinde yürütülen izleme çalışmaları, önemli birer savunuculuk aracıdır. ŞÖNİM ve ŞÖNİM faaliyetlerine yönelik olarak tasarlanan geliştirici izleme çalışmasının çerçevesini sunan bu normlar ve standartlar 3. Bölümde detaylı olarak ele alınmaktadır.

1.1.4. Göstergeler

Göstergeler, alana ilişkin uygulamanın geçerliliğine ve verimliliğine işaret eden, karşılaştırılabilir ve değişimi göz önüne serme kabiliyetine sahip bilgi toplama araçlarıdır. Göstergeler yoluyla sürdürülen bir izleme çalışmasında temel amaç, ilerlemeyi veya gerilemeyi ölçmek ve bütünlüklü, düzenli ve sistematik veri toplanmasına yardımcı olmaktır (Ertürk, 2007: 8; Çiftçi, 2012).

İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin (HCHR) uluslararası insan hakları göstergeleri bağlamında belirlediği standartlara göre, göstergeler, uygun, geçerli ve güvenilir; basit, zamanlı ve sayıca az; nesnel bilgilere ve veri üretme mekanizmalarına dayanan; zaman ve mekân boyutlarında karşılaştırılabilir ve ilgili uluslararası istatistik standartlarına uygun; cinsiyet, yaş ve ilgili diğer değişkenlere göre ayrıştırılabilir olmalıdır.

Kadınlara yönelik şiddet bağlamında bu niteliklere aşağıdakiler de eklenebilir: İnsan hakları alanındaki taahhütleri ve birçok alanı kesen ilkeleri temel alma; uluslararası planda benimsenmiş tanımlara dayanma; yanlış yorumlar ile aşırı ve çabuk genellemelere kapalılık; kadınlara yönelik şiddeti ölçme (Ertürk, 2008: 10).

Göstergeler, uluslararası anlaşmalar, üyelikler ve bunlardan doğan sorumluluklar çerçevesinde tanınmış olan normlara ve standartlara dayalı bir

sorumluluğun amacına uygun olarak yerine getirilip getirilmediğini gösterir. Diğer verilerden ve istatistiklerden farklı olarak göstergeler "genellikle bir norm veya işarete bağlı"dır (Ertürk, 2008: 8). Bu çalışma kapsamında ŞÖNİM'lerin performansının değerlendirilmesi sürecinde kullanılacak göstergeler, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda kabul edilen normların ve standartların uygulamaya yansiyip yansımadığını göstermeyi amaçlamaktadır.

Göstergeler ayrıca, yapısal göstergeler, süreç göstergeleri ve sonuç göstergeleri olarak üç kategoride ele alınabilir (bkz. Ertürk 2008: 9). Buna göre:

- a. Yapısal göstergeler, daha çok toplumsal yapıdaki sabit ve kurucu ilişkilere işaret eder. Yasalar ve yasal belgeler bunlar arasındadır. Bir ülkenin yasalarında cinsiyet eşitliğinin nasıl ele alındığı, cinsiyet eşitliğine ilişkin uluslararası sözleşmeleri kabul edip etmedikleri yapısal göstergelerdendir.
- b. Süreç göstergeleri konu ile ilgili uygulamaları ve bu uygulamalarda meydana gelen değişiklikleri ortaya koymayı amaçlayan araçlardır.
- c. Sonuç göstergeleri ise yasal düzenlemeler ve uygulamalar sonucunda ulaşılan durumu ele alır.

Bu çalışmada yer alan yapısal göstergeler, ŞÖNİM'in kurulmasına ve işlemesine ilişkin yasal düzenlemelerin norm ve standartlara uygun olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır; süreç göstergeleri ise ŞÖNİM bünyesinde gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi hedeflenen tüm uygulamaları kapsar ve projenin asıl odak noktasını oluşturur. Bu kapsamda, her türlü danışmanlık hizmetinin niteliği; her türlü sosyal çalışma uygulaması; mekânın fiziksel nitelikleri; görüşmelerde kullanılan formlar; kurumlarda çalışan personelin nitelikleri, eğitim durumları, sayıları, hizmet içi eğitime ulaşma imkânları, ilkenin farkında olmaları, toplumsal cinsiyet farkındalığına sahip olmaları, travma ve acil travma konusunda bilgilendirilmiş olmaları; vaka buluculuk, eğitim çalışmaları, rehabilitasyon çalışmaları, bilinç yükseltme toplantıları gibi konular, kadına yönelik şiddetle mücadelede ortaya çıkan normlara ve standartlara referansla ele alınmaktadır. Diğer bir deyişle, sürecin ve işleyişin normlara ve standartlara ne oranda yaklaştığını göstermeyi amaçlayan bir izleme faaliyetinin yerine getirilmesine aracılık etmektedir.

Ayrıca, bu kapsamda ŞÖNİM ölçeğinde idari veriler değerlendirilmelidir. Bunlar, uygulamalar sırasında tutulan raporlar aracılığı ile elde edilecek bilgileri içerir:

örneğin, koruma kararları (gerekçeleri, sayıları vb.); başvuru sayısı; bildirilen vaka sayısı; başvurunun niteliği; bildirilen vakalar içinde koruma kararı alınanlar, şiddet uygulayanlardan rehabilitasyona tabi tutulanların sayısı ve bunların başvurulara oranı; ŞÖNİM uygulamasından sonra bildirim oranlarındaki artış (polis merkezi ve karakollardan) vb. Bütün bu göstergeler, kadının güçlenmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda ŞÖNİM'lerin kurumlar ve kişiler üzerindeki etkililiğini ortaya koyacaktır.

Bu çalışmada yer alan sonuç göstergeleri, ŞÖNİM uygulamasının başlamasıyla elde edilen değişikliğin ve yaratılan etkinin ölçülmesi ile ilgilidir. Bunun için kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilgili birimlerin (sağlık kuruluşları, danışma merkezleri, polis merkezleri, karakollar ve sığınaklar) uygulamalarında meydana gelen değişikliklere bakılabilir.

Bu projede doğrudan doğruya Türkiye'de kadına yönelik şiddet değil, devletin kadına yönelik şiddete karşı tepkisinin/politikasının araçlarından biri olan ŞÖNİM'ler ele alınmaktadır. Ertürk'e göre, devletin kadına yönelik şiddete yönelik geliştirdiği politika ve eylemler, yani devletin kadına yönelik şiddetle mücadele için ortaya koyduğu performans, yapısal ve süreç göstergeleri üzerinden izlenebilmektedir (Ertürk, 2007: 19).

Dolayısıyla genel bir çerçeve oluşturulması açısından yapısal göstergeler, uygulama alanının yansımaları olarak da süreç göstergeleri esas alınmaktadır. Bu çalışma kapsamında sonuç göstergeleri, yani ŞÖNİM'lerin kadına yönelik şiddetle mücadele açısından kadınların yaşamlarında yarattığı değişiklikler ise ele alınmamaktadır.

ŞÖNİM'ler yeni faaliyet göstermeye başlayan birimlerdir. Kadına yönelik şiddetle mücadele ile ilgili ülke çapında bir değişimin var olup olmadığını kontrol etmemizi olanaklı kılmaya yetecek kadar uzun bir geçmişi yoktur. ŞÖNİM'lerin pilot uygulama olması, bu uygulamanın görece kısa bir süre önce başlaması, personel ve örgütlenme yapılarının oturmamış olması, sonuç göstergeleri aracılığıyla yapılacak bir izlemeyi güçleştirir. Ancak ilerleyen dönemlerde bu tür çalışmalar yapılması gerektiği de, yaptığımız bu çalışma sırasında fark edilmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda yaratılan etkinin ortaya çıkarılması için sonuç göstergeleri ile yürütülecek çalışmalar, ŞÖNİM'lerin işleyişi ve etkinliğini ortaya koymak açısından tamamlayıcı olacaktır.

Bu proje kapsamında geliştirilen göstergeler, ilgili hizmetlere ilişkin standartlar başlığı altındaki tablolarda belirtilmiştir.

1.2. PROJENİN UYGULANMASI, YÖNTEM VE ALAN ÇALIŞMASI

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması: Geliştirici İzleme Projesi, 15 Ağustos 2013'te başlayıp 3 Mart 2014 tarihinde sona erdi. CEİD'in geliştirdiği proje, dört ilde uygulamayı öngörmekteydi. Projenin ilk tasarlandığı dönemde ŞÖNİM'in pilot uygulaması iki ilde yapılıyordu. Proje yazımı devam ederken, bu iki ilde yenileri katılmıştı ve projenin uygulanmasına geçildiğinde, 6284 sayılı Kanun'da öngörüldüğü gibi 14 ilde ŞÖNİM açılmıştı. Yerel uygulama için ilk başta ŞÖNİM'in sadece Adana ve Bursa'da açılmış olması nedeniyle, bu illerde yerel ortaklık düşünüldü. Ancak süreç içinde ŞÖNİM'in sayısının artmasıyla, Adana ve Bursa'nın yanı sıra, büyük illerdeki uygulamayı kapsamak amacıyla İzmir ve Ankara'nın da uygulamanın yapılacağı iller arasında yer almasına karar verdik. Yerel ortaklarımız, Adana Kadın Danışma Merkezi ve Sığınma Evi Derneği (Adana), Kadın Dayanışma Vakfı (Ankara), İzmir Kadın Dayanışma Derneği (İzmir) ve Nilüfer Belediyesi Kadın Danışma Merkezi (Bursa) oldu.

Hazırlık

Proje kapsamındaki çalışmalarımıza 11 Temmuz 2013'ten itibaren uygulama planının hazırlayarak başladık. Yedi aşamadan oluşan proje sürecinin ilk dört aşamasının masa başı çalışması yaklaşık olarak bir ay sürdü. Bu süreçte cinsiyete dayalı şiddetin ortadan kaldırılması ile ilgili uluslararası alandaki ve Türkiye'deki gelişmeler ile yasal-politik çerçevelerinin saptanması, normlar ve standartların belirlenmesinin ardından, 6284 sayılı Kanun ve Taslak ŞÖNİM Yönetmeliği'ne dayanarak ŞÖNİM'in işlevleri ve bağlantılı olduğu kurumlarla ilişkileri saptandı. Daha sonra, masa başı çalışmanın bir parçası olarak, ŞÖNİM'in hukuki-idari yapısına uygun gösterge setleri hazırlandı. Bu aşamada mümkün olduğunca fazla sayıda gösterge oluşturulmasına özen gösterildi. Hazırladığımız gösterge setleri şu başlıklar altında toplandı: "Psiko-sosyal destek", "barınma yönlendirmeleri", "sağlık yönlendirmeleri", "hukuki destek", "geçici maddi yardım", "iş ve meslek edindirme", "eğitim", "koordinasyon ve iş birliği", "özel ihtiyaç sahibi gruplar", "çocuklar", "şiddet gösterene yönelik hizmetler", "çağrı merkezi" ve "kurumsal yapı".

Yerel Uzmanlarla Atölye Çalışması

Masa başı çalışmasını tamamladıktan sonra, saha çalışmasının yürütüldüğü illerde izleme yapacak olan yerel izleme uzmanları ile hukuk, sosyal hizmet ve

kadına yönelik şiddet ve travma konularında uzmanların katıldığı "Referans hattı ve göstergelerin geliştirilmesi" başlıklı iki günlük atölye çalışması gerçekleştirildi. 13-14 Eylül 2013 tarihlerinde yaptığımız atölye çalışmasında, projenin hedefleri, süreci, çalışma planı ve yöntemi alanda çalışacak uzmanlar ve danışmanlarla birlikte gözden geçirildi. Hazırlanan "Referans Hattı" sunumunun gerçekleştirildiği çalışmada ayrıca;

- a. Kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin sorumlulukları ve uluslararası temel ilkeler,
- b. ŞÖNİM'de yürütülmesi planlanan hizmetlere ilişkin ilkeler ve standartlar
- c. şiddetle mücadele mekanizması, ŞÖNİM'in kurumsal yapısı ve personeli ile ilgili mevzuat gözden geçirildi.

Atölye çalışması kapsamında, "İzleme Planı" ile ŞÖNİM'lerin izlenmesinde kullanılacak göstergeler, doğrulama araçları ve referans hattı üzerine daha önce hazırlanmış olan taslaklar tartışılarak, gerekli değişiklikler ve düzeltmeler yapıldı.

Hem projenin kurgulanışına ilişkin "geliştirici" yöntem, hem de bilgi toplama tekniğine ilişkin yöntem dair bilgilendirme yapılması ve böylece yöntemin genel olarak ele alınması da, atölye çalışmasının bir parçasıydı. Bu tür bir çalışmada amaca uygun araçlar kullanılmasına özellikle dikkat edilmelidir. Aynı nedenle, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında hizmet veren bir birimin performansının değerlendirilmesi için sadece niceliksel değil, niteliksel verilerin de kullanılması gerekir (bkz. Moser, 2007). Niceliksel yöntemler, temel, sayılabilir, sınıflandırılabilir sonuçlara vurgu yapar. ŞÖNİM'e ilişkin niceliksel veri, işlem sayılarını ve tedbir kararlarını içeren tablolar aracılığıyla elde edilebilir. (bkz. Ek 1, 2). Tüm bu göstergeler, kurum kayıtları aracılığıyla ulaşılabilir ve sayılabilir veriye işaret eder. Bu çalışma özellikle geliştirilen göstergelerin ŞÖNİM'lerin mevcut durumunun tespitiyle ilişkilendirilmesini gerektirdiği için, uygulama aşamasında belgelerin incelenmesine dayanan niceliksel yöntemler kullanılmış olsa da, esas olarak niteliksel yöntemlere başvurulmuştur. Özellikle mevcut uygulamanın anlaşılabilmesi için yapılan yüz yüze görüşmelerden yararlanılmıştır. Ayrıca, niteliksel yöntemler, niceliksel araştırma sırasında elde edilen kayıtlı bilginin arkasındaki resimleri de ortaya koyar, çünkü kayıt altına alınmamış durumları kapsar. Böylece, raporlama ve kayıt sisteminin geliştirilmesi için yapılan öneriler, geliştirmeyi mümkün kılar.

Atölye çalışmasında geliştirilen fikirler doğrultusunda hazırladığımız ve "Gösterge Kartı" olarak adlandırdığımız kartlardaki açık uçlu soruların tekniğe uygun olarak uygulanmasını sağlamak için atölye çalışmasının sonunda, mülakat tekniği konusunda bilgilendirme yapıldı ve hazırlanan mülakat yönergesi yerel izleme uzmanlarına sunuldu. Mülakat tekniğinin ele alınması, alanda çalışan bağımsız kadın örgütlerine bağlı yerel izleme uzmanlarının olası statü çatışmasının önüne geçilmesi ve toplanacak bilginin mülakat tekniğine uygun olarak toplanması bakımından özellikle önem verdiğimiz bir konu oldu.

Gösterge Kartları'nda gözlemler için de yer ayrıldı. Her biri toplumsal cinsiyet perspektifine sahip, kadına yönelik şiddet alanında bilgi ve deneyim sahibi yerel uzmanların gözlemleri ve gözlemlerine ilişkin değerlendirmeleri, özellikle nitel veri toplamak bakımından önemli bir kaynak oldu.

E-Paylaşım Grubunun Kurulması

Atölye çalışması sırasında proje grubunun iletişimindeki sürekliliğin sağlanması ve grup çalışmasının elektronik ortamda yürütülebilmesi için bir e-grup kurulmasına karar verildi. 17 Eylül 2013'te sonimizleme@googlegroups.com adıyla bir çalışma grubu kuruldu ve atölye çalışması sonrasında güncellenmiş "Gösterge Setleri", 22 Eylül 2013'te çalışma grubu ile paylaşıldı. E-grup, çalışmaların ve iletişimin hızlı olmasına katkıda bulunduğu kadar, deneyim paylaşımına ve kişilerin birbirinden öğrenmesine de yardımcı oldu.

Yerel Çalışma

13-14 Eylül 2013'te yapılan atölye çalışmasının ardından yerel uzmanlar, iki haftalık süre içinde, yani 15 Eylül-3 Ekim 2013 tarihleri arasında, atölye çalışmasını ve çıktılarını kendi örgütleriyle paylaştı ve gösterge setlerini kendi örgütleriyle gözden geçirdi.

Deneyim Aktarımı Atölyesi

Yerel izleme uzmanlarının kendi örgütlerindeki çalışmalarının ardından hukuk, sosyal hizmet ve psikolojik danışma ve travma uzmanının katıldığı grup toplantısı, 4-5 Ekim 2013 tarihinde yapıldı. Bu toplantıda proje grubu yeniden bir araya gelerek, gösterge setlerinin geliştirilmesi ve güncellenmesi üzerinde çalıştı.

Ortak Akıl Toplantısı: Tanıtım ve Deneyim Paylaşımı Toplantısı

Grup çalışmasının ardından 6 Ekim 2013'te proje kadın örgütlerinin, diğer hak temelli örgütlerin, izleme yapan grupların temsilcileri, akademisyenler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın temsilcilerinin katıldığı Ortak Akıl Toplantısı'nda katılımcılara Referans Hattı ve Göstergeler sunularak onların görüş ve önerileri alındı.

Uygulama

Deneyim Aktarımı ve Ortak Akıl Toplantısı'nın ardından gösterge setlerinin son güncellemesinden önce, meslektaş değerlendirmesi için metinler ve göstergeler Zeliha Ünal ile tartışıldı. Proje grubu toplantılarına katılan uzmanlardan, uzmanlık alanlarına göre hazırlanan metinlerin genel değerlendirmesi alındı. Ayrıca, alanda sorulacak soruları azaltmak ve ŞÖNİM'lerdeki mevcut durum hakkında bilgi almak için KSGM Kadın Hizmetleri Dairesi Başkanı Kübra Sertkaya ile 10 Ekim 2013'te görüşme ve 22 Ekim 2013'te mülakat yapıldı. Bu görüşme ve mülakat sürecinde, uygulama başlamadan önce, uygulamanın yapılacağı illerdeki ŞÖNİM'lerin temsilcilerini "KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE MEKANİZMASI İZLEME MODELİ" hakkında bilgilendirmek amacıyla toplantı yapılmasına karar verildi. Ankara ŞÖNİM temsilcisine 25 Ekim 2013 tarihinde, diğer illerdeki ŞÖNİM'lerin temsilcisine ise 8 Kasım 2013 tarihinde sunum yapıldı. Yapılan görüşme, mülakat ve sunumlardan sonra tekrar güncellenen gösterge setleri, 14 Kasım 2013'te uygulamaya hazır hale getirildi. Uygulamaya başlamadan önce, yerel düzeyde yapılan ön görüşmelerin ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan alınan resmi iznin ŞÖNİM'lere gönderilmesinin ardından göstergeler sahada uygulamaya başlandı.

Raporlama

Raporlama, bir izleme-değerlendirme çalışmasının en önemli ayaklarından birisidir. Yerel izleme uzmanlarıyla yapılan ilk atölye çalışması öncesinde, bu çalışmaya özel bir raporlama formatı geliştirilmişti. Ancak uygulamadan sonra yapılacak raporlama için bu formatta değişiklik yapılması gerekli oldu. 21-22 Aralık 2013 tarihinde uygulamanın tamamlanma aşamasında yerel izleme uzmanlarıyla tekrar toplantı yaparak, hem deneyimlerimizi paylaştık, hem de raporlama ve formatı üzerine fikir alışverişinde bulunduk. Yerel uzmanların deneyim ve önerileri doğrultusunda raporlama formatına son şekli verildi. Aralık 2013 ve Ocak 2014'te uygulama tamamlandı. Şubat 2014 başında ise uygulama sonuçlarının yerel izleme uzmanlarınca raporlanması tamamlandı.

Gösterge Setlerinin Güncellenmesi

Uygulama devam ederken, bir yandan Arka Plan ile Normlar ve Standartlar dokümanları, yapılan toplantılardaki öneriler ve değerlendirmeler dikkate alınarak güncellendi. Yerel izleme raporlarının tamamlanmasından sonra, izleme raporları dikkate alınarak gösterge setleri güncellendi. Güncelleme esnasında, başlangıçta mümkün olduğunca geniş tutulan normlar üç başlık altında toplandı: Eşitlik, insan onuruna saygı ve şiddetsizlik. Yine güncelleme esnasında ilk hazırlanan gösterge setlerine dâhil olmayan güvenlik, erişilebilirlik-ulaşılabilirlik, izleme raporlarındaki değerlendirmeler ışığında hazırlandı. Yine bu aşamada göstergeler mümkün olduğunca azaltılarak ortak üst göstergeler altında toplandı.

Gözden Geçirme Toplantısı

Göstergelerin tekrar düzenlenmesi nedeniyle, ertesi gün yapılacak Danışma Toplantısı öncesinde yerel izleme uzmanlarının görüşleri, önerileri ve değerlendirmelerini almak ve son durumu tartışmak için 16 Şubat 2014'te yerel izleme uzmanlarıyla bir araya gelindi ve göstergeler yeniden gözden geçirildi.

Danışma Toplantısı

Arka plan metni, normlar ve standartlar metni ve hazırlanan göstergeler, danışmanlara gönderilerek görüşleri alındı ve gelen görüşler doğrultusunda gerekli güncellemeler yapıldı.

Yaygınlaştırma Toplantısı

Bu çalışmanın tümünde elde edilen deneyimin kadın örgütleri ve ilgili kurumlarla paylaşılması.

1.3. GENEL DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada geliştirilen izleme modelinin pilot uygulaması Adana, Ankara, Bursa ve İzmir'de kurulmuş olan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nde (ŞÖNİM) yapıldı. Adana'da Adana Kadın Dayanışma Merkezi ve Sığınmaevi Derneği (AKDAM), Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı, İzmir'de İzmir Kadın Dayanışma Derneği ve Bursa'da Nilüfer Belediyesi Kadın Dayanışma Merkezi'nde danışmanlık yapan, alanda çalışan arkadaşlarımız tarafından yürütülen pilot uygulamada 97 ŞÖNİM çalışanına, 15 gösterge setinde yer alan sorular yöneltildi ve sonuçları raporlandı. Pilot uygulama için her bir ilde iki uzman çalıştı.

Pilot uygulama önce söz konusu illerde uygulamaya katılacak olan uzman ekip, normlar ve standartlar çalışmasından göstergelerin oluşturulmasına kadar çeşitli aşamalarda çalışmaya katıldı ve alan uygulaması bu süreçte geliştirdiğimiz ortak bakış açısı ve teknik yaklaşımla gerçekleştirildi. Uygulama ile dört ilde yer alan ŞÖNİMLerde, gözlem ve mülakat yoluyla, Mayıs ve Ekim ayları arasındaki 6 aylık döneme ilişkin veri toplandı.

Pilot uygulama için 18 Kasım itibarıyla dört haftalık bir süre öngörülmüş olsa da, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan ŞÖNİMLere gönderilen izin yazısının gecikmesi ve görüşmelerin 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü etkinliklerine denk gelmesi gibi nedenlerle, uygulamaya, belirlenen tarihten iki hafta sonra başlanabildi. Uygulamaya başladıktan sonra da, ŞÖNİMLerin yılsonu raporlarını hazırlamaları, teftiş işlemleri, yönetici ve diğer personelin değişmesi gibi farklı nedenlerle, dört hafta olarak öngörülen uygulama süresi uzadı ve ancak sekiz haftada tamamlanabildi.

Bir izleme, ancak bu izlemenin tarafları onay verdiğinde mümkün olabildiğinden ve ayrıca ŞÖNİMLerde yürütülen bu ilk çalışmanın, daha sonra bağımsız kadın örgütlerinin de benzer çalışmalar yapabilmelerine katkıda bulunmasını amaçladığımızdan, ilgili personel ile ilişkilene biçimimizi, sorumlu özen gösterme ilkesi çerçevesinde şekillendirdik. Onları, bu çalışmaya katılma yönünde teşvik edici olmaya çabaladık.

İŞBİRLİĞİ

Teşvik edici olma yolunda gösterdiğimiz çaba olumlu sonuçlar verdi ve süreç içinde pilot uygulama; uygulanan sistemin tanındığı, yaşanan zorlukların

görüldüğü ve gösterilen çabanın fark edildiği, birbirini anlamayı ve empati kurmayı mümkün kılan bir ilişkilene biçimine evrildi. Yöneltilen soruların tam da alanda yaşanan çeşitli problemlerin anlaşılmasına yönelik olduğunun yöneticiler ve personel tarafından görülmesinin bu etkiyi yarattığını düşünüyoruz. Böylelikle hem çalışma kolaylaştı, hem de bizim öngörebildiğimizden ötesinde ŞÖNİM ve çalışmayı yürüten kadın kuruluşunun ortak çalışmalar yürütmesi ya da ŞÖNİM personelinin görüşmeyi yapan kadın örgütünde gönüllü olarak yer almak istemesi gibi kurumlar arası dayanışmaya örnek olacak öneriler ortaya çıktı. Öte yandan, çalışmayı yürüten kadın kuruluşlarının, ŞÖNİM’de çalışan personelin ve yöneticilerin çoğunlukla uygulamaya ilişkin sorunlardan doğrudan sorumlu tutulamayacağını, sorunların kaynağına ilişkin değerlendirmeler yapılması gerektiğini bir kere daha görmelerini sağladı.

ZAMANLAMA

Alan deneyimi, ŞÖNİM’lerde yürütülecek izleme çalışması için yılın ilk üç ayı ile son üç ayının uygun olmadığını bize gösterdi. İzleme programının ve görüşülecek kişi ve görüşme sürelerinin, ŞÖNİM’lerin her birinin çalışma sistemi dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğini gördük. ŞÖNİM’lerde yaşanan iş yoğunluğu nedeniyle görüşmelerin sıklıkla kesintiye uğrayacağını ve hızlı personel sirkülasyonunun, uzun zamana yayılma ihtimali olan izleme çalışmasında göz önüne alınması gereken faktörler arasında olduğu anlaşıldı. Bu nedenlerle, her gösterge için ayrılan sürenin hesaplanması nadiren mümkün oldu.

GÖSTERGELERİN UYGULANMASI

Pilot uygulamanın ana amacı, göstergelerin alandaki çalışmaları yansıtmı yansıtamadığının anlaşılmasıydı. Bu nedenle, değerlendirmenin odağını da, göstergelerle ilgili görüş ve öneriler oluşturdu. Alan çalışmasına ilişkin raporların ve göstergelerin içerdiği sorulara verilen yanıtların analizinde, belirlenmiş göstergelerin:

- alanın bilgisini göstermede yeterli olup olmadığı,
- değerlendirme yapma imkânı sağlayıp sağlamadığı,
- ŞÖNİM’lerde verilen hizmetlerin normlara ve standartlara uygunluğunu gösterip göstermediği,
- uygulanabilirliği,

- ne kadar zaman aldığı,
- amaca uygun bir formatta olup olmadığı

gibi soruları ve konuları değerlendirdik.

Bu değerlendirme sonunda genel olarak göstergelerin alandaki uygulamayı yansıtacak şekilde düzenlendiği açıklık kazandı, ancak kimi zaman tekrar edilmiş, yanlış kişi ya da birime yönlendirildiği için yanıt alınamamış ya da eklenmesi gereken sorular olduğu da ortaya çıktı. Ayrıca, hangi göstergelerin, kimlerle görüşülmesi halinde daha verimli bir uygulama gerçekleştirileceği, doğrulama araçları olarak tanımladığımız ve yöneltilen sorulara ilişkin belgelerin edinilmesinde ne tür sıkıntılar yaşanabileceği de, yine alan deneyiminin gösterdiği sonuçlar arasında yer aldı. Bu bilgiler ışığında gösterge setlerinin son halini, çalışmanın bu aşaması için geçerli olacak şekilde hazırladık.

ŞÖNİM'lerde verilen ya da verilmesi gereken hizmetlere ilişkin bulgulardan elde edilen bazı ortak noktaları genel bir çerçevede belirtmek isteriz.

ŞÖNİM'lerde çoğunlukla toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin temel normlarına ve standartlarına göre, çoktan kurulmuş olması gerektiği halde henüz kurulmamış birimlerin bulunduğu anlaşıldı. Dolayısıyla bu birim ve çalışanları için hazırlanan göstergeler uygulanamadı. Bu deneyimden yola çıkarak, birimler ve hizmet sorumluluğu yönünde bilginin alınmasını sağlayacak yapısal göstergelere (kurumsal sorumluluğa, ilgili yasaya ve düzenlemeye ilişkin göstergeler) ihtiyaç olduğu düşünüldü ve göstergeler bu yönde düzeltildi.

Bina güvenliği ve benzeri göstergelerin ve gözleme dayalı konuların eklenmesi sağlandı. Bu tür eklemeler, normlara ve standartlara da yansıtıldı ve ilgili göstergelere ilişkin normlar için çalışma yapıldı. Ayrıca, farklı illerdeki farklı personel uygulamalarını yansıtacak bir gösterge çalışması yapılması gerektiği ortaya çıktı. Örneğin, kimi ilde polisin, kimi ilde iş ve meslek edindirme yönlendirmelerine ilişkin personelin ŞÖNİM'le farklı şekilde ilişkilendiğini gördük.

ŞÖNİM'lerde standart bir uygulama bulunmadığı ve her ilin kendi çalışma sistemini kurduğunu fark ettik. Buradan hareketle, ŞÖNİM'lerin pilot uygulamalar olarak kurgulandığı gerekçesiyle, personele ilişkin standartların göz ardı edildiği, bir personel politikasının geliştirilmediği, bu anlamda pilot uygulama olmasından kaynaklanan işlevi yerine getiremediği değerlendirmesi

yapılabilir. ŞÖNİM'lerde mevcut uygulamada standartlaşmamış hizmetler kişiye bağlı olarak değişebileceğinden, izleme çalışmasında aynı görevi yapan tüm çalışanlarla görüşülmesi gerekti. Personele ilişkin temel bilgiler ayrıca alınmış olduğundan, çalışanın konuyla ilişkisini anlamak için aldığı eğitime ve geçmiş deneyimlerine bu bilgiler ışığında bakılması yeterli olabilir. Ancak personel değişiminin yoğun olduğu bu alanda her bir personelle görüşmenin zorunlu olduğu sonucu doğmuştur. Geçici görevlendirme kriterlerinin olmaması ve kadro tahsisi sorunları, izlemenin bu şekilde yapılandırılması gerektiği sonucunu ortaya çıkartmıştır.

ŞÖNİM UYGULAMALARINA DAİR ORTAK BULGULAR

"Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Mekanizması: Geliştirici İzleme Projesi", asıl olarak bir izleme modeli oluşturmayı hedefliyordu. Bu hedefi gerçekleştirmeyi mümkün kılan yöntemlerden birisi de pilot uygulama oldu. Pilot uygulama, ŞÖNİM'lerin işleyişine, personel yapısına, çalışma sistemine ve verilen hizmetlerin niteliğine ilişkin oldukça kapsamlı ve ayrıntılı bilgilerin toplanmasını sağladı. Ancak bu çalışmanın temel amacı, kendileri de birer pilot uygulama olan ŞÖNİM'lerdeki uygulamaların değerlendirilmesi olmadığı halde, modelin işlerliğini göstermesi ve değerlendirmenin nasıl yapılması gerektiğine dair yaklaşımımızı ortaya koyması açısından, ŞÖNİM'lere ilişkin olarak titizlikle yürütülmüş bu çalışmanın bazı ortak bulgularına yer vermek istiyoruz.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE VE ŞİDDETE YAKLAŞIM

Ortaya çıkan önemli bir sonuç, başta ŞÖNİM müdürleri olmak üzere, çalışanların bilgi, ilgi ve çabasının ŞÖNİM'in çalışma sistemini de belirlediği yönünde oldu. Özel olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, genel olarak da hükümetin toplumsal cinsiyet eşitliğine bakışının ve kadına yönelik şiddete ilişkin anlam çerçevesinin, ŞÖNİM'in işleyişini, verilen hizmetlerin niteliğini ve elemanların konuya yaklaşımını önemli ölçüde belirlediği görüldü. Hâlihazırda hükümetin aile merkezli bakış açısının, ŞÖNİM'lerdeki uygulamalara da yansımaları gözlemledik.

Kurumsal yapısının tamamlanmamış olması, ŞÖNİM'lerin kanunda belirtilen hizmetleri belirli standartlar dâhilinde gerçekleştirememesi, geçici görevlendirme ve özel hizmet alımı temelinde yürütülen kadro tahsisi politikası gibi nedenlerle zorlaşan uygulamaların yarattığı sorunlar, personelin kişisel çabaları ile çözümlenmeye çalışılmaktadır. Toplumsal cinsiyet duyarlılığına, kadına yönelik şiddete ilişkin eğitim programlarının nadiren uygulandığı ya da

uygulanmadığı, mevcut programların eğitim konularının ve süresinin yetersizliği gibi nedenlerle, kuruma travma halinde başvuran kadınlarla çalışacak kadronun gerekli bilgi ve deneyiminin eksik olduğunu ve kişisel çabalar dışında bunu kazanma olanağı bulunmadığını söylemek mümkündür.

KURUMSAL KAPASİTE

Yasada öngörülen birimlerin (psikolojik destek, çocuk, eğitim birimleri gibi) kurulmamış olması nedeniyle, mevcut birimler bütün işleri üstlenmek zorunda kalmaktadır. Hizmetlerin, geçici görevli ya da özel hizmet alımı yoluyla istihdam edilmiş personel tarafından yürütülmeye çalışılmasının hem işlerin aksamasına, hem de personelde yetersizlik hissine ve ikincil travmaya yol açtığını gözlemledik. Bu sorunu gidermeye yönelik olarak süpervizyon veya herhangi başka bir destekleyici mekanizma bulunmadığı dikkatimizi çekti. Zira ŞÖNİM'de verilen hizmetlerin gerektirdiği içerikte, ortak standartlara sahip hizmet yönergeleri, personele ilişkin net ve anlaşılır görev tanımları bulunmamaktadır.

Kadro, geçici görevli veya özel hizmet alımı ile istihdam edilen personelin temininde de çalışma alanının gerektirdiği bilgi, ilgi, deneyim ve hassasiyete ilişkin neredeyse hiçbir kriterin uygulanmadığını gördük. Ayrıca kanunda ve standartlarda yer alan kriterlere göre, öncelikli olarak kadın personel istihdam edilmesi gerekmesine karşın, bu tür bir özen gösterilmediğini fark ettik.

Personel bilgi formlarının incelenmesi ve yapılan görüşme sonuçlarına göre ŞÖNİM'ler de görevlendirilenlerin pek çoğunun çalışacağı alana, yapacağı işe ilişkin bilgi edinmeden kuruma geldikleri, kurumlarda da bu eksiliği giderecek etkin ve yeterli bir hizmet içi eğitim programı uygulanmadığını gördük.

Personele ilişkin bu genel değerlendirmeye karşın, ŞÖNİM'lerde, yönetici ve çalışanların kendi kişisel duyarlılığı ve özverisiyle büyük bir çaba ile hizmet vermeye çalışıldığı görüldü. Nitelikli ve bu kurumlarda çalışma istekliliğine sahip personel yapısı bakımından İzmir ŞÖNİM, ilgili ve istekli bir müdürün göreve gelmesiyle birçok konuda daha iyi bir işleyişin olacağına dair umut yaratması açısından da Bursa ŞÖNİM olumlu örnekler olarak gösterilebilir. ŞÖNİM'lerde verilen hizmetlere yönelik bir değerlendirmenin, personelin gösterdiği çaba ve özveriyi dikkate alarak yapılması gerektiği, üzerinde fikir birliğine varılan bir konu oldu.

ERİŞİM

Bursa hariç diğer üç ilde ŞÖNİM, kadınların kolayca ulaşmalarının mümkün olmadığı (birden fazla, hatta bazen üç toplu taşıma aracı değiştirerek ulaşabilecekleri) mahallelerde kurulmuştur. Ayrıca, Ankara örneğinde olduğu gibi, ulaşım zorluklarının yanı sıra, kadınların gitmekten çekinebilecekleri, fabrika ve atölyelerin bulunduğu bir semtin tercih edilmesi dikkat çekicidir. Çeşitli toplantılarda kadın örgütlerince dile getirilen, gerek ulaşım zorluğuna, gerek personel sayısının yetersizliğine ilişkin sorunların ortadan kaldırılabilmesi için ŞÖNİM sayısının, erişim ve ulaşım kriterleri göz önüne alınarak artırılması gerektiği, yaptığımız bu çalışmada da ortaya çıkmıştır. Öte yandan, personelin işaret dili kullanmaması, formların ve diğer bilgilendirici materyalin Braille alfabesinde hazırlanmış olmaması, farklı dillerde danışma talebine hızlı cevap verebilme kapasitesinin yetersizliği, aynı şekilde erişime ilişkin ortak sorunlar olarak görülmüştür. Personelin özellikle bölgede konuşulan diller ile ilgili olarak kendi kişisel ilişkileriyle çözümler üretmeye çalıştığı gözlenmiştir. Binaların fiziksel koşullarının bedensel engelli kişilerin kullanımına uygun olarak düzenlenmediği, bu tür durumlarda personelin ancak geçici çözümler üreterek hizmet vermeye çalıştığı saptanmıştır.

DESTEK HİZMETLERİNE İLİŞKİN SORUNLAR

6284 sayılı Kanun'da ve ŞÖNİM taslak yönetmeliğinde belirlenmiş olan görev ve hizmetlerin tek bir merkezde toplanmasının, tek kapı prensibinin gerektirdiği hizmetlere imkân tanımadığı, ayrıca nüfusu birkaç milyonu geçmiş olan bu kentlerde, hem çalışanlar, hem de şiddete maruz kalmış kadınlar ve çocukları için çok daha büyük sorunların yaşanması riskine zemin hazırladığı bir kez daha çok açık bir biçimde ortaya çıkmıştır. Tek kapı prensibinin, her ilde bir tane ŞÖNİM kurulmasından ibaret olmadığı, şiddete maruz kalan kadının ihtiyaç duyduğu hizmetlere ulaşımını sağlayacak temsilcilerin bulunduğu bir kurumsal yapı olduğu açık bir şekilde görülmüştür. Öte yandan, tek kapı sisteminin mevcut mekanizmaların birlikte işlemesine ilişkin bir görevi yerine getirmesi beklenir. Oysa bu şekildeki bir uygulamanın, hali hazırdaki danışma merkezlerinin işlevsizleşmesi yönünde olumsuz bir etki yarattığı düşünülmektedir. Bu şekilde yapılandırılmış ŞÖNİM sisteminin, bütünleşmiş ve bütünlüklü çalışma yaklaşımına uygun olmadığı söylenebilir.

Bütünleşmiş ve bütünlüklü çalışma yaklaşımına uygun hizmetler için gerekli olan işbirliği protokollerinin oluşturulmadığı ve/veya yetersiz olduğu gözlenmiştir.

Merkezi düzeyde hazırlanmış olan protokollerin ise yerel düzeyde ihtiyacı karşılamakta yetersiz kaldığı anlaşılmıştır.

Çalışmada, ŞÖNİM'ler kapsamında yürütülen destek hizmetlerinin çoğunlukla barınma yönlendirmelerine odaklı ve güçlenme perspektifinden uzak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ŞÖNİM'in şiddete yönelik yapısal bir çözüm önermeyip, "günü kurtarmaya yönelik" geçici politikalar uygulayarak, başvuran kadınları kurumlara yönlendiren bir istasyon veya dağıtım merkezi gibi çalıştığı izlenimi edinilmiştir.

ŞÖNİM'lerin en önemli görevlerinden biri de, önleyici çalışmalar yapmasıdır. Ancak önleyici çalışmaların, şiddet mağdurları için alınan önleyici tedbirler olarak anlaşıldığı, toplumda şiddete ilişkin farkındalık yaratmak, toplumda şiddete ilişkin toleransın terk edilmesine yönelik çalışmalar yapmak gibi bir faaliyetin gerçekleştirilmediği anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra, uluslararası standartlara da aykırılık oluşturacak biçimde, şiddet uygulayanla şiddet görene ilişkin hizmetlerin aynı kurum içinde ve aynı uzmanlar tarafından verildiği gözlemlenmiştir.

Dört ilde de bütçeye ilişkin herhangi bir sorun olmadığı belirtildiği halde, çeşitli ihtiyaçların karşılanması için yeterli bütçenin olmadığı gözlenmiştir. ŞÖNİM'lerin yatılı bir merkez olmadığı gerekçesiyle, yiyecek ve giyecek depolarına gerek duyulmadığı ve bu nedenle de, bakanlık bütçesinde bu ihtiyaçlar için bir harcama kaleminin bulunmadığı açıkça görülmektedir. Bu tür ihtiyaçların, kişisel çaba ve harcamalarla karşılanması, böylesi bir ihtiyacın varlığını gösterdiği gibi, ihtiyaç nedeniyle ortaya çıkan problemleri durumu çözemediği ve ihtiyaçlar temelinde bir bütçelemenin yapılması gerektiği ortaya çıkarmıştır.

ŞÖNİM'in isminde yer alan izleme kavramının, sırf takip ile sınırlı yorumlandığı ve tedbir kararlarının izlenmesi olarak uygulandığı anlaşılmıştır. Oysa İstanbul Sözleşmesi uyarınca, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden, kadına yönelik şiddeti önleme, koruma ve ortadan kaldırmaya yönelik olarak bütünlüklü bakış açısıyla izlemenin yapılması gerekmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede koordinasyon sağlama görevi de bulunan ŞÖNİM'lerin, şiddetin bahsi geçen şekilde bütünlüklü izlenmesi yönünde herhangi bir uygulamasının bulunmadığı gözlenmiştir.

Sonuç itibarıyla, ŞÖNİM'lerde yürütülen izleme çalışmasının hem izlemeyi yapan hem de izlemeye konu olan kurumlar açısından olumlu sonuçlar verdiği

söylenabilir. ŞÖNİM çalışanları, gösterdikleri çabanın görünür kılınmasından ve sorunlarının bağımsız bir gözle dile getirilecek olmasından yararlanabilirler.

İzleme yapan bağımsız örgütler, uygulamalara ilişkin olarak izleme aracılığıyla toplanan bilgiden faydalanabilirler. Kadınlar şiddetle mücadele mekanizması içinde üretilen hizmetin görünür olmasında ve iyileştirilmesinden faydalanabilirler.

Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet temelli ve kadın yönelik şiddetle mücadelede ancak normlara ve standartlara uygun bir mekanizma kurulduğunda ileriye yönelik güçlü adımlar atılabilir.

2. Bölüm

Toplumsal Cinsiyete Dayalı ve Kadına Yönelik
Şiddetle Mücadele: Dünya'da ve Türkiye'de
Yasal - Politik Çerçeve ve Gelişmeler

Kadına yönelik şiddetle hak temelli mücadele, 1960'lardan beri, kadın hareketinin ve uluslararası kuruluşların ve dolayısıyla, devletlerin gündeminde olmuştur. Bu süreçte, kadına yönelik şiddetin temel bir insan hakkı ihlali olduğu ve her türlü toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelini oluşturduğu, gerek kadın hareketinin, gerek uluslararası kuruluşların iki ana kabulü olmuştur. Aynı kabullere dayalı olarak, kadın hareketi, Chiswick Kadın Yardımının (*Chiswick Women's Aid*) 1971'de Londra'da açtığı ilk sığınak örneğinde olduğu gibi (Tierney, 1982: 207), bir yandan kadınlar için yardım ve destek mekanizmaları geliştirirken, bir yandan da, verilen mücadelenin politik-yapısal zemine oturtulabilmesi için yasal düzenlemelerin yapılmasına, ilkelerin, normların, standartların ve programların geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına çalışmıştır.¹ Uluslararası kuruluşlar, yasal düzenlemelerin, hükümetin plan ve programlarının, araştırma ve bilgilendirme çalışmalarının küresel çerçevesini oluşturmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur. Bu bağlamda, özellikle BM bünyesinde gerçekleştirilen kadın konulu konferanslar, toplantılar, sözleşmeler, tavsiyeler, raporlar vb. sonucunda kadına yönelik şiddetle mücadele, 1990'lı yıllarda kalkınma, barış ve demokrasiyle ilişkilendirilmiştir. Bu süreçte, söz konusu mücadelenin toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir perspektif barındırması, bütünlüklü (kamusal alan ev içi ayrımı yapmaksızın), diğer politika alanlarıyla bütünleşmiş ve çok sektörlü (sivil toplum-devlet-iş dünyasının katılımına ve işbirliğine dayalı) bir yapı içermesi ve insan onuruna yakışır araçlarla sürdürülmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. BM'nin etkisiyle gelişen bu anlayış kapsamında, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi diğer uluslararası oluşumlar tarafından da benimsenmiş olan kadına yönelik şiddetle mücadelenin asgari standartları tanımlanıp ortaya koyulmuştur.

Türkiye'deyse kadına yönelik şiddetle mücadele 1980'lerden beri gündemdedir. Aradan geçen sürede, gerek bağımsız feminist kadın hareketi içinde yer alan örgütler, gerek devlet, bu alanda pek çok çalışma gerçekleştirmiştir. Devlet tarafından yürütülen çalışmaların en son ürünü, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve bu kanunun getirdiği Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) olmuştur. 6284 Sayılı Kanun, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için bir mücadele mekanizmasının kurulmasını ve örgütlenmesini, ŞÖNİM'in de bu mekanizmanın merkezinde yer almasını öngörür. Bu bakımdan ŞÖNİM, devletin kadına yönelik şiddetle mücadele için geliştirmeye çalıştığı mekanizmanın merkezinde yer aldığı düşünülen önemli ve temel kurumlardan biridir.

¹Ayrıca bkz. (<http://www.gnws.org/en/about/history.html>)

Bu çalışma, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede ŞÖNİM'in, yukarıda kısaca söz edilen ve aşağıda ayrıntılı olarak ele alınan uluslararası normlara ve standartlara uygun olarak:

- Bütünlüklü bir bakış açısıyla, yani kamusal alanı ve özel alanı birlikte görme ve değerlendirme kabiliyetine sahip bir yaklaşımla,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde,
- Kadının özgürleşmesine,
- Ev içi şiddet başta olmak üzere kadının her türlü toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korunmasına,
- Güvenli barınma hakkını sağlanmasına,
- Şiddetten arındırılmış yaşam hakkına,
- Fiili cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına

hizmet edip etmediği" sorusuna cevap aramaktadır.

Bu çalışma yukarıdaki sorunun cevabını ararken, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çıkarılan kanunun, geliştirilen plan ve programların gerçek hayatta karşılığını bulmasını sağlamak ve mücadele sürecinin bu alanda kabul görmüş uluslararası standartlara ve normlara uygun olarak yürütülmesini güvence altına almak için geliştirilmiş olan bağımsız izleme aracını kullanmaktadır.

İzleme çalışmasının temel dayanağı, devletin ilgili uluslararası sözleşmelere taraf olarak üstlendiği ve hayata geçirmeyi taahhüt ettiği sorumluluklardır. Temel referansları ise:

- Kadın hareketinin deneyim ve kazanımları,
- Ulusal ve uluslararası alanda kabul görmüş standartlar ve normlar,
- Kamunun kadına yönelik şiddetle mücadele sürecinde biriktirdiği deneyim,
- ŞÖNİM'in yasal çerçevesidir.

Hâlihazırda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde pilot uygulama olarak çalışmalarını yürüten ve kuruluşunun ardından "Koza" adı verilen ŞÖNİM'ler, kendi alanında söz konusu sorumlulukların taşıyıcısı konumundadır. Dolayısıyla, öncelikle bu sorumlulukların ortaya koyulması ve anlaşılması önemlidir.

Bu bağlamda, öncelikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortadan kaldırılması konusunda ilk olarak uluslararası alandaki ve ardından Türkiye'deki gelişmeler ve hukuki çerçeve ele alınacaktır.

2.1. ULUSLARARASI GELİŞMELER VE YASAL-POLİTİK ÇERÇEVE

Bu bölümde kadına yönelik ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadeleye ilişkin uluslararası gelişmeler ve hukuki çerçeve, BM, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği olmak üzere üç başlık altında incelenecektir.

2.1.1. Birleşmiş Milletler

Devletlerin kadına yönelik şiddete ilişkin sorumluluklarının insan haklarına ve evrensel normlara uygun bir çerçevede şekillenmesinde ve bu konudaki asgari standartların belirlenmesinde BM'nin özel bir yeri vardır. 1945'teki kuruluşundan itibaren Türkiye'nin de üye olduğu BM'nin Kuruluş Anlaşması, **eşitliği** ve **ayrımcılık yapmamayı (ayrımcılık yasağı)** amacı olarak tanımlarken, ayrımcılık yapmaksızın herkes için insan haklarına ve özgürlüklerine saygı gösterilmesinin kolaylaştırıcısı olmayı da misyonu olarak tanımlanmıştır (Bkz. Kutu 1). Devletler, BM'ye üye olarak, eşitlik ve ayrımcılık yapamama ilkelerini benimseme, kendi yasalarını bu ilkelerle uyumlu hale getirerek vatandaşları için hayata geçirme ve bu ilkelerin uluslararası alanda yaygınlaştırılmasına katkıda bulunma sorumluluğunu üstlenirler.

Kutu 1: BM Kuruluş Anlaşması (1945)

Madde 1/3: Ekonomik, sosyal, kültürel ve insancıl nitelikteki uluslararası sorunları çözmeye ve ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası işbirliği sağlamak.

Madde 55/c: Milletler arasında halkların hak eşitliği ve kendi yazgılarını kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş barışçı ve dostça ilişkiler sağlanması için gerekli istikrar ve refah koşullarını yaratmak üzere BM:

c. Irk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine bütün dünyada etkin bir biçimde saygı gösterilmesini, kolaylaştıracaktır.

Kaynak: BM Kuruluş Anlaşması

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948) bütün insanların sadece kanun önünde değil, gerçek hayatta eşit olması gerektiğini ve şiddetten uzak güvenli yaşama hakkı olduğunu ilan eder. Bu, aynı zamanda devletlere vatandaşlarının ırkına, rengine, cinsiyetine, diline, dinine vb. bakmaksızın **ayrımcılıktan** ve **şiddetten** uzak, **eşit** yaşamasını sağlama sorumluluğu getirir (Bkz. Kutu 2).

Kutu 2: Herkes İçin Eşitlik, Özgürlük, Şiddetsiz Yaşam

Madde 1: Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar.

Madde 2: Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.

Madde 3: Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Madde 5: Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Madde 7: Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin bu Bildirgeye aykırı her türlü ayırım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Kaynak: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

2.1.1.1. BM Kadının Statüsü Komisyonu

BM, kurulduğundan beri toplumsal cinsiyet eşitliğine, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıklara ve kadınların sorunlarına özel bir önem atfetmektedir. BM Ekonomik ve Sosyal Konsey bünyesinde Kadının Statüsü Komisyonu'nun kuruluşunun (1947) BM'nin kuruluşuyla eş zamanlı olması, bunun bir göstergesidir. Kurucu 15 üye arasında Türkiye'den Mihri İffet Pektaş'ın da bulunduğu Komisyon, hiçbir ayırım gözetmeksizin bütün kadınlara yönelik tüm ayrımcılıkların hayatın her alanında tasfiye edilmesi ilkesini benimsemiştir. Bu çerçevede Komisyon, kadın haklarının geliştirilmesine, dünyanın her yerindeki kadınların hayatlarının belgelenmesine ve **toplumsal cinsiyet eşitliğinin** ve **kadının güçlenmesine** dair küresel standartların biçimlendirilmesine aracılık etmektedir.² Kadının Statüsü Komisyonu kuruluşundan itibaren, 1960'lı yılların ortasına kadar, standartların oluşturulması, ayrımcılık içeren mevzuatın değişmesi ve uluslararası anlaşma taslaklarının formüle edilmesi üzerinde çalışmıştır ve kadınlara ilgili konular hakkında farkındalık yaratmaya çaba göstermiştir. Bu dönemde Komisyon, BM Kuruluş Anlaşması'na ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne dayanarak, kadın haklarını uluslararası alanda düzenleyen çok sayıda sözleşme hazırlamış veya hazırlanmasına katkıda bulunmuştur.

² <http://www.unwomen.org/en/csw>

Kutu 3: BM Kadının Statüsü Komisyonu

İnsan Hakları Evrensel Beyannameinde yer alan “adam” (*man*) sözcüğünün insanlıkla eş anlamlı olduğunu iddia eden ve bunun sonucunda başarılı olarak, uluslararası anlaşmalarda kullanılan dilin daha kapsayıcı olmasını sağlayan BM Kadının Statüsü Komisyonu 1962 yılına kadar şu anlaşmaların taslağını hazırlamıştır:

- Kadının Siyasal Hakları Sözleşmesi (1953),
- Evli Kadının Tabiiyeti Sözleşmesi(1957),
- Evlilikte Rıza, Evlilikte Minimum Yaş ve Evliliklerin Kaydı Hakkında Anlaşma (1962)

Ayrıca,

- Eşit Değerde İş İçin Erkek Ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkında Sözleşmeye (Eşit Ücret Sözleşmesi) (1951) katkıda bulunmuştur.

Kaynak: <http://www.unwomen.org/en/csw/brief-history>

Kadın yönelik şiddetin izlenmesinin arka planı ile standartlarının şekillenmesinde belirleyici olan iki önemli gelişmeden biri, BM'nin 1963 yılında Kadın Statüsü Komisyonu'ndan kaleme almasını istediği ve 1967 yılında kabul ettiği Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesi Deklarasyonu'dur. Deklarasyon bir anlaşma gibi bağlayıcı olmasa da, CEDAW'a (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi) giden yolda siyasi bakımdan önemli bir dönüm noktası olmuştur.³ Deklarasyon, kadının eşitsiz toplumsal konumunu ayrımcılıkla ilişkilendirerek ayrımcılığın yok edilmesi gerektiğini, kamusal alanda çalışma eşitliğinin, siyaset, eğitim alanlarında ve özel alanda da medeni ve cinsel haklar bakımından eşitliğin sağlanması gerektiğini ve kadınlara karşı önyargıların dönüştürülmesi gerektiğini ilan ettiği için önemlidir.

³ CEDAW, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi başlığıyla 14 Ekim 1985 tarihinde Resmi Gazetede yayımlandı.

Kutu 4: Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Deklarasyonu (1967)

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin yapısını takip eden 11 maddelik Deklarasyon, kadınlarla erkeklerin eşitliği ilkesinin hukuken ve fiilen evrensel olarak tanınmasını sağlamanın gerekliliğini bildirerek:

- Kadına yönelik ayrımcılığın temel bir haksızlık ve insan onuruna karşı işlenmiş bir suç olduğunu,
- Ayrımcı gelenek/töre ve yasaların kaldırılması, kadına yönelik ön yargıların tasfiyesi için kamuoyunun eğitilmesi
- Kadınların siyasal hakların tamamından yararlanması,
- Vatandaşlık değişimine ilişkin yasa ve uygulamalarda kadın ve erkekler için eşit koşulların geçerli olması,
- Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın cezalandırılması,
- İnsan ticaretinin ve kadının fuhşunun sömürülmesine karşı mücadele edilmesi,
- Evlilik, boşanma ve medeni haklarda eşitliğin sağlanması ve çocuk evliliklerin yasa dışı olması,
- İşe alımlarda ayrımcılık yapılmaması, eşdeğer işe eşit ücret ve ücretli doğum izni dâhil olmak üzere iş yaşamında eşitliğin sağlanması,
- Deklarasyonun **hayata geçirilmesi** gerektiğini ilan eder.

Kaynak: Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Deklarasyonu

İkinci önemli gelişmeye, Kadın Statüsü Komisyonu'nun kadın haklarına ilişkin standartları şekillendirirken her ülke hakkında detaylı araştırma yaparak, kadınların yasal ve siyasal konumlarını resmetmesidir. Komisyon ilk kurulduğu andan itibaren, sivil toplum örgütleriyle işbirliği içinde çalışmıştır. İkinci Dalga kadın hareketinin 1960'larda ivme kazanmasıyla birlikte BM, 1970'lerden itibaren kadınların sorunlarıyla daha yakından ilgilenmeye başlamıştır. Bu bağlamda, sözgelimi Komisyonun "Kadının Ekonomik Gelişimde Rolü" başlıklı çalışması, kadınların yoksulluktan orantısız etkilendiğini göstermektedir. Bu ve benzeri çalışmalar, izleme için gerekli temel bir çerçeve sunarlar.

Ayrıca, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nun uygulamalarının izlenmesi, BM'nin faaliyetlerine toplumsal cinsiyet perspektifi kazandırılması gibi uygulamaların da habercisidirler.⁴

⁴<http://www.unwomen.org/en/csw>

2.1.1.2. BM Dünya Kadın Konferansları

Kadının Statüsü Komisyonu, 1972 yılında yapılan toplantıda, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Deklarasyonu'nun uluslararası bir sözleşme biçimini almasının ve bağlayıcı bir nitelik kazanmasının mümkün olup olmadığı konusunu tartışmaya açtı. BM ise 1975 yılının Dünya Kadın Yılı olmasına ve Meksiko'da bir Dünya Kadın Konferansının düzenlenmesine karar vermişti. Birinci Dünya Konferansı'nın başlığı "Eşitlik, Kalkınma ve Barış"tır. Bu başlık, içinde bulunulan dönemde ikinci dalga olarak adlandırılan kadın hareketinin gündemine, BM Kuruluş Anlaşması'nın küresel barış ve eşitliğin sağlanması amacına ve Komisyonun çalışmalarına toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin kazandırılması, kadınların kalkınma ve barış süreçlerine daha fazla katılmasının ve dönüştürücü rol almasının sağlanması hedeflerine de uygundur. Aynı başlık, müteakip Dünya Kadın Konferansları'nda da korunmuştur.

Kutu 5: İkinci Dalga Feminizm

"İkinci dalga feminizmin birinci dalgadan esas farkı, kadın-erkek eşitliği perspektifinin ötesine geçerek, bizzat bu eşitliği sağlamanın ancak patriarkal sistemin aşılmasıyla mümkün olacağını öne sürmesidir. Bu yeni feminizm, birinci dalganın çalışma hayatına ve yurttaşlığa ilişkin eşitlik taleplerini sürdürmekle birlikte gündemine yeni sorun kümelerini dâhil eder: Cinsellik, beden, kadınlara yönelik şiddet ve kadınların görünmeyen ev emeği bunların başlıcalarıdır. Aslında bu yeni mücadele alanları, feminizmin politikanın alanını yeniden tanımlanması anlamına gelmektedir: "Özel (ya da kişisel) olan politiktir!" sloganıyla feministler o güne kadar politika-dışı olarak görülen sorunları politikleştirdiklerini ilan etmektedirler. Evlilik-içi tecavüz, kadınların görünmeyen ve karşılıksız emeği gibi yeni adlandırmalarla, kişisel ilişkilerin ve özel alanın doğallaştırıla gelmiş çeşitli boyutları üzerindeki doğallık peçesi böylece sıyrılır; kadın-erkek ilişkilerinin bu veçheleri sistematik bir hâkimiyet ilişkisinin çeşitli boyutları olarak kavramlaştırılmaya başlanır. Aradan geçen yıllarda, evlilik-içi tecavüz, işyerinde cinsel taciz vb. hukuksal düzenlemenin konusu haline gelir; ev emeği ölçülmeye başlanır ve tazmini için çeşitli talepler geliştirilir." (Acar Savran, 2013)

Birinci Dünya Kadın Konferansı'nda CEDAW'ın kaleme alınması kararlaştırırken, konferansın sonunda Kadınların Eşitliği ve Kalkınma ve Barışa Katkıları Hakkında Meksiko Deklarasyonu yayımlanmıştır. Deklarasyon 1976-85 yıllarını, ana teması eşitlik, kalkınma ve barış olan Kadın On Yılı ilan etmektedir. Ayrıca, On Yıllık Eşitlik, Kalkınma ve Barış Dünya Eylem Planı'nın **uluslararası standartlar** başlığı altında (s.37), izlemeyi de içeren uluslararası bir anlaşma hazırlanmasının öncelikli bir önem taşıdığı vurgulanmıştır.⁵ Konferans sürecinde aktif olarak yer alan Türkiye, 1975'i Kadın Yılı olarak kabul etmiş, devlet, hükümet ve

⁵ <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/otherconferences/Mexico/Mexico%20section%201%2011.pdf>

kadın örgütlerinin katılımıyla 10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde Ankara'da bir kadın konferansı düzenlenmiştir.⁶ Ancak daha sonra Kadın On Yılına ilişkin süreçte aynı şekilde aktif olmadı.

Kadın On Yılına ilişkin bir ara-değerlendirme yapılması amacıyla, Kopenhag'da düzenlenen İkinci Dünya Kadın Konferansı'nda (1980) CEDAW metni hazırlanarak, imzaya açılmış ve 20 üyenin imzasıyla 1981 yılında yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, Meksiko'da hazırlanan Dünya Eylem Planı'na ilişkin inceleme raporunda "ev içi şiddet" ve "cinsel şiddet" ifadeleri kullanılmış ve mevzuatın hem ev içi şiddeti hem de cinsel şiddeti içermesi gerektiği vurgulanmıştır. İnceleme raporunda defalarca kullanılan bu ifadeler, böylelikle herhangi bir BM metninde ilk kez yer almaktadır.

Kopenhag Konferansı'nda kadınların yasalar kapsamındaki hakları ile bu hakların fiilen uygulanması arasında bir eşitsizlik olduğu belirtilmiş ve aşağıdaki nedenlere dayandırılmıştır:

- Kadınların toplumdaki rolünün geliştirilmesine erkeklerin yeterince dâhil olmaması,
- Siyasi irade eksikliği,
- Kadınların topluma yaptığı katkının değerinin tanınmaması,
- Planlamada kadınların özel gereksinimlerine dikkat edilmemesi,
- Karar alma mekanizmalarında sayıca az kadının bulunması,
- Kadınların ulusal hayattaki rollerini destekleyen kooperatifler, gündüz bakımevi ve kredi vb. hizmetlerin yetersizliği,
- Finansal kaynaklara erişimin genel olarak yetersiz olması,
- Kadınların kendilerine ne tür fırsatların açık olduğunun yeterince farkında olmamaları.

Yukarıda bahsedilen gerekçeler, hem toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik ve ayrımcılıkla mücadelenin, hem de söz konusu eşitsizliğin ve ayrımcılığın en temel göstergesi olan kadına yönelik şiddetle mücadelenin genel çerçeve gerekçeleri olmaları bakımından önemlidirler. Yasaların uygulamaya geçirilmesindeki eksikliklerin nedenlerinin sıralanması, Pekin Konferansı'nda belgelenecek olan toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin ana plan ve programlara yerleştirilecek olmasının habercisidir. Ayrıca, eşitsizlikler kadar uygulamanın yapısal, kültürel ve bireysel yönlerinin vurgulanması ve kadına yönelik şiddet dâhil olmak üzere her türlü ayrımcılıkla mücadelenin çok aktörlü, çok sektörlü ve

⁶ Bkz. Türkiye Kadın Yılı Kongresi, 1978.

bütünlüklü düşünülmesi gerektiğini göstermesi bakımından da önemlidir. Aynı zamanda, çizilen bu çerçeve, BM'nin bünyesinde geliştirilen metinler temel alınarak yapılacak izleme çalışmalarının yönünü ve ana eksenini göstermesi bakımından da önemlidir.

Kutu 6: CEDAW'da Ayrımcılık Tanımı (1981)

“1. Madde

Kadınlara karşı ayrımcılığın tanımı

Bu Sözleşmenin amacı bakımından “kadınlara karşı ayrımcılık” terimi siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın/erkek eşitliğine dayalı insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumlarına bakılmaksızın bütün kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmasını veya bu hakları kullanmasını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran, toplumsal cinsiyete dayalı her türlü ayırım, dışlama ve kısıtlama anlamına gelir.”

Kaynak: Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi

Kadın On Yılı'nın sonunda Nairobi'de yapılan Üçüncü Dünya Kadın Konferansı'na (1985) CEDAW'ı imzalamak üzere katılan Türkiye, bu amacını gerçekleştirmiş ve 1986'da taraf devletlerden biri olmuştur.

Üçüncü Dünya Kadın Konferansı, 1986-2000 yılları arasında kadının statüsünün küresel düzeyde geliştirilmesine yönelik bir strateji belirlenmesi bakımından da önemlidir. Belirlenen strateji, şu şekilde özetlenebilir: Kadının politik, ekonomik ve toplumsal hayatın her alanına uluslararası, bölgesel ve ulusal düzeylerde dâhil olması, Kadın On Yılı'nın amaçları açısından gereklidir. Hükümetler, 2000 yılına kadar gerekli kaynakları ayırarak, etkili tedbirler alarak, ulusal mekanizmayı oluşturarak veya destekleyerek, ileriye dönük stratejilerin hedeflerine ulaşması için planlar yaparak, sivil toplumla işbirliği içinde bu amaçlar doğrultusunda çalışmalıdır. Konferansın önemli olmasının bir diğer nedeni de, kadına yönelik şiddetin tasfiye edilmesini hedefler arasına almış olmasıdır. Buna göre, hükümetler, ev içi şiddet dâhil olmak üzere kadına yönelik her türlü şiddeti tasfiye etmek için gerekli etkin tedbirleri almalıdır.

Kutu 7: Nairobi Kadının İlerlemesi İçin İleriye Dönük Stratejilerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadına Yönelik Şiddet (1985)

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

“Paragraf 9

On Yılın üç amacı (eşitlik, kalkınma ve barış) kapsamlı, birbirini ilintili ve birbirini pekiştiricidir. Öyle ki, birinin başarılması diğerlerinin başarılmasına katkı sağlar.

Paragraf 10

Kopenhag Dünya Konferansı eşitliği sadece yasal eşitlik ve hukuki ayrımcılıkların tasfiyesi olarak görmez, aynı zamanda kadınların kalkınmadan hem yararlanıcı hem de aktif aktör olarak yararlanabilmesi için hakların, sorumlulukların, fırsatların eşitliği olarak yorumlar.

Paragraf 11

Eşitlik hem bir hedef hem de bireylerin haklarından yararlanabilmeleri için; ulusal politik, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmeye katılabilmeleri ve sonuçlarından yararlanabilmeleri için yeteneklerini ve becerilerini geliştirmelerini sağlayan bir araçtır. Özellikle kadın için eşitlik, kültürel, kurumsal, davranışsal ve tutumsal ayrımcılıklar nedeniyle engellenen hakların hayata geçirilmesi anlamına gelir. Eşitlik, kalkınma ve barış için önemlidir, çünkü ulusal ve küresel eşitsizlikler kendi kendilerini devam ettirirler ve her türlü gerilimi artırır.”

Kadına Yönelik Şiddet

Paragraf 231

Hükümetler, aile içi şiddet ile kadına ve çocuğa yönelik şiddet de dâhil olmak üzere, her türlü şiddeti saptamak, önlemek ve tasfiye etmek için toplum kaynaklarını seferber etmek ve kötü muamele görmüş kadınlara ve çocuklara sığınak, destek ve yeniden uyum hizmetleri sunmak dâhil her türlü etkili tedbiri almalıdır. Bu tedbirler, şiddet gören veya şiddetin tanığı olan kadınları, kötü muamelelerin çaresiz bir olgu olmadığı, ama fiziksel ve moral bütünlüklerine bir darbe olduğu ve bu darbeye karşı mücadele etme hakları olduğu konularında bilinçlendirmeyi amaçlamalıdır. Kötü muameleyle maruz kalmış kadınlar ve çocuklar için acil koruyucu ve bu muamelelerin müsebbibi için de baskıcı tedbirler alınmasının ötesinde, kötü muameleyle maruz kalmış kadın ve çocuklar ile genellikle erkek olan bu muamelelerin müsebbibine rehberlik ve yardım hizmeti sağlayan uzun dönemli destek mekanizmalarının oluşturulması gerekir.”

Kaynak: BM Kadın On Yılı: Eşitlik, Kalkınma ve Barış Dünya Konferansının Kazanımlarını Gözden Geçirme ve Değerlendirme Raporu

BM Kuruluş Anlaşması'nda, Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesi Deklarasyonu'nda ve Dünya Kadın Konferansları'nda vurgulanıp kabul edilen, kadın-erkek arasında ev içi veya özel hayat da dâhil olmak üzere yaşamın her alanında tezahür eden eşitsizliklerin /ayrımcılıkların, sadece kanun önünde veya hukuki mevzuatta değil, gerçek hayatta, yani fiiliyatta da ortadan kaldırılması, CEDAW'da bağlayıcı hüküm haline getirilmiştir. Buna göre, CEDAW'a taraf devletlerin kanunlarında ve kamusal ve özel hayatın her alanında kadın/erkek arasındaki eşitsizliklerin, ayrımcılıkların ortadan kaldırılması bizzat devletlerin sorumluluğundadır. Kadına yönelik şiddetin Nairobi İleriye Dönük Stratejiler'de

yer almasının iki önemli sonucu olmuştur. Bir yandan, ilgili CEDAW Genel Tavsiyeleri'nin hazırlanması için zemin yaratmıştır. Öte yandan, devletin sorumluluklarının ana hatlarını belirlemiştir. Buna göre, kamusal ve özel alanda şiddet gören kadınlara ve beraberindeki çocuklara sığınak, destek, yeniden uyum gibi konularda hizmet sağlanması, şiddet uygulayana rehberlik hizmeti verilmesi için gerekli önlemlerin sivil toplumla işbirliği içinde alınması devletin sorumluluğundadır. Ayrıca, Nairobi Konferansının belirlediği çerçeve, şiddete maruz kalanların güçlendirilmesi perspektifine dayandığı için kadına yönelik şiddetle mücadelede önem taşır. Bir diğer önemli yanı, barış (veya **şiddet-sizliği**) bizahtı şiddetin olmaması değil, yapısal eşitsizliklerin olmaması durumu olarak tanımlamasıdır ve bu, kadına yönelik şiddetle mücadelede toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin tasfiyesi perspektifinin benimsenmesi gibi önemli bir sonuç doğurmuştur.

2.1.1.3. CEDAW Komitesi Genel Tavsiyeleri

CEDAW Komitesi, 1989 yılında görüştüğü 12 Sayılı Genel Tavsiye ile taraf devletlere ilk kez, kadına yönelik şiddetle ilgili çeşitli sorumluluklar getirmiştir. 12 Sayılı Genel Tavsiye, kadına yönelik şiddeti hem toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin bir parçası addeder ve gündelik hayatın (kamusal ve özel) her alanında bulunabileceğini ifade eder, hem de kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için taraf devletlerin her türlü önlemi alması ve şiddet görene destek hizmetleri vermesi gerektiğini vurgular. Ayrıca, kadına yönelik şiddet hakkında istatistiksel veri toplanmasını da taraf devletlerin sorumluluğu olarak tanımlar.

1992'de kabul edilen 19 Sayılı Genel Tavsiye, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti tanımlar. Buna göre, kadınlar, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete hem ev içinde hem de toplumda maruz kalırlar, hatta bizzat devlet de toplumsal cinsiyete dayalı şiddet uygulayabilir. Ayrıca, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadının haklarını ve özgürlüklerini erkeklerle eşit şekilde kullanmasının önünde engel teşkil eden bir ayrımcılık biçimidir. CEDAW'a uygun olarak, 19 Sayılı Genel Tavsiye kadına yönelik şiddetin kesin bir şekilde tasfiye edilmesini öngörür.

Kutu 8: Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Tanımı

Madde 1: “Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınların kadın-erkek eşitliği temelinde sahip olduğu hak ve özgürlükleri kullanabilmelerini ciddi ve önemli şekilde engelleyen bir ayrımcılık biçimidir.”

Madde 6: “Sözleşmenin [CEDAW] 1. Maddesi kadına yönelik ayrımcılığı tanımlar. Buna göre, ayrımcılık, cinsiyete dayalı şiddeti, yani bir kadının sırf kadın olması nedeniyle maruz kaldığı veya kadınları artan oranlarda etkileyen şiddeti de kapsar. Bu şiddet, kadına fiziksel, zihinsel ya da cinsel yönden zarar veren veya acı çekmesine neden olan davranışları, bu davranışlara ilişkin tehditleri, zorlamayı ve özgürlüklerin kaybedilmesine neden olan davranışları kapsar. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ilgili Sözleşme hükümleri açıkça vurgulanmasa bile, bu hükümlerin ihlal edilmesi anlamına gelir.”

Kaynak: CEDAW 19 Sayılı Genel Tavsiye (1992)

Ek olarak, 19 Sayılı Genel Tavsiye’ye göre, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, aynı zamanda kadınların, “yaşam”, “insanlık dışı ve kötü muameleye veya cezaya maruz kalmama”, “silahlı çatışmalarda eşit korunma”, “özgürlük ve güvenlik”, “yasalarca eşit korunma”, “aile içinde eşitlik”, “fiziksel ve düşünsel sağlığın en yüksek standardına ulaşma” ve “adil çalışma koşullarına ulaşma” hak ve özgürlüklerini de ihlal etmektedir. Buna göre, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ev içinde ve toplumun her alanında maruz kalınabilmesi ve hatta devletin de böyle bir şiddet uygulayabilmesi nedeniyle, taraf devletler, nerede ve kim tarafından uygulanırsa uygulansın toplumsal cinsiyete dayalı her türlü şiddetin ortadan kaldırılması için uygun ve etkili önlemler almalıdır. Devlet tarafından acil olarak alınması gereken önlemler şunlardır:

- **Kadınların bütünlüğüne ve onuruna saygı** gözetilerek koruma sağlanması,
- Destek hizmetlerinin her türlü **şiddete uygun korunma** ve **farkındalık eğitimi olan uzmanlarca** verilmesinin sağlanması,
- Bu tür hizmetlerden mahrum, kırsal bölgelerde yaşayan kadınların ve sığınmacı kadınların da yararlanmasının sağlanması,
- Hukuk ve yasa uygulayıcılarına ve diğer kamu görevlilerine toplumsal cinsiyete duyarlılık eğitimleri verilmesi,
- Medyanın kadına saygı göstermesinin sağlanması ve saygı gösterilmesini teşvik etmesinin sağlanması,
- Şiddetin boyutlarını, nedenlerini ve etkilerini ortaya koyacak istatistiksel veri toplanmasının ve araştırmalar yapılmasının sağlanması,
- Kadına yönelik şiddetin sürmesine katkıda bulunan inançların, geleneksel ve kültürel uygulamaların doğasına, boyutuna ve hangi tür şiddetin sürmesine katkıda bulunduğu dair tespitler yapılması ve

- bunların ortadan kaldırılması için etkili önlemler alınması,
- **Kadınların eşitliğine** karşı önyargıları ortadan kaldıracı önlemler alınması;
 - İnsan ticareti ve cinsel sömürünün cezalandırılmasına karşı etkili cezai ve önleyici tedbirler alınması,
 - Şikâyet ve tazminat mekanizmaları geliştirilmesi,
 - **İşyerinde** cinsel tacizin ve her türlü cinsel şiddetin önlenmesi,
 - Doğum ve üreme konularında baskı ve zorlamaya karşı, kadınların sağlıksız tıbbi koşullar aramalarına neden olmayacak önlemler alınması,
 - Ev işlerinde çalışan kadınların çalışma koşullarının izlenmesine yönelik çalışmalar yapılması,
 - Ev içi şiddette ceza indiriminin kaldırılması, namus adına şiddeti ortadan kaldıracı önlemler alınması, ensest ve cinsel şiddette karşı aile içi destek hizmeti verilmesi,
 - Şiddet uygulayanın rehabilite edilmesi, cezai müeyyideler uygulanması ve veri toplanmasının sağlanması.

Görüldüğü gibi 19 Sayılı Genel Tavsiye, taraf devlete bir yandan yasal, önleyici ve koruyucu önlemler alma sorumluluğu getirirken, bir yandan da, her aşama için veri toplanması ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele alanının izlenebilir ve etkin şekilde müdahale edilebilir hale getirilmesi sorumluluğu getirmektedir.

2.1.1.4. BM Viyana İnsan Hakları Konferansı ve Sonrası

Kadına yönelik şiddetin izlenmesi bağlamında diğer bir dönüm noktası da, Haziran 1993'te gerçekleştirilen BM Viyana İnsan Hakları Konferansı ile bu konferansta kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı'dır. Viyana Deklarasyonu, insan haklarının korunması ve hayata geçirilmesinde devletlerin, hiç bir ayırım yapılmaksızın insanların temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi ve geliştirilmesi ile ilgili sorumluluklarının altını çizerek, kadın-erkek eşitliği, kadınların özgürlükleri ile şiddetten ve ayrımcılıktan uzak bir yaşam sürdürmelerini insan haklarının bir parçası olarak tanımlamıştır. Ayrıca, kadın ve kız çocuklarının maruz kaldığı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, dolaylı ve dolaysız ayrımcılık ve sömürü ile bunları haklı gösteren kültürel önyargıların, geleneksel, inançsal, töresel uygulamaların tasfiye edilmesi zorunluluğunu kabul etmiş, kadının insan haklarının korunmasını ve teşvik edilmesini sivil toplumun, devletlerin ve uluslararası toplumun görevi olarak tanımlamıştır. Buna ilaveten, BM bir yandan kendi yönetim yapısı içinde pozitif ayrımcılık

uygulayarak kadınların karar alma mekanizmalarında eşit şekilde yer almasını sağlamış; bir yandan da, kadına yönelik şiddetin izlenmesinin, BM insan hakları izleme mekanizmasında yer almasını kararlaştırmıştır. Buna bağlı olarak, Kadın Haklarının BM İnsan Hakları Mekanizmalarıyla Bütünleştirilmesi ve Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesi Önergesi'yle (1994) BM bünyesinde Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörlüğü kurulmuştur.

Kutu 9: Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı

Madde 18: Kadınların ve kız çocukların insan hakları, evrensel insan haklarının vazgeçilemez, bütünsel ve bölünemez bir parçasıdır. Kadınların siyasal, medeni, iktisadi, sosyal ve kültürel hayata ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde tam ve eşit katılımı ve cinsiyet temeline dayanan her türlü ayrımcılığın yok edilmesi uluslararası toplumun öncelikli amacıdır.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten ve kültürel önyargılardan kaynaklanan ve uluslararası insan ticareti dâhil olmak üzere, her türlü cinsel taciz ve sömürü, insan onuru ve değeriyle bağdaşmazdır ve tasfiye edilmelidir. Bu, yasal tedbirlerle ve iktisadi ve toplumsal kalkınma ve gelişme, eğitim, güvenli analık ve sağlık bakımı ve sosyal destek aracılığıyla başarılabılır.”

Kaynak: Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı

BM, Aralık 1993'te ayrıca Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesi Deklarasyonu'nu kabul etmiştir. Deklarasyonda kadına yönelik şiddet şöyle tanımlanmıştır: “Kadının fiziksel, cinsel ve/veya psikolojik olarak incinmesi ve eziyet görmesiyle sonuçlanan ve/veya sonuçlanma olasılığı taşıyan her türlü cinsiyete dayalı şiddet davranışdır.” Bu tanımın devamında, kadına yönelik şiddetin kamusal veya özel alanda gerçekleşebileceği ve şiddet davranışının aynı zamanda şiddet tehdidini, baskıyı ve keyfi olarak özgürlükten mahrum bırakmayı içerdiği de vurgulanmıştır. “Bunlarla sınırlı olmamakla birlikte kadına yönelik şiddet şunları içerir:

- Aile içinde gerçekleşen ve kadınlara zarar veren (dayak atma, kız çocuğuna hane içinde cinsel istismar, çeyiz şiddeti, evlilik içi tecavüz, kadın sünneti ve diğer geleneksel uygulamalar ve eş olmayanların uyguladığı şiddet ve sömürü temelli fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet),
- Genel olarak toplumda rastlanan (işyerinde, eğitim kurumlarında veya başka yerlerde) tecavüz, cinsel istismar, cinsel taciz ve sindirme, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadın ticareti ve fuşşa zorlama,
- Ne zaman olursa olsun, devlet tarafından uygulanan veya göz yumulan fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet.⁷

Deklarasyonun kadına yönelik şiddetle mücadelenin standartlarını belirlemiş

⁷ <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

olması özellikle önemlidir. Deklarasyon, devletleri "kim tarafından gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, bizatihi devletin veya özel kişilerin kadına yönelik şiddet eylemlerini önlemeye çalışırken, soruştururken ve ulusal yasalara göre cezalandırırken özen göstermeye (*due diligence*) kesinlikle teşvik eder" (Madde 4/c).⁸ Daha önce, 19 Sayılı Genel Tavsiye'de (1992) devletler, kadına yönelik şiddeti önleme ve karşılık verme konusunda özenli hareket etmeye davet edilmiştir. Deklarasyon ise özen göstermeyi önleme, soruşturma ve cezalandırma ile ilişkilendirmiştir. Viyana Deklarasyonu'nun ardından Pekin'de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda, Pekin Eylem Platformu'nun vurgulaması ve Kadına Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçlarına Dair Özel Raportörünün de katkısıyla, "özen gösterme", kadına yönelik şiddetin tasfiyesine ilişkin (izleme değerlendirme dâhil) her türlü sorumluluğun yerine getirilmesinde bir referans haline gelmiş ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin vazgeçilmez aracı veya aygıtı olmuştur (Ertürk, 2006). Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörleri, ilk raportör Radhika Coomaraswamy'den başlayarak, Yakın Ertürk ve Rashida Manjoo'un da katkılarıyla, **özen gösterme** standardını kadına yönelik şiddete tolerans göstermeme (kadına yönelik şiddete sıfır tolerans) ve ayrımcılık yapmama ilkeleriyle bütünleştirerek, özen gösterme sorumluluğunun kadına yönelik şiddetle mücadelenin ölçülebilir izlenmesi için gerekli ölçme aleti işlevini kazanmasını sağlamışlardır.

Deklarasyonun getirdiği bir diğer yenilik de, 19 Sayılı Genel Tavsiye'de, savaş, silahlı çatışma ve işgal altındaki bölgelerde ve kırsal bölgelerde yaşayan yoksul kadınlar ile eneset ve kadın ticaretine maruz kalmış kadınların **şiddete hassas gruplar** olarak nitelenmesidir. Deklarasyonda yerli, mülteci, göçmen, kırsal bölgelerde yaşayan, muhtaç, kurumlarda ve gözaltında bulunan, kız çocuğu, engelli, yaşlı, çatışma altında yaşayan kadın kategorilerinde yer alanlar, şiddet karşısında daha savunmasız olmaları nedeniyle, hassas gruplar olarak tanımlanmıştır.

⁸ <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

Kutu 10: Özen Gösterme Standardı

BM Kadına Yönelik Şiddet Raportörlerinin üç görevi vardır: Kadına yönelik şiddetle ilgili acil başvuru ve bildirimleri ilgili devlete iletmek, ülkeleri ziyaret etmek ve yıllık tematik raporları hazırlamak. Bu görevlerin hepsi izleme kapsamındadır. İzleme yaparken değerlendirmelerinde devletin **özen gösterme sorumluluğunu** uluslararası standart olarak temel alır. Bu kapsamda oluşturulmuş olan ve kanun, plan ve programlara ilişkin ulusal hesap verebilirlikle ilgili olarak hazırlanan ve on genel sorudan oluşan bir doğrulama listesi aşağıda verilmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadele ile ilgili kanun, plan ve programlar:

- Kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin çeşitli biçimlerini kapsarlar mı?
- Veri toplama, analiz ve yaygınlaştırma sistemleri içerirler mi?
- Politika ve programlar bütünlüklü ve çok sektörlü yaklaşımı yansıtırlar mı?
- Erişilebilir acil yardım hizmetleri var mıdır?
- Ulusal mevzuat yeterli midir ve insan hakları standartlarıyla uyumlu mudur?
- Kararnameler, düzenlemeler ve protokoller, sorumluluklar ve standartlar oluşturur mu?
- Bir Ulusal Eylem Planı var mıdır ve varsa, temel politikalara sahip midir veya sahip olacak mıdır?
- Kanunların yürürlüğe koyulması ve programların uygulanması için düzenli olarak yeterli kaynak ayrılmakta mıdır?
- Sarf edilen çabalar kadının güçlenmesine ve toplumun seferberliğine odaklanmakta mıdır?
- İzleme ve hesap verebilirlik sistemleri işlevsel ve katılımcı mıdır?

Kaynak: Manjoo, Rashida (2013) Kadına Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörünün Raporu, İnsan Hakları Konseyi, Yirmi-birinci Oturum, A/HRC/23/49: 21

2.1.1.5. Pekin Eylem Platformu, Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırması ve İzleme

Pekin'de gerçekleşen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı (1995) kadına yönelik şiddetle mücadelede diğer bir dönüm noktasını teşkil eder. Bu konferansta Pekin Eylem Platformu on iki öncelikli tema belirlemiştir. Bu temalardan birisi, kadına yönelik şiddettir. İlgili tema, Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesi Deklarasyonu'ndaki tanımı onaylar⁹ ve ayrıca silahlı çatışma durumlarında kadınların insan haklarının ihlali (özellikle "öldürme", "sistemik tecavüz", "cinsel kölelik" ve "zorla hamile bırakma") ile "zorla kısırlaştırma", "zorla kürtaj", "zorla gebelik önleme", "kız çocuğunu öldürme" ve "doğum öncesi cinsiyet seçme"yi de bu tanıma ekler.

Pekin Eylem Platformu, kadına yönelik şiddeti, yani daha ayrıntılı bir ifadeyle, "evde veya ev dışında gerçekleşen veya devlet tarafından uygulanan veya göz yumulan, korku uyandırmaya veya güvensizlik duygusu yaratmaya vb. dayalı kadına yönelik şiddet davranışı veya tehdidini", kadınların hareketliliğini

⁹ <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/violence.htm>

engellemesi, kaynaklara ve temel faaliyetlere erişimlerini sınırlandırması nedeniyle, eşitliğe ulaşma, gelişme ve barışın önündeki önemli bir engel olarak tanımlamıştır. Platform, ayrıca kadına yönelik şiddeti, hem "erkeklerin kadınları zor kullanarak ikincil konuma ittikleri önemli mekanizmalardan biri" olarak görmüş, hem de "şiddet, yaşam döngüsü boyunca kadının evde, işyerinde, topluluk içinde ve toplumda ikincil statüsünün sürmesine yol açar" ifadesiyle, şiddeti kadının erkeğe göre ikincil konumunun sürdürülmesine yönelik bir araç olarak gördüğünü ortaya koymuştur.

BM'nin kadına yönelik şiddeti kavramlaştırma çerçevesine genel bir bakış, BM'nin bu şiddeti öncelikle toplumsal yapıya içkin bir eşitsizlik durumu olarak tanımladığını gösterir. Pekin Eylem Platformu, kadına yönelik şiddeti "kadın ve erkek arasında tarihsel olarak eşitsiz dağılmış iktidar ilişkilerinin tezahürü" olarak tanımlar.

Pekin Eylem Platformu'na göre, kadına yönelik şiddetin sonuçları toplumsal ve ekonomiktir, zira bu şiddeti doğuran eşitsiz iktidar ilişkileri, erkeğin kadının üzerinde kategorik olarak iktidar kurmasına ve kadının kategorik olarak ayrımcılığa maruz kalmasına yol açmakta ve kadının eksiksiz gelişimine engel olmaktadır. Yani, şiddet hem toplumsal eşitsizlikler yaratır hem de bu eşitsizliklerin bir sonucudur. Şiddet, kadınlar ve erkekler arasında kişilerin ayrıksı özelliklerine veya hastalıklarına bağlı olarak bazen ortaya çıkan bir patoloji değildir, cinsiyet eşitsizliğine dayalı toplumsal cinsiyet ideolojisinin bir tezahürüdür. Bu anlamda, iktidar ilişkileriyle örülü, politik bir olgudur. Bu yaklaşımda, kadına yönelik ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, sırf kişiler arası bir olgu olarak gören veya münferit şiddet olaylarının aktörleriyle sınırlı tutarak normalleştiren bir anlayış kabul edilemez.

Aynı metin, kadına yönelik şiddetin toplumsal kültürle bağlantısını da kurar. Toplumsal kültürde bazı uygulamaların (örneğin, zorla evlendirme) kadına yönelik şiddet içermesi gibi, ev içinde gerçekleşen şiddetin (örneğin, evlilik içi tecavüz) hoş görülmesi ve dolayısıyla rapor edilmemesi de, şiddet olarak vurgulanır. Uygulanan şiddet rapor edilmediğinde, saldırgan cezasız kalırken, şiddet gören korunamamaktadır. Yine bazı şiddet biçimlerini ifade ederken duyulan utanç ve ilgili arka plan, şiddetin devam etmesine neden olan kültürel faktörlerden biridir.

Türkiye'nin hiçbir çekince koymaksızın imzaladığı Pekin Eylem Platformu'nun anlayışı ve BM'nin kadın hakları konusundaki yaklaşımı, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ve şiddeti devlet ve toplum yapısına içkin, dolayısıyla

toplumun her alanında dönüşüm gerektiren bir olgu olarak değerlendirir. Buna bağlı olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi, eşitsizliklerin ve şiddetin ortadan kaldırılması için çok aktörlü (devlet - sivil, toplum - iş dünyası), **bütün-lüklü ve bütünleşmiş toplumsal cinsiyet eşitliği** politikalarının hayata geçirilmesini öngörür. Buna paralel olarak ilk defa Üçüncü Dünya Kadın Konferansı'nda önerilmiş olan toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve programlara yerleştirilmesi (toplumsal cinsiyet anaakımlaştırması/ gendermainstreaming),¹⁰ bu konferansta toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kritik bir araç/strateji olarak resmen kabul edildi. Anaakımlaştırma stratejisi, "hükümetlerin ve diğer aktörlerin tüm politikalara ve programlarına toplumsal cinsiyet bakış açısını etkili şekilde yerleştirerek, karar almadan önce, politikaların kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin saptanması için analiz yapılmasını sağlamaları..." gerektiğini vurgular (Tatlier Baş, 2011:19). Her ne kadar, BM, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin ve şiddetin ortadan kaldırılmasında sadece devletin değil, sivil toplumun ve iş dünyasının da sürece dâhil edilmesi gerektiğini öngörmüş olsa da, ana sorumluluk devletindir ve ana aktör devlettir. Aynı nedenle, devlet bünyesinde ulusal bir mekanizmanın bütün süreci planlaması ve izlemesi öngörülmekte ve bu aşamanın da, izlenmesi söz konusu edilmektedir.

Pekin Eylem Platformu, Viyana Konferansı'nda alınmış olan kararı teyit ederek, kadına yönelik şiddeti izleme zorunluluğunu vurgulamıştır. Hem izleme için hem de kadına yönelik şiddeti tasfiye etme mücadelesinde etkili program ve stratejiler geliştirmek için, toplumsal cinsiyet ayrımına dair istatistiksel veri toplanması ve kadına yönelik şiddet vakalarıyla ilgili veri toplanması gerekir.

2.1.1.6. Şiddete Hassas Gruplar

BM bünyesinde şiddete hassas gruplara dair ilgi ve kaygılar, Pekin Konferansı'nda ve daha sonra gerçekleşen toplantılarda devam etmiştir. Genelde, BM'nin hassas ve dezavantajlı birey ve grupların insan hakları ve temel haklarının korunmasına gösterdiği hassasiyete rağmen, hassas ve dezavantajlı birey ve grupların kimler olduğuna dair kabul edilmiş kriterler veya bir liste yoktur. Bunun yerine, BM insan hakları birimleri, durumun gereğine göre hareket etmektedir. Bu nedenle, BM içinde bir dizi uzmanlaşmış insan hakları enstrümanı ve mekanizması bulunmaktadır (Chapman ve Carbonetti, 2011: 682-3).

¹⁰ <http://www.unwomen.org/en/how-we-work/un-system-coordination/gender-mainstreaming>

BM'nin kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin çerçevesini oluşturan dokümanlardan biri de CEDAW kapsamında hassas ve dezavantajlı toplulukların kimler olduğunu tanımlayan Genel Tavsiyelerdir. Örneğin, 28 Sayılı Genel Tavsiye, kesişimlilik veya **çoklu ayrımcılığın**, devletlerin genel yükümlülüklerinin kapsamını anlamak bakımından temel bir kavram olduğunu ve ırk, etnisite, din veya inanç, sağlık, toplumsal statü, yaş, sınıf, kast, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği gibi özelliklerin ayrılmaz bir şekilde birbiriyle bağlantılı olduğunu ifade eder. Ayrıca, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkların yukarıda sayılan ve benzeri gruplara mensup kadınları farklı şekillerde ve derecelerde etkilediğini belirterek, devletlerin kesişen, çoklu ayrımcılık biçimlerini ve bunların kadınlar üzerindeki karmaşık etkilerini yasal olarak tanıması, cezalandırması ve politikalarına geçici özel önlemleri dâhil etmesi zorunluluğunu ortaya koyar.

Kutu 11: Pekin Eylem Platformu ve Pekin+5’de Sayılan Hassas Kadın Grupları	
<ul style="list-style-type: none"> • Muhtaç • Yoksul • Yalnız yaşayan • Engelli • Yaşlı • Yerli • Kız çocukları • Genç kadınlar • Hane reisi • Kendi hesabına çalışan 	<ul style="list-style-type: none"> • Göçmen (göçmen işçi dâhil) • Silahlı çatışma, yabancı işgali, savaş, iç savaş, terörizm durumlarındaki kadınlar (rehin edilmişler dâhil) • Kurumlarda veya gözaltı merkezlerinde kalan • Merkezden uzak - kırsal alanlarda yaşayan • Azınlık gruplarına mensup • Ülkesine geri gönderilmiş • Yerinden edilmiş • Sığınmacı

Şiddete hassas grupların belirlenmesinde diğer kaynak da, dört yılda bir hazırlan ülke raporlarının gözden geçirilmesiyle şekillenen Nihai Yorumlar ve Tavsiyelerdir. CEDAW Komitesi, Güney Afrika, Uganda, Karadağ gibi ülkelerin raporlarına ilişkin yorumlarında, LBT kadınların öldürülmesi veya “düzeltici tecavüze” maruz kalmasını veya ayrımcılıkla ilgili kanunların cinsel yönelimi içermemesi türünden durumları, CEDAW’ın ihlali olarak değerlendirir (CEDAW/C/ZAF/CO/4; CEDAW/C/MNE/CO/1). Örneğin, 2010 yılında Uganda Raporu’na ilişkin Nihai Yorumda, LBT bireylerin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılıklardan ve şiddetten korunmasını ve yasal düzenlemenin çoklu ayrımcılıkları içerecek şekilde yapılmasını ortaya koymuştur.

Kutu 12: CEDAW ve İlgili Metinlerde Eşitlik ve Ayrımcılık Anlayışı

CEDAW ve ilgili belgelerde üç tür ayrımcılık yapmama ve eşitlik anlayışı vardır: Formel eşitlik, fiili eşitlik ve dönüştürücü eşitlik.

Formel eşitlik, aynı olanların aynı muamele görmesi anlamına gelir ve farklı muamele ancak amaca uygun olarak haklı nedenlere dayandırılabilir. Formel eşitlik anlayışına göre, kanun önünde eşitlik, cinsiyetler için eşit fırsatlar yaratır. CEDAW yasal eşitliği ayrımcılığın tasfiyesindeki ilk adım olarak görür. Fiili ve dönüştürücü eşitlikse hedeftir.

Fiili eşitlik, gerçek hayatta eşitliğin sağlanması anlamına gelir. Bu ise farklı olana, eşit veya aynı muamele yapılmasıyla değil, bilakis farklılığının neden olduğu eşitsizliği ortadan kaldıracak doğrultuda muamele yapılmasıyla mümkündür. Farklı muamele, gerçek hayatın cinsiyete dayalı ayrımcılıklar içerdiği ve bu bakımdan eşitsiz olduğu düşüncesine dayanır. Fiili eşitlik anlayışına göre, eşitliğin sağlanması basitçe kanun önünde eşitlik değil, sonuçları itibarıyla eşitliğin sağlanmasıdır. İş hayatında, siyasette kadınların sayısının artması ve erkeklerle eşitlenmesi, şiddetin azalması fiili eşitliğin göstergeleridir.

Dönüştürücü eşitlik, sonuçları itibarıyla fiili eşitliğin sağlanması için olumlu tedbirler alınarak, yapısal eşitsizliklerin ve ayrımcılıkların alt edilmesi gerektiği düşüncesine dayanır. Eşitsizliklerin dönüştürülmesi ve dezavantajların düzeltilmesi için alınan olumlu tedbirler, ayrımcılığın değil, eşitlik anlayışının bir parçasıdır. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın ve eşitsizliklerin dönüştürülmesi için alınan olumlu tedbirler, cinsiyetçi toplumsal klişelerin ve değerlerin dönüştürülmesi gibi uygulamaların ve çoklu ayrımcılıklara maruz kalan ve bu nedenle, örneğin şiddet karşısında daha korunmasız olan grupların durumlarını ve bakış açılarını dikkate alan uygulamaların yanı sıra, birçok başka uygulamayı da içerir. Kota uygulamaları, geçici özel önlemlerin, tecavüz kriz merkezleri ise olumlu genel tedbirin örneğidir.

Kaynak: <http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5910/v13/undervisningsmateriale/cedaw-2.pdf>

CEDAW kapsamında hassas ve dezavantajlı toplulukların kimler olduğunu tanımlamaya yardımcı olan kaynaklardan bir diğeri de, 1999'da imzaya açılıp, 2000 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye'nin de 2000 yılında imzalayıp, 2002'de taraf olduğu CEDAW Ek İhtiyari Protokolü'dür. İhtiyari Protokol, CEDAW'a bireysel başvuru yapılabilmesinin yolunu açmıştır. Buna göre, ayrımcılığa maruz kalan bireyler ve/veya gruplar, iç hukuk yollarını tüketip sonuç alamadıkları ve/veya iç hukuk yollarının işletilmesinin makul olmayan şekilde uzadığı durumlarda, CEDAW'ın taraf devletçe ihlal edildiği gerekçesiyle, CEDAW Komitesine başvuru yapabilirler (CEDAW Ek İhtiyari Protokol - Madde 2, 3, 4). Bir başvurunun kabul edilebilir bulunup CEDAW Komitesi'nce sonuçlandırılmasının ardından Komite, bulgularını taraf devlete nihai yorum ve tavsiyeleri ile iletir. Taraf devlet de altı ay içinde başvuruya konu olan hak ihlaliyle ilgili rapor sunar ve periyodik gözden geçirme raporlarına konuyu dâhil eder. Ancak komitenin başvurular hakkındaki kararları, sonuçları itibarıyla sadece ilgili taraf devleti ilgilendirmez. Örneğin, İhtiyari Protokol'e dayanarak yapılan ilk başvuru, Mauritiuslularla evli bir grup yabancı kadına aittir. CEDAW Komitesi, yeni göç kanununun ayrımcılığa neden olduğu iddiasıyla yapılan başvuruya istinaden,

Göç Kanunu'nun ayrımcılık içerdiği sonucuna varmıştır.¹¹ Bu sonuç çerçevesinde, bir ülkenin vatandaşıyla evli yabancı kadınlar, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık bağlamında hassas grup olarak değerlendirilebilir.

Hassas ve dezavantajlı kişi ve grupların tanınması için diğer kaynaklar, BM'nin gruplara özel sözleşmeleri (çocuklar, göçmen ve sığınmacılar, engelliler, göçmen işçiler gibi), Irka Dayalı Ayrımcılığın Tasfiyesi Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşme'sidir. Bunlara ek olarak İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü dâhil olmak üzere genel olarak Özel Raportörlerin raporları sayılabilir. Örneğin, Herkesin Fiziksel ve Düşünsel Sağlığın Ulaşılabilir En Yüksek Standartlarından Yararlanmasına Dair Özel Raportörün raporunda, rızaya dayalı eşcinsel ilişkinin ve cinsel yönelimin, toplumsal cinsiyet kimliğinin ve seks işçiliğinin suç sayılmasının, bu grupların sağlık hakkına erişimini engellemesi nedeniyle, söz konusu gruplar hassas grup olarak tanımlanır. Bu grupların insan hakları eğitimine ve hassas grup tanımına dâhil edilmesi ve bu gruplar hakkındaki damgalama ve ayrımcılığın azaltılmasına çalışılması, sağlığa eşit erişim hakkı çerçevesinde alınacak tedbirler olarak önerilir.¹²

Yukarıda özetlenen tanımlar, kadına yönelik, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede, şiddeti temel bir insan hakkı ihlali olarak gören; kadına yönelik ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin tüm biçimlerini mümkün olduğunca kapsayan; cezalandırmadan rehabilitasyona kadar her türlü önlemin alınmasını öngören ve şiddeti, şiddet karşısında daha güçsüz hassas grupları mümkün olduğunca daha fazla içerecek şekilde, ortadan kaldırmayı amaçlayan uluslararası bir normun, standartlarıyla birlikte gelişip yerleştiğini göstermektedir. Şiddetten uzak yaşama hakkı, eğitim veya karar alma mekanizmalarına katılma hakkı gibi pozitif bir hak (eşit erişim) değil, negatif (uzak kalma) bir haktır. Yani, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında diğer alanlarda hakka erişimin yokluğu veya eksikliği ayrımcılık olarak nitelenirken, aynı amaç için şiddetin varlığı, ayrımcılık ve eşitsizliği niteler. Bu nedenle, şiddetle mücadelede BM'nin anlaşmaları ve kararlarında benimsenen yaklaşım, koruma ve önleyici tedbirleri içermekle birlikte, nihayetinde şiddeti tasfiye etmeye yöneliktir. Ayrıca aynı yaklaşımda, şiddetten koruma, şiddeti önleme ve şiddetin tasfiyesine ilişkin her türlü müdahale öne çıkarılırken, insan onuru ve ruhsal ve bedensel bütünlüğü ilkeleri temel alınarak azami özenin gösterilmesi gerekliliği de vurgulanmaktadır.

¹¹ <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/cases.htm>.

¹² <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/14session/A.HRC.14.20.pdf>

2.1.2. Avrupa Konseyi

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, 1949 yılında, insan haklarını korumak amacıyla kurulmuş olan Avrupa Konseyi'nde kurucu üye statüsüyle yer almıştır. Konseyin aldığı kararlar, kurucu üye olması nedeniyle Türkiye için bağlayıcı niteliktedir. Avrupa Konseyi, kuruluşuyla eş zamanlı olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi adıyla anılan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'yi (1950) hazırlamıştır ve sözleşme 1953'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 1954'te onaylamış, ama sözleşmenin vazgeçilmez parçası olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) bireysel başvuru hakkını 1987'de, AİHM'nin zorunlu yargı yetkisini de 1990'da kabul etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, "insan haklarına saygı", "yaşam hakkını yasayla koruma", "işkence, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezadan koruma", "kölelik ve zorla çalıştırma yasağı getirme", "özgürlük ve güvenlik hakkını" sağlama, "etkili başvurma hakkının" korunması ve cinsiyet dâhil olmak üzere "ayrımcılık yapamama" (ayrımcılık yasağı) sorumluluklarını taraf devletlere yüklemektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki ayrımcılık yasağının, cinsiyetçiliği veya toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı içermesi nedeniyle, toplumsal cinsiyet eşitliği, kuruluşundan itibaren Avrupa Konseyi'nin özel önem atfettiği bir konu olsa da, Avrupa Konseyi'nde toplumsal cinsiyet eşitliğinin uygulamaya geçirilmesine katkı sağlayan birimler ancak 1970'lerden itibaren ve BM'de gerçekleşen eşanlı gelişmelere paralel olarak oluşturulmuştur. Cinsiyet eşitliği birimlerinin kurulmasıyla birlikte Konsey, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönünde güçlü bir siyasi irade göstermiştir.

Kadın-erkek eşitliğinden sorumlu ilk komite 1979 yılında kurulmuştur ve Konsey, 1981 yılında ülkelerin hükümetlerine çağrı yaparak, komiteye ve konseyin diğer kurumlarına aday gösterirken kadın ve erkek sayısını mümkün olduğunca eşit tutmaları tavsiyesinde bulunmuştur (Rec(81)6). Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi bünyesinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komitesi, gerçek demokrasi için toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir önkoşul olduğu düşüncesine dayanarak 1998 yılında kurulmuştur. Komitenin biri kadına yönelik şiddet, diğeri de kadın ve yeni teknolojiler konusunda çalışan iki alt komitesi daha bulunmaktadır.

Kutu 13: Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komitesinin Görevleri

- Fırsat eşitliği meselelerini incelemek ve Avrupa Konseyi üyesi ülkelerdeki durumu da içerecek şekilde incelemelerini doğrudan doğruya Meclis'e rapor etmek,
- Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde kadın-erkek fırsat eşitliğini yaygınlaştırma politikaları ve yasal düzenlemeler üzerinde etkili olacak aktiviteler planlamak,
- Pekin Eylem Platformu'nda Avrupa Komisyonu üyesi ülkelere verilen taahhütlerin hayata geçirilmesini izlemek ve bu konuda Meclis'e düzenli olarak rapor sunmak,
- Avrupa Komisyonu üyesi ülkelerin eşit fırsatlar konusunda Meclis'e yapılan tavsiyelere uyumunu izlemek,
- Seminerler, konferanslar ve parlamento oturumları düzenleyerek kadın-erkek fırsat eşitliğini desteklemek ve yaygınlaştırmak,
- Fırsat eşitliği alanında çalışan Avrupa Komisyonu üyesi ülkelerin parlamento organlarındaki işbirliğini desteklemek ve kadın-erkek eşitliğinden sorumlu parlamento komiteleri arasındaki ilişki ağlarını güçlendirmek.

Kaynak: http://assembly.coe.int/Main.asp?link=http://assembly.coe.int/committee/EGA/Role_E.htm

<http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/19137/Avrupa-Konseyi>

Toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlayan bir diğer birim, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu'dur. Komisyon 2011 yılında kurulmuştur, ama 2002 yılında kurulmuş olan Kadın Erkek Eşitliği Yönetim Komitesi'nin yerini aldığı için, kökeninin 2002 yılına dayandığı söylenebilir. İnsan Hakları Yönetim Komitesi'nin bünyesinde çalışmalarını yürüten Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu, fiili cinsiyet eşitliğinin sağlanması hedefi doğrultusunda, Konseyde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki uluslararası taahhütlerle fiili durum arasındaki uçurumun kapatılmasına çalışmaktadır. Komisyon bu kapsamda 2014-17 için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi'ni geliştirmiştir. Bu, beş stratejik hedef içerir:

- Toplumsal cinsiyet klişelerini ve cinsiyetçiliği ortadan kaldırmak,
- Kadına yönelik şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak,
- Kadınların adalete erişimini güvence altına almak,
- Kadınların politik ve kamusal karar alma mekanizmalarına dengeli katılımını sağlamak,
- Bütün politika ve önlemlerde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını sağlamaktır.

Kutu 14: Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisinde Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılması

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi'nin kadına yönelik şiddetle mücadelede 2014-17 yıllarının hedefleri:

- Üye devletlerin İstanbul Sözleşmesi'ni imzalamasını ve onaylamasını desteklemek ve bu amaçla hukuki uzman desteği sağlamak,
- İstanbul Sözleşmesi'nin ilgili Avrupa Konseyi birimlerinde uygulamaya geçirilmesini sağlamak,
- Ulusal düzeyde kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için yasal ve diğer türden önlemler hakkında veri toplamak ve sağlam uygulamalara görünürlük kazandırmak için verileri yaygınlaştırmak,
- İstanbul Sözleşmesi'ni Avrupa dışında, üye olmayan devletlere ve diğer bölgesel ve uluslararası örgütlerde tanıtmaktır.

Kaynak: Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2014-17

Kadına yönelik şiddeti, kadın-erkek eşitsizliğinin en kesin görüntüsü olarak kabul eden ve kadının yaşam, güvenlik, onur ve fiziksel, psikolojik refah hakkının ihlali olarak gören Avrupa Konseyi'nin, 1990'lardan itibaren kadına yönelik şiddetle mücadele bağlamında gösterdiği siyasi iradenin sonucu olan stratejinin arka planında bir dizi faaliyet bulunmaktadır. Avrupa Konseyi, 1993 yılında Roma'da yapılan Kadın Erkek Eşitliği üzerine Üçüncü Bakanlar Konferansından itibaren, BM Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesi Deklarasyonu, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ve Pekin Eylem Platformu'nun da ivme kazandırmasıyla, kadına yönelik şiddeti öncelikli bir konu olarak görmüş, bir dizi karar almış ve tavsiyelerde bulunmuştur; eylem planları hazırlamış, seminerler, kampanyalar düzenlemiş ve araştırmalar gerçekleştirmiştir. Son olarak Türkiye'den Profesör Feride Acar'ın da yer aldığı bir grup uzmanın bir araya geldiği CAHVIO (Kadına Yönelik Şiddeti ve Aile İçi Şiddeti Ortadan Kaldırma ve Önleme Geçişi Komitesi) tarafından kaleme alınan İstanbul Sözleşmesi 2011 yılında imzaya açılmıştır.

Süreç kapsamında konseyin kabul ettiği belgelerin büyük çoğunluğu tavsiye niteliğinde, yani bağlayıcı olmayan belgeler olsa da, kadına yönelik şiddetle ilgili olarak kabul edilen tavsiyeler ve prensipler, konseyin her iki kurucu organı tarafından da kabul edilmiştir. Konseyin tavsiyelerine ve kararlarına paralel olarak, Parlamenterler Meclisi ile Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin, kadına yönelik şiddetle mücadele için kabul ettiği tavsiyeler ve aldığı kararlar bulunmaktadır.¹³ Ayrıca, bağlayıcı olmayan bu tavsiyelerin kabul edilmesi ve uygulanması, bağlayıcı metinlerin oluşturulmasını olumlu etkilemektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin hazırlanması bu siyasi iradeye veya politik kararlılığa dayanan sürecin ürünüdür.

¹³ Bkz. (http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/index_en.asp)

Kutu 15: Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Katkısı

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin, kadına yönelik şiddetle mücadelede katkıları, "kadına yönelik şiddet", "ev içi şiddet", "zorla evlendirme ve çocuk evlilikleri" ve "flört tecavüzü maddesiyle bağlantılı cinsel saldırılar" konusunda tavsiyelerde bulunmak; "kadın sünneti" ve "sözde namus cinayeti" hakkında kararlar almak şeklinde olmuştur. Ancak en kayda değer tavsiye ve karar, üye devletlerin yasama faaliyetinin izlenmesi ve standartlarının belirlenmesi hakkındadır: "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Birleşmiş Parlamentolar" tavsiyesi ve kararı. Alınan kararlar 2006-8 yılları için kadına yönelik şiddetle mücadele öncelikli konu kabul edilmiş ve bu kapsamda kampanyası yapılmıştır. 2007'de izleme-değerlendirmesi yapılan kararın parlamentolar için değerlendirmeye konu olan izleme ölçütleri şunlardır:¹⁴

- Evlilik içi tecavüz dâhil olmak üzere ev içi şiddeti, ceza gerektiren bir suç olarak tanımlamak,
- Eski eş dâhil olmak üzere eşler arasında işlenen şiddeti ağırlaştırıcı neden saymak,
- Yeter sayıda güvenli sığınak açmak,
- Şiddet uygulayan eşin veya partnerin uzaklaştırılmasını sağlayan ve saldırgana karşı tedbir kararı çıkaran hükümler koymak,
- Mahkemeye erişim ve şiddete maruz bırakılan için etkin koruma tedbirlerini güvence altına almak,
- Kanunun uygulanması için bütçeden yeterli kaynak ayırmak,
- Parlamentodan geçen kadına yönelik şiddetle mücadele kanununun uygulanmasını izlemek.

Kaynak: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/PA_en.asp

İstanbul Sözleşmesi'ne giden yolda, sözde namus cinayetleri, kadın sünneti, zorla evlendirme, çocuk evlilikleri, kadın ticareti, cinsel sömürü için çocuk ve genç ticareti, ev içi şiddet başta olmak üzere kadına yönelik şiddetin tespiti, önlenmesi ve şiddet görenin korunması ve uygulayanın cezalandırılması konularında konseyin tavsiyeleri ve kararlarının, özellikle de Kadının Şiddete Karşı Korunması Hakkında Tavsiye'nin (Rec(2002)5) ortaya koyulmuş olması, siyasi irade yansıması bakımından önemlidir. Kadının Şiddete Karşı Korunması Hakkında Tavsiye, kadına yönelik şiddetin alt edilmesi konusunda hazırlanmış ilk kapsamlı uluslararası yasal belge olması bakımından da ayrıca önemlidir.

¹⁴ <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta07/EREC1817.htm>

Kutu 16: Kadının Şiddete Karşı Korunması Hakkında Tavsiyede Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet, "cinsiyete dayalı, kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar veya sıkıntı veren ya da vermeye yol açabilecek her türlü şiddet fiilini ya da tehdidini ifade eder. Kamusal ya da özel alanda karşılaşılan baskı ve/veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakmayı da içeren bu ifade, aşağıda sayılanları kapsamakla birlikte, sadece bunlarla sınırlı değildir:

- a. Aile içinde ya da hanede meydana gelen şiddet, diğerlerinin yanı sıra, fiziksel ve düşünsel saldırıyı; duygusal ya da psikolojik istismarı; tecavüz ve cinsel istismarı; ensesti, evlilik içi, düzenli veya geçici partnerler veya birlikte oturanlar arasında gerçekleşen tecavüzü; namus adına işlenen suçları; kadın sünneti ve cinsel sakatlama ve zorla evlilik gibi, kadınlara zarar veren diğer geleneksel uygulamaları içerir;
- b. Genel olarak toplumda yaşanan şiddet, diğerlerinin yanı sıra, tecavüzü, cinsel istismarı, işyerinde cinsel tacizi ve yıldırma, kurumlarda veya başka yerlerde cinsel sömürü, ekonomik sömürü ve seks turizmi amacıyla yapılan kadın ticaretini içerir;
- c. Devlet ya da devlet görevlileri tarafından işlenen veya göz yumulan şiddet;
- d. Silahlı çatışma durumlarında kadının insan haklarının ihlali, özellikle rehin almayı, zorla yerinden etmeyi, sistematik tecavüzü, cinsel köleliği, zorla gebe bırakmayı ve cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla yapılan insan ticaretini içerir."

Kaynak: Avrupa Konseyi Kadının Şiddete Karşı Korunması Hakkında Tavsiye

Kadının Şiddete Karşı Korunması Hakkında Tavsiye, devletin bu alandaki sorumluluklarını, politika ve ölçme araçlarını da tanımlar. Buna göre, kadınları şiddetten korurken üye devletin yerine getirmesi gereken sorumluluklar şunlardır:

- a. Kadınların, her kim tarafından uygulanırsa uygulansın, şiddetin hiçbir türüne maruz kalmama hakkını güvence altına almak ve bu hususu ulusal politikaların önceliği haline getirmek, töre, din veya gelenekleri bu sorumluluğu yerine getirmemenin bahanesi olarak öne sürmemek,
- b. Şiddete karşı ulusal politikalar oluşturmak, geliştirmek veya var olanları iyileştirmek, bu politikaları, şiddet görenlere azami güven ve koruma sağlamak için kullanmak; şiddet görmüş kadınlara en uygun destek ve yardımı sağlayarak, onları güçlendirmek ve yeniden şiddete maruz kalmalarını engellemek; ceza kanununu ve medeni kanunu uyarlamak, çocuklar ve gençler arasında kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık yaratmak, ilgili mesleklerde çalışanlara kadına yönelik şiddet konusunda eğitim vermek ve bütün alanlarda kadına yönelik şiddeti önlemek.
- c. Ulusal, bölgesel ve yerel otoritelerle işbirliği yapmak; kadına yönelik şiddet önlemlerinin uygulanmasını, kanunların izlenmesini sağlamak ve yeni politika alanları belirleyecek bir düzenleme kurumu kurmak, STK'lara, akademik ve diğer türden kurum ve kuruluşlara danışmaktır.

Tavsiyede belirtilen şiddeti ölçme araçları ise araştırmaya ilişkin veri toplamak ve uluslararası ve ulusal düzeyde ağlar geliştirmektir. Ölçme araçlarının konuları şunlardır:

- Kadınlara yönelik şiddetin ölçeğini daha iyi değerlendirebilmek için cinsiyet temelli istatistikler oluşturmak,
- Entegre istatistikler ve ortak göstergeler hazırlamak,
- Şiddet saldırıların şiddet görenler üzerinde ki orta ve uzun vadeli etkilerini saptamak,
- Şiddetin, ev içi şiddet dâhil, tanıklar üzerindeki etkilerini saptamak;
- Kadınlara yönelik şiddetin sağlıkla ilgili, toplumsal ve ekonomik maliyetlerini hesaplamak,
- Kadınlara yönelik şiddetle mücadelede hukuki sistemlerin etkinliğini değerlendirmek,
- Kadınlara yönelik şiddetin nedenlerini tespit etmek,
- Erkeklerin şiddet uygulamasının ve toplumun bu şiddete göz yummasının nedenlerini saptamak,
- Şiddet alanında **performans ölçme ve değerlendirme** yapılması için kriterleri karşılaştırmak,

Kısacası, konsey, izleme ve değerlendirmeyi de kadına yönelik şiddetle mücadelenin bir parçası kabul etmektedir. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Özel Raportörlüğü bu amaçla kurulmuştur ve buna uygun olarak, bu tavsiye çerçevesinde, iki yılda bir, 47 üye ülkeyi, hükümlerin uygulanıp uygulanmadığı konusunda izleme görevini yerine getirmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinden itibaren izleme, İstanbul Sözleşmesi kapsamında GREVIO tarafından yapılmaktadır.

Konsey son olarak 2012 yılında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Raportörleri, üye devletlerin Ulusal Odak Noktaları (Türkiye'de KSGM), Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma Grubu ve Bakanlar Komitesi'nin sorumluluğunda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çapraz Programı'nı uygulamaya koymuştur.

2.1.2.1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Avrupa Konseyi bağlamında önemli bir diğer kurum, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'dir (AİHM). Sözleşmeler uygulanarak ve yorumlanarak mevzuata girdiği ve dolayısıyla kadına yönelik şiddetle ilgili normların ve standartların şekillenmesine doğrudan katkıda bulunduğu için AİHM'nin verdiği kararlar önemlidir. AİHM şimdiye kadar kadına yönelik şiddetle ilgili olarak ev içi şiddet, kadın sünneti, tecavüz, şiddet ve toplumsal dışlama, devlet otoritelerinin kadına yönelik şiddeti ve kamusal alanda şiddet başlıkları altında yirmi beş davayı sonuçlandırmıştır: bunların beşi, Türkiye'ye karşı açılmış davalardır. Türkiye'ye karşı açılan davaların biri ev içi şiddet, biri tecavüz, ikisi devlet otoritelerinin kadına yönelik şiddeti ve biri kamusal alanda şiddet başlıkları altında yer almaktadır. Bu davalarda AİHM, ölüm olması nedeniyle "yaşam hakkı" ihlali; şikâyet sürecindeki aksaklıklar ve gözaltında tecavüz nedeniyle "etkin başvuru hakkı" ihlali; tecavüzün cezasız kalması ve şiddet uygulayanın şiddet görene evinde veya sığınakta ulaşabilmesi nedeniyle ve mağdurun şiddet ve bedensel zarar görmesi nedeniyle "özel hayata saygı hakkının" ihlali; ev içi şiddetin kamu otoritelerince "özel mesele" olarak değerlendirilmesi nedeniyle ve tedbir kararının verilmesindeki aksaklıklar nedeniyle "aile hayatına saygı hakkının" ihlali; ev içi şiddet, rızaya dayanmayan bekâret muayenesi, tecavüz olayının soruşturulmaması, seks işçisine kamu otoritelerince kötü muamele, gözaltında tecavüz ve kamusal alanda saldırıya uğrama nedeniyle "işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlem yasağının" ihlali; seks işçisine kötü muamelenin soruşturulmaması nedeniyle de "ayrımcılık yasağının" ihlali bulunduğu karar vermiştir.

Kutu 17: AİHM'nin Türkiye'ye karşı Opuz Kararı

AİHM'nin kadına yönelik şiddet konusunda sonuçlandırdığı davalar arasında Türkiye'ye karşı Opuz davası bazı bakımlardan özel bir öneme sahiptir. Öncelikle, Opuz davası, en fazla hak ihlalinin karara yansıdığı davadır. Mahkeme, H.O.'nun kayıncı kalmasını öldürmesini yaşam hakkının ihlali ve devletin H.O'nun karısını koruyamamasını "insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele yasağının" ihlali olarak görmüş ve mağdurların kadın olması nedeniyle, yasal değişikliklere rağmen, adli pasifliği "toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık" olarak değerlendirmiş ve "ayrımcılık yasağının" ihlali olarak tanımlamıştır. İkinci olarak, bu davada AİHM "ayrımcılık yasağının ihlali" kararını ilk kez bir ev içi şiddet davası için vermiştir. Son olarak, **adli pasifliği**, yani kadına yönelik şiddet olayında ulusal yasaların öngördüğü adli süreçlerin işletilmemesini veya yavaş işletilmesini, kadına yönelik ayrımcılıkla ilişkilendirmiştir.

Kaynak: http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf

2.1.2.2. İstanbul Sözleşmesi

İstanbul Sözleşmesi olarak anılan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, CEDAW'ın 12 ve 19 Sayılı Genel Tavsiyeleri ile Pekin Eylem Platformu'nun belirlediği ilkeler ve alanlar çerçevesinde ve Konsey tarafından kabul edilmiş olan, kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği ve barışın tesisinde kadın ve erkeklerin rolüne ilişkin tavsiyelerinin birikimleri sonucunda hazırlanmıştır. İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti fiili toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleşmesi önündeki en önemli engel olarak görür. Sözleşme, kadına yönelik şiddeti, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçiminde tezahür eden kadın-erkek arasındaki yapısal olarak eşitsiz güç ilişkisiyle bağlantılı görür. Ayrıca, Sözleşme, kadına yönelik şiddeti, kadını toplumsal olarak ikincil konumda olmaya zorlayan toplumsal bir mekanizma olarak tanımlar. Bu çerçevede, Sözleşmenin amacı:

- Kadınları her türlü şiddetten korumak, kadınlara yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak,
- Kadına yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınların güçlendirilmesi dâhil olmak üzere, kadın ve erkek arasındaki temel eşitliği teşvik etmek,
- Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet mağdurlarının korunması ve bu mağdurlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politikalar ve tedbirler geliştirmek,
- Kadına yönelik şiddeti ve ev içi şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik etmek,
- Kadına yönelik şiddetin ve ev içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütünlüklü bir yaklaşım benimsenmesine yönelik etkili bir işbirliği sağlamak amacıyla kuruluşlara ve kolluk kuvvetlerine destek ve yardım hizmeti sunmaktır.

Sözleşme, barış ve savaş durumları dâhil olmak üzere hangi koşullarda ortaya çıkarsa çıksın, kamusal veya özel alan dâhil nerede gerçekleşirse gerçekleşsin, yasal ve toplumsal statüsü ne olursa olsun, hangi gruba üye olursa olsun bütün kadınları (18 yaş üstü ve altı) orantısız şekilde etkileyen her türlü şiddeti kapsar.

Kutu 18: Kadına Yönelik Şiddet ve İnsan Ticareti

BM belgelerinde olduğu gibi, Konsey belgelerinde de, insan ticareti, göç, güvenlik, zorla çalıştırma, kötü ve insanlık dışı muamele gibi konularla, çocuk hakları, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddet konularıyla iç içe ve bunların kesişiminde ele alınır. Aynı nedenle, CEDAW'da olduğu gibi, İstanbul Sözleşmesi'nde de, kadına yönelik şiddetin tanımı, kadın ticaretini kapsar. Ama Avrupa Konseyi'nin 2005 yılında imzaya açılıp, 2008 yılında yürürlüğe giren, ancak Türkiye'nin henüz imzalamadığı İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nin amacı, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik ve ayrımcılıklarla ilişkili insan ticaretiyle mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliğinin korunmasıdır. Ayrıca, Bakanlar Komitesi'nce atanan Kadın Erkek Eşitliği Tematik Koordinatörü'nün adı, 2009 yılında Eşitlik ve İnsan Ticareti Tematik Koordinatörü olarak değiştirilmiş ve böylece, Konseyde toplumsal cinsiyet ve insan ticareti konuları birbiriyle daha fazla ilişkilendirilmiştir.

Kaynak: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/02_GenderEqualityProgramme/ThematicCoordinator/index_en.asp

Ayrıca, İstanbul Sözleşmesi, önceden girift bir şekilde zikredilen toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle kadına yönelik şiddeti ayrı ayrı tanımlayarak bir sınıflandırma yapmıştır. Bu sözleşme, kadına yönelik şiddeti temel bir insan hakkı ihlali olarak görüp, kadına yönelik şiddetin önlenmesini ve tasfiye edilmesini iki temel prensibe dayandırmıştır: Ayrımcılık yasağı ve eşitlik. Temel bir hak ihlali olarak kadına yönelik şiddetin tasfiyesi, taraf devletlerin kadınlara şiddetten arınmış bir yaşam hakkı sunmaya ve bu hakkı korumaya yönelik yasal düzenlemeler yapmalarını ve tedbirler almalarını şart koşmaktadır.

Kutu 19: İstanbul Sözleşmesinde Kadına Yönelik Şiddet Tanımı**Madde 3**

“Kadına yönelik şiddet bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik bir ayrımcılık biçimidir. İster kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlere dayalı tehdit, zorlama veya kasıtlı olarak özgürlükten yoksun bırakmadır.”

“Ev içi şiddet”, aile içerisinde veya hanede veya mağdur ile fail aynı evi paylaşmasa da, eski veya şimdiki eşler veya partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemidir.”

“Kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet”, kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız şekilde etkileyen şiddettir.”

Kaynak: İstanbul Sözleşmesi

Ayrımcılık yasağı bağlamında, Sözleşme hem ayrımcılığın kınanmasını hem de ayrımcılığı önlemek için toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin Anayasa'ya ve genel olarak mevzuata dâhil edilmesini, ayrımcılık yasağı konulmasını, ayrımcı yasaların yürürlükten kaldırılmasını ve ayrımcılığı tasfiye etmek için alınan tedbirlerin ayrımcılık sayılmamasını öngörür. Bu bakımdan, Sözleşme kadına

karşı şiddetin önlenmesi ve tasfiyesi için fiili ve dönüştürücü eşitliği esas almaktadır. Dönüştürücü eşitlik kapsamında Sözleşmede yer alan ayrımcılık yasağı, şiddete hassas grupları da sıralar. Buna göre, Sözleşme, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka görüşe sahip olma, ulusal veya sosyal kökeni, bir ulusal azınlıkla bağ, mülkiyet, doğum, cinsel yönelim, cinsel kimlik, yaş, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci olma durumuna veya başka statülere bakılmaksızın uygulanmalıdır.

Sözleşme, devletin bu alandaki sorumluluklarını özen gösterme sorumluluğu kapsamına almıştır. Özen gösterme sorumluluğu, taraf devletin kadına yönelik şiddet eyleminden kaçınması, kamu, kişi, kurum ve kuruluşlar ile diğer aktörlerin bu sorumlulukla hareket etmesi, kadına yönelik şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması ve tazmininde bu ilkeye uygun davranılması sorumluluğunu getirir.

Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine yönelik politikaların ve Sözleşmenin etkisinin değerlendirilmesinde toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar ortaya koyulmasının yine devletin sorumluluğunda olduğu hususu da Sözleşmede belirtilmiştir. Söz konusu politikalar, belirlenen bir kurumun koordinatörlüğünde, devlet çapında, etkili ve eş güdümlü, sivil toplumla işbirliği içinde, gerekli kaynaklar yaratılarak uygulanmalıdır. Buna ilaveten, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Grubu'na (GREVIO) sunulmak üzere, şiddetin neden ve sonuçlarını ulusal düzeyde görmeyi sağlayacak veri toplama ve araştırma yapmak da taraf devletin sorumluluğu olarak kabul edilmiştir. Veri toplama ve araştırma, şiddetin boyutlarını ve çeşitlerini ortaya çıkartmayı ve görünür kılmayı amaçlamakla birlikte, Sözleşme kapsamında bir standartlaştırmayı ve buna bağlı olarak da, GREVIO aracılığıyla izleme yapılmasını mümkün kılmayı hedefler. Taraf devletlerin sözleşmeyi uygulaması ve sözleşme yürürlüğe girdikten altı ay sonra oluşturulacak olan GREVIO'ya uygulamanın etkisinin değerlendirilmesi için rapor sunması ve bu raporların da, GREVIO tarafından gözden geçirilmesi öngörülmektedir.

Kutu 20: İstanbul Sözleşmesi'nin İzleme Mekanizması: Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Grubu (GREVIO)

GREVIO

- Sözleşmenin taraf devletlerce uygulanmasını izler.
- Cinsiyet ve coğrafi dağılım dengesine ek olarak, çok disiplinli uzmanlık bilgileri de dikkate alınarak en az 10, en fazla 15 üyeden oluşur. Üyeleri, Taraflar Komitesi tarafından Taraf Devletlerce aday gösterilenler arasından, dört yıl boyunca bir kez yenilenebilir şekil de ve taraf devletlerin vatandaşları arasından seçilir.
- Başlangıçta 10 üyenin seçimi, Sözleşmenin yürürlüğe girmesini izleyen bir yıl içerisinde yapılır. Ek 5 üyenin seçimi 25. onay veya katılımı takiben yapılır."
- Üyelerinin seçimi:
 - a. Üyeler, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet, mağdurların korunması ve onlara yardımcı olma alanında yetkinliğe sahip olarak tanınan, yüksek ahlaki karaktere sahip veya bu Sözleşme kapsamında belirlenen alanlarda profesyonel deneyimini kanıtlamış olan kişiler arasından şeffaf bir yöntemle seçilir;
 - b. GREVIO'nun herhangi iki üyesi, aynı ülkenin vatandaşı olamaz;
 - c. Üyeler temel yasal sistemleri temsil etmelidirler;
 - d. Üyeler kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet alanında ilgili aktör ve organları temsil etmelidirler;
 - e. Üyeler kendi şahsi sıfatlarıyla görev yaparlar. Görevlerini yerine getirirken bağımsız ve tarafsızdırlar ve görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmeye hazırdırlar.
- GREVIO'nun üyelerinin seçim yöntemi, Sözleşmenin yürürlüğe girmesini takiben altı ay içerisinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, taraf devletlerle istişare edildikten ve oybirliği sağlandıktan sonra belirlenir.
- GREVIO kendi iç tüzüğünü kendisi belirler.

Kaynak: İstanbul Sözleşmesi, Madde 66.

2.1.3. Avrupa Birliği

Kadın-erkek eşitliği, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kuruluşundan beri, "eşit işe eşit ücret" kuralıyla genelde Avrupa Birliği mevzuatının bir parçası ve üyeliğin bir koşulu sayılmış olsa da, özellikle Pekin Konferansı ve Amsterdam Anlaşması (1999) üzerinde etkili olmuştur. AB'nin benimsediği toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı, kamusal ve özel alanı ve hayatın her alanını kapsayacak şekilde genişlemiş ve Lizbon Anlaşması'yla (2009) birlikte, AB'nin temel değeri olarak kabul edilmiştir. Avrupa Komisyonu'na göre, "toplumsal cinsiyet eşitliği, her iki cinsiyetin, kamusal ve özel hayatın her alanında eşit görünürlüğü, güçlenmesi, sorumluluğu ve katılımı kadın ve erkeğin kaynaklara eşit ulaşımı ve kadın ve erkeğe eşit dağılımıdır. Bunun anlamıysa, kadın ve erkeğin farklılığının ve toplumda oynadıkları çeşitli rollerin farklılıklarının tanınması ve eşit değerlendirilmesidir."¹⁵ CEDAW'la uyumlu olarak, bir yandan toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için geçici özel önlemler alınmış, bir yandan da, toplumsal

¹⁵ <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/EQUALITY/>

cinsiyet eşitliğinin bütün ana program ve planlara yerleştirilmesine çalışılmış ve çoklu ayrımcılıklara duyarlılık aracı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, AB, toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak için altı öncelikli konu belirlemiştir. Bunlardan biri¹⁶ toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin sonlandırılmasıdır. "Kadına yönelik şiddete sıfır tolerans" anlayışının çerçevesini oluşturan bu politika, yakın zamana kadar bağlayıcı olmayan belgelerle düzenleniyordu. Ama Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Asgari Standartların Oluşturulması başlıklı yönergeyle (Directive 2012/29/EU) birlikte, kadına yönelik şiddetle ilgili ilk bağlayıcı belge kabul edilmiş oldu. Yönerge, adalete erişim başta olmak üzere suç mağdurlarının korunması, haklarının korunması ve desteklenmesine yönelik standartları oluşturmayı hedeflemiştir.

Kutu 21: Avrupa Birliği Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Asgari Standartların Oluşturulması Yönergesi'nde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

"Kişiye toplumsal cinsiyeti, toplumsal cinsiyet kimliği veya toplumsal cinsiyet ifadesi nedeniyle şiddet uygulanması ve/veya bir toplumsal cinsiyetin mensubu kişileri orantısız şekilde etkileyen şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olarak kabul edilir. Mağdurun fiziksel, cinsel, duygusal veya psikolojik zarar görmesiyle veya ekonomik kaybıyla sonuçlanabilir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, bir ayrımcılık biçimi olarak, mağdurun temel özgürlüklerinin ihlalidir ve yakından bağlantılı olduğu cinsel şiddet (tecavüz, cinsel saldırı ve taciz dâhil), insan ticareti, kölelik ve zorla evlendirme, sözde "namus cinayeti" gibi zararlı uygulamaları içerir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurları ve onların çocukları, maruz kaldıkları şiddetle bağlantılı yüksek, ikincil ve tekrar mağduriyet, sindirilme ve misillemeye maruz kalma riskleri taşıdıkları için özel destek ve koruma gereksinimindedirler" (paragraf 17).

Kaynak: Directive 2012/29/EU

CEDAW 19 Sayılı Genel Tavsiye ve İstanbul Sözleşmesi gibi 2012/29/EU Sayılı Yönerge de, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti hem kadın-erkek arasındaki eşitsizliklerin bir sonucu, hem de eşitliğe ulaşmanın önündeki bir engel olarak tanımlar. Bu bakımdan, Yönergenin amacı, kadına yönelik şiddetin ve temel nedenlerinin ortadan kaldırılmasıdır. Yönergenin temel iki ilkesi, ayrımcılık yasağı ve eşitliktir. Şiddeti, bireyin özgürlüklerini sınırlandırması kadar, insan haklarının kullanılmasına engel olması nedeniyle, demokrasiye yönelik bir tehdit olarak görür. Bu nedenle, bireye yönelmiş şiddet, aynı zamanda topluma yönelmiş bir tehdittir de.

2012/29/EU Sayılı Yönerge'nin getirdiği yeniliklerden biri, suç mağdurlarının adalete erişimi, korunması ve desteklenmesine ilişkin bütün standartların **hak**

¹⁶ Diğerleri, "kadın ve erkeğin eşit ekonomik bağımsızlığı", "eşdeğer işe eşit ücret", "karar almada eşitlik", toplumsal cinsiyet eşitliğinin AB dışında da geliştirilmesi" ve "yatay konular (cinsiyet rolleri, mevzuat ve yönetim araçları)"dır.

temelinde tanımlanmasıdır. Örneğin, şiddet görene doğrudan hizmet verildiği anda doğan bilgi edinme hakkının asgari standartları, iki ana başlık halinde, on konu etrafında tanımlanır. Kadına yönelik şiddet konusunun 2000'li yıllardan beri Avrupa Birliği içinde öncelikli bir konu haline gelmesine karşın, böylesi bir yönergenin çıkmış olması, üye ve aday devletlere daha çok bağlayıcı olmayan araçlar aracılığıyla bu alanda yön gösteren Avrupa Birliği'nin bu yönergeyi kabul etmesi kendi başına önemlidir. Ancak aynı derecede önemli bir husus olan, şiddete maruz kalanın korunmasına ilişkin olarak öngörülen bütün hizmetlerin, Kutu 23'te bir örneği verildiği gibi, her aşamasının temel normlar çerçevesinde ve hak temelli tanımlanmış olması ve bunun standart haline getirilmesi daha da önemlidir.

Kutu 22: Avrupa Birliği 2012/29/EU Sayılı Yönergesine Göre Şiddet Mağdurunun Bilgi Edinme Standardı

- I. İlk temastan başlayarak yetkili kişilerden bilgi edinme hakkı
 - a. Psikolojik ve/veya tıbbi hizmet veya alternatif barınma hakkında alınacak her türlü bilginin aşağıdaki konularda hiçbir erteleme olmaksızın verilmesi:
 - i. Cezai yaptırımlar için başvurularında süreç ve bu süreçte kendilerinin rolü hakkında bilgi
 - ii. Korumanın nasıl ve hangi koşullarda sağlandığı ve koruma önlemlerinin koşulları hakkında bilgi
 - iii. Yasal danışmanlık ve yardım desteğinin hangi koşullarda ve nasıl alınacağı konusunda bilgi ve bununla ilgili her türlü bilgi
 - iv. Tazminatın nasıl ve hangi koşullarda mümkün olduğu bilgisi
 - v. Nasıl ve hangi koşullarda çeviri yapılmasına hak tanındığı bilgisi
 - vi. Suçun işlendiği yer ile ikamet adresi farklı ise, suçun işlendiği yerde mağdurun korunması, özel önlemler vb. hakkında bilgi
 - vii. Ceza usulüne ilişkin mevcut şikâyet usulü hakkında bilgi
 - viii. Davaları hakkında yazışmalar için iletişim bilgisi verilmesine ilişkin bilgi
 - ix. Mevcut onarıcı adalet hizmetleri hakkında bilgi
 - x. Ceza usulünde ceza davalarının masraflarının hangi koşullarda ve nasıl geri ödendiği bilgisi
- II. Yukarıda belirtilen bilgilerin derinliği ve detayları mağdurun kişisel durumuna ve suçun nasıl işlendiğine göre farklılık gösterebilir. Detaylar, mağdurun ihtiyaçlarına göre daha sonraki süreçlerde verilebilir.

Kaynak: Avrupa Birliği 2012/29/EU Sayılı Yönerge

2.1.4. Genel Değerlendirme

Kadına yönelik şiddetle mücadele, toplumsal yaşamın pek çok unsurunu dikkate alacak, kapsamlı ve nitelikli bir çalışma gerektirir. WAVE raporunda da ifade edildiği üzere, "şiddete maruz kalan kadınların ve beraberlerindeki çocukların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için şiddetin önlenmesi alanında geniş bir hizmet yelpazesi sunulmalıdır" (Apple vd.,2007:27).¹⁷ Bu çalışmaların kapsamı devletin sorumlulukları çerçevesinde belirlenir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelenin bağlı olduğu normatif çerçeveden doğan ve izleme dâhil her aşaması ve uygulanması için geçerli olan iki temel ilke vardır: Özen gösterme ve kadına yönelik şiddete sıfır tolerans (bkz. Ertürk, 2006). Özen gösterme ilkesi, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında yürütülen çalışmalarda kişisel onur, bütünlük, özel yaşama saygı ilkelerinin tüm bildirimlerde, uygulamalarda ve işlemlerde gözetilmesi ve aynı zamanda gizlilik ilkesine hassasiyetle bağlı kalınması anlamına gelir. Kadına yönelik şiddete sıfır tolerans ilkesiyse, bir ilke olduğu kadar, bir göstergedir de. Toplumun şiddete tolerans göstermesi, devletin kadına yönelik şiddetle mücadelede ne kadar kararlı olduğunu açığa vurur. Devletin yukarıda zikredilen önleme, koruma ve cezalandırma sorumluluğunun toplumda yarattığı değişimin en temel göstergesidir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin uluslararası kuruluşların gündemine girdiği 1990'ların başından beri uluslararası mevzuat, kadına yönelik şiddetle mücadelenin gelişme, barış, kalkınma ve demokrasi için taşıdığı önemi ve kendisinin de bu konudaki kararlılığını ortaya koyar niteliktedir. Bütün bu belgelerin, kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin sorumluluğunu net olarak ortaya koyması, bu kararlılığın bir yansımasıdır. Buna göre, devlet:

- Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini esas alarak,
 - o Toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti cezalandıran,
 - o Saldırıcıyı önleyici ve mağduru bütünlüğünü ve onurunu dikkate alan önlemler içeren,
 - o Mağduriyetin tazmin edilmesini şart koşan yasal düzenlemeler yapmalıdır.
- Farkındalık artırıcı çalışmalar yapılmasını sağlamalıdır;
 - o Genel olarak kamunun toplumsal cinsiyete ilişkin önyargılarını

¹⁷ Apple vd.'nin bu çalışması WAVE raporu olarak anılmaktadır.

ortadan kaldırmayı hedefleyen, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimlerine ve görünümüne ilişkin çalışmalar yapmalı ve şiddet mağdurlarının adalete erişiminin sağlanması için mevzuat hazırlamalı ve bu mevzuatın işleyişine dair çalışmalar yapılmalıdır.

- o Alanda çalışan profesyonellere, özellikle kanun uygulayıcılarına, kolluk güçlerine, sağlık çalışanlarına, sosyal çalışmacılara toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında eğitim verilmesi ve farkındalığın artırılması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- o Toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularını her düzeyde örgün ve yaygın eğitim müfredatına entegre edilmesini sağlamalı ve bu yolla hem toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının yaygınlaştırılmasına hem de toplumsal cinsiyete dayalı şiddete gösterilen toplumsal hoşgörünün ortadan kaldırılmasına çalışmalıdır.
- Şiddet göreni korumalıdır;
 - o Şiddet uygulayanın, şiddet gören veya görme ihtimali olan kişilerden uzaklaştırılmasına ilişkin önlemler almalıdır.
 - o Şiddet görenin şiddet uygulayandan uzaklaşmasını sağlayıcı koruyucu önlemler almalıdır:
 - } Sığınaklar açmalı veya açılması desteklemelidir.
 - o Şiddet görene danışmanlık desteği vermelidir veya verilmesini desteklemelidir:
 - } Acil yardım hatları açmalıdır.
 - } Danışma merkezleri kurmalıdır:
 - Ruhsal bütünlüğün sürdürülmesi için psikolojik destek verilmesini sağlamalıdır.
 - Adalete erişimin kolaylaştırılması için hukuksal destek verilmesini sağlamalıdır.
 - Sağlık bakımı hizmeti vermelidir.
 - Finansal yardım sağlamalıdır.
 - o Sürece dâhil olan kamu görevlilerinin (kolluk güçleri, sağlık personeli vb.) şiddet uygulayanın yaşama hakkını koruyabilmeleri, şiddet görene maruz kaldığı şiddeti gözetecik biçimde gerekli ihtimamı gösterebilmeleri ve hassas grupları teşhis

edebilmeleri için eğitim verilmesi yönünde çalışmalar yapmalıdır.

- İzleme-değerlendirme yapmalıdır:
 - o Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin boyutu, türleri, yerel tezahürleri ve niteliği hakkında cinsiyet ayrımını içeren istatistiksel veri toplamalı ve araştırma yapmalıdır.
 - o Yapılan çalışmalar ve toplanan verilerde şiddetin şiddet gören üzerindeki sonuçlarını ve etkilerini açığa vuracak veriler toplamalıdır.
 - o Şiddetle mücadelenin her aşamasının belgelenmesini sağlamalıdır.

2.2. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE: KURUMLAR, YASAL DÜZENLEMELER VE UYGULAMALAR

Bu bölümde Türkiye’de kadına yönelik ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadeleye ilişkin gelişmeler ve hukuki çerçeve üç başlık altında incelenmiştir. Kadın hareketinin konuya ilişkin ilk çalışmalarının ardından, devletin kurumlarını oluşturmaya başlaması ve hayata geçirilen yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Son olarak da, 2000 yılından itibaren değişen yasalar ve uygulamalar, kadın örgütleri ve devlet açısından irdelenmiştir.

2.2.1. İlk Adımlar: Kampanyalar, Eylemler ve Örgütler

Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet, Türkiye gündemine ilk kez 1980 sonrasında gelişen kadın hareketinin kampanyalarıyla girmiştir.¹⁸ Kampanyalar, konunun kamusal alana yansıtılması bakımından önemli bir rol oynamıştır. Ev içinde yaşanan, özel alana ait mahrem bir konu olarak görülen kadına yönelik şiddet, böylelikle politik bir konu olarak gündemde yer almaya başlamıştır. Askeri darbe sonrasında, 1987 yılında ilk kitlesel eylem olarak gerçekleştirilen “Dayağa Karşı Kadın Yürüyüşü” ve bunun hemen öncesinde CEDAW’ın uygulanması için başlatılan imza kampanyası ile devamındaki kampanyalar, kadınların kamusal alanda yaşadıkları ayrımcılığı ve şiddet biçimlerini görünür kılmıştır.

Kutu 23: 80’lerin Sonu ve 90’lara Girerken Kadın Hareketi, Kampanyalar ve Eylemler

Çeşitli illerde kimi zaman ortak kimi zaman paralel eylemler yapılmış ya da aynı kampanyalar farklı isimler altında sürdürülmüştür:

1986 BM-Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nin (CEDAW) fiilen uygulanması için yürütülen imza kampanyası

1987 Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası

1988 Harita Genel Müdürlüğü’nün işe alımlarda istediği bekâret raporuna karşı telgraf eylemi

1989-1990 Cinsel tacize karşı kampanyalar: Ankara, “Bekâret Kontrolüne Hayır-Bedenimiz Bizimdir” Kampanyası; İstanbul, Mor İğne Kampanyası- Cinsel tacize karşı kampanya

1990 Evli kadının çalışma hakkını kocanın iznine bağlayan Medeni Kanun’un 159. maddesinin kaldırılması kampanyası

1990 Türk Ceza Kanunu’nun fahişelere tecavüzde indirim öngören 438. maddesinin iptali için düzenlenen eylemler

¹⁸ Bkz. Altınay ve Arat, 2007.

Kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için daha kapsamlı çalışmalara ve yapılara duyulan ihtiyaç, kampanyaları yürüten kadın grupları içinde ilk örgütlenmeleri ortaya çıkarmıştır. İstanbul'da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı kurulmuştur (1990). Vakıf, kadın danışma merkezinde başvurular almaya başlamış ve kadın sığınağını (1995) açmıştır. Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı'nın kadın danışma merkezi (1991) açılmıştır. Kadın Dayanışma Vakfı, 1993 yılında resmi kuruluşunu tamamlamıştır ve aynı yıl Altındağ Belediyesi ile birlikte kadın sığınağını açmıştır.

Doksanlı yıllar, özellikle kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla birçok kadın örgütünün kurulduğu döneme tekabül eder. Mersin Bağımsız Kadın Derneği, Ka-Mer (Diyarbakır), Ege Kadın Dayanışma Vakfı (İzmir), Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği (İstanbul), Kadın Sığınma Evi Koruma Derneği (Adana), Aktif Kadınlar Derneği (Edirne) gibi birçok dernek ve vakıf bu dönemde kurulmuştur. Bursa, Antalya, Antep gibi birçok ilde kadın platformları da aynı dönemde oluşturulmuştur.

Bağımsız kadın örgütleri, danışma merkezlerine yapılan başvurular, mahallelerde yürüttükleri farkındalık çalışmaları ve uyguladıkları anketlerle, ev içi şiddet konusunda kapsamlı veriler ortaya çıkarmış ve konunun görünürlüğünü artırmıştır. 1995 ve 1996 yıllarında, Kadın Dayanışma Vakfı, kadınların yaşadıkları ev içi şiddetin boyutlarını, biçimlerini, kadınlar tarafından algılanan nedenlerini ve sonuçları ile sorun karşısında geliştirdikleri çözüm veya çözümsüzlük durumlarını ve destek için duydukları gereksinimleri ortaya çıkarmak amacıyla, farklı sosyo-ekonomik kesime mensup kadınlarla iki araştırma yapmıştır. Bu araştırmalarda Kadın Dayanışma Vakfı, şiddetin hemen her türünün iç içe geçtiğine ve ciddi bir şekilde yaşandığına dair bulgular elde edilmiştir.¹⁹ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı da, aynı yıllarda şiddete uğramış ve Mor Çatı'ya başvurmuş kadınların tanıklıklarını, ev içinde yaşanan şiddetin boyutlarını, kadınlar üzerindeki etkilerini ortaya koyan çalışmalar yapmıştır. Böylesi çalışmalar kadına yönelik şiddetin görünürlüğünü artırmıştır.²⁰

Aynı dönemde kadının insan hakları çerçevesinde ev içi şiddet, ekonomik, sosyal ve cinsel haklar alanında kapsamlı çalışmalar yürüten Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği, kadınların şiddetle mücadelesinde rehberlik eden ve yeni gelişmeler doğrultusunda sürekli güncellenen broşür, rehber ve eğitim programlarını yayınlamaya başlamıştır.²¹ Ka-Mer de şiddete uğramış kadınlar ve

¹⁹ Bkz. Tekin ve Gözütok, 1995; Kadın Dayanışma Vakfı, 1996

²⁰ Bkz. Mor Çatı Yayınları, 1996; 1998.

²¹ Bkz. İlkkaracan, Gülçür ve Arın (1996); Kaynak, 2001.

namus adına işlenen cinayetler ile ilgili çalışmalarının sonuçlarını 2000'li yılların ortasından itibaren yayınlamaya başlamıştır.²²

Kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın örgütleri ve grupları ve birçok şehirde yerel yönetimler tarafından kurulmaya başlanan kadın danışma merkezleri arasındaki iletişimi artırmak, şiddetle mücadele konusunda deneyimleri paylaşmak ve ortak politikalar üretmek amacıyla Mor Çatı'nın çağrısıyla birlikte Kadın Sığınakları Kurultayı düzenlenmeye başlanmıştır. 1998 yılında gerçekleştirilen ilk kurultaya on beş bağımsız kadın örgütü, iki belediye (İstanbul Esenyurt ve Küçükçekmece Belediyeleri) ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) temsilcisi katılmıştır.

2.2.2. Kurumsallaşma ve Yasal Düzenlemeler

Kadın örgütlerinin yanı sıra devlet de, imzaladığı uluslararası sözleşmeler doğrultusunda ilk kurumlarını oluşturmaya başlamıştır. Ulusal mekanizma olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün (KSSGM) kurulması (1990) kurumsallaşma bakımından çok önemli bir gelişmedir. Genel Müdürlüğün bağlı olduğu kurum ve yasal çerçevesini belirleyen mevzuat sıklıkla değişmiş ve kuruluşuna ilişkin kanun hükmündeki kararname iptal edilmiş ve Genel Müdürlük uzun süre teşkilat yasası olmadan çalışmıştır.

Kamu kuruluşları ve yerel yönetimler de kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının aracı olarak, kendi kadın sığınaklarını kurmaya başlamıştır. Bakırköy ve Şişli Belediyeleri ilk kadın sığınaklarını, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ise ilk kadın misafirhanesini açmıştır (1990).

1990'lı yılların ilk yarısında kadına yönelik şiddete ilişkin bilginin oluşmasını etkileyecek bir hareketlilik yaşanmış ve cinsiyete dayalı veri tabanı oluşturulması için Devlet İstatistik Enstitüsü'nde Toplumsal Yapı ve Kadın İstatistikleri Şubesi kurulmuş (1993), üniversitelerde kadın araştırma ve uygulama merkezleri kurulmaya ve yüksek lisans programları açılmaya başlanmıştır (1994). Ayrıca Pekin'de gerçekleşen "IV. Dünya Kadın Konferansı Sonuçlarının Uygulanması ve İzlenmesine İlişkin Ulusal Eylem Planı/Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı" uygulamaya konmuştur.

Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında Türkiye'de yapılan ilk yasal düzenleme, 1998 yılında yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dur. Yürürlüğe ilişkin maddeler dışında, iki maddeden oluşan bu kanunla,

²² Bkz. Ka-Mer, 2005; 2006.

şiddet gören aile bireylerinin bizatihi kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığı'nın bildirimine üzerine, Aile Mahkemesi Hâkimince tedbirler alınmasına, uygulama şekline ve hükme verilen karara aykırı davranılması halinde hapis cezası verilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Ne var ki, bu kanun, Meclis görüşmeleri sırasında özellikle muhalefet partisinden (Refah Partisi) olumsuz tepki almış ve "ailenin temelini dinamit koyan bir yasa" olarak tanımlanmıştır. Yasaya ilişkin savunmada da yine "ailenin korunması" argümanına bağlı kalınmışsa da, Işıl Saygın 14 Ocak 1998'de yaptığı konuşmada kadına yönelik şiddetten söz ederek, bir insan hakkı ihlali olarak şiddetin ortadan kaldırılması ve Dördüncü Dünya Kadın Konferansı eylem planında yer alan stratejilerin hayata geçirilmesi açısından kanunun gerekli olduğunu belirtmiştir.²³

Birçok kurum ve kuruluşun yeni yapılanmalara gittiği bu dönemde, kadına yönelik şiddetle mücadelenin önemli araçlarından biri olan sığınaklarla ilgili ilk yönetmelik çıkarılmıştır (1998).²⁴

Kadın örgütlerince gerçekleştirilen bölgesel düzeydeki birçok araştırmanın yanı sıra, kadına yönelik şiddet konusunda ilk yaygın araştırma, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından 1993-94 yıllarında "Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları" adıyla yapılmıştır.²⁵

2.2.3. "2000'ler": Yasalar Değişiyor

Kadın örgütleri, internet üzerinden haberleşmelerini sağlayan elektronik gruplar gibi yeni iletişim olanaklarını kullanarak oluşturdukları platformlar aracılığıyla, 2000'li yıllar boyunca kanunların hazırlanması süreçlerine aktif olarak müdahale etmiş, hazırladığı kanun tasarılarını ilgili kurumlara, meclise sunmuş ve aktif bir lobi faaliyeti sürdürmüştür. Bunun yanı sıra, CEDAW Komitesi'ne sunmak üzere gölge raporlar da hazırlamıştır.

Diğer yandan, Türkiye kadın hareketinin, özellikle sığınak deneyimlerinin paylaşılmasıyla başlayan uluslararası dayanışması daha da gelişmiş, Avrupa Kadın Lobisi Türkiye Koordinasyonu (AKL-TK) gibi örgütlenmeler aracılığıyla kurumsal bağlantılar, dayanışma ağları ve işbirlikleri oluşturulmuştur (2004).

Kadın Sığınakları Danışma/Dayanışma Merkezleri Kurultayları, kurultayın ana bileşeni olan yirmi kadın örgütünden birinin ev sahipliğinde olmak üzere her yıl

²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı 20. Dönem 3. Yasama Yılı 42. Birleşim 14/Ocak/1998 Çarşamba

²⁴ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği, 12.07.1998 tarih, 23400 sayılı Resmî Gazete

²⁵ Bkz. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995.

toplanmaya devam etmiş, ve tartışmalar ile sonuç bildiregilerinin yer aldığı kitapçıklar yayınlanmıştır.²⁶

Kadın hareketinin ve devletin kurumsallaşma yönünde attığı adımların damga vurduğu doksanlı yılların ardından, hem kadın hareketinin etkisiyle hem de Avrupa Birliği'ne üyelik çabalarına bağlı olarak, birbiri ardına önemli yasa değişiklikleri yapılmış, temel yasalar neredeyse yeniden yazılmış, kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasına ve bu mekanizmanın işleyişine ilişkin düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Bunların en önemlilerinden biri olan Medeni Kanun'un değiştirilmesi sürecinde platform oluşturarak bir araya gelen kadın örgütleri, bir dizi kampanya yürüterek, basın açıklamaları yaparak, meclis ziyaretleri gerçekleştirerek ve müzakereye dayalı lobi faaliyetlerinde bulunarak sürece aktif şekilde katılmıştır. Bu süreç sonucunda, yeni Medeni Kanun bazı önemli eksiklikler içermesine rağmen 2001 yılında kabul edilmiştir. Aileyi kadın ile erkek arasında eşitlik ilkesine dayalı bir ortaklık olarak tanımlayan yeni kanunda "Koca"nın aile reisi olarak kabul edilmesinden vazgeçilmiş ve eşlerin, aile birliğini eşit ortaklar olarak eşit karar yetkisiyle, birlikte yürütmelerine, aile konutu üzerinde eşit hak sahibi olmalarına, eşit temsil hakkına sahip olmalarına ve evlilik süresince edinilmiş mallar üzerinde eşit hak sahibi olmalarına hükmedilmiştir (sonuncu husus belki de bu düzenlemenin getirdiği en önemli yeniliktir). Bununla birlikte, bu son değişiklik birçok tartışmayı beraberinde getirmiş ve evlilik süresince edinilmiş mallar üzerinde eşit hak sahibi olmaya ilişkin düzenlemenin, kanunun çıkarılmasından önceki evlilikleri kapsamı engellenmiştir.

Bu dönemde, kadın örgütleri kadına yönelik şiddetle mücadelelerine kendi danışma merkezleri ve sığınaklarının sağladığı imkânlarla devam etmiş ve bunun sonucunda kadın örgütleri ile yerel yönetimlerin sığınakları hakkında ikinci bir yönetmelik hazırlanmıştır.²⁷

Boşanma ve ev içinde yaşanan şiddet gibi meselelerle ilgili olarak aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıların da görevlendirildiği aile mahkemeleri kurularak ihtisaslaşma yoluna gidilmiştir (2003).

2004'te yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanunu'nda, cinsel suçlar, kişiye karşı işlenen suçlar kapsamına alınmış ve töre cinayeti yeniden tanımlanarak insan

²⁶ Bkz. (Mor Çatı, 2000; 2003.)

²⁷ Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği, 08.05.2001 tarih ve 24396 sayılı Resmî Gazete

öldürme suçunda ağırlaştırıcı neden sayılmış, hâkim ve savcı kararı olmadan genital muayene yapılması önlenmiş, tecavüz evliliği de kapsayacak şekilde tanımlanmış ve ev içi şiddet şikâyetine bağlı suç olmaktan çıkartılmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun yeniden yazılması sürecinde oluşturulan Türk Ceza Kanunu Reformu Çalışma Grubu kapsamlı bir çalışmayla, kadınların taleplerinin kanunda yer almasına gayret etmiştir.²⁸

2005 yılında TBMM'de Töre ve Namus Cinayetlerini Araştırma Komisyonu kurulmuştur. Komisyon, çalışmaları esnasında kadına yönelik şiddet alanında yer alan kurum temsilcileri, akademisyenler ve kadın örgütü temsilcileriyle görüşmeler yapmış ve izlenimleri son derece kapsamlı bir rapor halinde yayımlanmıştır.²⁹ Rapor, 2006 yılında Başbakanlıkça çıkarılan 2006/17 sayılı "Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler" başlıklı genelgenin özünü oluşturmuştur. Böylece, raporda önerilen çözümlerin uygulamaya geçirilmesi imkânı doğmuştur. İçişleri Bakanlığı'nın kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının işlerlik kazanmasına yönelik hazırladığı 2007/8 sayılı (EGM 2007/6) "Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu Genelgesi" tam da bu çalışmalardan ortaya çıkmıştır.

Kadına yönelik şiddetle mücadeleyi amaçlayan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasına ilişkin olarak, İçişleri Bakanlığı'nca 2005/123 sayılı genelge ve Adalet Bakanlığı'nca 2006/34 sayılı genelge çıkarılmıştır; ayrıca, Başbakanlık tarafından kanunun uygulanmasında görülen aksaklıklar dikkate alınarak hazırlanan uygulama yönetmeliği, 2008'de yayımlanmıştır.³⁰ Kanunun hayata geçirilebilmesi için çıkarılan bir diğer genelge de, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 2011/18 numaralı genelgesidir.

Kadına Yönelik Şiddete ilişkin kapsamlı veri toplamayı amaçlayan iki araştırmadan ilki TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu'nun (SOBAG) desteğiyle gerçekleşen, Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat'ın "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet" araştırmasıdır (2007). Araştırma sonuçlarına göre yaşamı boyunca eşinden en az bir kez fiziksel şiddet görmüş kadınların oranı, Türkiye örneğinde yüzde 35 olarak saptanmıştır. Araştırmanın en önemli bulgusu, on kadından dokuzunun "Haklı görülebilecek dayak yoktur" demesi olmuştur. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü'nce yapılan devletin

²⁸ (<http://www.kadinininsanhaklari.org/kategori/kadin-bakis-acisindan-tck-kampanyasi>)

²⁹ (www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss11m.htm)

³⁰ (Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 01.03.2008 tarih ve 26803 sayılı Resmî Gazete.)

ilk yaygın araştırmasında da aynı sonucun çıkması, kadın hareketinin şiddetle mücadelesinin etkililiğini gösteren önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008 yılında Türkiye genelini kapsayan ilk şiddet araştırmasını gerçekleştirmiştir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nce yürütülmüş araştırmanın bulguları, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından resmi istatistik kapsamına alınmıştır. Araştırmada; kadınların maruz kaldığı şiddetin yaygınlığı, biçimleri, derecesi, nedenleri ve şiddetin yol açtığı sorunlar ile baş etme yollarına ilişkin ayrıntılı bilgi, niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemleri ile elde edilmiştir. Yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel ve cinsel şiddete uğradığını belirten kadınların oranı yüzde 42, fiziksel şiddet yüzde 39, duygusal şiddet/istismar yüzde 44 olarak saptanmıştır.³¹ Araştırma'nın 2014 verileriyle güncellenmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

KUTU 24: Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması

Sonuçlara Genel Bakış

Şiddet aile içinde: baba evinde, koca evinde

Şiddet, fiziksel ve ruhsal sağlığı bozuyor

Şiddet ayırım yapmıyor

Şiddet kuşaktan kuşağa aktarılıyor

Kadınların yüzde 86'sı, erkeklerden kadına yönelen şiddeti onaylamıyor

Kadınlar şiddet karşısında yalnız

Kadınların yüzde 92'si yaşadıkları şiddete rağmen resmi kurumlara ya da sivil toplum kuruluşlarına başvurmuyor

10 kadından 4'ü şiddete maruz kalıyor. Aile ortamı kadınlar için ne kadar güvenli?

Kaynak: T.C. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2009 Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Elma Teknik Basım Matbaacılık, 2009.

Kurumsallaşmanın devam ettiği 2000'li yıllarda üç eylem planı hazırlanmıştır: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı (2008-13) ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı I ve II (birincisi 2007-10 dönemi, ikincisi 2012-2015 dönemine ilişkindir).

Yerel yönetimlerin, kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında sığınak (konukevleri) açması konusu, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yer almıştır (2005). Kanun gereği, büyükşehir belediyeleri ile nüfusu elli bini geçen yerleşim merkezlerinde sığınak açmak, belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır. Ancak herhangi bir yükümlülük getirmeyen bu hüküm, kadın örgütlerince bir hayli eleştirilmiş ve sığınak açma zorunluluğu getirecek düzenleme talepleri vurgulanmıştır. Bu eleştiriler ve itirazlar sonucunda, 2012 yılında yeni bir adım atılmış ve Belediye Kanunu'nda yapılan değişiklikle sığınak açma yükümlülüğü

³¹ (<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/siddet.shtml>)

zorunlu hale getirilmiş, ancak bu sefer de, kanunda belirtilen nüfus sınırı, elli binden yüz bine yükseltilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik önemli gelişmelerden biri de, Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun kurulmasıdır (2009).

KUTU 25:Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun Görevleri

- a) Kadın erkek eşitliğinin sağlanması yolunda kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, Başkanlığın talebi üzerine ya da istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulan kanun tasarısı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararname kadının kadın erkek eşitliği konusunda T.C. Anayasası'na, uluslararası gelişmelere ve yükümlülüklerle uygunluğunu inceleyerek ihtisas komisyonlarına görüş sunmak.
- b) Her yasama yılının sonunda Türkiye'deki kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere ve Komisyonun o yılki faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamak ve bunu Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunmak.
- c) Kadının hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek, gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni bilgilendirmek.
- ç) Kadın erkek eşitliği konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları temin etmek.
- d) Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile T.C. Anayasası ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek.
- e) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek.
- f) Kadın erkek eşitliği konusunda kamuyu bilgilendirici etkinlikler yapmak.

Kaynak: http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

Kamuoyunda çok tartışılan Ayşe Paşalı cinayeti, toplumun birçok kesiminde, özellikle de kadın örgütlerince zaten dile getirilmekte olan 4320 sayılı kanunun yetersizliği konusunda bir dönüm noktası olmuştur. Boşanmış olduğu için koruma tedbiri uygulanmayan Ayşe Paşalı'nın 2010 yılında eski eşi tarafından öldürülmesi üzerine, 4320 sayılı kanunun evli olmayan, nişanlı veya boşanmış kadınlar için de uygulanacak biçimde değiştirilmesi talepleri daha yaygın olarak dile getirilmeye başlanmıştır. Böylelikle, şiddetle mücadeleyle ilişkin daha kapsamlı bir kanun çıkarılması yönündeki çalışmalar hız kazanmıştır.

Türkiye'nin, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince 2011 yılında onaylanarak imzaya açılan "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi"nin hazırlanmasına aktif olarak katkı sağlayan ve sözleşmeyi imzalayan ilk ülkelerden biri olması, bu konuda etkili olmuştur.

Yeni kanunun hazırlık süreci, kadın örgütlerince yakından izlenmiş ve oluşturulan platform aracılığıyla kadın örgütlerinin taleplerini yansıtan bir kanun taslağı bakanlığa sunulmuştur. Sürdürülen tartışmalar ve toplantılar sonucunda platform temsilcileri, kanunun yazım çalışmalarına katılmış, meclis/komisyon tartışmalarını izlemiş ve süreci etkilemeye yönelik çabalarını sürdürmüştür. Kadın örgütlerinin, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün görevlerini de içerecek bağımsız bir kadın bakanlığı kurulmasına yönelik taleplerine rağmen, kanun hükmünde kararname ile 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ilk yasama faaliyeti olarak 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çıkarılmıştır. 8 Mart 2012'de kabul edilen kanun ile eski 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Eski 4320 sayılı Kanun'daki mevcut hükümler yanında pek çok yeni düzenlemeye yer verilen kanunda, evli olan-evli olmayan kadın ayrımı ortadan kaldırılarak, tek taraflı ısrarlı takip mağdurları da yasa kapsamına alınmış, "ev içi şiddet", "kadına yönelik şiddet" ve "şiddet" tanımları ayrıntılı olarak yapılmış ve şiddetin "kamusal ve özel alanda" meydana geldiğine ilişkin ifadeye yer verilmiştir. İstanbul Sözleşmesi'nin esas alındığı özellikle belirtilmiş olsa da, LBT bireylerin de koruma altına alınması için talep edilen "cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği" ifadesinin tanımlara girmesi talebi kabul edilmediği gibi toplumsal cinsiyet eşitliği de kanunda yer almamıştır.

6284 sayılı Kanun'un uygulanmasına ilişkin genelge, aynı yıl (2012), kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik ile sığınmaevlerine ilişkin düzenlemeleri içeren yönetmelik ise bir sonraki yıl yayımlanmıştır (2013). Daha önce, ayrı bir yönetmelikle düzenlenmiş sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimlere bağlı sığınaklar için bu ayrım ortadan kaldırılmış ve tüm sığınaklar için geçerli olacak yeni bir yönetmelik yayımlanmıştır.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 2011/18 sayılı genelgesi ile savcılıklar bünyesinde kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında özel büroların kurulması karara bağlanmıştır. Benzer şekilde, Emniyet Genel Müdürlüğü'nde, "Aile İçi Şiddet İle Mücadele Şube Müdürlüğü" (2011) ve Jandarma Genel Komutanlığı'nda, "Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü" kurulmuştur.

"Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Eğitimler Uzman Eğitici Yetiştirme Projesi" kapsamında toplumsal cinsiyet algısına ve duyarlılığına sahip uzman eğitici grubunun yetiştirilmesi amacıyla eğitimler düzenlenmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı ile "Kadına Karşı Şiddetin

Önlenmesinde Din Görevlilerinin Katkısının Sağlanması Projesi Protokolü”, aile mahkemesinde görev yapan hâkimler ile aynı yerlerde görev yapan ve ev içi şiddet ile ilgili suçları soruşturan cumhuriyet savcılarına yönelik eğitimler için “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Yargı Mensuplarının Rolü Projesi Protokolü” imzalanmıştır.

2012 yılında çıkarılan Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkındaki Kanun kapsamında geliştirilen yeni bir yapı ŞÖNİM'lerdir. ŞÖNİM'lerin amacı kanunda şöyle tanımlanır:

- a) Bakanlık, gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün, yirmi dört saat esasına göre yürüten, çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, şiddet önleme ve izleme merkezlerini kurar.
- b) Kurulan merkezlerde şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik izleme çalışmaları yapılır ve destek hizmetleri verilir.

İlk kez Adana ve Bursa'da pilot uygulaması gerçekleştirilmiş olan ve yasada öngörüldüğü üzere, kısa bir süre zarfında, 14 ilde (Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Malatya, Mersin, Samsun, Şanlıurfa ve Trabzon) açılan ŞÖNİM'ler, devletin toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelesinin en önemli merkezi ve kurumsal yapısı konumundadır.

2.2.4. Genel Değerlendirme

Türkiye'de tarihsel olarak toplumsal cinsiyet ilişkileri konusunda politik bir tutarlılık sergilendiği söylenebilir. Ne var ki, bu politik tutarlılık, “aile”ye merkezi bir önem atfedilmesi ve kadının her zaman aile ile birlikte, aile içindeki konumuyla ve atfedilmiş onarıcı ve birleştirici işleviyle birlikte anılması anlamına gelmiştir. Böylesi bir anlayış, kadını “anne”, “ev kadını”, “eş”, “kız çocuğu” veya “kız kardeş” olarak resmeder. Yine bu tür bir anlayış, kadın hareketinin ataerkil veya erkek egemen olarak gördüğü yapısal politik düzenin bir parçasıdır. Oysa aileyi her zaman düzenli, denge eğilimli, destekleyici ve koruyucu bir birlik olarak ele almak, birtakım varsayımlara dayanır. Bu varsayımlar üzerinden yapılan uygulamaların ise özellikle şiddet söz konusu olduğunda kadının en temel insan hakkı olan yaşam hakkının elinden alınmasıyla sonuçlanabilir ve sonuçlanmaktadır.

Kadın hareketi 1980'lerden itibaren düzenlediği kampanyalar, protestolar, açtığı sığınaklar ve kadın danışma merkezleriyle, erkek egemen yapısal politik yapı içinde görmezden gelinen, doğal sayılan ev içi şiddeti, kadının kamusal alanda var olmasını sınırlandıran cinsel saldırıları görünür yapmak amacındaydı. Kadın hareketinin kadına yönelik şiddeti görünür yapmaktaki amacı ve hedefi, özne olarak kadının şiddete maruz kalmasına karşı durmak, şiddete maruz kaldığında da kadına destek olmaktır.

1990'lardan itibaren, kadın hareketinin gündemiyle uluslararası alandaki gündemin kesişmesi, kadının insan haklarının tanınmasının da katkılarıyla, yasal mevzuatta birçok değişiklikler oldu. Profesör Yıldız Ecevit'in 17 Şubat 2014 tarihinde yaptığımız toplantıda paylaştığı deneyimde, 1980'lerin ortalarında sosyal hizmet uzmanlarına verdiği derse kadına yönelik şiddeti dâhil etmesi üzerine öğrencilerin kadına yönelik şiddet üzerine dönem ödevi hazırlarken, gittikleri her karakol ve adliye gibi kurumdan, birkaç sefer gitseler bile kadına yönelik şiddetin olmadığı veya kayda alınmadığı bilgisiyse dönmeleri deneyiminin yerine bugün kadına yönelik şiddetin çeşitleri, yaygınlığı ve yapılan uygulamaların izlenmesi deneyimi vardır. Bu süreçte hem kadın hareketi ve kadın örgütleri, hem de kamu kurumları fazlasıyla deneyim biriktirdiler. Ancak çıkarılan yeni yasalara, geliştirilen kurumlara ve hiçbir dönemde olmadığı kadar çok toplumsal cinsiyet eğitimi verilmesine karşın, kadınların yaşam hakkı sudan sebeplerle, bazen basitçe evliliğini sonlandırmak istediği için veya istenilen yemeği beklenen şekilde yapmadığı için elinden alınabilmektedir. Veya yoksulluk, engellilik, veya yaştan kaynaklı güçsüz toplumsal konumu nedeniyle kolayca cinsel saldırıya ve sömürüye maruz kalabilmektedir.

Bütün bunlar, kadın hareketinin ve Dünya Kadın Konferanslarının ortaya koyduğu gibi kadına yönelik şiddetin önlenmesinin, şiddet görenin korunmasının ve nihai olarak şiddetin ortadan kaldırılmasının ana perspektifinin toplumsal cinsiyet eşitliği olması gerektiğini göstermektedir. Türkiye'de hükümetlerin de artık benimsediği kadına yönelik şiddete sıfır tolerans, ancak bu perspektifle işe yarayan anlamlı bir slogan olabilir. İstanbul Sözleşmesi'ne ilk imzayı atıp, Sözleşme'yi ilk onaylayan ülke olarak Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelenin artık yeterince uzun ve aktif bir tarihi var. Bu tarih; bütünlüklü bir yaklaşımın, iş birlikleri kurmanın, kadını bağımsız bir özne olarak kabul eden ve aynı zamanda kadınlar arasındaki farklılıkları dikkate alan bir mücadelenin, en etkili mücadele olduğunu göstermektedir.

3. Bölüm

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele
İzleme Modeli: Normlar,
Standartlar ve Göstergeler

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Geliştirici İzleme Çalışması, hâlihazırda pilot uygulama aşamasındaki ŞÖNİM'lerin izlenmesi amacıyla tasarlanmış olan ve esas uygulamanın kurumsallaşmasına katkı sağlaması beklenen, hak temelli bir izleme çalışmasıdır. Temel haklar söz konusu olduğunda, bir izleme çalışmasının çerçevesini bu haklara ilişkin normlar ve standartlar belirler. Diğer bir deyişle, şiddetle mücadele mekanizmasına dair uygulamalar, ulusal ve uluslararası düzeyde kabul gören normlar çerçevesinde, standartların öngördüğü biçimde şekillenmelidir.

Bu tür hak temelli bir izleme çalışmasında, kadına yönelik ve cinsiyete dayalı şiddetle mücadeleye ilişkin normlar, geniş kitlelerce benimsenen ve üzerinde uzlaşılan; toplumsal mücadele deneyimi kapsamında üretilen; ulusal ve uluslararası mevzuat aracılığıyla güvence altına alınan temel değerlerdir. Standartlar ise uygulamanın içeriğini, kapsamını, biçimini, işlevini vb. belirleyen ulusal ve uluslararası kabullerdir ve uygulamaya dair somut kriterleri şekillendirirken bu normlara dayalı olarak belirlenirler.¹ Bu kabuller bazen ulusal ve uluslararası mevzuata yansiyarak çeşitli düzeylerde yaptırım gücüne sahip olurlar.

Bununla birlikte, kadın hakları ve cinsiyet eşitliği gibi bir konuya ilişkin hak temelli bir izleme çalışması yapmak söz konusu olduğunda, sadece mevzuata yansıyan normları ve standartları temel almak pek doğru olmaz. Feminist bir izlemeye uygun normlara ve standartlara ulaşmak için, mevcut mevzuatın öngördüğü çerçevenin ötesine geçip, kadın hareketi içinde biriken deneyime ve bu deneyimle şekillenen bilgiye başvurmak gerekir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin uygulamaların normlarını ve standartlarını ararken, ulusal ve uluslararası mevzuattan olduğu kadar, feminist literatür ve deneyimden de yararlanmak gerektiğini düşünürüz. Nitekim 1993 Viyana Deklarasyonu, kadın hareketinin ve sivil toplum kuruluşlarının deneyimlerinin taşıdığı önemin tanınmasını ve gerekli işbirliklerinin gerçekleştirilmesini bir norm olarak ortaya koyar.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin görev ve sorumluluklarını yerine getirme biçiminin yapı, süreç ve sonuç açısından izlenebilmesi için bağımsız kadın örgütlerinin bir araya gelerek oluşturduğu normlar ve standartlar bütünü referans almak gerekir. Burada yapmaya çalıştığımız şey de, bu minvalde sürdürülecek çalışmalar için söz konusu referansın küçük bir örneğini oluşturma çabası olarak görülmelidir. Nitekim Türkiye'de kadın örgütleri pek çok kez bir araya gelmiş, özellikle şiddetle mücadele mekanizması olarak danışma

¹Bkz. Guzman ve Verstappen, 2003

merkezleri ve sığınaklardaki işleyişe dair deneyimleri paylaşıp, ortak ilkeleri ve politik hedefleri dile getirmişlerdir (Bkz. Mor Çatı, 2000). Kadına yönelik şiddetin yaygın fakat bir o kadar da çeşitli biçimleriyle mücadele ederken, ŞÖNİM benzeri örgütlenmelerin yapısı, ulusal ve uluslararası düzeyde kabul edilen normlara uygun şekilde planlanmalı, verilen hizmetlerse mevcut mevzuat ve feminist hareketin biriktirdiği deneyimle şekillenen ve herkes açısından kabul gören hizmet standartları dikkate alınarak düzenlenmelidir.

ŞÖNİM'lerin izlenmesine yönelik bu pilot çalışmada referans alınan normlar ve standartlar, ileride katılımcı bir anlayışla gerçekleştirmeyi umduğumuz norm ve standart oluşturma çalışmalarının küçük bir örneği olarak değerlendirilmelidir. Aşağıda, "Normlar" başlığı altında, kadına yönelik şiddetle mücadelede üç temel norma ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuatın küresel, bölgesel, bağlayıcı ya da tavsiye niteliğinde, geniş perspektifli ya da bir konuya vurgu yapan nitelikteki kararlarından doğan, kabul görmüş temel değerlere yer vereceğiz. "Hizmet Standartları" başlığı altındaysa, şiddet gören ya da görme riski olan kadınlara ve beraberlerindeki çocuklara verilecek olan hizmetlerin içeriğine, hizmet verenlerin niteliğine ve hizmet verilen kurumsal yapıların işleyişine ilişkin standartları, hem ilgili literatür hem de ulusal mevzuat (örneğin, 6284 sayılı Kanun ya da ilgili yönetmelikler) ve uluslararası mevzuat (örneğin, İstanbul Sözleşmesi ya da CEDAW) kapsamında ele alacağız.

3.1. NORMLAR

Kadına yönelik cinsiyet temelli şiddetle etkili bir mücadele için kadın hareketinin deneyimi kapsamında gelişen ve herkes için kabul edilmiş prensiplerle belirlenen bir çerçeve oluşturmak ve bu çerçeve içinde hareket etmek gerekir. Çoğunlukla yasalara yansıyan bu prensiplerin norm olarak kabul edildiğini hatırlatmak ve şiddetle mücadelede izlenecek yolun da, bu normlara uygun olup olmadığını sorgulamak, izleme çalışmalarının güvenilirliğini ve etkisini artırır. Kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddete ilişkin normları üç başlık altında sınıflandırabiliriz: Eşitlik, Şiddetsizlik ve İnsan Onuruna Saygı.

3.1.1. Eşitlik

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet öncelikle cinsiyetler arası eşitsizlikten kaynaklanır. Bununla birlikte, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si "Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar" prensibini, eşitliğin

teminatı olan bir norm olarak ortaya koyar. Birleşmiş Milletler (örneğin CEDAW) ve Avrupa'da yürürlükte olan mevzuat (örneğin Lizbon Anlaşması veya İstanbul Sözleşmesi), kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğin yasalarda ve uygulamada ortadan kaldırılması sorumluluğunu devletlere yüklerler. Buna göre, kadınların ve erkeklerin ev içinde ve toplumsal yapının her düzeyinde eşit haklara sahip olması gerektiği; cinsiyet, toplumsal cinsiyet kimliği ya da cinsel yönelim gözetilmeksizin herkesin eşit olması gerektiği ve herkesin kendisini gerçekleştirme hakkı olduğu kabul edilerek, uygulamalar bu çerçevede düzenlenmelidir.

İstanbul Sözleşmesi'nde kadınlara yönelik şiddetin erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel bir tezahürü olduğu kabul edilerek, kadın erkek eşitliği ilkesinin anayasaya ve diğer ilgili mevzuata eklenmesi ve uygulamaya geçirilmesinin güvence altına alınması sorumluluğu da taraf devletlere verilmektedir. Sözleşme, aynı zamanda, kadın erkek eşitliğini sağlayıcı politikaların geliştirilmesini ve farkındalık çalışmalarına bağlı olarak kadın erkek eşitliği konusunun, her düzey ve grupta, eğitim müfredatına eklenmesini de öngörür.²

Ayrıca, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun da, şiddet mağdurlarına yönelik destek ve hizmetlerin temel insan haklarına ve kadın erkek eşitliğine uygun olarak verilmesini temel ilkeleri arasında sayar ve kadın erkek eşitliği konusunun eğitim programları kapsamında yer almasını öngörür.³ Benzer şekilde, ŞÖNİM taslak yönetmeliğinde de, çalışmaların toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde gerçekleştirileceği belirtilir.⁴

Eşitliğin sağlanması, ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Dolayısıyla, **ayrımcılıkla mücadele** gündeme getirir. Eşitsizlik, dünyayı iki cinsiyet üzerinden kavrayan ve bir cinsiyetin diğeri üzerindeki tahakkümüne dayanan anlayışın ayrımcı tezahürlerini doğurur.

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ikinci maddesi, "ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin" herkesin bütün temel haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanmasını güvence altına alır ve cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılamayacağını açıkça ifade eder. Cinsiyet eşitliğini esas alan uluslararası sözleşmeler, ayrımcılıkla ilgili bu temel normdan hareketle, cinsiyete dayalı ayrımcılığın tasfiyesi nihai hedefi üzerinde inşa edilirler. CEDAW, ayrımcılıkla ilgili normu, kadın bakış açısıyla ilişkilendiren ilk uluslararası

² İstanbul Sözleşmesi, Madde 6, 14 ve 15.

³ 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Madde 1, 11 ve 16.

⁴ ŞÖNİM Taslak Yönetmeliği, Madde 4/a: Temel insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, özel hayatın gizliliği ve sosyal devlet ilkeleri temel alınır.

belgedir. Sözleşmeye taraf devletler, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklamak, gerektiğinde yaptırımlar uygulayan mevzuat oluşturmak ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın yok edilmesi için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

1993 BM Viyana İnsan Hakları Konferansı ve Deklarasyonu, insan haklarının korunması ve hayata geçirilmesi bakımından devletlerin hiçbir ayırım yapmaksızın insanların temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterme ve bunları geliştirme konusundaki sorumluluklarının altını çizerek, kadın erkek eşitliğini, kadınların özgürlüklerini ve şiddetten, ayrımcılıktan uzak bir yaşam sürdürmelerini insan haklarının vazgeçilmez parçası olarak tanımlamış; kadın ve kız çocuklarının maruz kaldığı toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, **doğrudan ve dolaylı** ayrımcılık ve sömürünün ve bunları haklı gösteren kültürel önyargıların, geleneksel, inançsal, töresel uygulamaların tasfiye edilmesi gerektiğini ortaya koymuş; kadının insan haklarının korunması ve teşvik edilmesini, sivil toplumun, devletlerin ve uluslararası toplumun görevi olarak tanımlamıştır.

Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmayı ve kadınların güçlendirilmesi suretiyle, kadın erkek arasında somut eşitliği teşvik etmeyi temel amaçları arasında sayan İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik bir ayrımcılık biçimi olarak tanımlar.⁵

Genel olarak insan hakları kapsamında tanımlanan ayrımcılık karşıtı yaklaşımdan farklı olarak burada, yasa ve uygulamalarda izlenecek olan yolun, kadın erkek ayrımcılığını ortadan kaldıracı özel önlemleri, kadınların eşit bir konuma gelmesini sağlayacak destekleyici süreçleri vurgulaması gerektiği ifade edilir. Diğer bir deyişle, evrensel insan hakları ve bu haklara ilişkin uygulamalar, cinsiyetler arasındaki mevcut yapısal eşitsizlikleri göz ardı etme riski taşıyabilir ve bu anlamda, özünde cinsiyete dayalı ayrımcılığı sürdürebilir. Bu nedenle, özel önlemler alınmalı ve cinsiyet eşitsizliği ile ona bağlı olarak ortaya çıkan şiddet, farklı bir bakış açısıyla ve haklar perspektifinden değerlendirilmelidir.⁶

Öte yandan, cinsiyet eşitliği ve şiddetin önlenmesine ilişkin yasa ve uygulamalar, yararlananlar açısından da ayrımcı olmamalıdır. Bu kapsamda, CEDAW'ın 19 ve 28 Sayılı Genel Tavsiyeleri, kırsal ve ulaşılması zor (mahrum) bölgelerde yaşayan kadınların ve sığınmacı kadınların da bu tür hizmetlerden ve olanaklardan yararlanabilmesine ve bu bağlamda çoklu ayrımcılığa dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra, BM Engelli Hakları Sözleşmesi de, çoklu ayrımcılığa maruz

⁵ İstanbul Sözleşmesi, Madde 1 ve 3

⁶ Konuya ilişkin yasa ve sözleşmelerle ilgili olarak bkz. Bozkurt Şener (2011: 21-44)

kalan engelli kadınların eşit haklara sahip olmaları için gerekli önlemlerin alınması konusunda taraf devletleri yükümlü kılar.

Toplumda cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için en etkili araç anaakımaştırma. Cinsiyet eşitliğinin, temel bir norm olarak, tüm yasalara ve uygulamalara yansıtılması şeklinde tanımlayabileceğimiz anaakımaştırma, uluslararası mevzuatta çeşitli zamanlarda ve şekillerde ifade edilmiştir.

1980'de İkinci Dünya Kadın Konferansı'nda şiddetin önlenmesi için gerekli yasal ve diğer türden önlemlerin alınması çağrısı yapılmıştır; 1985'te Üçüncü Dünya Kadın Konferansı'nda geliştirilip, Dördüncü Dünya Konferansı'nda bir strateji olarak benimsenen toplumsal cinsiyet anaakımaştırması, hükümetler ve diğer aktörlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini tüm ana politika, plan ve programlara yerleştirilmesi ve bunun kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin saptanmasına ilişkin bir analiz yapılması görevini öngörmektedir. CEDAW 19 Sayılı Genel Tavsiyesi, medyada anaakımaştırmaı gündeme getirir. Buna göre, devlet, medyanın kadına saygı göstermesi ve saygı gösterilmesini teşvik etmesi konusunda adımlar atmalıdır. Yine aynı genel tavsiyede, anaakımaştırmanın sağlanması amacıyla kamuda farkındalık yaratılmasına yönelik olarak kanun uygulayıcılara ve diğer kamu görevlilerine toplumsal cinsiyete duyarlılık eğitimi verilmesi gerektiği belirtilir. Bu sayede, kamu uygulamaları kendiliğinden cinsiyete duyarlı bir biçim alacak ve kamuda toplumsal cinsiyetin anaakımaştırılmasına katkı sağlanmış olacaktır.

Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Deklarasyon, yapısal değişiklikleri vurgulayarak, şiddetle mücadelenin tüm yasa ve uygulamalara yansıtılmasını öngörür. Buna göre, devletler, kadınların şiddetin herhangi bir türüne maruz kalmamasını teşvik eden önleyici yaklaşımları ve hukuki, idari, kültürel ve siyasi tedbirleri, bizatihi kadınları kapsayacak şekilde geliştirmelidir ve kadınların, cinsiyet farklılıklarına duyarsız kanunlar, adli ve kolluk kuvvet uygulamaları veya diğer müdahaleler sebebiyle yeniden mağdur olmasını önlemelidir.

3.1.2. Şiddetsizlik

Şiddetten uzak yaşamak temel bir insan hakkıdır. BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde bu hakla ilişkili olarak "Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti, her ferdin hakkıdır" (Madde 3) ifadesi yer alır. İnsan onuruna saygı ile şiddetsizlik, yaşamı ve iyi yaşamı önceleyen en temel normlardır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne soyut olarak girmiş olan şiddetsizlik, bir biriyle ilişkili üç temasından biri barış olan Dünya Kadın Konferansları aracılığıyla genel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelenin, özel olarak da kadına yönelik şiddetle mücadelenin ana normlarından biri haline gelmiştir. Şiddetsizlik, BM bünyesinde gelişen yasal-politik çerçeveye içkindir. İlgili belgelerin toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddeti eşitsiz yapılanmış toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ve cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerinin hem nedeni, hem de sonucu olarak kavramlaştırması bu bakış açısının bir ürünüdür.

BM bünyesinde gelişen yasal-politik çerçevenin, özellikle Pekin Eylem Platformu'nun konu ve bakış açılarının Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin bölgesel belgelerine aktarılması, şiddetsizlik normunun açıkça ifade edilmemiş olsa bile bölgesel ve ulusal mevzuata da dolaylı olarak aktarılmasını sağlamaktadır. Aynı nedenle BM'nin 25 Kasım'ı, Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması günü ilan etmesi ve 2011 yılında kadına yönelik şiddete sıfır tolerans kapsamında 16 günlük aktivizm kampanyası düzenlemesi veya 2013'te AB'nin **kadına yönelik şiddete sıfır tolerans** kampanyası başlatması şiddetsizlik normu bağlamında gelişmiştir.

Ayrıca, CEDAW'ın 19 Sayılı Genel Tavsiyesi'ne göre, cinsiyete dayalı şiddete hem ev içinde hem de toplumda maruz kalınabilir olması ve ayrıca söz konusu şiddetin bizatihi devlet tarafından uygulanabilmesi nedeniyle de, taraf devletler, nerede ve kim tarafından uygulanırsa uygulansın, cinsiyete dayalı her türlü şiddetin ortadan kaldırılması için uygun ve etkili tedbirler almalıdır. Kadına yönelik ev içi şiddetle mücadelenin devletin sorumluluğunda olduğu, bu kararlar resmen kabul edilmiştir.⁷

Uluslararası örgütler bünyesinde "kadına yönelik şiddete sıfır tolerans" sloganıyla ifade edilen şiddetsizlik, bu tür örgütlerde daha çok kadına yönelik şiddetle sınırlı anlamında kullanılmaktadır. "Şiddetsizlik" feminist yaklaşım açısından uluslararası sözleşmelerde taşıdığından daha geniş bir anlam taşır. Örneğin, Appelt ve arkadaşları bunu şöyle ifade eder: "Şiddete karşı olmak, kadınlara yönelik şiddetin her türlü biçimini açıkça kınamak anlamına gelir

⁷ Bkz. Ertürk, 2008

(şiddetin hiçbir mazereti, gerekçesi olamaz). Şiddet davranışı karşısında tarafsız olmaya çalışmak, şiddete hoşgörü gösterme tuzağını içerir” (Appelt vd., 2007: 53). Benzer bir feminist etik yaklaşıma, Nairobi İleriye Dönük Stratejiler’de rastlanır. Buna göre, cinsiyet eşitliği olmadan dünya barışı olamaz ve uluslararası ve yerel düzeyde barış olmadan da, kadın hakları ve cinsiyet eşitliğinin eksiksizce hayata geçirilmesi söz konusu olamaz. Şiddetsizlikle ilişkisinde tek bir feminist yaklaşım ve etikten bahsetmek mümkün değilse de, genel olarak şiddetsizlik normundan beslenen feminist yaklaşım ve etik, her türlü iktidardan doğan eşitsizlikleri sorgular, eril iktidarla mücadele sürecinin de iktidar üretmemesi gerektiği fikrini benimser. Eşitsizlikler ve şiddetle mücadelesini şiddetsiz araçlarla ve eşitlikçi biçimler içinde yürütür. Kadın hareketi ile de özdeşleştirilmiş yatay örgütlenme, dayanışma, şiddete aynı veya benzer şekilde karşılık vermek yerine yaratıcı yolları kullanma gibi değerler şiddetsizlik normun bir ürünüdür.

Kuşkusuz, ister uluslararası veya yerel resmi örgütler, isterse feminist yaklaşımlar çerçevesinde olsun uygulamaları şiddetsizlik normu çerçevesinde düzenlemek, temel bir “eşitlik” anlayışına sahip olmakla mümkündür. Bu normla ilişkili olarak ŞÖNİM Taslak Yönetmeliği’nde yer alan temel ilkeler ve çalışma esasları arasında “Şiddetsiz yaşam hakkının korunması ve şiddetin önlenmesi odaklı yaklaşım esastır” (Madde 4/b) ifadesi bulunmaktadır.

Şiddetsiz yaşam hakkının korunması için şiddeti doğuran sosyo-politik yapıya ve bu eşitsizlikleri meşrulaştıran kültüre odaklanmak gerekir. Bu da, cinsiyet eşitsizliğine dayalı toplum düzenine ilişkin bir farkındalık ve mücadele kararlılığı anlamına gelir.

Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Deklarasyon, kadın ve kız çocuklarının maruz kaldığı toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, doğrudan ve dolaylı ayrımcılık ve sömürünün ve bunları haklı gösteren kültürel önyargıların, geleneksel, inançsal, töresel uygulamaların tasfiye edilmesi gerektiğini belirtmiş; kadının insan haklarının korunması ve teşvik edilmesini sivil toplumun, devletlerin ve uluslararası toplumun görevi olarak tanımlamıştır. Deklarasyon, “Devletler, kadınlara yönelik şiddeti kınamalı ve önlenmesine yönelik yükümlülüklerinden kaçınmak için hiçbir âdeti, geleneği veya dinsel düşünceyi ileri sürmemelidir” (Madde 4) ifadesine yer verir. Bildirgenin aynı maddesinin (j) bendindeyse, “Devletler, kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış biçimlerini değiştirmek ve cinsiyetlerden birinin üstünlüğü veya aşağı olması fikrine ve kadın ve erkekler için basmakalıp rollere dayanan

önyargıları, geleneksel uygulamaları ve tüm diğer uygulamaları silmek üzere, özellikle eğitim alanında tüm uygun tedbirleri almalıdırlar” denir (Madde 4/j). Toplumda toplumsal cinsiyete dayalı şiddete yönelik her türlü toleransın bertaraf edilmesi için kültürel değişmeye ilişkin önlemler gündeme getirilmiştir.

Bu bağlamda, CEDAW'ın 19 Sayılı Genel Tavsiyesi'nin, devletlerin yerine getirmesi için dikkat çektiği konular şunlardır: Kadına yönelik şiddeti pekiştiren ve mevcudiyetini sürdürmesine yardımcı olan kanaatlerin, geleneklerin ve kültürel uygulamaların doğasına, boyutuna ve ne tür şiddeti perçinlediğine dair saptamalarda bulunmak ve bunların ortadan kaldırılması için etkili önlemleri almak; kadın erkek eşitliğini köstekleyen önyargıları ortadan kaldırıcı önlemler almak.

Ayrıca, İstanbul Sözleşmesi de, benzer bir noktaya atıfta bulunarak, kadın ve erkeğin alışlagelmiş rolleri olduğu varsayımına dayalı önyargıların, örf, adet ve geleneklerin ve her türlü uygulamanın ortadan kaldırılması için bunlara neden olan ve bunları besleyen toplumsal-kültürel davranış kalıplarının düzeltilmesine yönelik gerekli tedbirlerin alınmasının taraf devletlerin sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir. Kadına yönelik şiddet eylemlerinde kültür, örf ve geleneklerin cezayı hafifletici unsur olarak kabul edilmemesi de, sözleşmede ayrıca vurgulanmaktadır.⁸

Burada ortaya koyulan norm, şiddetin sosyal ve politik bir olgu olarak ele alınarak, sadece tezahürleriyle değil, kurucu kabulleriyle de mücadele edilmesi gerektiğidir. Ayrıca, bu norm, toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetin kişiler arasındaki ilişkilere bağlı ve patolojik bir davranış biçimi olmadığını, meselenin toplumsal ve politik bir içeriğe sahip olduğunu; şiddetle mücadelenin şiddete maruz kalanların yaralarını sarıp, şiddet uygulayanları rehabilite etmekle sınırlandırılmayacağını ve toplumsal dönüşüm için uzun erimli çalışmalar yapılması gerektiğini kabul eder. Aileye ilişkin bakış açısı bu çerçevede yeniden gözden geçirilmelidir. Zira geleneksel aile yapısı, hem cinsiyet eşitsizliğini, hem de şiddeti normalleştirme potansiyeli barındırır. Aile, anaakım sosyal hizmet anlayışında daima düzeni sağlayan bir yapı olarak görülür, ama ailenin şiddeti üreten, besleyen, gizleyen, sürdüren ve normalleştiren bir yapı olma potansiyeli taşıdığı da unutulmamalıdır. Aile içinde şiddete maruz kalma olasılığımızın, aile dışında şiddete maruz kalma olasılığımızdan çok daha yüksek olması nedeniyle ailenin en fazla şiddet içeren toplumsal kurum olduğunu savunan bir görüş de vardır. Birçok davranış gibi, şiddet davranışı da öğrenme yoluyla aile içinde kuşaktan kuşağa veya kuşaklar

⁸ İstanbul Sözleşmesi, Madde 12 ve 42

çinde aktarılır. Özellikle ebeveynlerin davranış tarzları çocuklar tarafından benimsenip taklit edilmeye açık olduğu için aile içinde şiddet içeren davranışlar en çok mücadele edilmesi gereken konulardan biridir.

Toplumun, toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddet içeren davranışları haklı gösteren kabulleriyle mücadele etmenin bir yolu, şiddet davranışının kabul edilemez olduğunu ve yasal yaptırımlarla karşılanacağını garantilemek, etkin bir soruşturma ve cezalandırma süreci yaratmaktır. Ancak söz konusu cezalandırma, şiddetin sadece kişiler arasında gerçekleşen bir fiil olduğunu düşündürmemelidir; bunun yanı sıra, şiddetin hiçbir şekilde kabul edilemez olduğunun, şiddete yönelik toplumsal toleransın her koşulda ortadan kaldırılması gereken bir olgu olduğunun göstergesi olarak da algılanmalıdır. CEDAW'ın 12 Sayılı Genel Tavsiyesi'ne göre, taraf devletler, şikâyet ve tazminat mekanizmaları geliştirmek; ev içi şiddet ve namus adına şiddet suçlarına ceza indirimini kaldırmak; ensest ve cinsel şiddette karşı ailelere destek hizmeti sunmak ve şiddet uygulayanın rehabilite edilmesini sağlamak; cezai müeyyideler uygulamak gibi tedbirler almakla yükümlüdür.

Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Deklarasyon'a göre, "Taraf Devletler gerek devlet gerek kişiler tarafından uygulanan kadınlara yönelik şiddet eylemlerini önleme, soruşturma ve ulusal mevzuatı uyarınca cezalandırma konusunda gereken özeni göstermelidir" (Madde 4/c).

Şiddet eylemlerini, gerekli özeni göstererek önlemek, soruşturmak, cezalandırmak üzere tedbirler almayı, devletin yükümlülükleri arasında sayan İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik her türlü şiddetin cezalandırılması gerekliliğini özellikle belirtir. Sözleşmede tanımlanan suçların, şiddet gören ile şiddet uygulayan arasındaki ilişkinin niteliğine bakılmaksızın cezalandırılması gerekliliği açıkça ifade edilir. Cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede özen gösterme yükümlülüğü, bir yandan mücadelenin çok boyutlu ve bütünlüklü bir eşitlik anlayışı temelinde şekillenmesini sağlar; diğer yandan da, ilgili tüm yasa, mekanizma ve uygulamaların etkin bir şekilde işlenmesini mümkün kılar. Bu açıdan, özen gösterme normu, devletin kadına yönelik şiddetle mücadelede yükümlülüklerini yerine getirmede başarılı olup olmadığını belirlememizi sağlayan kıstastır (Ertürk, 2006: 6). Dolayısıyla, özen gösterme normuna göre, kadına yönelik şiddetin kendisi bir hak ihlali olduğu gibi, her kim (kişi ya da devlet) uygularsa uygulasin devletin bu şiddete ilişkin önlemleri almaması da bir hak ihlali sayılmaktadır.

Aynı şekilde, devletin şiddet eylemine ilişkin mevcut durumdan haberdar olması ve elindeki bilgiyi paylaşması da, kadına yönelik şiddetle mücadelede özen gösterme ilkesine ne kadar bağlı olduğunun göstergesidir. Devletlerin toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle ilgili veri toplaması ve bu verileri paylaşması, şiddetle mücadele konusundaki kararlılıklarının ve samimiyetlerinin bir göstergesidir.

Şiddetle etkin mücadelenin hedefi, şiddetsizliktir. Bu hedefe ulaşmak ise ancak bu yolda atılan adımlarda amaç ve araçların uygunluğunun ve atılan adımların etkinliğinin değerlendirilmesiyle mümkün olabilir. Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddete ve şiddetle mücadele çabalarının yarattığı sonuçlara ilişkin bilginin ortaya koyulması ve bu bilgi ışığında planlamalar yapılması gerekir.

1985 yılında gerçekleşen Üçüncü Dünya Kadın Konferansı'nda, şiddetle etkin mücadele için devlet bünyesinde ulusal bir mekanizmanın bütün süreci planlaması ve izlemesi gerektiği ifade edilmiştir. Pekin Eylem Platformu, CEDAW'ın 12 Sayılı Genel Tavsiyesi'nde ve 1993 Viyana İnsan Hakları Deklarasyonu'nda, cinsiyet ayrımı ve kadına yönelik şiddet ile ilgili istatistiksel veri toplanması, araştırma yapılması, veri toplama ve istatistik oluşturma çalışmalarının geliştirilmesi, sorunun nedenlerine ve sonuçlarına ilişkin araştırmaların özendirilmesi ve benzeri konuları gündeme getirir. İstanbul Sözleşmesi'nde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş olan izleme mekanizması, temelde taraf ülkelerin uzmanlarından oluşan bir izleme komitesini öngörür.

3.1.3. İnsan Onuruna Saygı

"İnsan onuruna saygı" insan haklarının temel prensibidir. Şiddet, insan onurunu hedef alır, onu zedeler. Kadının bu durumla mücadele edebilmesi için gerekli baş etme mekanizmalarını çökertir, dolayısıyla kadın çaresiz hisseder. Bu yüzden de şiddet gören ve/veya görme riski olan kadınların yaşamlarının kontrolünü yeniden kendi ellerine alabilmeleri için güçlenmeye ihtiyaçları vardır. Şiddetten bağımsız bir yaşamın mümkün olduğu inancının yerleştirilmesi esastır.

Şiddetin insan yaşamında yarattığı yıkıcı etkilerin onarılması da, temel bir sorumluluktur. Bu bağlamda, odakta olan, şiddeti doğuran ilişkiler sistemi ya da şiddet uygulayan aktör değil, şiddet gören ve/veya görme riski olan bütün kadınlardır. Bu normun hayata geçirilmesinin ana göstergeleri ise, devletin şiddet gören ve/veya görme riski olan kadınlara ve çocuklarına temel bir hak

olarak sunduğu hizmetler ve ilgili düzenlemelerdir. Bu hizmetler şu tür haklar ve uygulamalar çerçevesinde şekillenmelidir: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, CEDAW, BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Minimum Standartların Oluşturulması hakkında Avrupa Birliği Yönergesi ve benzeri temel metinlerle güvence altına alınan kötü muamele yasağı; uygun standartlarda sağlık hizmetlerine erişim hakkı; fiziksel ve düşünsel bütünlüğe saygı hakkı, yaşam hakkı ve ayrımcılık yasağı; kültürel, dini ve dilsel farklılıklara saygı, bilgiye erişim hakkı, aydınlatılmış rıza, özel hayata saygı hakkı, anlama ve anlaşılma hakkı.

CEDAW Komitesinin 12 Sayılı Genel Tavsiyesi, taraf devletlerin ilgili mevzuatlarının, kadınları günlük yaşamlarında karşılaştıkları cinsel şiddet, aile içinde istismar, işyerinde cinsel taciz gibi her türlü şiddete karşı koruması gerektiğini gündeme getirir. Nairobi İleriye Dönük Stratejiler’de, şiddet gören kadınlara sığınak, destek, yeniden uyum ve benzeri hizmetlerin sunulması için gerekli önlemlerin alınmasının devletin sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir.

1993 tarihli Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Deklarasyon’un 4(g) maddesine göre, taraf devletler, “şiddete maruz kalmış kadınların” ve varsa çocuklarının uzmanlaşmış yardım almasını sağlamalı; güvenliklerini, fiziksel ve psikolojik rehabilitasyonlarını sağlamaya yönelik tedbirler almalıdır. Bu tedbirlerin uygulanacağı birimler, çocuklara hizmet verme kapasitesine sahip olmalı ve çocuk hakları perspektifini benimseyerek, çocuğun yüksek yararı ilkesi çerçevesinde faaliyette bulunmalıdır.⁹

Devletlerin şiddet göreni korumaya yönelik tedbirler alması gerekliliği, İstanbul Sözleşmesi’nde de ayrıntılı bir şekilde ele alınır; şiddet görenlerin haklarının ve menfaatlerinin, sorgulama ve hukuki işlemlerin her aşamasında ve tanık olmaları durumunda özel ihtiyaçları da gözetilerek, korunması için yapılması gerekenler sıralanır.¹⁰

Ertürk (2006) devletlerin koruma için özen gösterme yükümlülüğü kapsamında aldıkları önlemleri, acil yardım hatları, sağlık bakımı, danışmanlık merkezleri, yasal yardım, sığınaklar, kısıtlama emirleri ve şiddet mağdurlarına finansal yardım gibi hizmetlerin kadınlara sağlanması olarak saptar.

Saldırı ve istismara maruz bırakılmış kadınlar için destek hizmetlerinin sağlanması (12 Sayılı Genel Tavsiye); bu destek hizmetlerinin, her türlü şiddete karşı uygun korunma şeklinde planlanması ve farkındalık eğitimi alan

⁹ Bu konu bir sonraki başlık altında ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

¹⁰ İstanbul Sözleşmesi Madde 18 ve 56.

uzmanlarca verilmesi (CEDAW 19 Sayılı Genel Tavsiye) CEDAW Sözleşmesi'nde devletin görevleri arasında sıralanır. Ayrıca, verilecek destek hizmetlerinde kadınların bütünlüğüne ve onuruna saygı gözetilmesi ve korumanın bu çerçevede sağlanması esas olmalıdır (CEDAW 19 Sayılı Tavsiye).

Şiddet gören ve/veya görme riski olan kadınlarla, varsa çocuklarına sağlanacak koruma ve destek, şiddetle mücadele ve özen gösterme yükümlülüğü çerçevesinde olmalıdır. Kadına Yönelik Şiddeti Alt Etme Destek Hizmetlerinin Asgari Standartları Belgesi, "çocukların korunma hakkı"ni ortaya koyan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni (Madde 19) temel alarak, kadına yönelik şiddet alanında verilen hizmetlerin çocuk haklarına uygun olmasını ve çocukların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak verilmesini öngörür.

3.2. ŞÖNİM HİZMET STANDARTLARI VE GÖSTERGELER

Bu bölümde ŞÖNİM'lerin vermesi planlanan hizmetlerin standartları ele alınmaktadır. Kadına yönelik şiddet, yaklaşık elli yıldır dünya kadın hareketinin ve uluslararası kuruluşların gündemindedir. Bu bağlamda, özellikle Pekin Konferansı (1995) ve sonrasında, hem bu alandaki mücadelenin normları ortaya koyulmuş, hem de verilen destek ve hizmetlerin asgari standartlarının oluşturulması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Şiddete maruz kalan kadınlara destek sağlanması, tarihsel olarak kadın örgütlerinin sürdürdüğü bir faaliyettir. Kadın örgütlerinin sınırlı kaynaklarla verdiği destekler, standartların gelişmesine çok önemli bir katkı sağlamıştır. Günümüzde, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalanlara sunulan desteklerin bağlayıcı olan ve olmayan asgari standartları, Türkiye'nin de parçası olduğu uluslararası topluluklarda artık yerleşmiş durumdadır.

Asgari standartlar, kadına yönelik şiddetle mücadelede, ŞÖNİM gibi hâlihazırda faaliyette olan bir yapıda olması gereken standartlar değildir sadece; ayrıca, kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının, genelde de devletin ve diğer hizmet sağlayıcıların sahip olması ve/veya sahip olmayı hedeflemesi gereken temel standartlardır. Bu nedenle, asgari standartlar, tekrarlanabilir ve karşılaştırılabilir izleme-değerlendirme çalışmaları için bir temel oluştururlar ve verilen mücadelenin etkinliğini ve yaygınlığını ölçme aracı olarak kullanılabilirler.

Burada sıraladığımız hizmet standartlarını ŞÖNİM'ler bağlamında geliştirirken, hem bir önceki bölümde ifade edilen kadına yönelik şiddetle mücadelenin temel normlarını; hem de "Kadına Yönelik Şiddeti Alt Etmek: Destek Hizmetlerinin

Asgari Standartları” çalışmasını¹¹ (Asgari Standartlar Çalışması), Suç Mağdurlarının Korunması Hakkında Avrupa Birliği Yönergesi’ni ve ilgili uluslararası ve ulusal kadın örgütlerinin deneyim ve bilgilerini referans aldık.

Ayrıca, bu bölümdeki başlıklar ve genel sınıflandırma, İstanbul Sözleşmesi, 6284 Sayılı Kanun ve ŞÖNİM Taslak Yönetmeliği dikkate alınarak oluşturuldu. Bu çerçevede, planlanan ŞÖNİM uygulamalarını, on bir başlık altında ele alıyoruz. Ayrıca, hizmet standartlarını ele alırken, ŞÖNİM benzeri örgütlenmelerde bulunması gereken, ama mevzuatta ya da taslak yönetmelikte açıkça ifade edilmemiş olan uygulamalara ve standartlara da kısaca değiniyoruz. İlk olarak psiko-sosyal destekleri, ardından da, sırasıyla sağlık yönlendirmeleri, hukuk danışmanlığı, adli kurum yönlendirmeleri, eğitim-öğretim ve benzeri konulardaki destek ve hizmetler ile çocuklara ve hassas gruplara ve özel ihtiyaç sahibi kadınlara yönelik destek ve hizmetlerini ele alıyoruz. Son bölümdeyse, Araştırma Geliştirme ve Koordinasyon Faaliyetleri ile çağrı merkezleri üzerinde duracak ve görevli personele verilen destekler ile erişilebilirlik standartlarını tartışacağız.

Söz konusu başlıklar altında yürütülen hizmetlere ilişkin standartların detaylandırılmasına geçmeden önce, iki noktayı vurgulamak gerekir. Bunlardan birincisi burada ele aldığımız uygulamaların ve uygulamalara ilişkin standartların hepsinin, “eşitlik”, “şiddetsizlik” ve “insanlık onuruna saygı” olarak belirlediğimiz üç temel norm çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğidir.¹² Diğeri ise bunların, her türlü uygulamanın dayanması gereken ortak standartlar olduğudur. Prof. Liz Kelly’nin, “Kadına Yönelik Şiddeti Alt Etmek: Destek Hizmetlerinin Asgari Standartları” çalışması bu standartların anlaşılması açısından önemli bir çerçeve sunar. Bu çerçeve ışığında tüm uygulamalarda aranacak asgari standartlar aşağıdaki gibidir.

- Kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin üstlendiği sorumluluklar hesap verebilir ve izlenebilir olmalı,
- Bütün hizmetler, şiddetin kadınların eşitsiz konumunun nedeni ve sonucu olduğuna dayalı bir anlayış temelinde sunulmalı,
- Mevzuat yeterli ve insan hakları ile uyumlu olmalı,
- Hizmetler bütünlüklü ve yararlanıcının ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılamaya yönelik olmalı ve bunun mümkün olmadığı durumlarda yararlanıcıyı ilgili hizmetlere yönlendirmeli,
- Hizmetler tüm kadınlar bakımından ulaşılabilir ve erişilebilir olmalı,

¹¹ (Bu çalışma, Prof. Liz Kelly’nin, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve İnsan Ticareti Karşıtı Komisyon) ile bağlantılı olarak yürüttüğü ve kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki uluslararası mevzuatı tarayıp, ulusal odak noktalarının ve kadın örgütlerinin görüşlerini alarak, Avrupa Konseyi için gerçekleştirdiği, “Kadına Yönelik Şiddeti Alt Etmek: Destek Hizmetlerinin Asgari Standartları” çalışmasıdır.

¹² Bkz. 3. Bölüm, Normlar, s. 88-97.

- Hizmet kullanıcıları hizmet sunumunun bütün aşamalarında saygı ve insan onuruna yakışır şekilde muamele görmeli,
- Sunulan bütün hizmetler, bilgilendirmeler, danışmanlıklar ve yönlendirmeler güçlenme perspektifini temel almalı,
- Hizmetlerin hem yararlanıcılar hem de çalışanlar bakımından ayrımcılık karşıtı ve fırsat eşitliğine dayalı politikaları olmalı,
- Tüm hizmetlerde şiddet görenin fiziksel ve düşünsel güvenliği ve emniyeti en fazla dikkat edilen konu olmalı,
- Gizlilik güvenceye alınmalı; her türlü yazılı veya sözel iletişim veya hizmet kullanıcısının kimliğini gösterecek her türlü diğer bilgiler başkalarıyla sadece hizmet kullanıcısının aydınlatılmış rızası ile paylaşılmalıdır.

Aşağıdaki metin toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadele- nin üç temel norm ve hizmetin ortak standartları dikkate alınarak oluşturmuştur.

Kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin uygulamaların ve özelde de ŞÖNİM'lerin izlenmesi yoluyla elde edilen veriler, normlar ve standartlar çerçevesinde değerlendirilir. Söz konusu değerlendirmenin yapılması için bilgi toplama aracı olan göstergeler, metinde, ilgili standartların altında yer alan tablolar içinde belirtilmiştir. Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadele alanında ortaya konulan hizmetlerin birbiri ile ilişkili ve kimi zamanda iç içe geçmiş olması nedeniyle bir başlık altında yer alan bir ifade bir başka başlıkla ilgili olabilmektedir. Bu nedenle, göstergelerin tüm normlar ve ortak standartlar ile çevrili olduğunu unutmamak gerekir.

3.2.1. Psiko-Sosyal Destekler

Psiko-sosyal destek çalışmaları, ŞÖNİM taslak yönetmeliğinde şu şekilde ortaya koyulur: Psiko-sosyal destek birimi, "Şiddet mağduru ya da şiddet uygulayan ile görüşme yapılmasından, gerekli raporların hazırlanmasından, verilecek hizmet modelinin belirlenmesinden ve sunumundan, sorunun çözümüne ilişkin destek ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinden ve koordine edilmesinden, sonuçların izlenmesinden ve tedbir planının hazırlanması ile elektronik destek cihazlarının verilmesinden ve takibinden sorumludur." Bu tanım, geniş bir hizmet yelpazesini işaret eder. Görüşmeden yönlendirmeye kadar pek çok faaliyetin bu tanımda yer aldığını görürüz.

Bu birimde çalışan uzmanların, sosyal hizmetler, sosyoloji, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik ve benzeri alanlarda lisans ve tercihen kadın

çalışmaları alanında yüksek lisans eğitimi almış olması beklenir. Uzmanların, bu örgün eğitimi almış olsun ya da olmasın, en azından toplumsal cinsiyet ve cinsiyete dayalı şiddet ile şiddete maruz bırakılan kadınlarla görüşme teknikleri konularında hizmet içi eğitim almış olması gerekir. Uzmanın mesleki becerisine ilaveten toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip olması, toplumsal cinsiyet eşitliğine inanması, şiddet ve travma konusunda bilgi sahibi olması, ekip çalışmasına açık ve istekli olması, şiddet görenlerin daha en baştan anlama ve anlaşılma hakkına ve uzmanlardan ve yetkin kişilerden yardım ve destek alma hakkına sahip olduğunun bilincinde olması gerekir. Erkek şiddetine maruz kalmış ve/veya maruz kalma riski olan kadınların, erkek danışmanlarla iletişim kurmada tedirginlik yaşayabilecekleri göz önünde bulundurulmalı, personel yapısı buna göre ayarlanmalıdır. Çalışma alanının hassasiyeti ve hayati riskler içermesi, meslek elemanlarının bazı özel niteliklere sahip olmasını gerektirir. Bu birimde görev yapan meslek elemanları:

- Toplumda yerleşik toplumsal cinsiyet ideolojisinin yarattığı yapısal eşitsizlikleri iyi tahlil edebilmeli,
- Cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadele yöntemlerini ve sosyal destek mekanizmalarını etkin olarak kullanabilmeli,
- Çoklu ayrımcılık ile özel ihtiyaç sahibi olarak tanımlanan, şiddetin üzerlerindeki etkisi karmaşık olan veya şiddet karşısında daha savunmasız olan gruplar hakkında farkındalığa sahip olmalı,
- Her türlü şiddete karşı uygun korunma sağlayacak kapasiteye, farklı şiddet türlerine müdahale biçimleri konusunda bilgiye sahip olmalı,
- Cinsel şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklara yönelik özgün uygulamalar hakkında donanımlı olmalı,
- Şiddete nedeniyle travma geçiren kadınlar ve çocuklarla iletişim kurmada donanımlı olmalıdır.

Ayrıca, bu alanda çalışacak meslek elemanı, mevcut riskler (şiddet uygulayan kişi tarafından görülme, tanınma, tehdit edilmek, takip edilmek vb.) asgari düzeye indirilebilse bile, asla sıfırlanamayacağı bilgisine ve algısına sahip olmalı ve buna uygun davranış biçimleri geliştirebilmelidir. Personelin bu yöndeki ihtiyaçlarına karşılık verebilecek bir kurumsal düzenleme mevcut olmalıdır.

Asgari Standartlar Çalışması'na göre, psiko-sosyal destek verenler de dâhil olmak üzere, danışan kişiyle görüşme yapan her danışmanın aşağıdaki konularda işe başlamadan önce **en az otuz saatlik** bir eğitimden geçmiş olması gerekir:

- Kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet bakımından analizi,
- Krize müdahale teknikleri,
- Travma, travmayla başa çıkma ve hayatta kalma,
- Sosyal içerme ve refah konusundaki en yeni yaklaşımlar,
- Gizlilik,
- İletişim becerileri ve müdahale teknikleri,
- Ceza kanunu ve medeni kanun dâhil, adalet sisteminin gözden geçirilmesi,
- İlgili kanunlara ilişkin güncel gözden geçirmeler,
- Kamu kaynaklarının uygunluğu,
- Ayrımcılık yasağı ve farklılıklar,
- Güçlenme,

Bu listeye ikincil travmatizasyonu fark etme ve başa çıkma teknikleri eğitimi de eklenebilir. Ayrıca, başlangıç eğitimi periyodik hizmet içi eğitimlerle desteklenmelidir. Psiko-sosyal destek, "güçlenme" perspektifi barındırmalıdır. Hizmetin güçlenme perspektifi içinde planlanması Asgari Standartlar Çalışması'na referansla belirttiğimiz ortak standartlardan birisidir. Danışanın kendi yaşamının kontrolünü eline almak ve şiddetten uzak bir yaşam kurmak için istek duyması ve çaba göstermesi, ancak yaşadığı travmanın yaralarını sarması ve güçlenmesi ile mümkün olur. Psiko-sosyal danışmanlık, danışanın güçlenme süreciyle birlikte kendi tercihlerini ortaya koyabilmesini, yaşam algısı içinde seçenekleri görebilmesini ve harekete geçebilmesini hedefler.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine duyarlı, kadın bakış açısını barındıran bir psiko-sosyal destek uygulamasında, kadınların problemlerinin sosyo-politik bir çerçevede tanımlanması, eşitsizlik içeren tüm sosyal, ekonomik ve politik yapıların düzeltilmesi ve değiştirilmesi gerektiğine dikkat çekilmelidir. Geleneksel cinsiyet rolleri politiktir ve eşitsizdir; kadınlar geleneksel cinsiyet rollerinin etkilerinden kurtulup özgürleşmeye teşvik edilir. Sosyal çalışmacı, kadınları diğer kadınlarla sosyal destek sistemi geliştirme konusunda destekler; böylelikle deneyimlerini paylaşabilir ve ortak deneyimler aracılığıyla güçlenebilirler. Bu çerçevede hazırlanacak bir sosyal destek ve müdahale planı, kadınların güçlenmesine odaklanmalıdır.

Güçlenme perspektifi, danışan kadınların özgüvenlerini ve özsayıgılarını geliştirmelerine yardımcı olmak, gücü, becerileri, başarıları ve benzeri olumlu yönlerini vurgulayarak kadının kendisi hakkında olumlu düşünceler geliştirmesini teşvik etmek gibi yaklaşımlar içermelidir. Her ne kadar, burada

ifade edilen güçlenme, kişisel bir farkındalık süreci olsa bile, yine de toplumsal ve ekonomik mekanizmalar seferber edilerek desteklenmelidir. Şiddetin ekonomik sonuçlarıyla başa çıkma ve kendi yaşamının kontrolünü ele geçirmenin önemi, Asgari Standartlar Çalışması'nda da vurgulanmıştır.

Dikkat edilmesi gereken bir nokta da, ŞÖNİM'lerin şiddet görmüş ve/veya görme riski olan kadınlara ve varsa çocuklarına, devletin sorumlulukları kapsamında, koruma hizmeti sunan bir birim olduğu, prensipte burada görev yapan meslek elemanlarının yardım dağıtan özerk kişiler değil, devlet bünyesinde çalışan görevliler olduğu ve yönlendirmelerin de sadece kadına yönelik şiddet alanında deneyimli ve eğitilmiş profesyonellerce yapıldığı unutulmamalıdır. Ne var ki, meslek elemanları, kolaylıkla bakıcı rolüne bürünebilmektedir. Zaten danışan halihazırda bir travma yaşayarak ve kendisiyle ilgili öz saygısı düşmüş olarak görüşmeye gelmektedir, bu yüzden danışan görüşmeler sırasında kendi kararlarını vermek istemeyebilir ve meslek elemanının onun yerine karar vermesi beklentisi içine girebilir. Kadınların hayatları hakkında başkalarının karar aldıkları bir sistemde bu durum kadınlar için kolayca değişmeyecektir. Bu gayet normal olduğu kadar, baş etmesi oldukça zor bir durumdur da. Meslek elemanı danışanın bu beklentisi karşısında farkına varmadan yönlendirme yapan ve hatta kurtarıcı rolüne giren birine dönüşebilir. Bu durumun önüne geçilmesi çok önemlidir. Zira patriarkal tahakküm ilişkisi içinde sıkışıp kalmış kadınlar da, meslek elemanlarını bu yönde olumsuz etkileyebilmektedir. Söz konusu durumdan kaçınmak için gerekli duyarlılığa ve bilgiye sahip meslek elemanlarının istihdamı son derece önemlidir.

Kadınlar ile meslek elemanı arasındaki ilişkinin tam anlamıyla eşitliğe dayanması, mesleki ilişki açısından da son derece önemlidir. Kadın bakış açısını benimsemiş meslek elemanı, kendisini kadınların problemlerine çözüm bulacak uzman olarak görmez. Kadınların güçlenmesine yönelik bir katalizör işlevi gördüğünün bilincindedir. Meslek elemanı, kadınların kendilerini etkili bir şekilde ifade etmesini sağlama çabasında olmalıdır. Öncelikle görüşmenin, memur/meslek elemanı, mağdur ya da görüşme talep eden ve destek veren arasındaki hiyerarşik bir ilişkiye dayanmadığının anlaşılması gerekir. Görüşme sırasında ortaya çıkabilecek hiyerarşik ilişkiden kaçınılması gerekir; meslek elemanı ile danışan arasında güvene ve dayanışma duygusuna dayalı bir karşılıklılık ilişkisi kurulmalıdır.¹³ Danışmanlık hizmeti veren personel de aynı toplumda büyümüş kişilerdir. O toplumsal yapı içinde kendisine yer bulan, büyüyen ve hayatlarını şiddetten bağımsız sürdüren kişiler değillerdir. Dolayısıyla, görüşmelerde

¹³ Bkz. KSK, 2010.

dayanışma ilkesinin kullanılması, hem danışanın kendini kurban gibi algılamasını engeller hem de meslek elemanının kendi yaşamı ve hayata dair algısı üzerinden ikincil travma yaşamamasını ve kendi hayatında maruz bırakıldığı ya da tanık olduğu şiddeti gözden geçirebilmesini sağlar.

Psiko-sosyal destek çalışmasının birinci ve en önemli adımı, ilk görüşmedir. İlk görüşme, güven kurulması bakımından son derece önemlidir. Görüşmeyi yapan kişinin yeterliliği, duyarlılığı, görüşmenin gizliliği konusunda danışanın detaylı biçimde bilgilendirilmesi; gerekli gizlilik protokollerinin yapılması;¹⁴ görüşme yapılan yerin güvenli ve rahat olması; varsa, kadının çocukları için güven duyacakları bir ortam sağlanması gerekir. İlk görüşmeyi yapan danışman, danışanı dikkatle dinlemeli ve ihtiyaçlarını belirlemelidir. WAVE raporunda ilk görüşmenin önemine dikkat çekilerek, "kadınların profesyonel ve yargılayıcı olmayan destek almaya hakları" olduğu belirtilir (Appelt vd., 2007: 53). ŞÖNİM Taslak Yönetmeliği uyarınca, başvuruda beyan esastır.

Kadınlar ilk görüşmeye geldikleri zaman kendilerini oldukça çaresiz ve güvensiz hissedebilirler ve hayatları hakkında hemen bir karar almaları çok kolay olmayabilir. Danışanlar ilk görüşmeyi yaparken hâlâ şiddetin etkisinde, akut ve travmatize bir halde olabilirler. Dolayısıyla, karar vermeleri konusunda aceleci davranmamak ve önce daha stabil hale gelmeleri için onlara zaman tanımak önemlidir. Danışmanın, kadına kendisinin şu anda güvende olduğunu, çaresiz olmadığını, yaşadığı anormal olayların sonucu olarak verdiği tepkilerin hepsinin anlaşılır ve çok normal olduğunu ve istediği kararı almak konusunda hem özgür hem de istediği kadar zamanı olduğunu belirtmesi gerekir.

İlk görüşmenin en önemli işlevlerinden bir diğeri de, danışanın can güvenliğinin sağlanmasıdır. Güvenlik planı ve risk analizinin yapılması¹⁵ hem acil önlemlerin alınmasını ve mevcut tehdidin etkisiz kılınmasını, hem de danışanı destekleyecek toplumsal sistemlerin ve mekanizmaların ortaya koyulmasını olanaklı kılar. ŞÖNİM taslak yönetmeliğinde, temel ilkeler ve çalışma prensipleri arasında güvenlik konusu önemle dile getirilmiştir: "Şiddet mağduru ve beraberindeki çocukların öncelikle güvenliklerinin sağlanması esastır" (Madde 4/ç).

Güvenlik ve risklerin saptanmasına yarayan analizlerle elde edilen bu bilgi, sosyal çalışmacının yönlendirmelerinde ve diğer kurumlarla ilişkilendirme biçimlerinde önemli bir yol göstericidir ve hayati riskleri önleyebilir.

¹⁴ Gizlilik protokolleri, danışanlara ait bilgilerin üçüncü kişilere danışanların onayı olmaksızın paylaşılamayacağını garanti etmek için kullanılır. Asgari Standartlar Çalışması, bütün kayıtların kilitli ve emniyet altında olması ve sadece yetkili kişilerce erişilebilir olması gerektiğini belirtir; ayrıca, gizli bilginin açıklanması için yazılı rıza alma politikası uygulanması ve çalışanların bu yönde eğitim almaları gerekliliğini vurgular (Kelly:2008).

¹⁵ Bkz. Appelt vd., 2007; 53; Aydın, 2010:26-28; KSK, 2010

ŞÖNİM'ler kapsamında verilen psikolojik danışmanlık hizmeti, yukarıda değinilen güçlenme perspektifi ve danışanın yaşadığı **travmaya, cinsel şiddete, çoklu ayrımcılığa ve özel ihtiyaçlarına duyarlı bir hizmet üretme** anlayışına dayanmalıdır. Psikolojik destek, şiddete maruz kalmış ve/veya maruz kalma riski olan kadınların ve beraberlerindeki çocukların yaşadığı travmanın etkilerinin değerlendirilmesi, yaşadığı şiddet türüne göre, kadında ve çocuklarında hangi düşünce, davranış ve duygulara sebep olabileceğinin bilinmesi ve değerlendirilmesi ile bu değerlendirme sonucunda kadının ve varsa çocuklarının hangi destek türüne ihtiyacı olacağı belirlenerek verilecek desteğin planlanması aşamalarını içerir. Ruh sağlığına ilişkin yönlendirmelerde, sağlık kurumları ile protokollerin imzalanması ve hizmetin devamlılığının sağlanması gerekir.

Sosyal destek, "kadınların yeni bir hayat kurabilmeleri için gerekli mekanizmaları harekete geçirebilmelerinde yol göstericilik, aracılık ve kolaylaştırıcılık gibi faaliyetleri içerir." (KSK, 2010). "İstismar edilmiş kadın ve çocuklara yönelik danışmanlık hizmetinin amacı, bu kişilere, hayatlarının kontrolünü ellerine alabilmek ve maruz kaldıkları şiddetten uzak bir hayat kurabilmek için gerekli cesareti ve güçlenmeyi sağlamaktır." (Bayrakçeken Tüzel ve Gelegen, 2010: 43-57). Merkezde yürütülen sosyal çalışmaysa, **bilgilendirme ve yönlendirme** esasına dayanır.

Bilgilendirme, sosyal çalışmacı tarafından basit ve anlaşılır bir dille, sözel olarak yapılmalı ve bunun yanı sıra, kolay anlaşılır ve erişilebilir şekilde ve Braille alfabesi ve işaret dili dâhil farklı dillerde hazırlanmış form, broşür, katalog ve benzeri basılı araçlar yoluyla mevcut hizmet biçimleri ve temel haklar gibi konularda bilgi veren ve danışanın acil olarak başvurması gerekebilecek kurumların iletişim bilgilerini de (telefon numarası vb.) içeren bir bilgilendirme dosyası edinmeleri sağlanmalıdır.

Sosyal hizmet uzmanı, kadınların ve varsa çocuklarının sorunlarının çözümüne yönelik olarak hangi kurumlardan nasıl ve ne şekilde destek alabileceği konusunda, başvuruda bulunanı bilgilendirir. Kolay anlaşılır bir dille açıklanmak koşuluyla, olası yönlendirmeler ayrıntılı bir şekilde seçenek olarak sunulur. Bu yönlendirmeler, danışanla birlikte ve onun kendi kararları doğrultusunda planlanmalı ve uygulamaya geçirilmelidir. "Kadınlara yönelik danışmanlık hizmetinin kadınlar adına neyin iyi olduğuna karar veren bir mekanizma değil, kadının amaçlarına ulaşmasını sağlayacak araçları ona sunan bir destek sistemi olduğunu unutmamak gerekir". (Bayrakçeken Tüzel ve Gelegen, 2010: 43-57).

Genel bilgilendirmenin ardından, ihtiyaç doğrultusunda planlanan ve hayata geçirilen yönlendirmeler yapılır.

Asgari Standartlar Çalışması, danışmanların danışanlarla birlikte güvenlik, destek ve pratik ihtiyaçlarının karşılanması konularını içeren eylem planının yapılmasını öngörürken, danışan yerine karar verme ve onun adına hareket etme risklerini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Kelly; 2008).

Yukarıda psikososyal danışmanlıkla ilgili olarak söz konusu edilen standartların gerçekleşme durumuna ilişkin bilgi, tabloda yer alan göstergeler aracılığı ile toplanılabilir ve normlar ve standartlar çerçevesinde değerlendirmesi yapılabilir:

Psiko-sosyal destek hizmetleri kapsamında şu yönlendirmeler yer alır: barınma, iş ve meslek edinme, aynı ve nakdi yardım yönlendirmeleri, güçlenme çalışmaları, takip/izleme ile her türlü rehabilitasyon faaliyeti. ŞÖNİM yönetmeliğinde ilgili hizmet birimlerince yerine getirilmesi öngörüldüğü için, adli yardım, sağlık ve eğitimle ilgili yönlendirmeleri ilgili başlıklarda değerlendireceğiz.

Psiko-sosyal destek birimi, danışana destek vermenin dışında, mevcut sosyal hizmet mekanizmasının gelişmesine katkıda bulunmaya çalışarak, önemli bir işlev daha görür. Bu sayede, toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadele için ihtiyaç duyulan mekanizmaların neler olduğunu, ne tür eksiklikler barındırdığını ve başvurulacak kurum ve kuruluşların işleyişindeki aksaklıkları yararlanıcının bakış açısından görebiliriz. Dolayısıyla, birim çalışanları, mevcut sosyal hizmet sisteminde gerçekleşmesi gereken değişimi görünür kılıp, ifade etmeleri bakımından da önemli bir görevi yerine getirirler. Birim, aynı zamanda, kadınların şiddet algısının değişmesine ve dönüştürülmesine yönelik çalışmalar yapmalı ve diğer meslek elemanlarına sığınak ve danışma merkezi hakkında bilgi vermeli ve önerilerde bulunmalıdır. Bu nedenle, ŞÖNİM benzeri çatı kuruluşlarda, danışanla yüz yüze çalışan uzmanların, alanda karşılaştıkları aksaklıkları ve eksiklikleri bildirmelerine olanak sağlayacak bir mekanizmanın kurulması çok önemlidir. Farklı ve zamanla değişen ihtiyaçlara yönelik hizmetin geliştirilmesi ve şiddetle etkin mücadelenin sağlanması ancak bu yolla mümkün olabilir.

Psiko-sosyal destek birimi tarafından verilen hizmetlerin, danışmanlık ve yönlendirmelerin tümü, danışanların ihtiyaçlarının çeşitliliğine uygun olmalıdır. İstanbul Sözleşmesi, kişilerin vatandaşlık statüsüne, toplumsal konumuna bakılmaksızın bütün kadınların şiddetten korunmasını öngörür. Bununla birlikte, engellilik, yaşlılık, hamilelik ve lohusalık, yerinden edilmişlik, göçmenlik, cinsel

yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, kadın ticareti, mültecilik gibi durumlarda, kadınlar kırılgan bir grup teşkil etmekte ve şiddetten birçok farklı ve çoklu biçimde etkilenebilmektedir. Bu tür durumlarda, hizmetlerin özelleştirilmesi ve söz konusu kırılganlık durumunu dikkate alan hassas bir hizmet politikası izlenmesi önemlidir. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda (2012-2015) "Konukevlerinin [metinde böyle geçmektedir] özürülü [metinde böyle geçmektedir] kadınların erişilebilirliğine uygun şekilde düzenlenmesi, şiddet görmüş madde bağımlısı, insan ticareti ve fuhuş mağduru kadınlar gibi rehabilitasyon ve güçlendirme [metinde böyle geçmektedir] sürecinde farklı hizmet modeline ihtiyaç duyan kadınlar için ayrı, ihtisaslaşmış konukevleri açılması" bir aktivite olarak yer almaktadır.

Örneğin, engellilik, şiddete maruz kalma ve şiddet tehdidine açık olma olasılığını ve şiddetin etkilerini artırabilmektedir. Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Minimum Standartların Oluşturulması Hakkında Avrupa Birliği Yönergesi (Directive 2012/29/EU), uygulamada engelliliğin özel önlem gerektiren konulardan biri olduğuna dikkat çeker: Bu yönergenin uygulanmasında taraf devletler, engelli mağdurların, adli süreçlerin gerçekleştiği, binaların erişilebilirliği ve bilgiye erişim dâhil olmak üzere yönergede öngörülen bütün haklardan, engelli olmayan diğer mağdurlarla eşit şekilde yararlanmasını güvence altına almalıdır.

Diğer yandan, BM Engelli Hakları Sözleşmesi de, engelli kadınların ve kız çocukların birden fazla nedene bağlı olarak ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtir (Madde 6). Sözleşme, engelliliğin insan çeşitliliğinin bir parçası olarak görülmesi uyarısında bulunurken, engellilerin bütün temel insan hakları ve özgürlüklerini diğerleriyle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere, somut durumda ihtiyaç duyulan, ölçsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve uyarlamaları yapmayı kapsayan "Makul Uyumlulaştırma" sorumluluğunun taraf devletlere ait olduğunu belirtir (Madde 5). Bu kapsamda, toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddete maruz bırakılmış engellilerin sunulan hizmetlerden eksiksiz yararlanmasını sağlayacak sistemin, şiddetle mücadele mekanizması içinde doğal olarak yer alması beklenir. Taraf devletler, bu sözleşme ile "Engelliler aleyhinde ayrımcılık teşkil eden yürürlükteki hukuk kurallarını, düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan kaldırmak için gerekli olan, yasama faaliyetleri dâhil uygun tüm tedbirleri almayı" taahhüt etmektedirler. Taraf Devletler, "engellileri evin içinde ve dışında sömürünün, şiddetin ve istismarın ve bunların cinsiyete

yönelmiş halleri dâhil her biçiminden korumak için uygun tüm yasal, idari, sosyal, eğitsel ve diğer tedbirleri almalı” ve bu vakaların “teşhisini, soruşturulmasını ve gerekli hallerde kovuşturulmasını sağlamak için kadın ve çocuk merkezli yasa ve politikalar dâhil etkili yasa ve politikaları yürürlüğe koymalıdır” (Madde 16).

Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Minimum Standartların Oluşturulması Hakkında Avrupa Birliği Yönergesi (Directive 2012/29/EU), terör ve savaş gibi toplumsal travmaya yol açan olaylara maruz kalmış kadınlara gönderme yaparak, bu kadınların şiddet deneyimini atlatmaları için özel önlemlere ihtiyaç duyulduğu düşüncesini gündeme getirmektedir.¹⁶

Ayrıca, ŞÖNİM'ler, hizmet verirken, yerel farklılıklar gösterebilecek azınlık kadınlarına duyarlı yaklaşmalı ve farklı ihtiyaçlarını dikkate almalıdır. İlkaracan (2012) Almanya örneğinden söz ederken, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında olabilecek en etkin müdahaleyi gerçekleştirebilmek için yerel özelliklere uygun şekillenebilecek, değişime açık yapılar kurulması gerektiğini açıkça ortaya koyar. WAVE raporunda vurgulandığı gibi, sosyo-kültürel çeşitliliğin farkında olmak ve bu çeşitliliğe saygı göstermek önemlidir. Raporunda, bunun için mevcut azınlık gruplarını temsil eden personel istihdam edilmesi, çeşitli dillerde danışmanlık verilmesi, değişik dillerde broşür ve benzeri bilgilendirici tanıtım malzemesi bulundurulması tarzında uygulamalar önerilir (Appelt vd., 2007:61). Aynı şekilde, bu tür kurumlarda kadınların dini inançlarına ve ibadet biçimlerine uygun tarzda yapıların, mekânların hazırlanması söz konusu olduğunda, sadece çoğunluğun inanç sistemine göre değil, azınlıklar da dikkate alınarak farklı inanç sistemlerinin ibadet biçimlerine uygun düzenlemeler yapılması gerekir. Bu, toplumdaki farklılıklara yönelik ayrımcılığı, görmezden gelmeyi, dışlamayı engelleyecek bütünlüklü bir yaklaşımdır. Karataş ve diğerlerine göre, çalışanların farklı kültürel yapılardan olması, farklılıklara saygı duyulmasını pekiştirecek bir etkidir (2008:123). Ayrıca, hem adli hem de sağlıklı ilgili yönlendirmelerde ve danışmanlıklarda çeviri hizmeti verilmelidir.

¹⁶ Terör kurbanları, temelde topluma zarar vermeye yönelik saldırılardan mustarıptir. Bu nedenle, kendilerine karşı işlenen suçun mahiyetine göre, özel bir ilgiye, desteğe ve korumaya muhtaç olabilirler. Terör kurbanları, toplumda göz önünde kalabilirler ve bu nedenle, çoğunlukla toplumsal itibarlarının iade edilmesine ve toplumun kendilerine saygıyla yaklaşmasına ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle, Taraf Devletler, terörizm kurbanlarının ihtiyaçlarına özel bir ilgi göstermeli ve onurlarını ve güvenliklerini korumaya çaba harcamalıdır". (Directive 2012/29/EU, Madde 16)

Psiko-Sosyal Danışmanlık Destek Göstergeleri	Norm
<p>Kurum psiko-sosyal destek verme sorumluluğunu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu yerine getirecek birim yapılaşmış mı? Kurumsal düzenleme, yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı? Bu sorumluluğu yerine getirecek sayıda ve kapasitede personele ilişkin mevcut durum nedir?</p>	<p>Uygun standartlarda sağlık ve tedavi görme hakkı: CEDAW M. 12; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 35</p>
<p>Danışanlar için sosyal hizmet modeli var mı? Sosyal hizmet modelinin nasıl hazırlanacağına ilişkin bir yönerge var mı? Günde en fazla kaç görüşme yapılabileceği gibi temel prensipler yönergede içerilmiş mi?</p>	<p>Kötü muamele yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8; Fiziksel ve düşünsel bütünlüğe saygı: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 3;</p>
<p>Gizlilik politikası var mı? (Ayrıca Bkz. Güvenlik: Erişilebilirlik-Ulaşılabilirlik) Gizlilik yönergesi var mı? Kayıtların gizliliğinin korunmasına ilişkin yönerge var mı?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b</p>
<p>Gizlilik politikası var mı? (Ayrıca Bkz. Güvenlik: Ön görüşme standarda uygun olarak yapılıyor mu?) Her ön görüşme uluslararası eğitim standartlara uygun nitelikleri olan uzmanlarca yapılıyor mu? Personel yeterli mi? Psiko-sosyal danışmanlık verilenlerin başvurulara oranı nedir? ŞÖNİM'de danışanın acil temel ihtiyaçları karşılanıyor mu? Bunun için bir bütçe ayrılmış mı?</p>	<p>Avrupa Konseyi Rec(2002)5; Ayrımcılık yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21</p>
<p>Ön görüşme katılımcı mı? Şablon ön görüşme formu var mı? Şablon form revize edilirken danışmanların ve danışanların önerileri dikkate alınıyor mu? Sosyal hizmet modeli danışanın katılımıyla yapılıyor mu?</p>	<p>Özel hayata ve kişisel verilerin korunmasına saygı gösterme: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8; AB Temel Haklar Şartı M. 35</p>
<p>Psiko-sosyal destek hizmeti hesap verebilir mi? Danışmanlık verilen kadınların sürecine ilişkin düzenli raporlama yapılıyor mu?</p>	<p>Yaşam hakkı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 1; İnsan Hakları Evrensel</p>
<p>Raporlama şiddet türlerine ve cinsiyete duyarlı mı? Raporlar şiddet türlerine göre ayrıştırılmış, şiddet uygulayan ve şiddet gören arasındaki ilişkiyi gösteren ve cinsiyete göre ayrıştırmayı içeriyor mu? Rapor yaygınlaştırılıyor mu?</p>	<p>Beyanname, M. 3</p>

3.2.1.1. Barınma ile İlgili Yönlendirmeler

Şiddet gören ve/veya görme riski olan kadınlar açısından güvenli bir yerde barınmak önemli bir ihtiyaçtır. Asgari Standartlar Çalışması'na göre, 10.000 nüfus için bir kadının çocukları ile birlikte kalabileceği bir aile yeri olmalıdır. Aile yeri, şiddet gören kadın ve beraberindeki çocuğun kendi başlarına kalabileceği yer demektir. Ayrıca, her şehirde, çevredeki kırsal bölgelerin de erişiminde olan, en az bir sığınak olmalıdır, sığınak desteği danışanın ihtiyacı olduğu sürece yararlanılabilir olmalıdır (Kelly, 2008). Ayrıca, insan ticareti, namus şiddeti ve zorla evlendirme ve cinsel istismara maruz kalmış çocuklar da, sığınaklardan ücretsiz yararlanabilmelidir. Avrupa Birliği Yönergesi de, danışanın dava süreci boyunca sahip olduğu korunma hakkını gündeme getirir ve bu hakkın sığınak hizmetinden yararlanmayı da içerdiğini belirtir (Madde 23). Sosyal destek mekanizması kapsamında barınma ihtiyacının giderilmesine yönelik yönlendirmeler yapılır. Bu yönlendirmelerin başında sığınak/sığınmaevi yönlendirmeleri gelir.

Sığınak ihtiyacı olan kadınlar ve varsa çocukları, içinde buldukları riskler dikkate alınarak, uygun bir sığınağa yönlendirilir. Yerel Yönetimlerde Kadın Sığınakları ve Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri Çalıştayı (7-8-9 Haziran 2013) Sonuç Bildirgesi, sığınak yönlendirmeleri için izlenecek ilk adımı şu şekilde tanımlar: "Kadının sığınağa ilk başvurusu kadın danışma/dayanışma merkezleri üzerinden olmalı, sürecin polis üzerinden başlatılması şartı kaldırılmalıdır." Şiddet gören ve/veya görme riski olan kadınlar, çeşitli nedenlerle polis ve karakolla muhatap olmak istemeyebilirler ve buna bağlı olarak, sığınak talebinde bulunmaktan çekinirler. Ayrıca, karakolda yaşanan süreçler de, şiddet travmasına bağlı suçluluk duygusunu pekiştirir niteliktedir ve bu, kadınların sığınağa bir tür "kapatılma" duygusu içinde gelmelerine neden olmaktadır. Bu durum da, sığınakta verilen psiko-sosyal danışmanlığın hedeflediği güçlenmeyi zorlaştırmaktadır. Üstelik her başvurunun karakola yapılması, şiddet olgusuna kriminal bir boyut kazandırır ve şiddeti toplumsal, ideolojik bağlamından koparır.

Sığınağa yönlendirilebilmeleri için kendileriyle yeterli ön-çalışma yapılamamış kadınların barınma ihtiyacı ise, ilk kabul birimleri tarafından geçici olarak sağlanır. İlk kabullerde, kadınların ve çocuklarının barınma süresi içinde gerekli evrak, tıbbi muayene vb. işlemleri tamamlayarak sığınağa yerleştirilmeleri ya da uygun görülen bir barınma hizmetinden yararlanmaları sağlanır. Bulaşıcı hastalık riski taşıyan ya da özel hizmet ihtiyacı olan kadınların, bu tür bir hizmet verme kapasitesi olan kurumlarda barınmasıyla ilgili çalışmalar yapılmalıdır. Öte yandan, Asgari Standartlar Çalışması'nda da ifade edildiği üzere, bu sığınaklar

namus adına şiddet, zorla evlendirme, çocukların cinsel istismarı ve insan ticareti gibi farklı şiddet türlerine yönelik uzmanlaşmış hizmet sunabilen ve söz konusu şiddet türünün ihtiyacına yönelik planlama yapma olanağı sağlayabilen sığınaklar olmalıdır. (bkz. Kelly, 2008).

Şiddet gören ve/veya görme riski olan kadınlara yönelik tüm hizmetlerde, danışanlarla ilişkilenen kişilerin belli hassasiyetler göstermesi beklenir. Bu gibi durumlarda, sosyal çalışmacının refakati önem taşır. Bu nedenle, kadınların sığınağa ulaştırılması ve yerleştirilmesiyle ilgili işlemler (gerekli araştırmanın yapılması, evrakların hazırlanması) merkezde görevli sosyal çalışmacı tarafından gerçekleştirilir. Bu tür işlemlerin, konuya duyarlı olmayan memurlar, sürücüler, güvenlik görevlileri vb. tarafından bürokratik bir zihniyetle yerine getirilmesi, gizlilik ve güvenlik ilkelerine zarar verebilir; danışanın yaşadığı travmayı artırabilir. Kimi durumlarda kadınların bir sığınağa yerleştirilmesi mümkün olmayabilir. Bu durumlarla 22.10.2009 tarihli Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü arasında imzalanan "Aile İçi Şiddet Mağdurlarına ve Mağdur Çocuklara Yönelik Verilen Hizmetlerin Kurumsal Kapasitesinin Artırılması ve İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Protokol" gereği, geçici barınma hizmetinin (otel, kamu misafirhaneleri vb. kurumlarda konaklama) kolluk kuvvetlerince sağlanması talep edilebilir. Asgari Standartlar Çalışması sığınağın yeterli olmadığı durumlarda alternatif barınma sağlanması gerektiğini vurgular (Kelly, 2008).

Ayrıca, daha önce sığınak hizmeti alarak kendi hayatını kuracak duruma gelmiş kadınların ya da sığınak hizmeti almaksızın konut desteğine ihtiyaç duyan kadınların ihtiyaçlarını karşılayacak mekanizmalar geliştirilebilir. Bu konuyla ilgili olarak, WAVE raporunda kamu kuruluşlarının, istismara uğramış kadınlara derhal düşük kiralı geçici bir yer bulma sorumluluğu taşınması gerektiği vurgulanmış ve "yerel yetkililer ve bazı ülkelerde bulunan konut bürolarıyla istismar edilmiş kadınların durumu hakkında farkındalığı artırmak için yakın işbirliği yapılması" önerilmiştir. (Appelt vd., 2007:60). ŞÖNİM'ler barınma ihtiyacına yönelik destek sağlayan merkezlerdir. Ama bu uygulamayla ilgili kriterlerin nasıl belirlendiği, ne amaçladığı, neleri gözden kaçırdığı gibi hususlar da önemlidir.

Barınma ihtiyacına yönelik tüm hizmetlerde, kadınların şehir dışına yönlendirilmesi veya sığınağın değiştirilmesi gibi durumlarda gizlilik ve güvenlik konusuna hassas yaklaşılması gerekir. Ayrıca, bu tür süreçlerde danışanın

başvuru prosedürünü en baştan tekrarlamak zorunda bırakılmaması, travmanın yıkıcı etkilerinin pekiştirilmemesini sağlar ve travmayı atlatabilmesine yardımcı olur.

Siğınak ve konut edindirme çalışmalarının yanı sıra, özellikle siğınak yönetmeliğince siğınaklara kabul edilmesi mümkün olmayan özelliklere sahip kadınların faydalanmaları açısından kamu kurumlarının misafirhaneleri de sosyal hizmet mekanizması çerçevesinde değerlendirilmektedir. Konu ile ilgili yönlendirme yapacak olan uzmanın hem bu yönde kapasiteyi artırıcı çalışmalar yapması hem de mevcut kapasitenin bilgisine sahip olması beklenir.

Barınma yönlendirmeleri ile ilgili uygulamaların standartlara uygun olarak gerçekleşip gerçekleşmediği tabloda yer alan göstergeler aracılığıyla izlenebilir.

Psiko-Sosyal Destek/Barınma Yönlendirmelerine İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Barınma ihtiyacının tespiti hak temelli mi? İlk kabul ve siğınak yönlendirmeleri için yönerge var mı? İhtiyaç tespitini uluslararası standartlarda eğitim almış meslek elemanları mı yapıyor?</p>	<p>Kötü muamele yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8; Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4 (c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec (2002)5 Ayrımcılık Yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21; BM Engelli Hakları Sözleşmesi M. 15, 24; CEDAW 28 Sayılı Genel Tavsiye; İstanbul Sözleşmesi</p>
<p>Misafirhane, bağımsız konut gibi alternatif barınma yönlendirmesi yapıyor mu? Alternatif barınma için protokol var mı? Alternatif barınma için yönerge var mı?</p>	
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadelede farklı şiddet türlerine duyarlı barınma ihtiyaçlarını karşılıyor mu? Barınma yönlendirmeleri farklı şiddet türlerine cevap verebiliyor mu? Uzmanlaşmış siğınaklara yönlendirme yapıyor mu? Başvuru sayısının, yapılan yönlendirme sayısına oranı nedir?</p>	

3.2.1.2 Ayni ve Nakdi Yardım/Geçici Maddi Destek Yönlendirmeleri

Bu yönlendirmeler, kadınların kira, engelli ve yaşlı bakımı, sağlık, çocuk bakımı gibi konularda ekonomik destek alabileceği mekanizmalara ulaşmasında kolaylaştırıcı olmayı amaçlar. Bu çalışma, valilik, kaymakamlık, belediyeler, sivil toplum örgütleri ve diğer yardım ve destek kuruluşlarınca sağlanan ayni ve nakdi yardımlar; eğitim için burs sağlayan kuruluşlara yönlendirme; yardımda bulunacak kişiler ve kurumlarla iletişim kurulması için aracılık edilmesi gibi faaliyetleri içerir (Tosun, 2010: 38; KSK, 2010). Ertürk şiddet görene maddi yardımın devletin sorumluluğunun bir parçası olması gerektiğini vurgulamaktadır (2006: 24).

ŞÖNİM'lerin işbirliği içinde olduğu diğer kurumlardan sağlayacağı ve danışanı yönlendireceği bu tür yardımların dışında, kadınların acil ihtiyaçlarını karşılama kapasitesine sahip olması da gerekir. Görüşme yapılmadan önce, birincil ihtiyaçların karşılanması çok önemlidir. Başvuran kadınların ve çocuklarının kimi durumlarda acil tıbbi yardım ve temizlik, beslenme, kıyafet, uyku gibi acil ihtiyaçları olabilir. Kurumun fiziksel koşulları bu gibi ihtiyaçlara cevap verecek şekilde tasarlanmış olmalı ve gerekli malzeme ve teçhizat hazır bulundurulmalıdır.

Ayni ve nakdi yardım yönlendirmeleri sırasında danışmanlar "yardım için ödenen paranın şiddet uygulayanın eline geçmemesini, bunların doğrudan doğruya kadına ödenmesi sağlamalıdır" (Appelt vd., 2007: 59). Geçici maddi yardım ve ayni, nakdi yardımlara ilişkin uygulamalar tabloda yer alan göstergeler aracılığıyla izlenebilir.

Geçici Maddi Yardım Göstergeleri	Norm
<p>Kurumun geçici maddi yardım sağlanması ile ilgili sorumluluğu var mı? Bu konuda bir mevzuat var mı? Geçici maddi yardım doğrudan sağlanıyor mu? Geçici maddi yardım sağlanması ile ilgili ne tür yönlendirmeler yapıyor? Geçici maddi yardımla ilgili yasa, uygulama yönetmeliği vb. var mı?</p> <p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası içinde geçici maddi yardım konularında yürütülen çalışmalar bütünlüklü ve bütünlüşmüş mi bir çerçevede işliyor mu? Sığınak sonrası ayni ve nakdi yardımın koordinasyonu yapılıyor mu? Bütçede nakdi yardımların oranı nedir? Geçici maddi yardım yapılan danışan sayısı ve/veya yardım tutarı.</p>	<p>Fiziksel ve düşünsel bütünlüğe saygı: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 3; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8 Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5 Hükümetlerin yeterli kaynak ayırma sorumluluğu, Pekin Platformu para. 124-5</p>

3.2.1.3 İş ve Meslek Edindirmeye İlişkin Yönlendirmeler

WAVE raporunda belirtildiği üzere, şiddet, kadınların istihdamının ve eğitiminin önünde önemli bir engeldir. Kadınların çalışmasının engellenmesi, şiddet gördükten sonra işe gidememeleri, işi bırakmak zorunda kalmaları ya da işten çıkartılmaları, şiddet uygulayanın işyerine gelme riskinden kaçmak zorunda kalmaları sıkça rastlanan durumlardır. Dolayısıyla, sığınak ya da danışma merkezi gibi, bu alanda hizmet veren kurumların, işle ilgili konularda sağladığı destek çok önemlidir (Appelt vd., 2007: 61). Çalışmayan kadınlara iş bulmak, meslek edinmeleri için (halk eğitim kurslarına katılım, İŞKUR'a başvuru gibi) yönlendirmeler yapmak, gerekli donanımı elde edebilecekleri meslek edinme kurslarından yararlanmalarını sağlamak, bu konuda onları cesaretlendirmek, iş, eğitim ve meslek edindirme alanında verilen başlıca hizmetlerdir. Bunların her biri, kadının güçlenmesi ve kendi yaşamının kontrolünü eline alması için gerekli araçları sağlar. Karataş ve diğerleri, iş konusunda verilen danışmanlık ve desteği, iş-danışmanlığı olarak tanımlar ve bu danışmanlığın kapsamını ve prosedürünü şöyle sıralarlar (2008: 83): Kadının becerilerinin tespiti; kadına uygun işlerin belirlenmesi; iş başvurusu yaparken destek verilmesi; özgeçmiş hazırlarken teknik destek verilmesi; iş görüşmesine hazırlanması; çalışma sürecinde ortaya çıkabilecek durumlarda danışmanlık ve destek verilmesi.

Ayrıca, "danışma merkezine işçi bulma talebiyle yapılan başvuruları, işe uygun kadınlara yönlendirmek" (Tosun, 2010: 38) de kimi zaman iş danışmanlığı faaliyetleri arasında görülebilir. Ancak böyle durumlarda, yönlendirilen işlerde kadınların iş güvencelerinin olmasına, ilişkinin yasal zeminde kurulmasına dikkat edilmesi önemlidir. Kadınların kayıt dışı işlerde çalışarak zarar görmesinin önüne geçmek gerekir.

ŞÖNİM'ler meslek edindirme kursları hakkında detaylı bilgi sahibi olmalı ve danışana bu yönde destek vermelidir. 2012-15 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda yer alan "Ekonomik zorluk içerisindeki şiddet mağduru kadınların ve konukevlerinde kalan kadınların istihdam garantili meslek edindirme kurslarından öncelikli yararlandırılmalarının sağlanması" açıklaması, bu faaliyetler için temel oluşturur. İş ve meslek edinme kapsamında verilecek desteklerin bir kısmı da, kadınların bu alandaki girişimlerini desteklemek, ihtiyaç duyulan teknik bilgi ve deneyimi kazanmalarına yardımcı olacak mekanizmaları hayata geçirmek ve kredi, fon vb. maddi kaynak arayışlarında onlara rehberlik etmek gibi faaliyetlerden oluşabilir. Bu minvalde, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015) özellikle şiddet

mağduru ve konukevinde kalan kadınlar olarak sınıflandırdığı kadınların girişimlerinin desteklenmesiyle ilgili faaliyetler ve işbirlikleri önerir.

İş ve meslek edinme konularında verilecek olan danışmanlık hizmetinin yukarıdaki alanları kapsamı, kadının güçlenmesi hedefini gerçekleştirmek için gereklidir. Yerel Yönetimlerde Kadın Sığınakları ve Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri Çalıştayı (7-8-9 Haziran 2013) Sonuç Bildirgesi'nde, iş ve meslek edindirme ile ilgili işbirliklerine dikkat çekilerek, İŞKUR'un, işe yerleştirmelerde sığınaklarda kalan veya kadın danışma/dayanışma merkezlerinden süreci takip edilen kadınlara pozitif ayrımcılık uygulayarak öncelik tanınması dile getirilmiştir.

İş ve meslek edinme ile ilgili uygulamaların standartlara uygun olarak gerçekleşip gerçekleşmediği tabloda yer alan göstergeler aracılığıyla izlenebilir.

İş ve Meslek Edinme Desteğine İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası iş ve meslek edinme konularında bütünlüklü ve bütünlüklü bir çerçevede işliyor mu? ŞÖNİM'in iş ve meslek edindirmeye ilişkin taleplere cevap verme sorumluluğunu yerine getirmesi için birim hakkında yönetmeliği var mı? İş ve meslek edindirme taleplerine cevap veren veya yönlendirmeleri yapan personelin uluslararası standartlarda eğitimi var mı? Hangi kurumlarla işbirliği yürütülüyor? Hangi kurumlara yönlendirmeler yapılıyor?</p> <p>Şiddet görenin iktisadi bağımsızlığı garantileniyor mu? Buna yönelik kamu sektörü ve özel sektörden işverenlerle yapılan ortak plan ve protokoller var mı? İşçi talebi ile ilgili yönlendirmelerin takibi yapılıyor mu? İş ve meslek edinme talebi ile yapılan başvuruların tüm başvurulara oranı nedir? Başvuranların iş ve meslek edinme yönlendirmesinden yararlanma oranı nedir?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5</p> <p>Ayrımcılık yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21 İnsan onuruna saygı: AB Temel Haklar Şartı M. 1;</p> <p>Hükümetlerin Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma sorumluluğu, Pekin Eylem Platformu, para. 124</p>

3.2.1.4. Bilinç Yükseltme ve Güçlenme Çalışmaları

Bilinç yükseltme ve güçlenme çalışmaları, sosyal destek mekanizmasını işler kılacak temel araçlardır. Danışanın patriarkal tahakkümden bağımsız ve şiddetten uzak bir hayatın mümkün olduğunun bilincine varması ve kendisini bu yaşamı kurabilecek kadar güçlü görmesi, sosyal danışmanlığın özünü oluşturur.

Kadının bedeni ve emeğinin kontrolü üzerine kurulu bir patriarkal sistem içinde kadınlar yaşamlarının kontrolünü yeniden kendi ellerine almakta ve bunun mümkün olduğunu görmekte güçlük çekerler. Grup çalışmaları yapılarak kadınların harekete geçme potansiyellerinin farkına varmaları, alternatifleri görmeleri sağlanabilir, kontrol ve şiddet sarmalı içinden çıkarak kendi kendilerine duydukları suçluluk ve öfkeyle başa çıkmaları sağlanabilir, iletişim becerilerini geliştirmelerine yardımcı olunabilir ve bağımsız bir birey olma yolunda adım atmaları teşvik edilebilir.

Rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilen merkezlerde, bireysel danışmanlığın yanı sıra, bilinç yükseltme grupları oluşturulabilir. Güçlenmeyi hedefleyen bu çalışmalar, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsiz ilişkiler konusunda duyarlı ve donanımlı uzmanlar tarafından yürütülmelidir; "patriarkal toplum yapısını tanımak, toplumsal cinsiyet duyarlılığı geliştirmek, kadınlar arasındaki ortaklıkları vurgulamak ve bu ortaklıkların yarattığı dayanışma duygusunu ön plana çıkartmak" gibi konulara vurgu yapmalıdır. Eğitici bilgilendirici toplantılardan, psiko-drama veya sanatla sağaltım gibi tekniklerden yararlanılabilir.¹⁷ Ayrıca, bu çalışmalar, çoklu ayrımcılıkları ve onlarla ilintili kırılganlıkları da kapsamalı ve bunlara yönelik bir hassasiyet geliştirmelidir.

¹⁷ Bkz. Tosun, 2010:37; KSK, 2010.

3.2.1.5. Takip/İzleme

Şiddetin önlenmesi ve izlenmesinde en önemli adımlardan biri, yapılan bildirimlerin takip edilmesidir. Takip, devletin şiddet göreni koruma sorumluluğunun bir parçası olarak algılanmalı ve özenle yerine getirilmelidir. Asgari Standartlar Çalışması'nda, sunulan psiko-sosyal desteğin uzun süreli olması özellikle vurgulanmaktadır. ŞÖNİM'lerin uygulamalarında takip, yönlendirmelerin ve hukuksal süreçlerin (uzaklaştırma kararı vb.) takibi başta olmak üzere pek çok aşama içerir. "İzleme" kelimesi de, takip ile aynı anlamda kullanılmıştır. Takip şu tür nedenlerle yapılmalıdır: Danışanın korunmasına yönelik olarak alınan tedbirlerin etkinliğini sağlamak; verilen sosyal ve psikolojik desteğin yarattığı olumlu sonuçları tespit etmek; şiddetten bağımsız bir yaşam kurmak için adımlar atan kadını bu süreçte desteklemek; dayanışma ilkesine bağlı olarak, şiddete karşı toplumsal bir mücadele olduğu düşüncesini ve dayanışma duygusunu canlı tutarak güçlenmesine yardımcı olmak; ortaya çıkan yeni problemlerle baş ederken yeni destek mekanizmalarını harekete geçirmek.

Tedbir kararlarının izlenmesi, kadınların korunmaları açısından büyük önem taşır ve takip faaliyetinin önemli bir ayağını oluşturur. Ayrıca, bölgesel ve zamansal olarak şiddetin biçimi, türü, yaygınlığı, kim tarafından uygulandığı gibi birtakım verilerin toplanmasına da yardımcı olabilir.

Bunun için yapılacak izleme çalışmasında tablodan yararlanılabilir.

Ancak takip/izleme faaliyetini sırf tedbir kararı ile sınırlandırmamak gerekir. Kadın Sığınağı Kolektifi çalışmasında, takip sürecinin amacı, danışanın "tekrar şiddete maruz kalıp kalmadığı, istihdam durumu, barınma koşulları, maddi ihtiyaçları, çocukların durumları gibi konuların araştırılması, ihtiyaçları doğrultusunda gerekli destek hizmetlerin sunulması, bilgilendirmelerin ve yönlendirmelerin yapılması" olarak açıklanır (KSK, 2010). Tosun ve Öztürk de (2010:49) bu uygulamanın, şiddet uygulayan tarafa yönelik kamu ilgisinin devam ettiğini göstermesi açısından da etkili olduğu sonucuna ulaşır. Kurumda, takip sürecine ilişkin belgelerin gizlilik prensibine uygun düzenlenmesi ve saklanması gerekir.

KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİR KARARLARI		
Tür	İçerik	Sayı - Tarih
Koruyucu Tedbir Kararları (HAKİM)	İşyerinin değiştirilmesi	
	Aynı yerleşim yeri belirlenmesi	
	Aile konutu şerhi	
	Kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi	
	Kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi	
Önleyici Tedbir Kararları (HAKİM)	Şiddet tehdidinde veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmama kararı	
	Uzaklaştırma ve konutun korunan kişiye tahsisi	
	Korunan kişinin bulunduğu yere yaklaşmama kararı	
	Çocukla kişisel ilişki kurulmasının sınırlandırılması kararı	
	Eşyalara zarar vermeme kararı	
	Yakınlara, tanıklara ve çocuklara yaklaşmama kararı	
	İletişim araçları ile rahatsız etmeme kararı	
	Çocukla kişisel ilişki kurulmasının sınırlandırılması kararı	
	Eşyalara zarar vermeme kararı	
	Yakınlara, tanıklara ve çocuklara yaklaşmama kararı	
	İletişim araçları ile rahatsız etmeme kararı	
	Kamu görevi nedeniyle kullanılan silahın teslimi kararı	
	Koruyucu Tedbir Kararları (MÜLKI AMİR)	Alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımına bağlı bağımlılık halinde muayene ve tedavi kararı (şiddet uygulayan için)
Sağlık kuruluşunda muayene ve tedavi kararı (şiddet uygulayan için)		
Barınma yeri sağlanması		
Geçici maddi yardım		
Rehberlik ve danışmanlık		
Geçici koruma altında olma		
Kreş imkânı sağlanması		

3.2.1.6. Refakat

Kimi yönlendirmelerde (sağlık, hukuksal destek, adli rapor, çocuk koruma yönlendirmeleri gibi) danışana ve varsa çocuklarına refakat hizmeti verilmesi gerekebilir. Refakatçi, kurumda görev yapan kişi herhangi biri değildir; söz konusu yönlendirmelerde uzman görüşünün ve müdahalesinin gerekli görüleceği durumlarda, psiko-sosyal destek biriminde görevli bir meslek elemanı olmalıdır. Refakatin amacı, kadının ve varsa çocuklarının yaşadığı travmanın yeniden dile getirilerek yinelenmesiyle ortaya çıkabilecek yıkıcı etkileri azaltmak, varsa özel durumları hakkında uzmanları bilgilendirmek ve gerekli anlık müdahaleleri yapmak olmalıdır.

Refakat, insan onuruna saygı normu çerçevesinde kadınlara yönelik hizmetlerde gerekli özeni gösterme aracı olarak görülmeli ve bu şekilde planlanmalıdır. Örneğin, mahkeme süreçlerinde kadınlara ve özellikle çocuklara, konunun uzmanı meslek elemanının refakat etmesi, anında müdahale olanağı sağlayıp yeni problemlerin ortaya çıkmasını engelleyerek, iyileşmeyi kolaylaştırıcı bir etki yaratır. Refakat, Adli Tıp Raporu istenmesi durumunda, adli muayenenin travmatik yaşantının yıkıcı etkilerini pekiştirmesine karşı bir önlem olarak da görülebilir.

Refakatin sınırlarını, kendi kaderini tayin hakkı ve güçlenme ilkeleri belirler. Refakat desteği kadınların kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerine olanak vermeyen, onları bağımlı kılan bir anlayışla yürütülmemelidir. Danışan kadınların ve varsa çocuklarının kırılgan oldukları dönemlerde ve konularda refakat sağlanmalı, kadınların kendileri adına karar verip davranmalarının önüne geçilmemelidir. Refakatçi, danışanı edilgen kılan ve onların yerine hareket eden bir üst kimlik geliştirmemeli, kendi varlığını ihtiyaç halinde duruma müdahale edebilecek şekilde konumlandırılmalıdır.

Refakat sisteminin nasıl işlediğinin ortaya koyulmasına ve standartlara uygun hale getirilmesine yardımcı olacak göstergeler, tabloda yer almaktadır.

Refakat ile İlgili Göstergeler	Norm
<p>Kurumun refakat hizmeti vermek konusunda bir sorumluluğu var mı? Buna ilişkin bir mevzuat ve düzenleme var mı?</p> <p>Refakat standartlara uygun yapıyor mu?</p> <p>Bir refakat yönergesi var mı?</p> <p>Kim, hangi durumlarda, hangi süreyle ve hangi kapsamda refakat ediyor?</p> <p>Refakat eden görevliler istisnasız her zaman yeniden mağduriyetin ortaya çıkmasına engel olacak uzmanlar mı?</p> <p>Kaç kadın ve çocuğa refakat edildi?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5</p> <p>Fiziksel ve düşünsel bütünlüğe saygı: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 3; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8</p>

3.2.1.7. Şiddet Uygulayana Yönelik Çalışmalar

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda (2012-2015) şiddet uygulayanlara yönelik rehabilitasyonla ilgili olarak "kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadelede kalıcı çözümlere ulaşılması için, şiddet uygulayanlara yönelik caydırıcı yaptırımların yanı sıra, bu kişiler için hazırlanmış özel rehabilitasyon programlarına da gereksinim duyulmakta" olduğu ifade edilmiştir. ŞÖNİM'ler Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele alanında şiddet uygulayanın rehabilitasyonu uygulamasını ilk kez hayata geçirmiştir. Ancak bu, hassaslıkla ele alınması gereken bir uygulamadır.

Şiddet uygulayana yönelik çalışmalar, şiddetin patolojik ve bireysel bir problem olduğu düşüncesini güçlendirmemelidir. Şiddetin toplumsal ve politik bir mesele olduğu, cinsiyet eşitsizliğine dayalı patriarkal toplum düzeninin yarattığı bir yıkım olduğu, dolayısıyla şiddetle mücadelenin de toplumsal ve politik bir kararlılık ve çalışma gerektirdiği unutulmamalıdır. Bu anlamda, şiddet uygulayanın rehabilitasyonu, devletin "toplumda şiddete karşı hoşgörünün engellenmesi" yönündeki sorumluluğu ve sorunun sosyal ve politik temelleri olduğu gerçeği göz önünde bulundurulacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde, şiddetle etkin bir mücadele aracı olamaz, bilakis toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddeti bireysel bir patolojiye indirgeyip, onun toplumsal ve kültürel yapıdaki köklerini ve cinsiyet eşitsizliğine dayalı ideolojik yapısını göz ardı ederek, bu yapıyı normalleştirir ve meşrulaştırır.

Unutulmamalıdır ki, şiddet uygulayana yönelik çalışmaların ana hedefi davranış değişikliği yaratmaktır. Davranış değişikliği yaratmak uzun soluklu bir süreçtir ve söz konusu davranışı yaratan faktörlerin tümünün birlikte ele alınması gerekir. Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddet, toplumsal olarak tolere edilebilen, hatta kimi zaman onaylanan, kültürel olarak yaygın ve sistematik olarak tekrarlanan bir davranıştır. Bu tür bir davranışın değişmesi de, toplumsal yapıda bu davranışın ortaya çıkmasına sebep olan tüm faktörlere yönelik çalışma yapmayı gerektirir. Bu anlamda, şiddet uygulayana yönelik rehabilitasyon çalışmaları tek başına anlamsızlaşmaktadır.

Şiddet uygulayana bir rehabilitasyon gerçekleştirilebilmek için, şiddet uygulayanın öncelikle şiddeti normalleştiren kültürel ve toplumsal anlam kodlarının eşitsizliğe dayalı toplumsal cinsiyet ideolojisi tarafından yaratıldığını kavraması gerekir. Dolayısıyla, rehabilitasyonu yürüten uzmanın, şiddetin normalleştirilmesine karşı olması önemlidir. Şiddet uygulayana yönelik rehabilitasyon çalışmasını yürüten uzman, rehabilitasyonun cezalandırma

yerine geçmiş bir mekanizma olmadığına,¹⁸ kadınların ve çocukların refahına ve güvenliğine öncelik verilmesi gerektiğinin bilincinde olmalı, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık konusunda duyarlı ve şiddetin toplumdaki sosyo-kültürel ve politik temellerini tahlil edebilme kapasitesine sahip olmalıdır. Asla arabuluculuk rolü üstlenmemesi gerekir. Zaten arabuluculuk yapılamayacağı, ŞÖNİM taslak yönetmeliğinde de açıkça belirtilmiştir.

Ayrıca, şiddet uygulayan ile şiddet görene, farklı destek programları uygulanmalıdır; bununla birlikte, program öncesinde şiddet uygulayanın programa hazır olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bu nedenle, şiddet uygulayan ve şiddet gören, farklı uzmanlarca, farklı mekânlarda programa alınmalı ve uygulanacak program hiçbir şekilde aile danışmanlığı biçimini almamalıdır. Ancak şiddet gören eşler veya eski eşler, şiddet uygulayanın da ayrı bir programa alındığından haberdar edilmelidir. Ayrıca, program ertelenirse veya şiddet uygulayan programı yarım bırakırsa, şiddet gören eş veya eski eşler bilgilendirilmelidir. Asgari Standartlar Çalışması'na göre, şiddet uygulayana ilişkin programların kadınların ve çocukların güvenliğini ve refahını incelemesi gerekir ve bu inceleme şiddet uygulayanın gizlilik haklarının sınırlandırılmasını da içerebilir. Aynı şekilde şiddet uygulayanla yürütülecek çalışma kadına destek programının verildiği yerden başka bir yerde gerçekleştirilmelidir. (Kelly, 2008: 57-58)

Şiddet uygulayana yönelik rehabilitasyon programında görevli meslek elemanının aşağıda sıralanan konularda asgari 30 saatlik eğitim almış olması gerekir:

- Kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet perspektifinden analizi,
- Kadın bakış açısı/deneyimleri,
- Şiddet uygulayanın azaltma (minimize etme) ve manipüle etme kalıpları,
- Çocukların deneyimleri,
- Çeşitlilik,
- Madde istismarı,
- Değişim sürecini anlama,
- Risk değerlendirmesi ve risk analizi.

Rehabilitasyon çalışmalarının bir ayağı da, önleyici faaliyetler kapsamında gerçekleştirilecek eğitici-bilgilendirici toplantılar olabilir. Bu toplantıların yine şiddetin yaygın olduğu bilinen bölgelerde, şiddet uygulayana yönelik olarak tasarlanması ve uygulanması mümkündür. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

¹⁸ Bkz. Asgari Standartlar Çalışması, (Kelly, 2008:57-58)

Ulusal Eylem Planı'nda (2012-2015), erkeklere yönelik eğitimlerin planlanması, hayata geçirilecek bir faaliyet olarak belirtilir.¹⁹ Bu süreçte, "şiddeti uygulayan erkeklere, şiddetin hiçbir haklı gerekçesi olamayacağı ve şiddeti sonlandırma sorumluluğunun yalnızca onlara ait olduğu açıkça ifade edilmelidir." (Appelt vd., 2007: 30).

Şiddet uygulayana yönelik çalışmaların yukarıda ifade edilen ilkeler çerçevesinde ve standartlara uygun olarak gerçekleşmesini izlerken göstergelerden yararlanılabilir.

Şiddet Ugulayana Yönelik Çalışmalara İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kurum şiddet uygulayana ilişkin uygulamaları gerçekleştirme sorumluluğunu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu yerine getirecek birim yapılaşmış mı? Kurumsal düzenleme, yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı? Bu sorumluluğu yerine getirecek sayıda ve kapasitede personele ilişkin mevcut durum nedir?</p> <p>Şiddet uygulayana yönelik eğitim ve rehabilitasyon programları oluşturuldu mu? Programın içeriği kadına yönelik şiddetle mücadelenin uluslararası standartlarına uygun mu? Uygulayanların nitelikleri uluslararası asgari standartlara uygun mu? Süresi ve aralıkları rehabilitasyon için yeterli mi? Programın uygulandığı merkezlerle protokolleri var mı? Şiddet görenle şiddet uygulayana yönelik çalışmaların farklı kişiler tarafından farklı yerlerde gerçekleştirilmesi sağlanıyor mu?</p> <p>Program izlenebilir mi? Katılım oranı nedir? Programların başarısı ölçülüyor mu?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5</p> <p>Yaşam hakkı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 1; İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, M. 3</p> <p>Çocukların Korunma Hakkı: Çocuk hakları Sözleşmesi, M. 19</p> <p>Fiziksel ve dşşünel bütünlüğe saygı: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 3; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8</p>

¹⁹Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele konularında, erkeklerde farkındalık yaratma ve düşünce yapısını dönüştürme amaçlı eğitim programı, seminer, konferans vb. etkinliklerin düzenlenmesi." (Kadına Yönelik Şiddet Ulusal Eylem Planı, 2012: 24, Aktivite 2.3)

3.2.2. Sağlık Yönlendirmelerine İlişkin Hizmetler

Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddet, sonuçları itibariyle şiddet uygulayanların ve şiddete tanıklık edenlerin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde etki yaratır. Öte yandan, şiddet vakaları, kimi zaman herhangi bir amaçla yapılan muayene, sağlık taramaları gibi sağlık kurumlarının müdahil olduğu durumlarda ortaya çıkarılabilir. Bu nedenle, sağlık alanında yürütülen çalışmalar dikkatle ele alınmalıdır.

Danışma merkezlerine başvuran ve sağlık sorunu olan veya olduğu düşünülen kadınlar, kendi rızaları alınarak tıbbi destek kapsamında, ilgili sağlık kuruluşlarına yönlendirilir. Ruh sağlığına ilişkin yönlendirmeler de, merkezin psikoloğu tarafından yapılan değerlendirme sonucunda ilgili kuruluşlarla iletişime geçilerek yapılmalıdır.

Aynı zamanda,

- sağlık güvencesi olmayan kadınları, Yeşil Kart almaları için ilgili Kaymakamlıklara yönlendirmek;
- Yeşil Kart alma olanağı bulunmayan yabancı uyruklu kadınları, İl Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na yönlendirmek ve böylelikle ihtiyaç duydukları sağlık hizmetinin bedelini almalarını sağlamak;
- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dan faydalananların mahkemeden kendisi ve çocuklarının sağlık giderlerinin karşılanmasını ve şiddet uygulayana yönelik rehabilitasyon tedbirleri alınmasını talep etme hakkı olduğu bilgisini şiddet görene vermek;
- sağlık konularında bilgilendirici toplantılar organize etmek gibi konular, bu kapsamda verilen hizmetler arasında yer alır (KSK, 2010; Tosun, 2010).

Bu yönlendirmeler sırasında ŞÖNİM'lerin paydaşı olan kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmalı, varsa protokollerde öngörülen işbirliği biçimleri talep edilmelidir. Şiddet görene sunulan sağlık hizmeti ücretsiz olmalıdır ve yararlanıcılar hizmet sunumunun bütün aşamalarında saygılı ve insan onuruna yakışır şekilde muamele görmelidirler.

Bu tür yönlendirmelerde uzmanların söz konusu ilişkilerin işleyişini bilmesi önemlidir. Aynı şekilde, bu işleyişte ortaya çıkan sorunlar da, hızlıca rapor edilmeli ve yeni düzenlemeler yapılması talep edilmelidir.

ŞÖNİM'lerde sağlık ile ilgili uygulamaların biçimi ve standartlara uygun olup olmadığının izlenmesi için tabloda yer alan göstergelerden yararlanılabilir.

Sağlık Hizmeti ve Yönlendirmelerine İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kurum sağlık hizmeti ve yönlendirmesi sorumluluğunu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu yerine getirecek birim yapılaşmış mı? Kurumsal düzenleme, yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı? Bu sorumluluğu yerine getirecek sayıda ve kapasitede personele ilişkin mevcut durum nedir?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5 Uygun standartlarda sağlık hizmeti alma hakkı: CEDAW M. 12; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 35; CEDAW M. 12 Yaşam hakkı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 1; İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, M. 3 Sağlık hizmetlerinin özgür ve aydınlatılmış rızaya dayanmasına saygı: AB Temel Haklar Şartı M. 3 Hükümetlerin eğitim programlarını oluşturma, geliştirme, fonla destekleme sorumluluğu: Pekin Platformu para. 124</p>
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası içinde sağlık hizmetleri bütünlüklü ve bütünleşmiş mi? Sağlık kuruluşlarıyla protokol var mı? Gerektiği durumda acil müdahaleye (2006/104 sayılı genelgeye) uygun donanımlı ayrı bir oda var mı? Acil müdahale için yetkili bir sağlık elemanı var mı?</p>	
<p>Yeterli kaynak akışı sağlanıyor mu? Temel tıbbi müdahale veya acil tıbbi müdahaleler için malzeme temini yeterli mi?</p>	
<p>Şiddet gören azami özenle ve güvenlikle sağlık hizmetlerine ulaşabiliyor mu? Acil müdahale için yetkili sağlık elemanı standartlarda belirtilmiş olan hizmet içi eğitimleri almışlar mı?</p>	
<p>Başka kuruluşlara yapılan yönlendirmeler takip ediliyor mu?</p>	

3.2.3. Hukuk Danışmanlığı ve Adli Kurum Yönlendirmelerine İlişkin Hizmetler

Hukuksal destek, şiddet görmüş tüm kadınların yasal hakları ve olanakları hakkında bilgilendirilmesini ve başta şiddet olmak üzere yaşadıkları sorunların çözümüne ilişkin danışmanlık almasını içerir. Hukuksal destek, sırf öneri babında bir yönlendirmeden ibaret olmamalıdır. Hukuksal destek biriminde, hukuksal süreçler konusunda bilgili bir meslek elemanının kurumda bulunması gereklidir. 6284 sayılı Kanun, "hukuki destek", mülki amirin koruyucu tedbirleri içerisinde "hukuki rehberlik ve danışmanlık hizmeti" olarak sayılmıştır. Ayrıca, aynı kanunun destek hizmetlerinde adli yardım hizmetlerinin koordine edilmesi ŞÖNİM'in görevi olarak tanımlanmıştır.

Bu meslek elemanının, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında bilgili ve deneyimli, travma yaşayan kişilerle çalışma konusunda gerekli hassasiyete sahip olması gerekir. Hukuki danışma, sadece basit yönlendirme ve temel haklar konusunda bilgilendirmeden oluştuğunda, hizmetin ille de bir avukat tarafından verilmesi gerekmez, ama soruşturma ve yargılama aşamasında hukuki destek verilmesi söz konusu olduğunda, avukat tarafından verilmesi zorunludur. Her ne kadar, yönetmelik taslağında Hukuki Destek bir birim olarak tanımlanmış ve ŞÖNİM'de bir avukatın çalışması öngörülmüş olsa da, hukuki destek hizmetinin ŞÖNİM'de çalışan avukat tarafından mı verileceği, yoksa adli yardım ve diğer hukuki destekler için barodan avukat yardımı talep edilerek mi, sağlanacağı açıklığa kavuşmamıştır. Basit kapsamlı hukuki danışmanlık ve yönlendirmelerin, ŞÖNİM içinde ve ücretsiz yapılması şarttır.

Daha kapsamlı hukuki destek (örneğin, karmaşık savcılık şikâyetleri, davaların takibi, duruşmalara girilmesi) söz konusu olduğundaysa, bu destek, 6284 Sayılı Kanun çerçevesinde, kadın erkek eşitliği alanında eğitim almış, her an ulaşılabilir avukatlar tarafından sağlanmalıdır. Dolayısıyla, hukuki destek hizmetinin kurumsallaşması önemlidir. Bunun için ister barolar tarafından verilsin, ister ŞÖNİM bünyesinde verilsin, avukatın her an ulaşılır olması ve hizmetin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı avukatlar tarafından verilmesi önemlidir. Baroların adli yardım bürolarında çalışan avukatlar kadar, adli yardım davalarında görevlendirilecek avukatlar da bu niteliklere sahip olmalıdır.

Hukuki destek, ister avukat tarafından, ister avukat olmayan uzmanlar tarafından verilsin, her koşulda bilgilendirici, basit, kolay anlaşılır ve ulaşılır olması,

şiddet görenin anlayacağı dilde, yazılı ve sözlü olarak verilmesi gerekir. Hukuksal destek sürecinde, danışanlar ve avukat/uzman arasında hiyerarşik bir ilişki oluşma riskine dikkat edilmelidir.

Hukuksal destek konusunda basılı materyalin ulaşılabilir, yeterince bilgilendirici ve anlaşılır olması önemlidir. Destek, soruşturma ve yargılama aşamasında sağlanacaksa, başvuruda bulunan kadın, sürecin her aşaması hakkında anlayacağı şekilde bilgilendirilmeli, sonuçlar kendisine anlatılmalı ve onu her aşamada doğrudan ilgilendiren, öngöremeyeceği konularda bilgilendirilip, yazılı rızası alınmalı ve ardından desteğe devam edilmelidir. Ancak tüm bu işlemler sırasında "kendi kaderini tayin" ve "güçlenme" ilkelerine özen gösterilmesi gerekir.

Hukuksal destekle ilgili uygulamaları içerisinde yer alan tedbir kararı ve tanık koruma gibi hukuksal işlemlerin, meslek elemanı tarafından izlenmesi/ takip edilmesi gerekir. Hukuksal destek birimine, şahsen başvuru yapılabileceği gibi, bunun dışında da yapılabilir. Şiddet gören kadınların ya da çocukların kendi talebi dışında yapılan başvurularda belli bir yol izlenmelidir. Bu, hukuksal destek biriminde görev yapan meslek elemanlarının sosyal destek birimi çalışanları ile işbirliği içinde çalışmasıyla gerçekleşir.

Danışanların, hukuksal destek almak için baroların Adli Yardım Bürolarına ve eğer varsa Baro Kadın Hakları Merkezi avukatlarına yönlendirmeleri; adli rapor alınmasıyla ilgili süreçler hakkında bilgilendirilmeleri ve kolaylaştırıcılık; yargı süreçlerinde gerekli işlemler ve duruşmalar için danışanın hazırlanmasına yardımcı edilmesi; travmanın yinelenmesini engellemek için kadın ve çocuklara duruşmalarda eşlik etmek; mahkemeye katılacak kişiler, görevliler ve süreç hakkında bilgi vermek; çeviri desteği sağlamak hukuksal destek kapsamında yer almalıdır (bkz. KSK, 2010; Tosun, 2010; Appelt., vd., 2007; Karataş vd., 2008). Ancak sürecin tamamında "kendi kaderini tayin" ve "güçlenme" ilkelerine özen gösterilmesi gerekir.

Çalışmalar, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda (2012-2015) yer alan "şiddet gören kadınların ücretsiz adli yardım ve destek alma haklarının teminat altına alınması hizmetlerinin tüm ülke genelinde güçlendirilerek yaygınlaştırılması" açıklaması uyarınca, işbirliği yapılacak kurumlar ve sorumlu kurumlarla koordinasyon içinde yürütülmelidir.

Tüm bu uygulamalara ilişkin izleme göstergeler aracılığıyla yapılabilir.

Hukuksal Destek ve Yönlendirmelere İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kurum hukuki destek verme sorumluluğunu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu yerine getirecek birim yapılaşmış mı? Kurumsal düzenleme, yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı? Bu sorumluluğu yerine getirecek sayıda ve kapasitede personele ilişkin mevcut durum nedir? Hukuki danışmanlık eğitim programı var mı? Hukuk danışmanlığı yapanları kadına yönelik şiddet, travma, toplumsal cinsiyet eğitimleri var mı?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5 Sosyal refah hizmetlerden yararlanma hakkı: Avrupa Sosyal Şartı & Gözden geçirilmiş Şart M. 14 Adalete erişim hakkı: CEDAW Genel Tavsiye 19 (i); Genel Tavsiye 28; AB 2012/29/EU Sayılı Yönerge M. (3-9)</p>
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası içinde hukuki destek ile ilgili hizmetleri bütünlüklü ve bütünlüşmüş mi? ŞÖNİM'de ücretsiz hukuki destek veren meslek elemanı var mı? Ücretsiz hukuki destek için başka kurum ve kuruluşlarla protokol var mı?</p>	
<p>ŞÖNİM'de hukuki destek standartlara uygun veriliyor mu? Hassas ve özel ihtiyaç sahibi kadınlar dâhil olmak üzere bütün şiddet gören kadınların anlayabileceği bilgilendirici materyaller var mı? Yönlendirmelerde hukuki danışmanların ilgili eğitimleri almış olmaları teminatı sağlanıyor mu? Yönlendirilen danışanlar takip ediliyor mu?</p>	
<p>Hukuki destek izlenebilir mi? Aldıkları destek hakkında danışanların görüşleri soruluyor mu? Hukuki danışmanlık talebinin ŞÖNİM'de verilen ve yönlendirenlere oranı nedir?</p>	

3.2.4. Eğitim - Öğretime İlişkin Destekler ve Hizmetler

ŞÖNİM taslak yönetmeliğinde eğitim destek biriminin çalışmaları "çalışanların hizmet içi eğitim programının gerçekleştirilmesinden ve şiddet mağduru ile şiddetin önlenmesine yönelik olarak şiddet uygulayana rehberlik yapılmasından ve eğitim verilmesinden sorumludur" şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda (2012-2015), kadına yönelik şiddetle mücadele için farklı düzeylerde eğitim faaliyetlerinde bulunulması ve eğitici dokümanların hazırlanması gerekliliği belirtilmekte ve bu çalışmaların politika yapıcılar, karar vericileri, hizmet sağlayıcıları ve kamuoyunu kapsamı ve ilgili kurumlarla işbirliği içinde yürütülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Kısacası, mevzuat ve politika dokümanları, ŞÖNİM'lere dört tür eğitim desteği ve hizmeti verme sorumluluğu getirmektedir:

Danışanların ve varsa beraberindeki çocukların eğitiminin takibi, ŞÖNİM çalışanlarının hizmet içi eğitimi, buldukları illerde diğer kurumlara yönelik eğitim çalışmaları ve yine buldukları illerde yerel eğitim çalışmaları.

- Danışana yönelik destek ve hizmet: Danışana eğitim konusunda yönlendirme hizmeti verilmesini ve kadınlarla beraberindeki çocukların eğitimlerine devam etmeleri için gerekli mekanizmaların harekete geçirilmesine yönelik yönlendirmeleri içerir. Ev içi şiddet ve güvenlik nedeni ile çocukların eğitimleri kesintiye uğrayabilmektedir. Öte yandan, kadınlar, aile içinde bakıcı rolleri üstlenmeleri başta olmak üzere, çeşitli nedenlerle eğitimlerini tamamlamamakta, hatta eğitim olanağına hiç sahip olamamaktadır. Kadınların ve çocuklarının kaybettikleri zamanı telafi edecek, asgari düzeyde eğitim almalarına olanak yaratacak, güvenli bir ortamda eğitimlerini sürdürmelerini sağlayacak, mevcut niteliklerini geliştirmelerine yardımcı olacak, farklı alanlardaki eğilimlerini ve ilgilerini mesleki bilgiye dönüştürmelerini sağlayacak bir eğitim olanağına sahip olmalarını sağlayacak uygulamalar, kadınların özgürleşmesi ve şiddetten uzak bir yaşam kurabilmesi açısından büyük önem taşır. ŞÖNİM'lerde verilen eğitim desteğinden engelli kadınların ve çocukları başta olmak üzere, diğer özel ihtiyaç sahibi kadınların da eşit koşullarda yararlanması sağlanmalıdır. BM Engelli Hakları Sözleşmesi uyarınca, Taraf Devletler, engellilerin eğitim hakkını tanırlar. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için, eğitim sisteminin her seviyede engellileri de içine almasını sağlamalı ve ömür boyu öğrenim imkânı sunmalıdır (Madde 24). Eğitim desteği planlanırken, toplumsal içerilme temel bir hedef olarak kabul edilmelidir. Üstelik 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'da "Engelli" çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve

farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürli olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır.” (Madde 15) ifadesine yer verilmektedir. CEDAW'ın 28 Sayılı Genel Tavsiyesi doğrultusunda, çoklu şiddete maruz kalmış özel ihtiyaç sahibi bütün kadınların ve varsa beraberindeki çocukların eğitim haklarının gözetilmesi, İstanbul Sözleşmesi'yle de uyumludur. ŞÖNİM'lerin eğitim ve iş edindirme konularındaki işlevini yerine getirebilmesi için ilgili kurumlarla yerelde ve merkezi düzeyde işbirliği geliştirmek için protokoller yapması önemlidir.²⁰ Eğitim yönlendirmelerinin söz konusu edilen şekilde ve standartlarda gerçekleşmesini izlemek için tabloda yer alan göstergelerden yararlanabiliriz.

Eğitim–Öğretime İlişkin Destekler ve Hizmetler: Yönlendirmelere İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kurum eğitim-öğretime ilişkin destek verme sorumluluğunu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu yerine getirecek birim yapılaşmış mı? Kurumsal düzenleme, yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı? Bu sorumluluğu yerine getirecek sayıda ve kapasitede personele ilişkin mevcut durum nedir?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5 Eğitim Hakkı: BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi M. 13-14 Sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkı: Avrupa Sosyal Şartı & Gözden geçirilmiş Şart M. 14 Ayrımcılık Yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21; BM Engelli Hakları Sözleşmesi M. 15,24; CEDAW 28 Sayılı Genel Tavsiye; İstanbul Sözleşmesi</p>
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası içinde eğitim-öğretime ilişkin destek ile ilgili bütünlüklü ve bütünleşmiş bir çalışma yürütüyor mu? Eğitim desteği için özel veya kamu kuruluşlarıyla yapılmış protokoller var mı?</p>	
<p>Eğitim alanında yürütülen faaliyetler güçlenme perspektifini içeriyor mu? Eğitim yönlendirmeleri iş ve meslek edindirme hizmetiyle ilişkilendiriliyor mu? Yönlendirme sürecine yararlanıcı katılıyor mu? Cinsiyetçiliğin yeniden üretilmemesine dikkat ediliyor mu?</p>	
<p>Eğitim yönlendirmeleri izlenebilir mi? Kaç başvurana eğitim desteği kapsamında (burs, okula yerleştirme, yurt vb.) bir yönlendirme yapılmıştır? Hangi alanlarda eğitim yönlendirmesi yapıldı?</p>	

²⁰ 2012-15 Kadına Yönelik Şiddet Ulusal Eylem Planında, bu konuyla ilgili bir dizi aktivite yer almaktadır: Bunlar, “kadın konukevinde kalan kadınların çocuklarının, Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı okul öncesi eğitim kurumlarından ücretsiz olarak yararlanmalarının sağlanması”; “MEB burslarından şiddet mağduru ve konukevinde kalan kadınların çocuklarının öncelikli yararlandırılması için özel düzenleme yapılması”; “ekonomik zorluk içerisindeki şiddet mağduru kadınlar ve konukevinde kalan kadınların çocuklarının kamuya ait ve özel kreş, gündüz bakım evleri ve çocuk kulüplerinden faydalandırılmasına öncelik verilmesi” ve bu “gruba özel yeterli kontenjan ayrılması”dır. (Kadına Yönelik Şiddet Ulusal Eylem Planı, 2012: 28)

- **ŞÖNİM çalışanlarına yönelik eğitim:** Eğitim desteği, ŞÖNİM Taslak Yönetmeliği'nde belirtildiği gibi, personelin kapasitesinin artırılmasına yönelik eğitici faaliyetlerin düzenlenmesini de içerir. Bu uygulama, doğrudan danışmanlık hizmeti vermeyen personel tarafından yürütülmelidir. Bu çalışmalar da yine bölgesel ihtiyaçlar ile dönemsel ihtiyaçlar dikkate alınarak düzenlenebilir. Bu tür eğitimler, personelin ihtiyaçlarının belirlenmesinin ardından düzenlenmelidir. Eğitimler, konunun uzmanlarıyla işbirliği içinde verilmelidir.
- **Kurumlara yönelik eğitim:** ŞÖNİM veya işbirliği içinde olduğu diğer kurumlar ve uzmanlar tarafından çeşitli konularda eğitici, bilgilendirici toplantılar düzenlenmesi de ŞÖNİM'in sorumluluğundaki faaliyetler arasında yer alır. Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadele için örgütlenmiş kurumlarda, sağlıktan tutun da hukuka kadar pek çok alanda eğitici, bilgilendirici toplantılar düzenlenmesine yönelik girişimlerde bulunulmalıdır. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015) bu konuyla ilgili olarak hazırladığı aktivite de "hizmet sunumunun her kademesinde yer alan görevlilere yönelik eğitim programları düzenlenmesi/sürdürülmesi" ifadesine yer vermektedir. Yerel Yönetimlerde Kadın Sığınakları ve Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri Çalıştayı Sonuç Bildirgesi'nde (2013), hizmet sağlayıcıların yeterli donanımına sahip olmamasından kaynaklanan pek çok sorunun, danışan üzerinde olumsuz etkileri olduğu belirtilmekte ve eğitici faaliyetlerin gerekliliğine ve önemine dikkat çekilmektedir. Bu tür eğitici bilgilendirici toplantılar bir kereye mahsus düzenlenebileceği gibi, süreklilik de arz edebilir. Ancak şiddetle doğrudan çalışan meslek elemanlarının eğitimlerinin tekrarlanması ve sürekli hale getirilmesi, kadına yönelik şiddetle mücadelenin asgari standartlarındandır. Eğitici, bilgilendirici toplantılar, toplumda şiddete yönelik algıyı değiştirmek, şiddetin normalleştirilmesinin önüne geçmek, sosyo-politik kökenlerini açığa vurmak ve alana ait, özel bir problem olmadığını anlatmak, toplumda mevcut olan cinsiyete dayalı yapısal eşitsizlikleri göstermek, kısacası cinsiyet eşitliğinin sağlanması için temel bir farkındalık yaratmak amacıyla hazırlanmalıdır. Eğitimin içeriği ne olursa olsun, eğiticinin ve kapsamın toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle hazırlanması gerekir. Bu toplantılar mahalle, okul, dernek vb. kamusal buluşma alanlarında, kadınlara, erkeklere, çocuklara, kamu çalışanlarına, sağlık personeline, öğretmenlere ve benzeri pek çok gruba yönelik olarak düzenlenmelidir. Farkındalık çalışmalarında sürdürülecek temel standart, verilen eğitimin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle hazırlanmasıdır. Bunun dışında, bölgesel nitelikler, hâlihazırda mevcut olan ve ortaya çıkabilecek ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmalı, içerik

ve biçim bakımından çeşitlendirilmelidir. Farkındalık çalışmaları, film, anlatım, sosyo-drama ve benzeri pek çok yöntemle gerçekleştirilebilir. Personel eğitimi ile ilişkili olarak üretilen hizmetlerin standartlara uygun olup olmadığını göstergeler aracılığıyla toplanacak verinin değerlendirilmesi yoluyla anlayabiliriz.

Eğitim - Öğretime İlişkin Destekler ve Hizmetler: Personel Eğitimine İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kurum, çalışanlarına ve ilişkide olduğu diğer kurum çalışanlarına toplumsal cinsiyet farkındalığı ve kadına yönelik şiddetle mücadele konularında eğitici çalışmalar verme sorumluluğunu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu yerine getirecek birim yapılaşmış mı? Kurumsal düzenleme, yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı? Bu sorumluluğu yerine getirecek sayıda ve kapasitede personele ilişkin mevcut durum nedir?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5</p>
<p>Bütün hizmetler, şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı olduğu ve nedenleri ile sonuçlarının kadının eşitsiz konumundan kaynaklandığı fikri temelinde sunuluyor mu? Çalışanların kapasitelerini artırıcı uluslararası standartlarda²¹ hizmet için eğitimler planlanmış ve/veya yürütülmüş mü? Koordinasyon ilişkisi içinde olduğu kurumlara yönelik eğitimler uluslararası standartlara²² uygun olarak planlanmış ve/veya yürütülmüş mü?</p>	<p>Kötü muamele yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8 Fiziksel ve düşünsel bütünlüğe saygı: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 3; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8</p>
<p>Eğitim faaliyetleri izlenebilir mi? Yürütülen eğitim faaliyetlerine kaç danışan, kaç kurum ve kuruluş çalışanı katılmış? Eğitim faaliyetleri kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan personelin teknik becerilerini geliştirmeye yardımcı olmuş mu? Bu eğitimler yoluyla elde edilen bilgiler uygulamada kullanılmış mı?</p>	<p>Ayrımcılık Yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21; BM Engelli Hakları Sözleşmesi M. 15,24; CEDAW 28 Sayılı Genel Tavsiye; İstanbul Sözleşmesi</p>

²¹ Bkz. 2.1.2. Psiko-Sosyal Destek

²² Bkz. 2.1.2. Psiko-Sosyal Destek

• **Yerel Farkındalık Çalışmaları:** Farkındalık yaratan eğitici, bilgilendirici toplantılar ve yasal haklar; sağlık; kadınların toplumsal statüsü ve siyasi temsili; kadınların ekonomik durumları ve meslek edinme süreçleri; toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele; kadın hareketi; çocuk hakları, çocuk ihmali ve istismarı; kadın ve çocuk sağlığı, çocuk gelişimi; şiddetsiz iletişim; öfke kontrolü gibi çeşitli konularda yürütülebilir. Eğitim programları, ŞÖNİM'lerin bulunduğu bölgenin ihtiyaçlarına veya dönemsel ihtiyaçlara göre belirlenebilir. Örneğin, salgın hastalıkların, çatışma durumlarının veya doğal afetlerin görüldüğü dönemlerde, bu konulara ilişkin eğitimler verilebilir ya da erken yaşta ve zorla evliliklerin daha yaygın olduğu bölgelerde, bu durumu önlemeye ilişkin çalışmalar yürütülebilir. Eğitim desteğine ilişkin bu tür faaliyetlerin yönlendirmeyi gerçekleştiren uzmanların dışında, araştırma planlama ve destek birimi görevlileri tarafından düzenlenip uygulamaya geçirilmesi gerekir. Koordinasyon ve planlama gerektiren bu çalışmalara katılımın sağlanması için çeşitli önlemler almak, tanıtım çalışmaları yapmak, halkın kolayca ulaşabileceği yerlerde çalışmalar yürütmek gerekir. Eğitim etkinliklerinin katılımcılar üzerindeki etkilerinin ölçülmesine yönelik etki-değerlendirme çalışmaları yapılması önemlidir. Böylelikle, müteakip etkinlikler bu etki-değerlendirme çalışmaları ışığında geliştirilebilir. Bu kapsamda, etkinliği gerçekleştiren uzmanların raporları ve katılımcıların etkinliğe ilişkin değerlendirmeleri büyük önem taşır. Ayrıca, etkinliğin ardından bir sosyal etki analizi yapılarak, verilen eğitimin zaman içinde toplumda nasıl yankılanacağına ve nasıl bir değişim yarattığına dair saptamalarda bulunulabilir. Bu tür çalışmalar, toplumda şiddete karşı toleransın ortadan kaldırılması, şiddetin önlenmesi ilkeleri doğrultusunda yapılmalıdır. Ayrıca, güçlenme ilkesinin de yer alacağı bir çerçevede ele alınmalıdır. Yerel farkındalık çalışmalarını da içeren ve topluma yönelik eğitim faaliyetleri hakkında bilgi veren göstergeler aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Bu göstergeler üzerinden yürütülecek bir izleme çalışmasında hedef kitlenin belirlenmesi ve bu kitleye ulaşılma düzeyi de izlenmelidir. Özellikle çoklu ayrımcılığa maruz kalan kadınların bu tür eğitimlerden yararlanmalarını sağlamak, bu kitleye ulaşmak eğitim planlamasının bir parçası olmalıdır.

Eğitim–Öğretime İlişkin Destekler ve Hizmetler: Yerel Farkındalık Çalışmalarına İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kurum toplumda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yönelik bir farkındalık geliştirmek, kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadınların sorunlarına yönelik bilgilendirmeler yapmak amacıyla eğitim faaliyetleri gerçekleştirme sorumluluğu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu hangi birim aracılığıyla yerine getiriyor ve burada gerekli sayıda ve nitelikte personel istihdam ediliyor mu? Personel düzenlemesi var mı?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5</p> <p>Ayrımcılık Yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21; BM Engelli Hakları Sözleşmesi M. 15,24; CEDAW 28 Sayılı Genel Tavsiye; İstanbul Sözleşmesi</p>
<p>Eğitici bilgilendirici faaliyetler yürütülmüş mü? Bilgilendirici ve farkındalık yaratıcı eğitim faaliyetleri, kimler tarafından, kimlere yönelik olarak, nerelerde ve ne zaman düzenlendi? Hedef kitle nasıl belirlendi ve ne kadarına ulaşıldı? Eğitici-bilgilendirici materyalleri var mı? (Varsa kimler tarafından hazırlanmış ve kimlere yönelik olarak planlanmış ve/veya yürütülmüş?) Kaç kişi katıldı? Kaç adet broşür, kitapçık vb. basıldı ve dağıtıldı?</p>	
<p>Planlanan eğitim faaliyetleri var mı? Varsa, kimler tarafından, kimlere yönelik olarak, ne zaman gerçekleştirilmesi planlandı? Konusu ve içeriği nedir? Hangi yöntemler kullanılarak yürütülmesi planlandı?</p>	

Ayrıca kurumda sürdürülen tüm eğitim çalışmalarını aşağıda yer alan Eğitici Faaliyetler Çizelgesi yardımı ile görmek ve sınıflandırmak mümkündür:

Eğitici Faaliyetler Çizelgesi		
Konusu	Danışanlara Yönelik	Toplumun Geneline Yönelik
Hangi konuda eğitim verileceği nasıl belirlenir?		
Eğitim kim tarafından verilir?		
İşbirliği yapılan kurum var mı?		
Eğitim materyali var mı?		
Materyal kim tarafından hazırlanmış?		
Eğitim nerede veriliyor?	Kamu kurumları Şönim Diğer	Kamu kurumları Şönim Mahalle Okul Diğer
Süresi		
Periyodu (tekrarlanıyor mu?)		
Hedef kitlesi	Personel Uzman personel Destek personeli	Kamu çalışanları (.....) Kadınlar Erkekler Çocuklar Aileler Diğer
Katılımcı sayısı		
Katılım biçimi	Zorunlu/İsteğe bağlı	
Sertifika veriliyor mu?		

3.2.5. Araştırma, Geliştirme ve Koordinasyon Faaliyetleri

Araştırma, geliştirme ve koordinasyon faaliyetleri, ŞÖNİM'lerde doğrudan danışmanlık dışındaki çalışmaları²³ içerir. Halkla ilişkiler ve tanıtım çalışmalarıyla kamuoyunun ilgisini çekmek, iletişim, vaka buluculuk, önceden aktif olma çalışmaları, ev ziyaretleri,²⁴ bilinç yükseltme, takip, gönüllü koordinasyonu ve bilgilendirilmesi, müdahalenin etkinliği ve uygulamadaki sorunlar hakkında bilgi toplanması,²⁵ şiddete ilişkin veri toplama gibi konularda faaliyet planlaması yapmak ve yürütmek, bu çalışmalar arasında yer alır.

Bu çalışmalar, ihtiyaçların belirlenmesi; şiddetin biçiminin, yaygınlığının ve yoğunluğunun tespit edilmesi; cinsiyet eşitsizliğine yönelik toplumsal farkındalığı artırılması; şiddete yönelik toleransın (hoşgörünün) kırılması ve terk edilmesi işlevlerini yerine getirmeye yöneliktir. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda (2012-2015) yer alan aktiviteler arasında "Kadına yönelik şiddetin ulusal düzeyde izlenebilmesi için ihtiyaç duyulan araştırmaların yapılması, veri toplama standartlarının belirlenmesi, izleme göstergelerinin geliştirilmesi ve veri tabanının oluşturulması" öngörülmüştür.

Önleyici faaliyetler arasında toplumda şiddete yönelik hoşgörünün engellenmesi ideali ile ilişkili olarak bilginin toplanması, analiz edilmesi ve iletmesine ilişkin faaliyetlere önem verilmelidir. Tosun (2010: 38) bu kapsamda bir kadın danışma merkezinde yürütülecek çalışmaları şöyle sıralar:

1. Kadına yönelik şiddet ve şiddetle mücadele konularında bilgilendirici materyaller hazırlamak ve dağıtmak,
2. Bu konuda başka kurumlar tarafından hazırlanmış bilgilendirici materyalleri bulundurmak ve dağıtmak,
3. Kadına yönelik şiddet ve şiddetle mücadele konusunda panel, konferans ve etkinlikler düzenlemek,
4. Şiddetle mücadele konusunda edinilen deneyimleri bilgiye dönüştürmek ve paylaşmak,
5. Şiddetle mücadele faaliyetlerine gönüllü destek vermek isteyen kadınlara ve ilgili meslek profesyonellerine yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yürütmek,

²³ Tosun ve Öztürk bu çalışmaları şöyle tanımlar: "Önceden aktif olma yaklaşımının benimsendiği merkezler, kadınların kendileriyle iletişim kurmasını beklemeden, yazılı olarak ya da telefon yoluyla kadınlarla iletişim kurmaktadır. Bu uygulama ile kadınların yaşadıkları çekincenin aşılması için onlara yardımcı olunarak, hizmetlerden yararlanmaları sağlanmaktadır." (Tosun ve Öztürk, 2010: 48).

²⁴ Tosun ve Öztürk ev ziyaretlerini şu şekilde tanımlar: "Kadınlara yazılı olarak ya da telefonla ulaşılamadığı ya da kadının yüksek risk altında olduğunu bildiği durumlarda polis eşliğinde ev ziyareti yapılarak, kadınlara ulaşılabilmektedir." (Tosun ve Öztürk, 2010: 48)

²⁵ İlkaracan, 2012.

6. Bilimsel araştırma yöntemleri ile kadına yönelik şiddetin boyut ve sonuçlarını ortaya koyacak çalışmalar yürütmek.

Araştırma, planlama ve koordinasyon hizmetleri içerisinde izleme çalışmalarına da yer verilebilir. Asgari Standartlar Çalışması'na göre, kurum içi izleme yapılandırılmalıdır. Tosun ve Öztürk (2010: 38), şiddetle mücadele araçlarının ihtiyaca uygun biçimde işleyip işlemediğini izlemek; başvuruda bulunanların ilgili kuruluşlarla, yönlendirilen birimlerde yaşadığı güçlükleri kayıt altına almak; söz konusu güçlüklerin giderilmesi için gerekli önlemler alınmasını sağlamak gibi çalışmalar yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, kurumun çalışmalarında ortaya çıkan aksaklıkların giderilebilmesi için kadın örgütleri ile ilişki içinde yürütülecek izleme çalışmaları, şiddetle etkin bir mücadele açısından büyük önem taşır. Veri toplama sorumluluğunun ifade edilen standartlarda gerçekleşip gerçekleşmediğini izlemek ve değerlendirmek için tabloda yer alan göstergelerden yararlanmak mümkündür.

ŞÖNİM, ayrıca koordinasyon içinde çalıştığı diğer kurumlarda kadınlara ve çocuklarına yönelik hizmetlerin, şiddetle mücadelenin temel ilkeleri çerçevesinde gerçekleşmesini sağlamak için de çalışmalar yürütmelidir. Bu çalışmalar öncelikle, ilgili kurumların verdikleri hizmetlerde toplumsal cinsiyet farkındalığı barındırmasını sağlamak ve travma yaşayan kişilerle çalışmanın gerektirdiği donanımına sahip olmalarını sağlamak için iç izleme ya da değerlendirmeye yönelik faaliyetler düzenlemek olabilir. İkinci olarak, ŞÖNİM'lerin koordinasyon içinde çalıştığı kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen çalışmalar, yararlanıcıların da görüşlerine yer verilen periyodik izlemeye tabi tutulmalıdır.

ŞÖNİM benzeri kuruluşlarca yürütülen hizmetler, toplumun sürekli değişen dinamik yapısına karşı gerekli refleksi gösterebilecek nitelikte olmalıdır. ŞÖNİM'ler toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddet alanında ortaya çıkan yeni ihtiyaçların bilgisini, danışanlar aracılığı ile edinebilir. Bu bilgi, ulusal sosyal hizmet uygulamalarını ve sosyal politikayı yönlendirecek gerçek bir kaynak olarak görülmelidir. ŞÖNİM'lerde rehberlik ve danışmanlık sağlayan birimlerin, yaptıkları yönlendirmelerde ortaya çıkan aksaklıkları ve eksiklikleri rapor etmesi gerekir. Araştırma, geliştirme ve koordinasyon birimi, bu raporlar doğrultusunda çalışarak, uygulamadaki aksaklıkları giderecek acil önlemler almalı, politika üretilmesi için önerilerde bulunmalıdır.

Veri Toplama Sorumluluğuna İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kurum veri toplama sorumluluğunu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu yerine getirecek birim yapılaşmış mı? Kurumsal düzenleme, yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı? Bu sorumluluğu yerine getirecek yeterli sayıda ve kapasitede personele ilişkin mevcut durum nedir?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec (2002)5 Ayrımcılık Yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21; BM Engelli Hakları Sözleşmesi M. 15,24; CEDAW 28 Sayılı Genel Tavsiye; İstanbul Sözleşmesi Özel hayata ve kişisel verilerin korunmasına saygı hakkı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8; Avrupa Temel Haklar Şartı M. 8; İstanbul Sözleşmesi Hükümetlerin güvenli ve emniyetli raporlama taahhütleri: Pekin Eylem Platformu para. 124</p>
<p>Şiddetle mücadeleyi ulusal ve yerel düzeylerde izlenebilir kılmaya aracılık eden cinsiyete ve şiddet türlerine duyarlı veri toplama, analiz ve yaygınlaştırma sistemi var mı? Şiddet görene ilişkin veri tabanı ve haritalama çalışması var mı? Şiddet uygulayana ilişkin veri tabanı ve haritalama çalışması var mı? Toplanan veriler ve analiz</p> <ul style="list-style-type: none"> • şiddet uygulayan ile şiddet gören arasındaki ilişkiyi gösteriyor mu? • Cinsiyete duyarlı mı? • Şiddet türlerine duyarlı mı? • Ne amaçla ve ne şekilde kullanılıyor? <p>Veri toplanmasına aracılık edecek soru formları kullanışlı mı? Norma ve hedefe uygun mu?</p>	
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası bütünlüklü bütünlüşmüş mi? Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddet nedeni ile gerçekleşen ölüm vakaları aynı veri tabanına entegre mi? Kadın intiharları aynı veri tabanına entegre edilmiş mi?</p>	
<p>Bütçeden yeterli kaynak akışı sağlanıyor mu? Sağlıklı veri girişi ve analiz için bütçe yeterli mi? Sağlıklı veri girişi ve analiz için veri giriş elemanı sayısı yeterli mi?</p>	
<p>Cinsiyete, yetkiye ve şiddet türlerine göre ayrıştırılmış veri toplanıyor mu? Alınan tedbir kararları, tedbir kararı veren makama göre ayrıştırılıyor mu? Tedbir kararlarının uygulanması ilgili kurumlarla geciktirmeden görüşülüyor ve takip ediliyor mu? Bunlar nasıl raporlanıyor? Psiko-sosyal danışmanlık yönlendirmelerinin takibi yapılıyor mu? Diğer (iş, sağlık ve eğitim gibi) alanlardaki yönlendirmeler takip ediliyor mu? Şiddet gösterenin tedbir kararlarına uymaması veya askıya alması şiddet görene bildiriliyor mu? Yönlendirme takipleri aracılığıyla kadınlarla ve çocukları ile ilgili oluşacak yeni problemlere ilişkin çalışmalar yürütüyor mu?</p>	

Şiddetle mücadele için birlikte çalışan ilgili kurumların çalışmalarının koordinasyonunu sağlamak, bu kurumların mevcut sosyal hizmetler sistemi içinde yaşadıkları aksaklıkları değerlendirmek ve giderilmesi için çaba sarf etmek de, ŞÖNİM benzeri kurumlar içinde gerçekleştirilecek araştırma planlama faaliyetleri arasındadır. ŞÖNİM, bu faaliyetleri yerine getirirken Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Plan'ında belirtilen "Kadına yönelik şiddetle mücadelede mevcut protokollerin sürdürülmesi, yeni işbirliği protokollerinin hazırlanması ve uygulanması" aktivitesinin²⁶ hayata geçirilmesini de sağlamaktadır.

ŞÖNİM taslak yönetmeliğinde, temel ilkeler ve çalışma esasları arasında merkezde yürütülecek çalışmanın kurumsal ilişkiler çerçevesinde gerçekleşeceğine dair, "Hizmetlerin yürütülmesinde, kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, vakıf, dernek ve diğer sivil toplum kuruluşları, gönüllü gerçek ve tüzel kişiler ile özel sektörün ile işbirliği yapılır." ifadesine yer verilmektedir (Madde 4/h).

Kadına yönelik şiddet yaygın ve çeşitlilik sergileyen bir sorundur, şiddetle mücadele ise toplumsal yaşamın çeşitli boyutlarında gerçekleşebilecek koordine bir çalışma ile mümkün olabilir. Bu da ŞÖNİM benzeri çatı kuruluşların, çeşitli kurum ve kuruluşlardan oluşan paydaşlara sahip olmasını ve bu paydaşlarla uyumlu bir çalışma gerçekleştirmesini, sistematik, sürekli bir ilişki içinde olmasını gerektirir.

Paydaşlarla kurulan ilişkilerde "tanımlanmış gereksinimler doğrultusunda işbirliği yapılacak kuruluşlar belirlenir ve bu kuruluşlarla yapılacak işbirliğinin hizmet alanları kararlaştırılarak sürekliliğin güvence altına alınması protokollerle sağlanır" (Karataş vd., 2008:65).

Tosun ve Öztürk (2010:39) şiddetle mücadele için örgütlenen bir kurumda yürütülen çalışmaların gerekliliklerine göre işbirliği yapılacak kurum ve kuruluşları şöyle sıralar:

(a) Polis merkezleri, (b) Hastaneler, sağlık ocakları, (c) Barolar, (d) Savcılıklar, (e) Aile mahkemeleri, (f) Valilik ve Kaymakamlıklar, (g) SHÇEK birimleri (Aile danışma merkezleri, toplum merkezleri, çocuk yuvaları vb.), (h) Üniversiteler, (i) İŞ-KUR, (j) Halk Eğitim Merkezleri, (k) Kadın örgütleri /sivil toplum örgütleri, (l) Özel sektör, (m) Bireyler, (n) Meslek örgütleri, (o) Nüfus müdürlükleri, (p) Sığınma evleri, (q) Kadın danışma merkezleri, (r) İlk kabul merkezleri/istasyon tipi sığınma evleri, (s) Medya kuruluşları" ve bunlara ek olarak konsolosluklar,

²⁶ Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015, s. 34.

Rehberlik ve Araştırma Merkeziler (RAM), uluslararası örgütler (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Göç Örgütü, Uluslararası Çalışma Örgütü gibi), Çocuk İzleme Merkezi, Baroların Çocuk Hakları Komisyonları, uluslararası ağlar, Denetimli Serbestlik Ofisleri, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi (AMATEM).

ŞÖNİMLerin koordinasyon ve işbirliği sorumluluğuna ilişkin değerlendirme aşağıda yer alan göstergeler aracılığıyla toplanan veri ve bu verinin normlar ve standartlar çerçevesinde analizi ile yapılabilir.

Koordinasyon ve İşbirliğine İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası bütünlüklü ve bütünlüştürmüştür mü? ŞÖNİM'in işlevlerinden olan koordinasyonu ve değerlendirmeyi yapacak bir birim oluşturuldu mu? İşbirliği yapılan kurumlarla yapılmış işbirliği protokolleri var mı? Danışanlara aynı ve nakdi yardımlara ya da verilecek desteğe ilişkin protokol var mı?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5</p>
<p>Koordinasyon ve işbirlikleri kadının güçlenmesine ve toplumun seferberliğine odaklanıyor mu? İş birliği yapılan kuruluşlarla düzenli toplantılar yapılıyor mu? ŞÖNİM'in kadına yönelik şiddet alanında dâhil olduğu bir kurul/koordinasyon var mı? ŞÖNİM ASPB'ye bağlı olmayan (belediye, STK) sığınaklarla (diğer kurumlara yönlendirme, refakatçi sağlanması gibi durumlarda) ASPB'ye bağlı sığınaklarla aynı şekilde mi ilişkilenecek?</p>	
<p>İzleme ve hesap verebilirlik sistemleri işlevsel ve katılımcı mı? İlişkide olunan kurumlarla yapılan çalışmaların izlemesi yapılıyor mu? İlk kabul birimlerinin/sığınakların çalışma sistemleri, fiziksel koşulları ve uygulamaları ŞÖNİM tarafından değerlendirilip raporlanıyor mu?</p>	

3.2.6. Çocuklara Yönelik Hizmetler

Kadına yönelik şiddetle mücadele için çalışan kurumların çocuklar için de hizmet verebilme kapasitelerinin olması zorunludur. ŞÖNİM'in yararlanıcıları arasında çocuklar da sayılmaktadır.²⁷ Asgari standartlar çalışması çocukların hizmet yararlanıcıları olarak görülmesini bir standart olarak belirler (Kelly, 2008: 24). Çocuklara ilişkin hizmetin standartları, çocuk hakları göz önünde bulundurulurken belirlenmelidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca, "Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, çocuğun esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar" (Madde 3). Alınacak önlemlerde izlenen temel norm, çocuğun yüksek yararındır. Bu, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir: "Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir." Bunun için, Taraf Devletler, her çocuğun "olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkı" (Madde 24); "sosyal sigorta dâhil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkı" (Madde 26); "bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı" (Madde 27); "eğitim hakkı" (Madde 28); "dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkı" (Madde 31) olduğunu kabul ederler ve bu hakların tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler. ŞÖNİM'lerde yürütülecek tüm uygulama ve çalışmaların bu haklar çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

Çocuklara ilişkin hizmetler gerek taslak yönetmelikte, gerek KSGM'nin web sitesinde yer alan tanımında, daha çok kreş, burs gibi eğitim ihtiyaçlarına işaret etmektedir, merkez içerisinde verilen hizmetlerse basit bakıcılık hizmetlerinin dışına çıkamamaktadır. Ayrıca, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Plan'ında da, çocuklar için öngörülen çalışmalar, bakım ve eğitim ile sınırlı kalmakta, özel önlemler alınmasına ilişkin ifadelere rastlanmamaktadır. Ne var ki, kadına yönelik şiddetin ev içinde yaşanması, çocukların da şiddete tanık olması ya da şiddete maruz kalması gibi sonuçlar doğurur. Şiddetin sadece kadınlara değil, çocuklarına da yönlendirildiği durumlarda, ev içi şiddetin

²⁷ Taslak ŞÖNİM yönetmeliğine göre, "Şiddet mağduru kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişiler ile şiddet uygulayan ŞÖNİM hizmetlerinden yararlanırlar." (Madde 15/1).

bildirilmesi ihtimali artmaktadır. Şiddetin kadınlar üzerinde yarattığı travmanın, şiddet uygulayanın şiddet davranışını kabullenme, haklılaştırma, kendini suçlama, şiddet uygulayanı yüceltme gibi etkilere yol açtığı yaygın olarak bilinmektedir. Benzer etkiler, çocuklarda da görülür. Şiddet yaşanan bir ortamda çocukların gelişimsel ve duygusal ihtiyaçları yeterince karşılanamaz, çünkü şiddet gören kişiler ve şiddet uygulayan kişiler, çocuklara uygun bakımı veremeyecek durumda olurlar. Şiddetle iç içe yaşayan ebeveynler çocuklarına kendi çaresizlik ve umutsuzluk duygularını geçirirler ve çocuklarına güven hissi veremezler.

Ev içi şiddetin çocuklar üzerinde birçok etkisi vardır. Küçük yaşlardaki çocuklar yaşananlara anlam vermekte zorlanırlar ve kendilerinin bir hata yaptığına inanmaya başlarlar. Bu da suçluluk hissetmelerine sebep olur. Sözel olarak duygularını ifade etmekte zorlandıkları için bazı davranışsal tepkiler vermeye başlarlar. Çocukların şiddetten kendilerini sorumlu tutmaları, annelerini suçlamaları, evlerinden ve sevdiklerinden ayrıldıkları için annelerinden de ayrılabilecekleri endişesi duymaları sık rastlanan durumlardır. Bu nedenle, doğrudan şiddet ve istismara maruz kalmadıkları durumlarda bile, çocuklara basit bakım hizmetlerinin sunulması yeterli olmaz. Ayrıca, çocuklara yönelik şiddet ve istismar davranışı, kadınlarda şiddetin durdurulmasına yönelik girişimde bulunma, şiddete karşı çıkma, şiddet sarmalından sıyrılma gibi etkileride olabilmektedir. Dolayısıyla, kadına yönelik şiddetle mücadele için çalışan kurumlar, sadece kadınlara değil, çocuklarına da destek verebilir kapasitede olmalıdırlar. Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Minimum Standartların Oluşturulması hakkında AB Yönergesi (Directive 2012/29/EU) bu aşamada gerçekleştirilecek uygulamalarda çocukların refahına öncelik tanınması gerektiğine dikkat çekmektedir.²⁸

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde, "Taraflar Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler" ifadesi yer almaktadır. Kadın sığınakları, danışma merkezleri ya da ŞÖNİM'ler gibi, toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik şiddetle mücadele alanında hizmet veren kurumlar içinde çocuklarla ilgili çalışmalar yürütecek personel titiz ve hassas bir şekilde tanımlanmalıdır. Bu tür birimlerde görev yapacak personelin, çocuk gelişimi ile ilgili bilgi sahibi olması yeterli olmaz. Çocuk ihmali ve istismarını tanıma ve yönlendirme konusunda duyarlı ve donanımlı olması, çocukların

²⁸ AB Yönergesi (Directive 2012/29/EU: Paragraf 14) Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne dayanarak, Yönergenin uygulanmasında çocukların yüksek yararının korunmasının birincil derecede önemli olduğunu vurgular. Ayrıca, "çocuk mağdurların... tam yetkilendirilme"si zorunluluğunu ifade eder.

korunmasının hukuki yönlerini bilmesi gerekir. Ayrıca çocuklar annelerinin çevirmeni olarak görülmemeli, çocuklardan bilgi almaya çalışılmamalıdır.²⁹

Bunun yanında, meslek elemanlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dayalı toplumsal yapıyı tahlil edebilme yeteneğine sahip olması şarttır. Zira burada yürütülen çalışma, sadece çocukla değil anneyle de ilişkilenebilir. Meslek elemanları, destek sürecinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yarattığı derin travmalar yaşayan kişilerle ilişki kuracaktır. Bu konuda duyarlılığı olmayan bir çalışanın, çocuklar için amacına uygun hizmet üretmesi beklenemez. Geleneksel aile ve annelik rollerini referans alarak durumun değerlendirilmesi, ilişkilerin sorgulanması, neticede danışanın annelik rollerini yargılaması türünden sıkıntılara yol açabilir.

Çocukların güvenini kazanmak; beslenme, temizlik, uyku, giyinme gibi acil fiziksel ihtiyaçlarını gidermek; sorun, ihmal ve istismar durumlarını değerlendirebilmek; ihmal ve istismar durumlarında, hukuki süreçlerin başlatılması için gerekli desteği sağlamak; karşı karşıya buldukları tehdit ve tehlikelerden korunmalarını sağlama aracı olarak, risk analizi ve güvenlik planlaması yapmak; şiddetin yol açtığı travma sonucu zedelenecek anne-çocuk ilişkisini onarmak amacıyla (yargılayıcı olmadan) desteklemek; kadınları ve çocukları, çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgilendirmek, duyarlılık kazandırmak; kadınları ve çocukları, çocukların yetişkinlerle ilişkilerinde sınırlar, güvenlik, mahremiyet, cinsel gelişim konularında bilgilendirmek, çocuklarla ilgili olarak yürütülecek başlıca çalışmalardır.³⁰ ŞÖNİM'e anneleri ile başvuran çocukların içinde bulunduğu risklerin değerlendirilebilmesi, bu risklerden korunmaları için gereken güvenlik planlarını yapılması gerekir. Çocuklara yönelik güvenlik planlarının basit ve kolay anlaşılır olması gerekir.³¹ Ancak bunlar yapılırken çocuklar, hiçbir koşulda anneleri hakkında bilgi edinme aracı olarak kullanılmamalıdır.

Çocuklara yönelik hizmetler konuya duyarlı ve alanın bilgisine hâkim kişiler tarafından, belli çocuk haklarına yönelik duyarlılık çerçevesinde, özen gösterme ilkesi doğrultusunda planlanmalıdır. Merkez, çocuklara yönelik psikolojik, hukuki, tıbbi destek verme ve yönlendirme yapma kapasitesinde olmalıdır. Çocuklarla kurulacak ilişkide açık olmak, dürüst olmak, çocuğun güvenini kazanmak çok önemlidir. Çocukları, basit bir dille bilgilendirmek, kurumu tanıtmak ve yapılacaklar hakkında fikir sahibi olmalarını sağlamak, çocukların geleceğe dönük kaygı üretmesini engelleyecektir. Toplumsal cinsiyete dayalı ve

²⁹ Bkz. Asgari Standartlar Çalışması (Kelly: 2008)

³⁰ Bkz. KSK, 2010; Tosun 2010; Appeltvd., 2007

³¹ "Çocuklar için güvenlik planları gerçekçi, basit ve yaşlarına uygun olmalıdır. Çocukları güçlendirmek için olası güvenlik stratejileri şunlardır: 1) Şiddet öncesi durumlardan nasıl kaçınılacağı, 2) Nasıl telefon edileceği, 3) Nasıl acil yardım isteneceği, 4) Kaçış yöntemleri, 5) Kaçırılma durumunda neler yapılacağı" (Appelt vd., 2007: 66-67).

kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla örgütlenen kurumlarda yeterli sayıda ve nitelikte çocuk psikoloğu, pedagog ve çocuk bakıcısı görev yapmalıdır (Appelt vd., 2007: 72-73).

Çocukların kadına yönelik şiddetle mücadele içinde yürütülen hizmetlerin ana yararlanıcılarından biri olduğu standardı akılda tutularak, çocuklara yönelik hizmetlerin niteliğine ilişkin değerlendirme tabloda yer alan göstergeler aracılığıyla yapılabilir.

ŞÖNİM Taslak Yönetmeliği uyarınca, çocuklara ilişkin görevler kapsamında psikologların çocuklara ilişkin görevleri şunlardır: Psikologlar "ŞÖNİM'e başvuran ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyan şiddet mağdurunun ve beraberindeki çocukların değerlendirmelerini yapmalıdır; ihtiyaç duydukları süre boyunca onlara destek sağlayarak ilgili raporları düzenlemelidir." Diğer görevlerin, çocuk gelişimci tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Çocuk gelişimcinin görevleri aşağıdaki gibidir:

- a) Şiddet mağduru çocuk veya şiddet mağdurunun beraberindeki çocukla ilk görüşmeyi yapmak, çocuğu ŞÖNİM ve ilk kabul biriminin amacı ve işleyişi konusunda bilgilendirmek,
- b) Gelişim ve eğitimleri ile ilgili sorunları olan çocukların sorunlarının çözümü için mesleki çalışmalar yapmak, gerekli hallerde ilgili kurum ve kuruluşa yönlendirmek,
- c) ŞÖNİM'e başvuran ve barınma hizmetinden yararlanmayan şiddet mağdurunun beraberindeki çocukların gelişim düzeylerini değerlendirerek elde edilen sonuçlar doğrultusunda gerekli rehberlik ve yönlendirmede bulunmak;
- ç) Şiddet mağduru çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili mevzuat kapsamında gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik işlemleri ve takibini yapmak,
- d) Şiddet mağdurunu veya şiddet uygulayanı, ebeveyn-çocuk ilişkisi konusunda bilgilendirmek ve rehberlik etmek,
- e) Aile içi şiddet mağduru olan ya da aile içi şiddete tanık olan, travma yaşamış çocuklara uygun eğitim ve gelişim programları hazırlamak, uygulamak veya uygulanmasını sağlamak (Madde 45).

Öte yandan, kurumun fiziksel koşulları da çocuklar için uygun olmalıdır. Çocukların bakımına, eğlenmelerine ve danışmanlık hizmetinin uygun şekilde verilebilmesine olanak tanıyacak, yaş grupları düşünülerek farklı şekillerde düzenlenmiş, ev kazalarına karşı güvenli, iyi aydınlanmış, engelli çocukların

ihtiyaçlarına da cevap verebilecek bir fiziksel yapı gözetilmelidir (Appelt vd., 2007: 70-71). ŞÖNİM'ler anneleri ya da yakınlarıyla gelecek çocuklara uygun planlanmalıdır. Çocuklarla görüşme yeri, birlikte geldiği yetişkinden ayrıldığı duygusuna yol açmayacak şekilde ve uzaklıkta olmalıdır. Ne var ki, ŞÖNİM taslak yönetmeliğinde çocuk oyun odalarının, mesleki görüşme odalarından uzakta olması vurgulanmaktadır. Çocuğun anne ile yapılan görüşme sırasında ortaya çıkabilecek travmatik anlatıdan etkilenmemesi hedeflenirken, yaşayabileceği ayrılık endişesi veya kaygısı göz ardı edilmektedir.³² “Görüşme odası çocuğun annesinden ayrılmak istememesi durumunda, odanın ayrı bir bölümde, annesini görebileceği ama konuşulanları duyamayacağı ve görüşmeyi yapan uzman dışında bir uzman tarafından ilgilenilebileceği şekilde konumlandırılmalıdır” (KSK, 2010: 87).

Çocuklara Yönelik Hizmetlere İlişkin Göstergeler-1	Norm
<p>Kurum sorumluluğunu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu yerine getirecek birim yapılaşmış mı? Kurumsal düzenleme, yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı? Bu sorumluluğu yerine getirecek sayıda ve kapasitede personele ilişkin mevcut durum nedir?</p>	<p>Çocukların Korunma Hakkı: Çocuk hakları Sözleşmesi, M. 19 Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5</p>
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası içinde çocuklara yönelik hizmetler bütünlüklü ve bütünlüşmüş mü? Çocuklara ilişkin hizmetler üretilirken çocuk haklarıyla ilgili sivil toplum örgütleri dâhil kurum ve kuruluşlarla ilişki kuruluyor mu? İlişki kurulan kurum ve kuruluşlarla yapılmış protokoller var mı?</p>	
<p>Çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak fiziksel koşullara sahip mi? Çocuklar için görüşme odası var mı? Oyun odası ve yaş gruplarına uygun oyuncak ve eğitici malzeme ve araç gereç bulunuyor mu?</p>	
<p>Çocuklara verilen hizmetler izlenebilir ve hesap verebilir mi? Başvuruların kaçında kadın çocukları ile birlikteydi? Beraberinde çocuğu olan kadın sayısının, gizlilik ve güvenlik planı yapılan çocuğa oranı nedir?</p>	

³² Taslak yönetmelikte şu ifade yer almaktadır: “Çocuk oyun odası, adli görüşme ve mesleki görüşme odalarından uzak, aydınlık ve havadar olur, çocuk psikolojisine uygun renk ve mobilya kullanılır, içinde çocukların vakit geçirebilecekleri eğitici ve eğlendirici oyuncaklar bulundurulur” (Madde 5/e).

ŞÖNİM'de verilecek hizmetlerde izlenecek yöntemler, bireysel danışmanlık ve destek çalışmalarının yanında, grup çalışmaları, oyun terapisi, grup terapisi, sanat terapisi gibi terapi yöntemleri, eğitici ve eğlendirici faaliyetler olabilir (Appelt vd., 2007: 64).

Çocuk hizmetlerinin önemli bir bölümünü de eğitim danışmanlığı ve desteği oluşturmaktadır. Çocukların eğitimlerinin kesintiye uğramaması önemlidir (bkz. Karataş vd., 2008: 90). Bu süreçte il milli eğitim müdürlükleri ile işbirliği halinde çocukların eğitimleri ile ilgili engellerin aşılmasına çalışılmalıdır. Ücretsiz kreş hizmetleri, gizli okul kaydı gibi bazı temel konularda hassas bir çalışma yürütülmesi gerekebilir. Özellikle şiddet uygulayanın, kadına ve çocuğa erişimini engellemek önemlidir. Çocuğun okul başarısı üzerindeki etkilerini de en aza indirmek için uzmanların eğitimcilerle işbirliği içinde yürüteceği çalışmalar önemlidir. Ayrıca, çocukların sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerden, gezilerden, kamplardan faydalanmaları sağlanmalıdır.

Yetişkinler için olduğu gibi çocuklar için de, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım yapılmaması uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır.³³ Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi uyarınca, Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan hak ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri almak, Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde, çocuğun üstün yararının gözetilmesine öncelik vermekle yükümlüdür (Madde 7).

Çocuklara yönelik uygulamaların özen gösteren ve çocuğun yüksek yararını gözetilen bir anlayışla geliştirilip geliştirilmediğine ilişkin değerlendirme tabloda yer alan göstergeler aracılığıyla yapılabilir.

³³ Bkz. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs//mevzuat/cocuk_haklari_sozlesmesi.pdf

Çocuklara Yönelik Hizmetlere İlişkin Göstergeler-2	Norm
<p>ŞÖNİM'in çocuk koruma politikası var mı? Başvuran kadının beraberindeki çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek bir birim oluşturulmuş mu? Çocuk birimi için yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı? Çocuklara yönelik aşağıdaki hizmetler veriliyor mu? Birincil ihtiyaçların giderilmesi ☐ Güvenlik planlaması ☐ Risk analizi ☐ Bireysel danışmanlık ☐ Hukuksal danışmanlık ve bu süreçlerde destek ☐ Sağlık yönlendirmeleri ve bu süreçlerde destek ☐ Oyun terapisi ☐ Grup terapisi, ☐ Sanat terapisi ☐ Eğitici ve eğlendirici faaliyetler ☐ Baba ile kişisel ilişki görüşmesi hakkında hizmet yönergesi var mı? Çocuklara yönelik ihmal ve istismarın değerlendirilmesi uzman personel tarafından yapıpı takip ediliyor mu? Anne çocuk ilişkisini desteklemeye yönelik hizmetler veriliyor mu? Çocuklara yönelik broşür, bilgilendirici dokümanlar var mı?</p>	<p>Çocukların Korunma Hakkı: Çocuk hakları Sözleşmesi, M. 19 Fiziksel ve düşünsel bütünlüğe saygı: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 3; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8</p>

3.2.7. Çağrı Merkezi

Çağrı merkezi hizmeti, kadınların doğrudan başvuru yapma olanağı olmadığı durumlarda, hayati risklerden korunmalarını sağlayan, son derece önemli bir hizmettir. Çağrı merkezi görevlisi, şiddet gören ve/veya görme riski taşıyan kadınların ilk temasa geçtiği kişilerden biridir. Çoğu zaman tek temas noktası olabilmektedir. Kimi zaman da, tek destek hizmeti konumunda olur. Bu konumdaki personelin, psiko-sosyal destek kapsamında sıralanan niteliklere sahip olması gerekir. Bunun yanında, teknolojik uygulamaları etkin kullanabilme, krize müdahale konusunda bilgili olma gibi öz nitelikler de taşınmalıdır. WAVE raporu, her ülkenin ilk bağlantı noktası olarak ücretsiz bir telefon hattı hizmeti vermesi gerektiğini vurgular: "Destek ve kriz danışmanlığı sağlayan ve kadınları sığınak, danışma merkezleri ya da polis gibi yüz yüze hizmetlere yönlendiren, ücretsiz 24 saat yardım hattı, kadın şiddet kurbanları için destek hizmetlerinin temel parçalarından biridir. Bir yardım hattından alınan destek çoğu zaman daha güvenli bir hayata doğru atılan ilk adımdır" (Appelt vd., 2009: 135). Ancak bu önemli işlevin yerine getirilme düzeyi, çağrı merkezi hizmetinin niteliğine bağlı olarak değişir.

Çağrı sisteminin farklı ihtiyaçlara cevap verecek şekilde, bütünlüklü yaklaşımı dikkate alan bir biçimde yapılandırılmış olması, zorunlu teknik ve teknolojik donanıma ve erişime sahip olması gerekir.

Çağrı merkezinde yürütülecek çalışmaların temel ilkeleri şunlardır:

- 7 gün 24 saat ulaşılabilir olacaktır.
- Görüşmelerin gizliliği güvence altına alınmalıdır.
- Kolay ulaşılabilir ve ücretsiz olmalıdır.
- Bilgilendirici olmalıdır.
- Savunuculuk, destek ve kriz danışmanlığı verebilmelidir.
- Duyma engellilerin erişimine uygun olarak mesaj gönderilebilir olmalıdır.
- Ulusal düzeyde hizmet verecek en az bir yardım hattı olmalıdır.
- Hassas grupları içermelidir.
- Yaygın şekilde tanıtımı yapılmalı ve bu tanıtımın Braille alfabesi ve işaret dili dâhil çeşitli dillerde olması sağlanmalıdır.

Ayrıca, çağrı merkezleri, mutlaka etnik farklılıkları dikkate alacak şekilde, göçmen ve mülteci kadınlara yönelik hizmet üretebilme kapasitesine de sahip olmalıdır.

Çağrı merkezinde operatörlük hizmetini yürüten meslek elemanının görevleri, telefonla yapılan başvuruları yanıtlamak, değerlendirmek, gerekli durumlarda takibini yapmak; danışanı ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda bilgilendirmek, ilgili kuruluşlara veya kadın danışma merkezine yönlendirmek; başvuruları kayıt altına almak, elektronik ortama aktarmak, raporlamak olarak özetlenebilir (Tosun, 2010:44). Başvuruların kayıt altına alınması ve raporlanması bir zorunluluktur. Söz konusu kayıtlar, gizlilik ilkesine uygun olarak tutulmalı ve şiddetle ilgili izlemeye ilişkin veri oluşturabilecek şekilde tasnif edilmelidir. Tosun, başvuruların istatistiksel olarak değerlendirilmesi ve belirli periyotlarda kuruma sunulması gerektiğini de vurgulamaktadır (Tosun, 2010: 45).

Kadına yönelik şiddetle mücadele içinde çağrı merkezi hizmetlerinin hangi standartlarda yürütülmesi gerektiğine ilişkin değerlendirme tabloda yer alan göstergeler aracılığıyla yapılabilir.

Çağrı Merkezi Hizmetlerine İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kurum çağrı merkezi hizmeti yürütme sorumluluğunu üstleniyor mu? Bu sorumluluğu yerine getirecek birim yapılaşmış mı? kurumsal düzenleme, yasa, yönetmelik, uygulama yönergesi var mı?</p>	<p>Kötü muamele yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8 Fiziksel ve düşünsel bütünlüğe saygı: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 3; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8 Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu para. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5 Ayrımcılık Yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21; BM Engelli Hakları Sözleşmesi M. 15,24; CEDAW 28 Sayılı Genel Tavsiye; İstanbul Sözleşmesi Hükümetlerin şiddet gören kadınların ve çocuklarının şiddet görene sunulan destek hizmetlerine ilişkin bilgileri yaygınlaştırma taahhüdü, Pekin Eylem Platformu para. 125</p>
<p>Çağrı merkezi hizmetlerini verecek getirecek sayıda ve kapasitede personele ilişkin mevcut durum nedir? Çağrı merkezi çalışanları asgari standartlara uygun eğitim almışlar mı? Çağrı merkezi çalışanları başlangıçta gerekli eğitimleri almış ve sonrasında eğitim almaya devam ediyor mu? Destek ve kriz danışmanlığı verilebiliyor mu?</p>	
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası içinde çağrı merkezi hizmetleri bütünlüklü ve bütünleşmiş mi? ŞÖNİM'in acil yardım hattı destek uygulama yönergesi diğer hatlarla aynı mı? Bütün çağrı merkezleri (183, 156-jandarma, 155-polis, 157-insan ticareti) birbiriyle bütünleşmiş mi?</p>	
<p>Acil yardım destek erişilebilir mi? Acil yardım hattı 7/24 ulaşılabilir mi? Yerelde konuşulan farklı dillerde danışmanlık yapılıyor mu? Ücretsiz mi? Duyma ve görme engellilerce erişilebilir mi? Brill alfabesi ve işaret dili de dahil çeşitli dillerde yaygın bir şekilde tanıtımı yapılıyor mu?</p>	
<p>Çağrı Merkezi izlenebilir mi? Telefon kayıtları otomatik olarak kaydediliyor mu? Raporlanıyor mu?</p>	
<p>Gizlilik korunuyor mu? Gizliliğin korunması için yönerge var mı? Çalışanlarla yapılan gizlilik protokolü var mı? Çağrı merkezi arayanların ihtiyaçlarına cevap verebiliyor mu? İzleme dönemi içinde hangi kurumlara kaç kadın yönlendirildi?</p>	

3.2.8. Kurumsal İşleyiş ve Personele İlişkin Destekler

Toplumsal cinsiyete dayalı ve kadın yönelik şiddetle mücadele amacı etrafında yürütülen hizmetlerin asgari standartları sağlayabilmeleri için güçlü bir kurumsallaşmaya sahip olmaları gerekir. Bu amaçla devlet eliyle yürütülen ve örgütlenen kurumlar, diğer devlet kurumlarından farklılıklar göstermelidir. Bu tür bir yapı:

- Devlet bürokrasisinin işleyişi içinde karşılaşılan duruma yavaş tepki veren kurumlardan farklılaşarak, acil ihtiyaçlara hızlı cevap verebilme kabiliyetine sahip olmalıdır.
- Personel yapısı zaman içinde deneyim kazanmasını beklemek yerine deneyimli personelin alanda çalışmasıyla ve sürekli yinelenen eğitim ve süpervizyon çalışmalarıyla aile desteklenmelidir.
- Şiddetin yaygın ve çeşitli şekillerde tezahür eden bir olgu olduğu gerçeğinden hareketle, farklı işleyişlere müsait bir sistemi ve bütçesi olmalıdır. Asgari Standartlar Çalışması'na göre, devlet şiddetle mücadele hizmetlerinin sunumu için kaynak akışı sağlamalı (Kelly, 2008), bunun yanında bu kaynağın nasıl kullanılacağına ilişkin açık ve tanımlayıcı bir uygulama sistemi oluşturmalıdır.
- Bütçesi yeterli olmalı ve kullanılabilir şekilde planlanmış olmalıdır.

Hizmeti veren personelin yeterliliğini sağlamak: Kadına yönelik şiddet alanında hizmet üretmek, güçlü bir donanım gerektirir ve yıpratıcı bir süreçtir. Bu alanda çalışan personelin eğitim yoluyla donanımlarının güçlenmesi, ikincil travmanın ve tükenmişliğin etkilerinden bağımsız bir hizmet üretebilmesi ve hizmet standardının korunması için yürütülmesi gereken bazı çalışmalar vardır. Bunlar süpervizyon çalışmaları, eğitimler, iç denetim mekanizmaları ve kurum içi toplantılar olarak sıralanabilir.

Süpervizyon: Süpervizyon, verilen hizmetin niteliğinin artırılması, hizmet verenin ihtiyaçlarının, ikincil travmaya dayalı sıkıntılarının giderilmesi, ekip çalışmasının düzenlenmesi, çalışma sırasında ortaya çıkan bürokratik zorlukların saptanması ve hemen giderilmesine aracılık eden destekleyici bir çalışmadır. "İkincil travmatizasyon, ağır derecede travma geçiren başvuru sahiplerinin olduğu bir ortamda, bir çeşit mesleki tehlike olarak da görülebilir. Bu nedenle, travma geçiren mağdurlara hizmet veren kurumlar, bu risk açısından çalışanları ile ilgili pratik ve ahlaki sorumluluk taşırlar. Bu sorumluluğu yerine getirmek için çalışanların süpervizyon alması sağlanmalıdır." (KSK, 2010)³⁴

³⁴ Mesleki Süpervizyon, danışmanlık, terapi ve diğer uygulamalarla ilgili olarak bkz. Sevim Aydın (2010a)

Kadına yönelik şiddet gibi kırılgan bir alanda, çok az imkânla hizmet üretmeye çalışmak hem zor hem de yıpratıcı bir iştir. Ancak yapılacak hataların sonuçları da bir o kadar dramatik olabilir. Bu nedenle, bu alanda çalışanlara yönelik süpervizyon büyük önem taşımaktadır. 2012-15 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı, bu konuyla ilgili olarak, "Şiddet mağduru kadınlara, varsa çocuklarına yönelik hizmet sunumunun her kademesinde yer alan görevlilerde görülen tükenmişlik sendromunun önlenmesine yönelik psikolojik destek ve danışmanlık mekanizması oluşturulması" aktivitesini önermektedir. Çalışanlar açısından sorumluluğun paylaşılmasını, hatanın aza indirilmesini sağlayan bir mekanizmadır. Böylece, çalışanı güçlendirir ve korur.

Süpervizyon verecek kişi, travma alanında deneyim sahibi klinik psikolog ya da psikiyatrist olmalıdır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet perspektifine /kadın bakış açısına sahip, kadınlarla ve çocuklarla ilgili alanlarda deneyimli olması gerekir.

Kurum içi toplantılar: Kadına yönelik şiddetle mücadele, çok farklı hizmetleri üretecek farklı birimlerin koordinasyon içinde çalışmasını gerektirir. Bu çalışma, ŞÖNİM benzeri çatı kuruluşların, farklı hizmet birimlerini bir arada barındırması sonucunu doğurmaktadır. Ancak şiddetle mücadelenin etkin bir şekilde sürdürülebilmesi farklı birimlerin sıklıkla iletişime geçmeleri ile mümkün olabilir. Kurum içi toplantılar, bu iletişimin kanallarını sağlar. Hukuksal destek, eğitim desteği, sağlık personeli, psiko-sosyal danışmanlık birimi, çocuklarla ilgili hizmet üreten personel, tüm uygulamalarında ortaya çıkan aksaklıkları gidermek, yeni ihtiyaçlara yönelik yeni düzenlemeler yapmak ve işbirliği standartlarını oluşturmak için belirli periyotlarda bir araya gelmelidir. Bu çalışma özellikle kurumsal işleyişi yeni şekillenmekte olan ŞÖNİM'ler için önemlidir.

Personel eğitimi: Personel eğitiminin amacı, "kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin önlenmesi, müdahale alanlarında yeterlilik" kazandırmaktır (Appelt vd., 2007: 87) Bu alanlar arasında, cinsel istismar ve çocuklara yönelik şiddet, kadın ticareti, zararlı kültürel uygulamalar (örneğin, namus adına kadına yönelik şiddet, çocuk evlilikleri, berdel, kadın sünneti), yasal değişiklikler, göçmen ve sığınmacı kadınlara ilişkin yasalar, engelli kadınlar ve çocuklar için destek ve travma sonrası stres bozukluğu gibi alanlar sayılabilir. Bu eğitimler, kadın örgütleriyle işbirliği halinde yürütülmeli ve personelin toplumsal cinsiyet bakış açısını benimsemesi, kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet boyutu ve türleri hakkında farkındalığının artması, ilgili mevzuat ve ayrımcılık yasağı ile çoklu ayrımcılık ve özel ihtiyaç sahipleri hakkında en yeni ve en iyi uygulamalar ve araştırmalar hakkında bilgi sahibi olması sağlanmalıdır. Ayrıca, personelin,

toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda konferanslara, seminerlere ve benzer faaliyetlere katılması ve bu konularla ilgili yayınları okuması da teşvik edilmeli, bunun için gerekli koordinasyon ve kaynak sağlanmalıdır (Appelt vd., 2007: 88).

Personel eğitimi yeterli sürede ve tekrarlanan periyotlarda olmalıdır (bkz. Eğitime İlişkin Hizmetler). Personelin işe alındıktan sonraki süreçte işe başlama eğitimine tabi tutulması bir asgari standart olarak ifade edilmektedir. Asgari Standartlar Çalışması'na göre çalışanların başlangıçtaki eğitimi, şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı dinamiklerini anlamayı ve kadına yönelik şiddetin değişik biçimleri hakkında farkındalık geliştirmeyi sağlamalıdır; ayrımcılık karşıtlığı ve farklılık, yasal ve sosyal haklar konularında bilgilendirmeyi içermelidir. Asgari başlangıç eğitimi ve asgari sürekli eğitim iş sözleşmesinin bir parçası olmalıdır (Kelly, 2008: 41).

Personele ilişkin tüm bu standart düzenleme ve uygulamalara ilişkin bir değerlendirme yapabilmek için, yukarıda belirtilen göstergelerden ve personel tablosundan yararlanılabilir.

PERSONEL BİLGİ FORMU			
müdür ()	sosyal çalışmacı ()	çocuk gelişimcisi ()	bakıcı anne ()
psikolog ()	sosyolog ()	hemşire ()	memur ()
avukat ()	güvenlik personeli ()	veri hazırlama kontrol işletmeni ()	
Kadrosu nedir ve şu anda hangi kurumdadır?			
Eğitim durumu, bitirdiği okul nedir?			
Bu alanda ne kadar süredir çalışmaktadır?			
Hizmet içi eğitim aldı mı? (konu, süre bilgisi)			
Geçici görevlendirme ise hangi kurumdan geldiği?			
Aspb il müdürlüğünde çalışma süresi?			
Şönimdeki çalışma süresi?			
Şönim içinde hizmet verdiği birimdeki çalışma süresi?			
Kendi isteği ile mi atandı?			
Atama öncesinde birime ilişkin bilgisi var mıydı?			
Atama öncesinde yapacağı işlemlerle ilgili bilgi sahibi miydi?			
ŞÖNİM'deki görevi			
Ön görüşme ()			
Psikolojik destek ()			
Sosyal destek ve yönlendirmeler ()			
Hukuksal destek ()			
Çağrı merkezi ()			
Çocuklarla ilgili işlemler ()			
Tedavi ve sağlık hizmeti ()			
Veri kayıt işlemleri ()			
Diğer ()			

Değerlendirme: Personel açısından hizmetin düzenli olarak değerlendirilmesi hem çalışmanın görünür kılınması, hem de veriminin artırılması için önemlidir. WAVE raporunda, kendisi hakkında değerlendirme yapılmasına hazır olmayan çalışanların profesyonel olarak güvenilir olamayacağı ifade edilmiştir (Appelt vd., 2007: 89). Bu değerlendirme, çeşitli aşamalarda ve dönemsel olarak yapılabilir (Karataş vd., 2008: 114-5).

Hizmetten yararlananların değerlendirmesi; Çalışanların kendilerini değerlendirmesi (öz-değerlendirme); kurum dışından bir uzman tarafından bağımsız değerlendirme; kurum dışı paydaşların, paydaşlarla ilişkilere dair değerlendirmesi olmak üzere, dört farklı değerlendirme biçiminin bir arada yapılmasını önerilmektedir. Ayrıca, sunulan hizmetler ve destekler, danışanların ihtiyaçlarına göre ve onların katılımıyla geliştirilmelidir. Bu bağlamda, hizmetten yararlananların görüşlerinin alınması için aktif çaba gösterilmesi ve bu görüşlerin dikkate alınması önemlidir. Ayrıca, hizmet alanların, hizmeti üretenlerin çalışma biçimleri, tavır ve davranışları, görevlerini icra etme biçimleri hakkında görüşlerini dile getirebilmeleri, şikâyetlerini ifade edebilmeleri önemlidir. Bu nedenle, önerilerin ve şikâyetlerin alınacağı, ama öneride veya şikâyette bulunanın, ne olursa olsun, herhangi bir kötü muamele ya da ihmalle karşılaşmayacağı garanti edilmelidir. Bu, yararlanıcıların yasal hakkı olarak belirli kurallar dâhilinde işletilen sistematik bir şikâyet mekanizmasının oluşturulması anlamını taşır (Karataş vd. 2008: 122). Şiddet mağdurlarının başvurdukları kurumlar içinde de mağdur edilmesinin önüne geçmek, bu tür mekanizmaların varlığı ile mümkün olabilir.

Yukarıda kurumun personeline ilişkin destekleyici hizmetlerini, kurum içi iletişim ve hizmetin değerlendirilmesine ilişkin uygulamanın standartlara uygun olup olmadığını görmek için tabloda yer alan kurumsal yapı ve işleyişe ilişkin göstergelerden yararlanılabilir:

Kurumsal Yapı ve İşleyiş İlişkin Göstergeler	Norm
<p>Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası bütünlüklü mü? Mevzuat toplumsal cinsiyete duyarlı mı? Mevzuat kadına ve kız çocuklarına yönelik şiddet türlerini kapsıyor mu? Birbirine uyumlu ulusal, yerel ve kurumsal eylem planları var mı? Kullanılan formlar toplumsal cinsiyete duyarlı mı?</p>	<p>Özen gösterme: Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonu M. 4(c); BM Özel Raportör özen gösterme standartları; Pekin Eylem Platformu paragraf. 124/b Avrupa Konseyi Rec(2002)5</p> <p>Hükümetlerin uygun ve yeterli bütçe ve kaynak ayırma taahhüdü, Pekin Eylem Platformu para. 124-5</p> <p>Ayrımcılık Yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21; BM Engelli Hakları Sözleşmesi M. 15,24; CEDAW 28 Sayılı Genel Tavsiye; İstanbul Sözleşmesi</p> <p>Fiziksel ve düşünsel bütünlüğe saygı: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 3; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8</p> <p>Kötü muamele yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8</p>
<p>Kanunların yürürlüğe konması ve programların uygulanması için düzenli olarak yeterli kaynak ayrılmakta mıdır? Bütçe yeterli mi?</p>	
<p>Bütçe hazırlama süreci katılımcı mı? Bütçe hazırlanırken bulunulan yerdeki ŞÖNİM'in talep ve ihtiyaçları dikkate alınıyor mu?</p>	
<p>Çalışma ortamı katılımcı mı? Ekip toplantısı yapılıyor mu? Ekibin ihtiyaçlarını iletmeleri ile ilgili uygulama var mı?</p>	
<p>Çalışanların fiziksel ve düşünsel sağlığına özen gösteriliyor mu? Çalışmalar için düzenli yapılan Tükenmişlik Sendromu/psikolojik destek çalışması var mı? Düzenli süpervizyon veriliyor mu?</p>	
<p>İzleme ve hesap verebilirlik sistemleri işlevsel ve katılımcı mı? ŞÖNİM'de danışanlar için öneri ve şikâyetlerin iletildiği bir mekanizma var mı? ŞÖNİM çalışanlarının başvuru yapabileceği bir şikâyet mekanizması var mı? İlişkide olunan kurumlarla yapılan çalışmaların izlemesi yapılıyor mu? İç izleme var mı? (stratejik plan doğrultusunda)</p>	

3.2.9. Ulaşılabilirlik-Erişilebilirlik-Güvenlik

Erişilebilirlik çok genel anlamda bir hizmetin, bir aracın, bir donatının veya bir sosyal ortamın herkes tarafından kullanılmaya ne dereceye kadar müsait olduğunu gösterir. Mekânsal perspektiften bakıldığında, bir mekânın (kent, konut, kamu binaları veya ŞÖNİM gibi) içerme kapasitesinin ne kadar olduğunu göstergesidir. Erişilebilirlik derecesi, mekânsal eşitliğin ne ölçüde sağlandığının göstergesidir. Bu anlamda eşitlik normuna dayalı bir standarttır.

Erişilebilirlik, temel insan hakkı olan eşitlik ve ayrımcılıktan uzak yaşamının mekânsal karşılığıdır. Erişilebilirlik kavramının uluslararası standartları ve normları, sadece engellilerin mekâna eşit katılımını, mekâni eşit kullanımını tanımlar. Erişilebilirlik yaygın olarak engelli haklarıyla özdeşleştirilmektedir. Bunun bir nedeni, sadece engelli hakları çerçevesinde ulaşılabilirlik standartlarını bağlayıcı metinlere girmiş olmasıdır. Türkiye'de de Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin, 5825 sayılı Kanun'la onaylanması uygun bulunmuş ve Bakanlar Kurulu'nun 2009/15137 Sayılı kararıyla onaylanmıştır. Sözleşmenin amacı, "engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmek"tir (Madde 1). Erişilebilirlik, taraf devletlere engellilerin bağımsız yaşayabilmesini ve yaşamın tüm alanlarına etkin olarak katılabilmesini sağlamak, fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil olacak şekilde bilgi ve iletişim hizmetlerine, diğer bireylerle eşit koşullarda erişimini sağlamak için uygun tedbirlerin alınması sorumluluğunu vermektedir ve bu tedbirlerin hangi alanlarda nasıl alınması gerektiğini açıklamaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, kamu ve kamuya açık binaların erişilebilirlik standartlarıyla uygun olmayanlarının tespiti ve yapılması gereken değişiklikleri denetleme formları hazırlamıştır.³⁵ Ayrıca, engelliler için web erişimi standartları hazırlamıştır.

Toplumsal eşitsizliklerin çeşitliliği ve çokluğu karşısında erişilebilirliğe ilişkin uluslararası standartlardaki eksiklik, mekânsal eşitliğin sağlanmasında "evrensel tasarım" perspektifi kullanılarak giderilmeye çalışılmaktadır. Evrensel tasarım, "herkes için eşit katılım" ilkesi etrafında, uluslararası normlar ve standartlar olmasa da, bir hizmetin kamu kuruluşları veya diğer tüzel kişilerce sunumunda, hizmet sunumunun hedeflediği herkesi içermesi anlamına gelir. Evrensel tasarım, yasalarca güvence altına alınan bir hak olsun ya da olmasın bir bakış açısını, bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Ana prensipleri, "eşit kullanım",

³⁵ Bkz. <http://www.eyh.gov.tr/tr/html/8668/Ulasilabilirlik>

“kullanımda esneklik” (çeşitli farklılıkların bağdaştırılması), “basit tasarım” (herkesin anlayacağı şekilde), “anlaşılabilir bilgi”, “kullanımda ortaya çıkacak tehlikelerin en aza indirilmesi”; “düşük fiziksel çaba” (en az fiziksel çaba ile kullanabilmek) ve “uygun boyut ve yer sağlamak”tır.

Evensel tasarım ise daha çok bir fiziksel veya sanal sınırlı mekânın kullanımına ilişkindir. Oysaki çoklu toplumsal eşitsizlikler ve şiddet söz konusu olduğunda daha geniş ve bütünlüklü ve genel olarak toplumsal eşitlik ve güvenlikle ilişkili bir bakış açısına ihtiyaç vardır. ŞÖNİM, İstanbul Sözleşmesi’ne referansla, şiddet gören ve görme riski taşıyan, her yaş ve her farklılığı içerecek şekilde, her türlü farklılıklarıyla bütün kadınlara ve beraberindeki çocuklara hizmet sunması beklenen bir yapıdır. Bu nedenle, ŞÖNİM gibi sınırlı bir fiziksel mekâna sahip bir yerin, her kesimden ve her yerden gelen toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınlara hizmet sunmayı hedeflediği unutulmamalıdır. Ayrıca, ŞÖNİM’de çalışanlar da bu sınırlı mekânın kullanıcıları arasındadır. Bu nedenlerle, erişilebilirlik, ulaşılabilirlik en geniş anlamıyla her türlü farklılığı içerecek şekilde ve kullanıcıların sadece fiziksel değil, toplumsal güvenlikleriyle de birlikte düşünülmesi gerekir.

3.2.9.1. Erişilebilirlik

Erişilebilirlik, üç anlama gelir: "Varış kolaylığı", "mekânın herkesin eşit ve keyifli şekilde kullanımına göre düzenlenmesi" ve "toplumsal hayata tam katılımın mümkün olduğu bir ortamın yaratılması." Varış kolaylığı anlamında bir hizmete veya donatıya ulaşım üç aşamalı bir sürecin sonucudur. İlk olarak, hizmetin erişilebilir olması için öncelikle hedeflenen kullanıcılar tarafından kabul edilebilir olması gerekir. ŞÖNİM'ler özelinde bunun anlamı, ŞÖNİM'ler hakkında sunulan bilgilerin içeriğinin kapsayıcılığı ve sunumuyla ilgilidir. Bu bağlamda sunulan bilgiler doğru ve İstanbul Sözleşmesi'nin içeriğine uygun olarak çoklu ayrımcılıkları, şiddete hassas grupları ve farklı şiddet türlerini içerecek şekilde olmalıdır. İkinci olarak, sunulan hizmet ve donatının her hedef kullanıcı için görünür olması gerekir. ŞÖNİM'ler adresleri gizli yerler olmadığı için, yerlerine, nasıl ve hangi kanallarla ulaşılabileceğine dair bilgiler, işitme ve görme engelliler dâhil, herkes için açık ve anlaşılır şekilde kolayca bulunabilir olmalıdır, yapılacak bilgilendirme ve eğitim çalışmaları da, farklılıkları ve hassas grupları dikkate alarak planlanmalıdır. Ayrıca, acil yardım hattı ALO 183, hastaneler, sağlık merkezleri gibi sık ziyaret edilen yerlerde tanıtılmalı ve telefon rehberlerine dâhil edilmelidir. Üçüncü olarak da, hedef kullanıcıların, hizmet veya donatıya eşit şekilde ulaşabilmesi gerekir. Bu aşamada vurgulanan eşitlik, en kısa sürede ulaşımdan ziyade, makul bir sürede, güvenli ulaşım anlayışına dayanır. Şiddet söz konusu olduğunda ise asgari standartlar, günün her saatinde ücretsiz ulaşımı da içerir.

Mekânın herkesin eşit ve keyifli şekilde kullanımına göre düzenlenmesi: ŞÖNİM benzeri kuruluşlar, çok çeşitli alanlarda hizmet veren birimler barındırır. Bu nedenle, çok farklı hizmetlere uygun bir fiziksel yapılaşmaya sahip olması gerekir. Kurumdaki fiziksel yapının hem hizmet birimlerine, hem de bireysel danışmanlığın çeşitli biçimlerine uygun olarak tasarlanması gerekir. ŞÖNİM'in çalışma alanlarından biri olan bireysel danışmanlık, bazı özel fiziksel koşulların yerine getirilmesini zorunlu kılar. Örneğin, görüşmenin yapılacağı odanın, kadının kendisini güvende hissedeceği ve rahat edebileceği şekilde düzenlenmesi, bütün düzenlemelerin çocuklar da hesaba katılarak yapılması gerekir. Ayrıca, özel ihtiyaç sahibi kadınlara uygun bazı düzenlemeler yapılması da gereklidir. Hamile, yeni bebekli, engelli ve yaşlı kadınların koşulları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Danışmanlığın verildiği ve ilk görüşmenin yapıldığı odaların mahremiyet ve özel yaşama saygı kapsamında düzenlenmesi gerekir. Kadının tuvalet, temizlik

beslenme gibi ihtiyaçlarını kurum içinde çok fazla dolaşmadan, kolayca karşılayabilmesi için bu tür birimlerin ilk görüşme mekânlarına yakın olması gerekir. Danışma merkezinin mekânsal düzenlemesi, başvuruların temel ihtiyaçlarının karşılanması, görüşme mahremiyetinin sağlanması, görüşmenin telefonlarla ve diğer ofis işleriyle bölünmemesi ve travmaya dair anlatılara çocukların tanık olmaması gözetilerek yapılmalıdır (KSK, 2010:19).

Yukarıda da belirtildiği gibi, farklı yaş gruplarına uygun olarak çocuklara ve gençlere yönelik bir mekân düzenlemesi yapılmalıdır. Özellikle iç mekânın kazalara karşı güvenli olmasına dikkat edilmelidir. Çocukların bakım, beslenme ve oyun ihtiyaçlarını karşılayacak olanaklar bulunmalı, iç mekânlar şiddet görmüş ya da tanıklık etmiş olan çocukların hassasiyetine özen gösteren bir anlayışla planlanmalıdır. Ayrıca çalışanların da, ŞÖNİM'lerin kullanıcıları olduğu hesaba katılarak, onların eşit kullanma hakkı da gözetilmeli ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır.

3.2.9.2. Emniyet ve Güvenlik

Emniyet ve güvenlik sıklıkla fiziksel koruma ve korunma ile eş anlamlı kullanılmaktadır. Şiddet görenin yaşam hakkının korunması için alınan fiziksel korumaya ilişkin güvenlik tedbirleri, emniyet ve güvenliğin sadece bir boyutudur. Bu boyut, genel olarak şiddet göreni içermekle birlikte, çocukların ve özel ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarına uygun fiziksel korumayı ve bunun yanı sıra, hizmet ve destek sunan personelin emniyet ve güvenliğini de içerir. Bu bakımdan, hizmet kullanıcıları kadar hizmet veren personelin güvenliği de, emniyet ve güvenliğe ilişkin normlar ve standartlar kapsamındadır. Erişilebilirlik altında sayılan hizmete erişim için ulaşımın güvenliği ve hizmet sunulan donatının, yani ŞÖNİM binalarının içinde sağlanan fiziksel koruma çok önemlidir. Ayrıca ŞÖNİM'lerin bulunduğu lokasyonun burada sunulan destek ve hizmetlerin kullanıcıları ve çalışanları için güvenli ve güven hissi veren yerler olması da bir o kadar önemlidir.

Destek ve hizmetler sunulurken veya ŞÖNİM binalarının içinde güvenlik sağlanırken, özen gösterme sorumluluğuna uygun olarak alınan güvenlik önlemlerinin, temelde danışanların ve çalışanların yaşam hakkının korunmasına yönelik olduğu, kullanıcılar için anlaşılır kılınmalıdır.

Travma geçiren kadınlar ve çocukları kimi zaman şiddeti hak ettiklerini düşünebilmekte, çoğu zaman da yaşadıklarının sorumlusu ve suçlusu olarak kendilerini görmektedirler. Böyle bir duygu durumunun etkisi altındaki kadınlar ve çocukları için karakol, danışma merkezi ve sığınak gibi kurumlarda süren işlemler, işlediği suç karşısında göreceği cezanın infazı gibi algılanabilmektedir. Bu nedenle, yüksek güvenlik önlemleri, istemeden de olsa, kadınların kendilerini suçlu gibi hissetmelerini pekiştirecek bir ortam yaratabilir. Ancak güvenlikten de vazgeçilmemelidir. Yapılması gereken, ilgili önlemlerin kadınların suçluluk duygularını pekiştirmeyecek biçimlerde uygulamaya koyulmasıdır. Bunun için, güçlendirici bir danışmanlık ilişkisi içinde detaylı ama kolay anlaşılır bir bilgilendirme yapılabilir. Kadınların sürekli devletin kontrolü altında oldukları hissine kapılmamaları, bu uygulamanın devletin koruma sorumluluğunu yerine getirmesinin bir sonucu olduğunu anlamaları gerekir. Bu tür güvenlik uygulamalarının aşırı kontrol yaratmamasına özen gösterilerek, uygulamaların kadınların kendi yaşamlarını kendileri için ve özgürce kurma gücünü geliştirmelerine engel olmayacak şekilde düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Bunun için, güvenlik amacıyla yapılan işlemlerde, danışanların fiziksel, moral veya düşünsel bütünlüğüne saygı gözetilmelidir. Güvenlik görevlisi ve danışan

arasında fiziksel temasın olmaması, güvenlik sağlamak için yapılan işlemlerde güvenlik görevlisinin kullandığı dilin hiyerarşi içermemesi ve kötü muamele kapsamına girmeyecek şekilde olması, danışanın suçlu değil, suçtan korunduğu hissini verecek şekilde düzenlenmesi gerekir.

Daha da önemlisi, ŞÖNİM'lerde kısa süreli çalışıyor olsalar bile, temizlik görevlisi ve güvenlik görevlisi dâhil, her çalışanın toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet, cinsel şiddet ve travma konularında hizmet içi eğitim alması çok önemlidir. Bu eğitimler, danışanların psikolojik güvenliği ve emniyeti için gereklidir, çünkü şiddeti önlemek için verilen hiçbir destek, sunulan hiçbir hizmet, kadına yönelik şiddetin ana nedeni olan toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri yeniden üreten bir unsur içermemelidir. Danışanların sosyo-psikolojik güvenliği için sunulan destek ve hizmetlerin 7/24 ve aynı nitelikte olması gerekir; ayrıca, ŞÖNİM'lerde olduğu gibi, sağlık, psikolojik destek, hukuki destek vb. bütün ihtiyaçların karşılanması veya yönlendirilmesi tamamen ücretsiz olması gerekir. Ayrıca, gizlilik uygulamaları, hem danışanlara açıkça anlatılmalı, hem de danışanın veya başkalarının hayati riski söz konusu olmadığı müddetçe çalışanlarca mutlaka uyulmalıdır.

İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında toplanan bilgilerin Kişisel Verilerin Otomatik İşlemden Geçirilmesi Sürecinde Bireylerin Korunması Hakkında Sözleşme kapsamında tutulmasını öngörmektedir (Madde 65). Sözleşmenin gereği, özen gösterme normu çerçevesinde yerine getiriliyor olsa bile, güvenlik güçlerinin yakınları bu bağlamda özel ihtiyaç sahibi kategorisinde değerlendirilmelidir.

Son olarak, güvenlik ve emniyet, Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Minimum Standartların Oluşturulması başlıklı AB yönergesinde geçen mahremiyetin korunması hakkı ve insan onuruna saygı ile de ilişkilidir (Directive 2012/ 29/EU, Madde 21). Buna göre, şiddet görenin kendisinin veya ailesinin fotoğrafları ile mağdurun kim olduğunun anlaşılmasını sağlayacak kişisel bilgilerin hiçbir şekilde kamusal alanda yaygınlaşmaması için gerekli önlemler alınmalıdır.

Kodlu Kimlik Kartı, Kimlik Değiştirme ve Panik Güvenlik Butonu Uygulamaları: Kodlu kimlik kartları, kadınların bütün resmi kurumlarda kendi adlarıyla yazışma yapmamasını sağlayan bir tür güvenlik önlemidir. Sağlık yönlendirmeleri ve eğitim yönlendirmeleri gibi durumlarda kadınların yerinin, şiddet uygulayan veya şiddet uygulama tehlikesi taşıyan kişi tarafından bulunmasına engel olmayı amaçlayan bir sistemdir. Kodlu Kimlik Kartı uygulaması, yüksek güvenlik riski

olan kadınlar için, kartın çıkarılması ile ilgili bilginin detaylı bir biçimde verilmesi ve kadının rızasının alınmasının ardından çıkartılmalıdır. Kodlu kimlik kartı uygulamasının bir damgalama işlemi gibi algılanmaması için hassas davranılması, kadının isteği doğrultusunda hazırlanması ve talep etmesi durumunda durdurulması gerekir.

Kodlu kimlik kartı uygulamasına sadece sığınakta kalan kadınlar için değil, şiddet döngüsünden kendi çabaları ve sosyal ağı yardımıyla çıkmayı amaçlayan kadınlar için de ihtiyaç duyulabilir. Dolayısıyla, uygulamanın sığınakta kalma talebi olmayan kadınlara yönelik olarak da yaygınlaştırılması gerekir.

Kimlik değiştirme uygulaması da, güvenlik riski yüksek kadınların kendileri için güvenli ve özgür bir yaşam kurabilmelerini sağlayacak bir uygulamadır. Psiko-sosyal danışmanlık kapsamında bu uygulamanın gerekli görülmesi halinde, zorunlu başvurular yapılarak, kadının ve varsa çocuklarının kimlik değişim işlemleri gerçekleştirilir.

Güvenlik Butonu, yüksek risk altındaki kadınlar için proaktif müdahale olanağı sağlayacak bir uygulamadır. Ayrıca, sığınak yaşamının ardından korumaya ilişkin uygulamanın devam etmesi anlamında, diğer ülkelerde de uygulanan bir yöntemdir. Özellikle sığınakta kalmayan ve/veya gündelik hayatını sürdüren kadınlar açısından, şiddetten korunmak için etkili bir güvenlik önlemidir. Panik Güvenlik Butonu, şiddet görme riski altında yaşamına yön vermekten çekinen kadınların kamusal alanda güvenle bulunmalarını sağlayacağından, güçlendirici bir etki yaratır. Ancak kadınların ailenin kontrolünden çıkıp, devletin kontrolü altına girdiği hissine kapılmalarına engel olunmalıdır. Aksine, bu tür uygulamaların, kadınların yaşamlarının kontrolünü kendi ellerine alabilmeleri sürecinde kolaylaştırıcı ve destekleyici hizmetler olduğunu anlamaları önemlidir.

Yaşam hakkının ve şiddetten uzak yaşamın sağlanması anlamında fiziksel güvenliğin yanı sıra, güvenliğin en geniş anlamıyla da hayata geçirilmesi ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik bakımından önemlidir. Hem sunulan hizmetlerden yararlananları, hem de çalışanları içerecek eşit fırsat yönergesinin, sunulan hizmetlerin toplumsal cinsiyete dayalı şiddete yönelik olduğunu göz ardı etmeden hazırlanıp hayata geçirilmesi önemlidir.

Erişilebilirlik, ulaşılabilirlik ve güvenliğe ilişkin uygulamaların, yukarıda belirtilen standartlar çerçevesinde işleyip işlemediğini değerlendirmek için aşağıdaki tabloda yer alan göstergeler aracılığı ile bilgi toplanabilir. Ulaşılabilirliği ve erişilebilirliği olmayan bir kurumsal yapı, güvenliğe ilişkin sorumlulukları yerine

getirmemiş demektir. Kurumsal standartların yerine getirilememesi nedeniyle hizmetlere erişemeyen, ulaşamayan kadınlar şiddet görmeye terkedilmiş, dolayısıyla güvenlikleri sağlanamamış olur. Bu gerekçe ile söz konusu alanlara ilişkin göstergeler birlikte ele alınmalı ve değerlendirilmelidir.

Güvenlik, Ulaşılabilirlik, Erişilebilirlik ve Erişilebilirliğe İlişkin Göstergeler	Norm
<p>ŞÖNİM kentin her yerinden ulaşılabilir mi? Ulaşılabilir yolcu taşıma zinciri analizi var mı? Ulaşılabilir yolcu taşıma zincirinin kadınların güvenliği bakımından analizi var mı? En yakın ve en uzak noktalardan ulaşım süresi nedir?</p>	<p>CEDAW, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Kentsel Şartı İnsan onuruna saygı: AB Temel Haklar Şartı Md. 1 İnsan Hakları Evrensel beyannamesi Md. 1 ŞÖNİM Taslak Yönetmeliği Binaların Yangından Korunması Yönetmeliği Ayrımcılık Yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 14, Protokol 12, M. 1; CEDAW; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı M. 21; BM Engelli Hakları Sözleşmesi M. 15,24; CEDAW 28 Sayılı Genel Tavsiye; İstanbul Sözleşmesi Hükümetlerin şiddet gören kadınların ve çocuklarının şiddet görene sunulan destek hizmetlerine ilişkin bilgileri yaygınlaştırma taahhüdü, Pekin Eylem Platformu para. 125 Kötü muamele yasağı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 8 Sosyal refah hizmetlerden yararlanma hakkı: Avrupa Sosyal Şartı & Gözden geçirilmiş Şart M. 14</p>
<p>ŞÖNİM güvenilir ve emniyette hissedilebilir bir mekân mı? Fiziksel mekân ŞÖNİM'in işlevlerine ve ŞÖNİM taslak yönetmeliğine uygun şekilde yapılandırılmış mı? Binaların Yangından Korunması Yönetmeliğine uygun mu? Bina risk analizi var mı? Görüşme odası güvenli, temiz ve rahat mı? ŞÖNİM mekânının kullanıcıları olarak çalışanların ihtiyaçları dikkate alınıyor mu?</p>	
<p>Danışanların gizliliği sağlanıyor mu? Danışan kadınlara ilişkin bilgilerin gizliliğini sağlamak için danışmanlar ve diğer personelin bir gizlilik sözleşmesi var mı? İlişkide bulunan ve iş birliği yapılan diğer kurumlarla ŞÖNİM arasında bir gizlilik sözleşmesi var mı? Çalışanların güvenliğini sağlamak için bir düzenleme var mı?</p>	
<p>ŞÖNİM erişilebilir mi? 7/24 hizmet sunuluyor mu? Günün her saatinde ücretsiz ulaşım var mı? Engelli erişilebilirlik sertifikası var mı? Yaşlı, hamile, eşcinsel, yeni bebekli, sığınmacı/mülteci, okur-yazar olmayan, Türkçe konuşamayan, çatışma ortamından gelen kadınlar gibi özel ihtiyaç sahibi ve şiddete hassas grup kadınlar hizmet üretecek biçimde mekân düzenlemesi var mı?</p>	
<p>Ayrımcılık Karşıtı ve Fırsat Eşitliği politikası var mı? İşe alımlarda ve ŞÖNİM'deki çalışmanın düzenlenmesinde ayrımcılık karşıtı ve fırsat eşitliği yönergesi var mı? Engelli, yaşlı, hamile, eşcinsel, yeni bebekli, sığınmacı/mülteci, okur-yazar olmayan, Türkçe konuşamayan, çatışma ortamından gelen kadınlar, seks işçisi gibi özel ihtiyaç sahibi ve şiddete hassas grup kadınlar için çalışma yönergesi ve personel eğitimi var mı? Bu gruplara yönelik olarak başka kurumlarla yapılan protokoller var mı? Yerelde yaygın olarak konuşulan dillerde hizmet sunabilen meslek elemanı var mı? Çevirmen var mı? Kaç defa çevirmen kullanıldı? İzleme yapılan dönem içinde yukarıda belirtilen hassas gruplar arasında yer alan ve özel ihtiyaçları olan kaç başvuru ile karşılaşıldı? Ne tür ihtiyaçlar ortaya çıktı ve bu ihtiyaçların giderilmesi için Kurumun kendi kapasitesi yeterli oldu mu? İhtiyaçlar nasıl karşılandı? Hangi yönlendirmeler yapıldı? Şiddetsiz iletişim meslek içi eğitim modülünde bulunuyor mu? Şiddetsiz iletişim model alınıp teşvik ediliyor mu?</p>	

SON SÖZ

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadın hareketi 1990'lardan beri aktivist potansiyelinin önemli bir kısmını, kadınların insan haklarını savunmaya, yasal zeminde eril iktidarı görünür kılmaya ve dönüştürmeye yönelik değişiklikler yapmaya yöneltti. Eş zamanlı olarak kadın örgütleri, CEDAW Gölge Rapor hazırlanması örneğinde olduğu gibi, özellikle sınır ötesi izleme süreçlerinin parçası oldu.

İzleme süreçleri yasaların ve bunların uygulamalarının uluslararası normlara uygun olup olmadığının ortaya konulduğu önemli araçlardır. Kadın hareketinin taleplerini somut bilgiye dayanarak güçlendirmek, mevcut yasa, düzenleme ve uygulamaların, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, kadınlara yönelik ve cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik olup olmadığını net bilgilerle dillendirmek için izleme yoluyla ortaya konulacak somut bilgiye ihtiyaç duyarız. Cinsiyet eşitliği hedefine yönelik olarak gerçekleştirilen izleme çalışmaları genel anlamıyla mücadeleyle elde ettiğimiz kazanımların korunmasını ve uygulamaya yansımaları sağlamak için sarf ettiğimiz çabanın önemli bir parçasıdır.

Bir müddettir feminist örgütlenmeler, yasal zeminde elde edilen kazanımların uygulamaya geçirilmesindeki eksikliklerin yakından takip edilmesi ve aksaklıkların ortaya konulması gerektiğindile getirmekte ve bu tür çalışmalar yürütmektedirler. Bu çalışma da, söz konusu gelişmeler bağlamında ele alınmalı, kadına yönelik şiddet alanında devletin kadına yönelik ve ev içi şiddetle mücadele amacıyla geliştirdiği bir kurumsal yapı olan ŞÖNİM'lere yönelik olarak yapılacak izleme-değerlendirme çalışmaları için bir model geliştirilmesi çabası olarak değerlendirilmelidir.

Bu çalışmanın yaratmasını umduğumuz en önemli fark, Kadına yönelik şiddetle mücadele amacı taşıyan her türlü yasa, yönetmelik, kurumsal yapı ve uygulamanın mutlaka belirli normalar ve standartlar çerçevesinde yürütülmesi gereğinin yaygın olarak kabul edilmesi ve uygulamaya geçirilmesidir. Bu çalışmada, taşıması gerektiğine inandığımız temel prensipleri, 2. Bölümde geniş bir özetine yer verdiğimiz küresel, bölgesel ve yerel düzeydeki gelişmelere dayalı olarak 3 temel başlık altında 3. Bölümde ortaya koyduk: *Eşitlik, Şiddetsizlik, İnsanlık Onuruna Saygı...*

Alana ilişkin normların ve standartların ortaya konulması izleme yapılabilmesi için gereken "ölçüt"ün belirlenmesi amacını taşımakla birlikte iki önemli amacı

daha yerine getirmektedir. Bu amaçlardan biri devlete sorumluklarını hatırlatmak, kadın hareketinin kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki taleplerini bir kez daha dile getirmektir. İkinci amaç ise kadın hareketinin alanda elde ettiği deneyimi, kadına yönelik şiddetle mücadelenin ana kaynaklarından biri olarak ortaya koymak ve kurumsal bilgiye dönüştürmektir. Uzun yıllardan beridir biriken ve bir kısmı uluslararası sözleşmelere yansıtılmış olan bu deneyimin her fırsatta vurgulanması ve bir başvuru kaynağı olarak adres gösterilmesi gerekir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelenin normları ve uygulamanın standartları konusunda gerçekleştirilen bu çalışma bir örnek ortaya koyarak gelecekte yapılacak çalışmalar için üzerinde tartışabileceğimiz bir zemin hazırlama niyetinin ürünüdür. Bu ürünün yaratacağı en önemli katkı belki de alanda faaliyet gösteren aktivistlerin ve akademisyenlerin normlar ve standartlar konusunda duyulan ihtiyacı görmelerini sağlamak olacaktır. Kadına yönelik şiddetle mücadelenin normlarını ve standartlarını, ancak katılımcı ve işbirliğine açık bir yaklaşımla, kadın hareketinin deneyiminin bilgiye dönüştürüldüğü bir süreç içinde hep birlikte ortaya koymamız gerekir.

Yukarıda sunduğumuz izleme modeli, basitçe bir masa başı çalışmasının değil, feminist yöntemler kullanılarak üretilen bilginin bir ürünüdür. Bu yönüyle sadece yasalara ve ilgili literatüre dayalı bilgiyi yansıtmaz. Geliştirdiğimiz model eş zamanlı olarak hem alanda çalışma yapan kadın aktörlerin alandan taşıdığı bilgiye, hem de uygulamaya dayalı etkileşimsel bilgiye de dayanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, masa başı çalışması ile dört ilde yürütülen detaylı bir alan çalışmasının etkileşimiyle ortaya çıkarıldı. Bu yönüyle üretilen bilgi ve geliştirilen model, modelin geliştirilmesine katkı sunan her birimizin kadına yönelik şiddet alanında şimdiye kadar biriktirdiğimiz bilgi ve deneyimi olduğu kadar, alan çalışmasına gönüllü katkı sunan ŞÖNİM çalışanlarının bilgi ve deneyimlerini de içermektedir. Ayrıca sınır ötesi feminist hareketin alandaki deneyimi ve bilgisi ile yereldeki kadın hareketinin deneyim ve bilgisini birleştirmeyi, bu ilişkiye dayalı olarak kadına yönelik şiddet alanındaki normlar ve standartları ortaya koyduk ve göstergeleri geliştirdik.

Bu çalışmada geliştirdiğimiz model, çalışmanın başında hedeflendiği ve idealde olması gerektiği gibi, kadınlar arası toplumsal farklılıklara ve kurumsal yerel farklılıklara duyarlıdır. Bu özelliği nedeniyle, bütünüyle veya parçaları alınarak ŞÖNİM'lere uygulanabileceği gibi, kadına yönelik şiddetle mücadele

alanındaki diğer uygulamalarda da kullanılabilir niteliktedir. Ayrıca, sadece izleme çalışmaları açısından kullanılacak bir kaynak olarak değerlendirilmemelidir. Kadınlara yönelik şiddetle mücadelenin her türlü çalışma, araştırma ve uygulamada kaynak olarak kullanılabilir.

Hem elinizdeki kitabın hazırlanması sırasında hem de bu kitabı hazırlarken Uçan Süpürge için yaptığımız çalışma¹ bizim için bir öğrenme, keşif ve farkındalık süreci oldu. Bu süreçte, savunuculuğun izleme süreci ile desteklenmesinin, *savunuculuğa yönelik olarak yaptığımız planların işlerliğini; hedeflere yönelik, uygun ve geçerli oluşunu; belirli normlar çerçevesinde ve hak temelli çalışma prensiplerini gözeterek yürütülmesini; sonuçlarının ve sürekliliğinin değerlendirilmesini* sağladığını farkettik.

Türkiye'de eksikliğini hissettiğimiz toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması mücadelesinde uygulamaya dönük olarak yürütülen çalışmaların dayanağı olan normların ile etik ilkelerin açıkça ortaya konması ve her türlü çalışmanın bunlara dayandırılması bağlamında bir etki yapması dileğiyle.

¹ Bkz. İzleme Olmazsa Olmaz (2013): <http://ucansupurge.org/veri/dosyalar/IZLEME-KITAPCIK.pdf>

KAYNAKÇA

Acar Savran, Gülnur (2013) *Feminizm*, Sosyalist Feminist Kolektif.

<http://sosyalistfeministkolektif.org/feminizm/feminizme-giris/617feminizm.html>

Altınay, Ayşegül ve Yeşim Arat (2007) *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, İstanbul: Metis Yayınları.

<http://research.sabanciuniv.edu/7029/1/TurkiyedeKadinaYonelikSiddet.pdf>

Appelt, Birgit, VerenaKaselitz ve RosaLogar (der.) (2007), *Şiddetten Uzakta: Bir Sığınak Nasıl Kurulur? Nasıl Yürütülür?*, Çev. Zeynep Korkman, İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2014-17,

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2105977&Site=COE&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

Aydın, Sevim (der.) (2010) Sığınmaevi ve Danışma Merkezi Çalışanları İçin Mağdurlarla İletişim, Danışmanlık ve Kriz Yönetimi Rehberi, Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını.

Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı: Eşitlik, Kalkınma ve Barış Dünya Konferansının Kazanımlarını Gözden Geçirme ve Değerlendirme Raporu, 15-26 Temmuz 1985, Nairobi, Kenya. <http://www.un.org/esa/gopher-data/conf/fwcw/nfls/nfls.en>

Bozkurt Şener, Ekin (2011) Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi Uzmanlık Tezi, Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/eski_site/Pdf/uzmanlik_tezleri/ekin_bozkurt_tez.pdf

ChapmanAudrey R. ve Benjamin Carbonetti (2011) "Human rights protections for vulnerable and disadvantaged groups: the contributions of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights", *Human Rights Quarterly*, C. 33 (3): 682-732

CEDAW/C/ZAF/CO/4, CEDAW Komitesi Nihai Yorumlar, Güney Afrika, 48. Oturum, 4 Şubat 2011.

CEDAW/C/MNE/CO/1, CEDAW Komitesi Nihai Yorumlar, Karadağ, 50. Oturum, 21 Ekim 2011.

Ertürk, Yakın (2006) *Integration of the Human Rights of Womenand Gender Perspective, the Due Diligence Standard as a Toolfor the Elimination of Violence Against Women [Kadının İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Bütünleştirilmesi, Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesinin Bir Aracı Olarak Özen Gösterme Standardı]*, Kadına Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçlarına Dair Özel Raportörün Raporu, E/CN.4/2006/61.

--- (2008)

Guzman Manuel ve Bert Verstaappen, 2003, *What is Monitoring [İzlemeNedir?]*, Versoix: HURIDOCS

İlkkaracan, Pınar, Leyla Gülçür ve Canan Arın (1996) Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz, İstanbul: Metis Yayınları.

İlkkaracan, Pınar (2012) *"Almanya'da Kadına Karşı Şiddete Müdahale Koordinasyon Merkezleri"* Şiddete Son Platformu Ankara Buluşmasında Yapılan Sunum, 12-13 Nisan 2012 Ankara.

Kadın Dayanışma Vakfı (1996) *Kadının İnsan Hakları II: Kadınlar için Aile içi Şiddet hakkında Eğitim Programı* (1995-1996), Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı Yayını.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009) *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015, TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara

http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/2012/kadina_yonelik_sid_2012_2015.pdf

Ka-Mer (2005) *Suçlu Kim? (Ka-Mer Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Namus Kısvesi Altında İşlenen Cinayetler ile Mücadelede Kalıcı Yöntemler Geliştirme Projesi)*, Diyarbakır: Ka-Mer Yayınları.

--- (2006) *İstersek Biter, "Namus Adına İşlenen Cinayetler Raporu"*, Diyarbakır: Ka-Mer Yayınları.

Kadınların Eşitliği ve Kalkınma ve Barışa Katkıları Hakkında Meksiko Deklarasyonu <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Deklarasyonu

<http://www.refworld.org/docid/3b00f05938.html>

Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Deklarasyon

<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

Karataş, Sultan, Ülker Şener ve Nur Otaran (2008) *Sığınmaevleri Kılavuzu*, Ankara: TC Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayını.

Kaynak, Deniz ed. (2001) *Haklarımız Var!*, İstanbul: Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Yayını.

Kelly, Liz (2008) *Combating Violence Against Women: Minimum Standards For Support Services [Kadına Yönelik Şiddeti Alt Etme: Destek Hizmetlerinin Asgari Standartları]*, Strasbourg: Avrupa Konseyi Yayını.

Kadın Sığınağı Kolektifi (2010) Yerel Yönetimlerde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Politikaları için Bir Model Önerisi,
<http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/c/a/cankaya-belediyesi-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-model.pdf>

Gözden geçirilmiş 2014 versiyonu için bkz. <http://www.ceid.info.tr/kaynaklar/>

Manjoo, Rashida (2013) Kadına Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörünün Raporu, İnsan Hakları Konseyi, Yirmi-birinci Oturum, A/HRC/23/49: 21

Mor Çatı (1996) *Evdaki Terör-Kadına Yönelik Şiddet*, İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

--- (1998) *Geleceğim Elimde*, İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

--- (2000) *Kadın Sığınakları I. ve II. Kurultayları*, İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

--- (2003) *Kadın Sığınakları III. ve IV. Kurultayları*, İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

On Yıllık Eşitlik, Kalkınma ve Barış Dünya Eylem Planı/

<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/otherconferences/Mexico/Mexico%20section%20I%20II.pdf>

Yerel Yönetimlerde Kadın Sığınakları ve Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri Çalıştayı (7-8-9 Haziran 2013) Sonuç Bildirgesi

Tatlıer Baş, Meryem Meltem (2011), Avrupa Birliği'nde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ana Plan Ve Politikalara Yerleştirilmesi: Hollanda, Romanya ve Türkiye Örneklerinin İrdelenmesi, Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Tierney, Kathleen J. (1982) "The battered women movement and the creation of the wife beating problem", *Social Problems*, C. 29 (3): 207-20.

Tekin, Meral ve Dilek Gözütok (1995) Ankara Gecekondularında Yaşayan ve Şiddete Karşı Eğitim Alan Kadınların Eşler Arası Şiddet Açısından Konumları, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı Yayını.

T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1996) Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları (Aralık 1994-Aralık 1995), Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayını.

Tosun, Zehra (der.) (2010) *Kadın Sığınmaevi, Kadın Danışma Merkezi ve Şiddet Başvuru Hattı Uygulama Rehberi*, Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını.

Tosun, Zehra ve Aslıhan Burcu Öztürk (der.) (2010) Kadın Sığınmaevi Modelleri, Türkiye ve Çeşitli Ülke Uygulamaları, Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı 20. Dönem 3. Yasama Yılı 42. Birleşim 14/Ocak/1998 Çarşamba.

Türkiye Kadın Yılı Kongresi, 1978, Ankara: Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Yayını No. 1
Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı

<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/vienna.aspx>

Uluslararası Belgeler

Avrupa Birliği 2012/29/EU Sayılı Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması
Hakkında Asgari Standartların Oluşturulması Yönergesi

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:EN:PDF>

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>

Birleşmiş Milletler Kuruluş Anlaşması

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>

CEDAW (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi)

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf>

CEDAW Ek İhtiyari Protokolü

<http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/19131/Uluslararası-Belgeler>

CEDAW 12 Sayılı Genel Tavsiye

<http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/19131/Uluslararası-Belgeler>

CEDAW 19 Sayılı Genel Tavsiye

<http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/19131/Uluslararası-Belgeler>

CEDAW 28 Sayılı Genel Tavsiye

<http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/19131/Uluslararası-Belgeler>

İstanbul Sözleşmesi (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla
Mücadeleyle İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf>

Rec (81)6, Avrupa Konseyi Bakanlar Konseyi, Kadınların ve Erkeklerin Komite ve Diğer
organlarda Eşit Oranda Katılması Hakkında Tavsiye No (81) 6, 1981.

Avrupa Konseyi Kadının Şiddete Karşı Korunması Hakkında Tavsiye (Rec(2002)5)

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915>

Ulusal Mevzuat

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

5393 sayılı Belediye Kanunu

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun

6284 sayılı Ailenin Korunması ve kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>

Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik

Aile İçi Şiddet Mağdurlarına ve Mağdur Çocuklara Yönelik Verilen Hizmetlerin Kurumsal Kapasitesinin Artırılması ve İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Protokol

Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği
ŞÖNİM Taslak Yönetmeliği

Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu Genelgesi

İnternet Bağlantıları

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/PA_en.asp

<http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta07/EREC1817.htm>

http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/02_GenderEqualityProgramme/TematicCoordinator/index_en.asp

<http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/EQUALITY/>

<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/siddet.shtml>

<http://www.gnws.org/en/about/history.html>

<http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5910/v13/undervisningsmateriale/cedaw-2.pdf>

<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/otherconferences/Mexico/Mexico%20session%20I%20II.pdf>

<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/violence.htm>

<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/cases.htm>

<http://www.unwomen.org/en/csw/brief-history>

<http://www.unwomen.org/en/csw>

<http://www.unwomen.org/en/how-we-work/un-system-coordination/gender-mainstreaming>

http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/14session/A.HRC.14.20.pdf>